

מאיר המשפּט זולק א'

	הלכות עדות	
2	כיצד מאיימין העדים, ואין מקבלין עדות שלא בפני בעל דין	כה
16	שלא יוכלו העדים לחזור	כט
19	אין עדי ממונות צריכין דרישה וחקירה, וצריך להיות עדות שלם	ל
29	דין הרבה כתי עדיות	לא
31	המודה בפני עדים, שיאמרו דברים כהוייתן, ואם אמר: משטה אני כך	לב
33	פסולי עדות מחמת קורבה, ואשה ועבד	לג
40	עדים הפסולים מחמת עבירה	לד
60	פסול סומא וחרש, שוטה וקטן	לה
64	רבים שהעידו, ונמצא אחד מהם קרוב או פסול	לו

מאיר ה'משפ'ט זולק א'

הלכות עדות

סימן כח – כיצד מאיימין העדים, ואין מקבלין עדות שלא בפני בעל דין, ובו כ"ו סעיפים.
(א) 'כל מי שיודע עדות(א)(ב) לחבירו וראוי להעידו(ג), ויש לחבירו תועלת בעדותו(ד), חייב להעיד(ה), אם יתבענו(ו) שיעיד לו (זכ"ל(ז), בין שיש עד אחד עמו(ח) בין שהוא לבדו(ט), ואם כבש עדותו(י), פטור מדיני אדם(יא) וחייב בדיני שמים(יב). הנה: יועד אחד לא יעיד אלא בדבר ממון שמציא אחד לידי שבועה, או בדבר אסור ואפרוסי מאיסורא(יג), אצל אס כצר נעשה האסור, לא יעיד, דאינו אלא כמוציא סם רע על חבירו. ואסור לאדם להעיד בדבר שאינו יודע, אף על פי שאמר לו אדם שיודע צו שאינו משקר. יואפילו אמר לו: צא ועמוד עם עד אחד שיש לי ולא תעיד, רק שיפחוק(יד) בעל חובי ויסכור שיש לי שני עדים ויודה לי, לא ישמע לו.

(א) כל מי שיודע עדות כו' - אם שום עד יאמר שאין רשאי להעיד מחמת שקיבל עליו בסוד שלא לגלות הדבר, או בעל דין יתיר לו פי' אותו בעל דין שאמר לו בסוד שלא לגלות הוא עצמו יתיר לו, (סמ"ע), ועיין סמ"ע לקמן (סי' רסז ס"ג?) כיצא בזה [ז"ל: ויש אנשים שאומרים שנמסר להם הדבר בסוד, יש לנדות מי שישתדל לבטל תקנת רבינו גרשום, ואפילו אם נשבע שלא לגלות לא יועיל] (ש"ך), עי' סמ"ע וצ"ע דהא אפילו התרה אין צריך, עי' רמ"א (יו"ד סי' רכח סל"ג) [ז"ל: ואפילו נשבע על איזה דבר שלא לגלותו, ואחר כך נתנו עליו חרם, חייב להגיד] (ט"ז), עד אחד אינו עובר מדאורייתא רק מדרבנן. ונפקא מינה למי שנשבע שלא יעיד, דבמקום שמחוייבין מדאורייתא אין השבועה חלה דהוי נשבע לבטל המצוה, אבל מדרבנן חיל, ונראה דבעדות ששניהם ראו דבר שקרה, אבל לא היו יחד, ולכל לא כל א' יודע מהשני, גם כן אין הראשון עובר מדאורייתא כיון דאינו יודע מעדות השני, רק השני אחר שכבר הגיד הראשון עובר מדאורייתא. ונראה דדוקא בעד אחד דאין מחייב רק שבועה, אינו חייב מדאורייתא להעיד, אבל במקום שמחייב ממון, כגון בהכשירו לקרוב כשני עדים, נהי דאינו עובר ב"אם לא יגיד", מכל מקום חייב להעיד מדאורייתא משום השבת אבידה לבעלים, ואם כן הוא הדין בלא תבעו ובכל מקום דאינו חייב משום "אם לא יגיד", מכל מקום חייב משום השבת אבידה (נתה"מ).

(ב) עדות לחבירו - לאפוקי לגוי² וכמ"ש בסמוך בסעיף ג' (סמ"ע).
(ג) וראוי להעידו - לאפוקי קרוב או פסול. ואפילו למ"ד שאם הב"ד הטילו חרם, הוא חל על הקרובים, מ"מ כל זמן שלא נתנו חרם אינו בכלל נשיאות עון, כיון דאף אם יעיד אינו מחייבו ממון³ (סמ"ע), אבל חרם חלה על קרוב או פסול שיודע עדות שמא מחמת דבריו תתברר איזה ראייה כשרה (ט"ז), י"א דאפילו קיבל עליו קרוב או פסול לעד והכשירוהו אינו מחוייב להגיד כיון שאינו ראוי להעיד משעת ראייה. ויש חולקים דחייב להגיד, כיון שהכשירוהו מיקרי ראוי להעיד, והוא ג"כ בעונש אם לא יגיד כיון שגרם להפסיד ממונו (פ"ת), קיבל עליו קרוב או פסול אינו מחייב קרבן שבועה, ואינו בדין הזמה או מלקות, דמ"מ לאו שם עדות עלה. אבל קיבל עליו עד א' להיות כב' כיון דשם עד עליו חייב בכל אלה, וי"א שפטור (פ"ת * רע"א), וה"ה אשה אין לה שם עדות עליה כלל (פ"ת * דרך מצותיך).

(ד) ויש לחבירו תועלת בו - לאפוקי אם לא ראו ההלואה אלא שהלוה הודה בפניהן שחייב לזה ולא אמר אתם עדי, דאין תועלת בעדותן, דיכול הלה לומר שלא להשביע את עצמי כוונתי, כמו שכתבתי בסמוך (סקל"ט?, סי' לב סק"א?, סי' פא סקכ"ט?). ואפילו אם שמעו שהודה לו ע"פ תביעתו, נראה דאין צריכין להעיד כדי דע"י עדותן יצטרך לישבע שלהשטות נתכוין, דגם בלא עדותן אם יאמר זה הלא הודית לפני פלוני ופלוני צריך לישבע שלהשטות נתכוין, אם לא שיטעון להד"ס, ובזה אף אם יעידו העדים ויטעון להד"מ יהיה פטור מהשבועה (סמ"ע), ויש שחייב שבועה (ט"ז), ת"ח אחד שהיה בחזקת עני, והיו בעלי בתים מהנים אותו בממון, ושמעון הוציא עליו קול שיש לו ממון שמלוה אותו בריבית שיכול להסתפק בו די והותר, ועי"ז נמנעו הבעלי בתים לההנותו והקהל ביקשו שישא בעול, וביקש זה התלמיד חכם משכינו הרגיל אצלו, שיגיד בתורת עדות באם לא יגיד ונשא עונו אם יודע שום אדם שחייב לו. או אם שמעון כיחש שלא

1

² צ"ע למה לא לרשע, כמש"כ & חבירו במצות.

³ זה תוכן דבריו של המד"א הנ"ל: כשגוזרים חרם סתם על כל בר ישראל להעיד החרם חל אפילו על קרובים, וה"ה אם משביע הב"ד לכל מי שיש לו עדות, חל עליו, וטעם הדבר שכן ימנעו פעמים הבע"ד מלישבע אחרי עדותן ויצא הדין לאמיתו.

במאיר המשיפט זולק א

הוציא עליו קול זה, ומבקש ממנו שיגיד באם לא יגיד ונשא עונו. וצ"ע אם מחויב שכן התלמיד חכם או שמעון עצמו להגיד, כי אף על פי שאינו עסק ממון מ"מ יש לו תועלת בעדותו (פ"ת). (ה) חייב להעיד - אם נשבע על איזה דבר שלא לגלותו ואח"כ נתנו עליו חרם חייב להגיד, אבל אם תבעו להעיד בכלל ב' עדים, חייב להגיד אף בלא חרם. ואם הוא עד אחד, אזי חלה שבועה וצריך חרטה והתרה, אבל בנשבע שלא לומר לשום אדם ואף לבית דין להעיד, א"כ הרי כאן כולל, דמיגו דחל לאמירה לשאר אדם חל נמי על אמירה לבית דין, תלוי במחלוקת, [מה שכתוב לעיל בסמ"ע סק"א] צריך הבע"ד להתיר לו, כי חיישינן שמא לא תהיה תועלת בעדותו, ונמצא שלא היתה הגדתו חיוב מן התורה, ועבר בחנם על השבועה, לכך כייפינן לבעל דין להתיר לו שבועתו, ועיין מש"כ לקמן (סי' לד סק"יח) בענין אם עבר העד והעיד בב"ד קודם שהתיר לו הבע"ד מה דינו (פ"ת).

(ו) אם יתבענו - אבל בלא תביעה אינו חייב (סמ"ע), צ"ע, שהרי גם בלא תבעו יש בו משום "לא תעמוד על דם רעך", כל שיודע לו זכות והוא מפסיד ע"י מניעתו להעיד, וגם יש בזה משום השבת אבידה כו', ולולא דברי הסמ"ע אפשר לומר והוא שיתבענו שיעיד לו, היינו לאפוקי כשאדם יודע עדות לחבירו והבעלי דינים עדיין אין דנין זה עם זה, או שדנין זה עם זה אלא שאינו יודע אם הדבר תלוי בעדותו, אינו מחויב לילך לב"ד להעיד, משא"כ בדבר איסור או דיני נפשות מחויב לילך מעצמו כו', אבל פשיטא אף בדיני ממונות מחויב להעיד כשיודע שהבע"ד דנין ביחוד והדבר תלוי בו (פ"ת), אפי' לצאת ידי שמים בעי שיתבענו בב"ד, ואין בו משום השבת אבידה או לא תעמוד על דם רעך (פ"ת * העמק שאלה).

(ז) בב"ד - עיין לקמן (סי' כט סק"יד) (סמ"ע).
(ח) בין שיש עד אחר עמו - פירוש אפילו אותו עד אינו בכאן, ורוצה להמתין עד שיבוא ויעידו יחד ויחייבו ממון בעדותן, קמ"ל דלא, אלא חייב להעיד מיד (סמ"ע).
(ט) בין שהוא לבדו - דעד אחד מביא לידי שבועה דאורייתא, ואולי ישלם ולא ישבע ונמצא מרויח זה בעדותו (סמ"ע).

(י) ואם כבש עדותו כו' - ואפילו ב' עדים הן שכבשו פטורים בדיני אדם (סמ"ע), אף שחייב היסט מ"מ מפסיד דאפשר דימנע יותר דירא לשבע שמא יצטרף בעל דינו והעד ויפסלוהו לעדות או דאינו יעזי לשבע לשקר בפני העד. ומ"מ דוקא במטלטלים דהעד מחייב שבועה מן התורה אבל בקרקעות לא, כיון שאין עדותו פועל כלום בשום התחייבות דבלא"ה חייב שבועה דרבנן לא מקרי עליו שם עדות ולא מחייב במה שאינו מפחיד לחבירו (רע"א).

(יא) פטור מדיני אדם - פירוש, אף אם אחר שכבשו עדותן וזה כבר פרע, כגון שתבעו התובע בשטר והן ידעו שהוא פרוע, וכבשו עדותן מתחילה, וחוזרים ומודים שידעו לו עדות שאינו חייב לו, אינם נאמנים דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד, פי' כיון שאמרו שלא ידוע עדות, כשתבעו אותם, אינם נאמנים לומר שיודעים עדות, ואינם נאמנים אפילו לחייב עצמן מדיני דגרמי דגרמו היזק לחבירו, וכמ"ש לקמן (סי' כט ס"ב, וסי' מו סל"ז) (סמ"ע). מ"מ כופין אותו בתחילה ככל מצות עשה שכופין לקיימה (פ"ת).

(יב) וחייב בדיני שמים - אע"פ שכתוב "כל היכא דאמרינן חייב בדיני שמים אי תפס מפקינן מיניה", במקום קים ליה בדרכה מיניה, כמו שחילל שבת וקרע כסותו, אי תפס לא מפקינן מיניה, דהא סוף סוף חייב הוא, אבל במקום גרמא בנוזקין שאין בו חיוב מן הדין אלא לצאת ידי שמים, פשיטא אי תפס מפקינן מיניה, ואין על הב"ד לדוחקו בדברים לשלם לצאת ידי שמים (ש"ך), ואין צד קים לי נגד דברי הש"ך (רע"א * חו"י, פ"ת * שמן רוקח), וי"א דבמקום דחייב מדינא של תורה לצאת ידי שמים כגון שני עדים שכבשו עדותן דהם בעונש אם לא יגיד ונשא עונו, אי תפס לא מפקינן, אבל לא אבק רבית או גרמא דנוזקין (רע"א * שבוי, פ"ת), יש חולקים וס"ל דיכול לומר קים לי כמד"א שעדים שכובשין עדותן דחייבין בדיני אדם לשלם (רע"א, ופ"ת * משאת משה), היכי דחייב לצאת ידי שמים לא מהני תפיסה כיון דעצם התפיסה בספק (רע"א * מל"מ), בספק ספיקא לתועלת התופס מהני תפיסה [היינו ספק אם הלכה כזו או כזו, ואפילו אם ת"ל כזו, יש ספק בכוונת פלוני] (רע"א * תומים), נהי דאם תפס אין הבית דין מוציאין מידו, מכל מקום אסור לו לתפוס, דהא הטעם דתפיסה מהני כתב הש"ך (סי' כה סק"ב?) דהוא משום דעביד איניש דין לנפשיה, וכיון דהבית דין אסורין לעשות דין להוציא מידו, כמו כן הוא בעצמו אסור לעשות דין (נתה"מ), וי"א דבכל החיובים בדיני שמים לא מהני תפיסה, זולת בקים ליה בדרכה מיניה מהני

Commented [O1]: ע
י"ש שמביא שיטת
הש"ך שמועיל
תפיסה במח'
הפוסקים או
באיבעיא דלא
אפשיטא, והתומים
חולק

במאיר ה'משפט זולק א'

תפיסה (פ"ת), זה שלא מהני תפיסה במי שחייב לצאת ידי שמים, היינו אפילו אם התובע ודאי, והנתבע שמא (פ"ת * ב"ש אחרון).

(יג) לאפרושי מאיסורא - היינו אפילו אם יש ספק אם יאמינו דבריו (פ"ת).
(יד) ולא תעיד רק שיפחד כו' - וזה אסור משום מדבר שקר תרחק, ור"ל שמא ע"י פחד זה ישווה עמו הנתבע שלא כדין שלא היה חייב לו (סמ"ע).

(ב) אדם רשאי להחרים בבית הכנסת על כל מי שיודע לו עדות שיבא ויעיד. הגה: אצל לא יוכל להשביעו(טו) חלל אם לא יגיד ונשא עונו (ויקרא ה א). מיהו אם נראה לז"ל לרוב ענה(טו) להשביעו שיגידו האמת, הרשות בידו. וע"ל סימן ע"ז סעיף ג' ולקמן סימן ע"א סעיף ז' ח'. י"א כשנותנים חרם בעדות, אף הקרובים לריכס להעידו(ז), ואפילו בעל דבר בעלמו(יח) לרוב להעיד. י"א חולקיס(יט), וכן עיקר(כ). ועיין ז"ל סי' רל"ב פ"ק שראה לתת חרם בעדות.

(טו) אבל לא יוכל להשביען - פירוש, להשביען בב"ד בפני עצמן להזקיקן שיאמרו הרי אנו מקבלין עלינו באלה ובשבועה שאין אנו יודעים לו עדות, או שיאמרו אמן על השבועה שמטיל עליהן. ונראה לי דה"ה דחרם בכה"ג ג"כ אין צריכין לקבל עליהן בענין זה, דשבועה וחרם ענין אחד הוא. ודוקא בבית הכנסת יכול להטיל חרם או שבועה על הכלל דהיינו לומר כל מי מכס שיודע, או על יחידים בפרט. וי"א כשבאו להעיד על דבר עבירה שיש לחוש שמיראתן לא יגידו, יכול להשביען (סמ"ע וש"ך), בשבועת העדים אם אמרו אין אנו מקבלין עלינו שבועה זו י"א דהוי שבועה וי"א דלא הוי שבועה אבל אם שתקו הוי כהודאה וקבלה (ש"ך). מדברי הש"ך דווקא שתיקה הוי הודאה, ומדברי הסמ"ע משמע דיכול להשביען בעל כרחן מושבע ע"י אחרים, אלא להשביען שבועת עצמן דהיינו שיאמרו אמן זה אינו יכול, ועיין מ"ש לקמן (סי' צו סק"ג?) (קצה"ח).

(טז) צורך שעה - כגון שרואין שהעם מקילין בעדות שקר ואינם מקילים בשבועת שקר (סמ"ע), זה דוקא אם הבית דין מסופקים בהעדים, אבל אם הבית דין אינם מסופקין, לא יכול הנטען לומר אינם נאמנים עלי עד שישבעו. ועי' סמ"ע לקמן (סי' צב סק"ט?) (פ"ת).

(יז) אף הקרובים צריכין להעיד - אין החרם שנותנין אחר עדות חל אקרובין, ואפילו אמר על הרחוק ועל הקרוב אין חייב להגיד, שהרי אמר על דעת המקום ואין זה דעת המקום שקרוב יעיד, ויש חולקים וסובר דשבועה חייל עליהן, ונקרא עבריין, דלב ב"ד מתנה כך כדי לחקור אחר האמת. ומיהו ממונא לא מפקינן אלא בכשרים להעיד, וצ"ע למה כתב כאן אדעת החולקים עליו שכן עיקר (סמ"ע).

(יח) ואפי' בע"ד בעצמו - ואם נגנב דבר להשותפין והם הטילו חרם על כל מי שיודע, כיון דהם המשביעין הם אינם בכלל ואם אחד מהשותפין ידע ולא הגיד לא עבר חרם (רע"א).

(יט) ויש חולקין - עיין לעיל סימן ט"ז סק"י? (סמ"ע).

(כ) וכן עיקר - ואף על פי דלעיל סימן ט"ז סעיף ג' סתם המחבר וכתב דאפילו אם הזכות של העדות והראיה יודע בהן זה שכנגדו, חייב להעיד, ושם לא כתב הרמ"א עליו כלום, משמע דהסכים עמו. הרי כתבתי שם דשם איירי דשכנגדו יודע מי הן עדיו או אצל מי ימצא ראיתו, ולא איירי שם בעדות שיעיד לו בע"פ, ועיין מה שכתבתי עוד שם (סמ"ע), קצת דיינין נוהגין כשמקבלין בעלי דינין עליהם קרוב או פסול לעד או שואלים את העד בעונש אם לא יגיד ונשא עונו (ויקרא ה א), ונותנין טעם לדבריהם כיון דמקבלין עליהם לעד הרי הוא עד. וטעות הוא בידם, דאין עליו שם עד, מיהו נראה דאע"ג דאינו חייב משום לא יגיד אפ"ה מצוה איכא להעיד ומשום השבת אבידה (קצה"ח).

(ג) אם עובד כוכבים תובע לישראל, ויש ישראל יודע עדות לעובד כוכבים(כא) נגד ישראל, ואין עד אלא הוא, והעובד כוכבים תובעו שיעיד לו במקום שדיני העובדי כוכבים לחייב ממון ע"פ עד אחד, אסור להעיד לו, ואם העיד, משמתין אותו(כב). הגה: אצל אינו חייב לשלם(כג), דיכול לומר: אמת העלתי(כד). אצל אם יש לזכר שקר העיד, חייב לשלם(כה). ואם בעל דבר מודה שאמת העיד, אין משמתין אותו(כו).¹¹ ואם מתחלה יחדו העובד כוכבים(כז) לישראל להיות עד, איכא חילול ה' אם לא יעיד לו (יעיד לו(כח)).

(כא) ויש ישראל יודע עדות לגוי - הכלל בזה, דכל היכא שאינו גורם בעדותו שיתחייב הישראל בדין הגוים טפי מאילו היה מעיד עליו בדין ישראל, הרי זה מותר להעיד לו הן אחד והן שנים, ואם מתחייב על ידי עדותו טפי אזי אסור (סמ"ע).

(כב) משמתין אותו - ל' יום. ואם רוצה לשלם מתירין לו להעיד, וה"ה דלא משמתין ליה (ש"ך), וכל זה אפילו שהעיד העיד כדי להציל את נפשו או ממונו (ש"ך * רמ"א).

באיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶקָא

(כג) אבל אין חייב לשלם - עי' שו"ע יו"ד סימן של"ד סמ"ג, כ"ד דברים שמנדין אותן עליהם, וכתבו שם ז"ל, התשיעי, המעיד על ישראל בערכאות של גויים והוציאו ממנו ממון שלא כדין, מנדין אותו עד שישלם, וקשה (סמ"ע), [לתרץ את דברי הסמ"ע], מיירי באופן שאף אם האמת כדבריו אפשר שאינו חייב להגוי, כגון שהוא טוען פרעתי, והעד מעיד שלוה, ובמקום שבדיניהם אינו נאמן לטעון פרעתי, דאז מזיקו אף אם האמת כדבריו. ובוזה נראה שהדין עמו דמשמתין אותו עד דמסלק הזיקו. אבל אם רוצה להשביעו להעד וטוען עליו ששקר העיד והזיקו, נראה דאינו יכול להשביעו, כמו שאינו יכול להשביע כל שני עדים, או עד אחד במקום שמשלם על פיו, דכל זמן שלא נשבע להכחיש העד הרי הוא כשנים, ועוד כיון דאם היה העד מעיד בפני בית דין של ישראל היה מחויב לישבע שבועה דאורייתא להכחישו, אם כן לא מיקרי מזיק ממון רק גורם לממון, דמי יימר דמשתבע, כמו שכתב הש"ך סימן כ"ב סק"כ?, אבל קרוב או פסול שהעיד לפני גויים והוציאו ממון על פיו, ודאי דיכול להשביעו, ואפשר דחייב לשלם, כמו שכתב בקצות החושן [סק"ד]?, דהא ודאי אם ראובן תפס משל שמעון ונתן ללוי באמרו שהוא של לוי, ואי אפשר להחזירו שהלך לוי למדינת הים, חייב ראובן לשלם, ואינו נאמן לומר אמת הגדתי שהוא של לוי, מטעם חזקה, וה"נ כשהעיד לפני גויים שחפץ שביד ראובן הוא של שמעון, והזיקו, אינו נאמן לומר שכך היא האמת להוציא מחזקה דכל מה שתחת יד אדם הוא שלו, רק שבקצות החושן חילק דבעד שם עד עליו מה שאין כן בקרוב או פסול. ולפי עניות דעתי נראה החילוק שכתבתי נכון, דבעד כשר כיון שאפילו בדיני ישראל היה חייב שבועה ולא מיקרי מזיק ממון רק גורם לממון, מה שאין כן בקרוב או פסול. ואם תפס מהעד ויש לו מיגו וטוען עליו ששקר העיד, אם נתחייב לשלם על פי העד בדיני ישראל, כגון שהיה משום שאינו יכול לישבע משלם, ודאי דאינו יכול לתפוס, דהא בכהאי גוונא העד הוי כשנים והוי כמיגו במקום עדים, אבל אם נתחייב על פיו בדיני אומות העולם יכול לתפוס, ונאמן במיגו לטעון ששקר העיד ונשבע נגדו להכחישו כנ"ל (נתה"מ). אם הבעל דין מודה שחייב להגוי, רק שאומר שרוצה להפקיע הלואתו, אין כאן שמתא כמו בשני עדים, ואם עד אחד רוצה להעיד שקר על חברו פשיטא שצריך לשלם נמי, אך הכא מיירי שהנתבע אומר שאינו חייב להגוי, ועד אחד אומר יודע אני שאתה חייב, והנה הב"ד ששומעים דבריהם לא מהימן ע"א נגד זה הנתבע, ע"כ הוי גבי דידן כאילו אין הישראל חייב להגוי וזה רוצה להעיד בו שקר, על כן אנו מתרין להעד שלא יעיד, ואם לא ישמע משמתין ליה על שהחציף נגד הבית דין, אבל לא נוכל להוציא ממנו ממנו, כי נגד ממון שהוא מוחזק הוא נאמן שהאמת אתו (פ"ת).

(כד) אמת העדתי - כל זה דווקא היכא דהוא עד כשר אעפ"י דעד אחד אינו נאמן כשנים, אבל אם אין עליו שם עד כלל כגון שהוא קרוב או פסול אינו נאמן לומר אמת העדתי, ואינו אלא מוסר בעלמא (קצה"ח).

(כה) אם יש לברר ששקר העיד ישלם - בישראל לישראל לא שייך זה, דבדיני ישראל אין מוציאין ממון על פי עד אחד, ובב' עדים אין שייך בירור, דתרי כמאה, ועיין לקמן (סי' לא ס"?) (סמ"ע), מי שתבע לגוי בערכאות של גויים שחייב לו, והגוי כפר והביא עד אחד ישראל שאינו חייב לו ופטרו על פיו, ואח"כ נתברר מפי אחרים ומפי עצמו ששקר העיד, אין לחייב העד בדיני אדם, דאין זה רק גרמא בניזקין דפטור (פ"ת).

(כו) אין משמתין אותו - היינו דוקא היכא דהודה על הלואה סתם וכפר על הרויח דאיכא חילול השם, לא משמתין ליה, אבל בהפקעת הלואה שלא יודע לגוי דליכא חילול השם, משמתין ליה (ש"ך), אע"ג דלא משמתין ליה, ומ"מ לא שרינן ליה לכתחלה להעד שהרי על עדותו יוצא ממנו ממון שלא כדין דהא לא הודה בפני ערכאותיהם ובב' עדים דקי"ל בסעיף ד' דיכולים להעיד היינו דוקא בהלואה סתם דאיכא חילול ה' אבל היכא דלא יודע להעכו"ם דליכא חילול ה' אינם רשאים להעיד כיון דזכה ישראל מדין הפקעת הלואתו ומ"מ לא משמתין להו והיכי דב' ישראל מריבים והלכו לדון בערכאות ובא יהודי אחד ומעיד ומוציא ממון אף שלא טוב עשה, שאסור לכתוב לבית משפט שלהם, וראוי להענישו כפי ראות עיני הדיין לפי הענין והסיבה ואף ב' עדים לא יעידו בלתי רשות המורה וטובי העיר. ומ"מ לא משמתין ל' כן (רע"א), וי"א דוודאי משתמינן ליה (ט"ז סעיף ד'), ודוקא בדין שיש לגוי עם ישראל מותר להעיד היכי דדנין בדינינו כן אבל אם ישראל דן עם חברו אסור להעיד דמסייע ידי עוברי עבירה ואף על גב דלית ב' משום לפני עור מאחר דבלאו ידי' יוכל לעשות האיסור מ"מ אסור מדרבנן (רע"א), אם ב' עדים העידו בבית משפט והוציאו ממון שלא כדין, חייבים לשלם, וחייבים שמתא (רע"א * זרע אברהם).

במאיר המשיפט זולק א'

(כז) ואם מתחלה יחדו הגוי - אם הם מרגישים שהישראל יודע בדבר ואיכא למיחש לביטול קיומם של יהודים, מעיד לכתחילה (ש"ך).

(כח) ויעיד לו - חיוב בן נח בדינים הוא לדון בדיני ישראל, וחייבים לעשות כך כשידינו תקיפה עליהם (ש"ך * רמ"א).

(ד) ¹²ישראל התובע לעובד כוכבים, וכופר, ויש לעובד כוכבים עד אחד, מותר להעיד לו אם יתבעהו(כט). הגה: ¹³וכל שכן שב' עדים יכולין להעיד(ל), שהרי גם דין יסאל יתחייב על פיהם. וכן במקום שאין מולאיין ממון על פי עד אחד, יכולים להעיד(לא). ¹⁴ב' קרובים הרי הם כעד אחד, דהרי דיינינו אין לנו מולאיין ממון על פי עד אחד(לז).

(כט) מותר להעיד לו אם יתבעהו - אפילו אם הוא במקום שנותנין לו שבועה על הכפירה וע"י עד אחד דמסייע לו פוטרין אותו משבועה, ואילו לא העיד שמא היה משלם ולא היה נשבע, אפילו הכי מותר, דהרי גם בדיני ישראל עד אחד המסייעו פוטרו משבועת היסט (סמ"ע), כשישראל דן עם חברו אסור להעיד אף על פי שהוא כדין, משום דמסייע לעוברי עבירה, אבל ישראל התובע מעכו"ם מותר להעיד במקום שהוא כדין על פי דיני ישראל (ש"ך), כל זה דווקא שאינו יכול להישמט וגם אינו נוגע בדבר, וכן אסור להוסיף מילה ⁴(רע"א * מהר"ם מיניץ), אם הגוי מודה במקצת אף על גב דבדין הוי הגוי מחוייב שבועה ואינו יכול לשבע אפ"ה מותר להעיד כיון דבדינינו עד המסייע פוטר, (רע"א), וכ"ז דוקא היכא שזה נתחייב ממון בלי שבועת התובע. משא"כ אם הנתבע חשוד דהדין שהכנגדו נשבע ונוטל עד המסייע פוטרו מלשלם ובשניהם חשודים צריך לשלם ממון גמור ואין עד המסייע פוטרו ⁵(רע"א * רע"א).

(ל) וכ"ש שב' עדים יכולין להעיד - פירוש, כשהגוי התובע מוציא ממון על ידם (סמ"ע), במקום שאין היתר להפקיע הלואת גוי, ויש לחוש לחילול השם, מעידים לכתחילה, אבל במקום אחר, אסור לכתחילה, אבל אין משתמים אותו (ט"ז).

(לא) שאין מוציאין ממון על פי עד אחד יכול להעיד - כצ"ל. י"א דאפילו אדם חשוב דמוציאין ממון על פיו לבד, כיון דאדם חשוב הוא וקשה לו להשתמט מותר להעיד (סמ"ע), וי"א דמש"כ במקור דברי הסמ"ע טעות סופר הוא "ש. וצ"ל לא יעיד אלא ישלם מכיסו, ומ"מ אם העיד לא משמתנין ליה (ש"ך), ונראה דדברי הסמ"ע היינו דוקא במקום שאם האמת כדבריו לא יתחייב יותר מאילו היו דנין בדין תורה, אבל במקום שיתחייב יותר, כגון שיש בו אסמכתא, דפטור בדין תורה ובדיניהם יתחייב, ודאי דאסור להעיד, ואם העיד חייב לשלם כדין מסור ומזיק (נתה"מ), [כהוספה על הש"ך] היינו דווקא באדם חשוב שהוא רק חשוב להשרים ולהם הוא מהימן כבי תרי, אבל לא לדין, אבל אם גם לדין מפורסם לצדיק ומהימן כבי תרי, נהי אי הוה אתו לקמן לדינא לא מפקינן ממונא אפומיה, מ"מ הוה מרענא שטרא אפומיה, ועיין בסמ"ע (סי' טו סק"טו? וש"ך שם סק"ו?). וא"כ כשהב"ד שומעין שהצדיק מכחיש איש ההמוני הזה ויודעים בודאי שהאמת אתו, הרי אין מפסידו, אלא מונע ממנו ריוח הפקעת הלואתו, וא"כ כשיצורף לזה חילול ה' בין העמים, כיון דאדם חשוב הוא, בודאי שילך ויעיד. ואם הצורך לישבע כאשר הוא בדיניהם שצריך העד לישבע, באמת ישבע ויאמר האמת, ואם אולי אח"כ יפסקו עליו יותר מהראוי, זה פשוט שצריך העד לשלם מביתו לשכנגדו, דהוה ליה מציל עצמו בממון חברו שמוטר, אלא שצריך לשלם לו הפסדו. אך אם ח"ו איכא למיחש לנזק פיזי ע"י העדות, בודאי מוטל על כל הציבור לפדות השבוי הנרדף הזה, ומכ"ש שיותר מחוייבים להכניס עצמם בריש תיגרא שלא יבוא לידי כך (פ"ת).

(לב) דהרי בדינינו אין אנו מוציאין ממון "על ידן כעל" פי עד אחד - כן היא הגירסא הנכונה. ור"ל דכמו דע"א אסור להעיד במקום שמוציאין הגוים ממון ע"י עד אחד, מה"ט נמי אפילו במקום שאין מוציאין ממון ע"י עד אחד, מ"מ כיון שנוהגים להוציא ע"י ב' שהן קרובים זה לזה, אסור להן להעיד כיון שבדינינו אין מוציאין ע"י קרובים, והרי דינם כדין עד אחד הנ"ל שאסור להעיד (סמ"ע), אמנם י"א אפילו מוציא ממון על פי אדם חשוב, הוא יכול להעיד (סמ"ע * הגהות דו"פ).

(ה) ¹⁵ת"ח שיודע עדות לישראל, ותבעו שיעיד לפני ב"ד קמן ממנו(לג), אם הוא עדות ממון, אינו חייב לילך להעיד(לד), ¹⁶(אלא הס שולחין אליו, ומעיד(לה)). אבל אם יש בו צד אפרושי מאיסורא(לו), חייב לילך ולהעיד, ¹⁷כל מי שיש לו ראייה בעדים, מטפל בהם להביאם לב"ד. ואם ידעו ב"ד שבעל

⁴ עיי"ש שמשמע שהוא צריך לשלם על הזיקו כשהעיד כשהוא נוגע בדבר וכדומה.

⁵ מתוך שאינו יכול לישבע משלם עד המסייע לא פוטרו (עי' סמ"ע סי' עב סקמ"ה?), וש"ך שם סקל"א? וסי' פז סקט"ז) (שמן רקח ח"א סי' פ).

במאיר המושפט זולק א'

דינו אלם, ומען התובע שהעדים מפחדים מבעל דינו לבא להעיד, (18) ויט' סוכה לדכיון(לז), הרי ב"ד כופין את בעל דינו שיביא הוא העדים(לח), וכן כל כיוצא בדברים אלו דנין בהם לאלם. 19 צריכים העדים 20 לבתחלה להעיד מעומד(לט), 21 ואם העד ת"ח, מושיבין אותו(מ). (וע"ל סוף סימן זה).

(לג) לפני ב"ד קטן ממנו - אם אחד מהדיינים גדול ממנו והשאר פחותים ממנו מחויב לילך, והיכא דהבע"ד גדול אינו מחויב לילך להעיד (פ"ת).

(לד) אינו חייב לילך להעיד - אבל אם רוצה למחול וללכת ולהעיד מותר, דת"ח שמחל על כבודו מחול, ועי' לקמן (סי' רסג ס"ג) (רע"א, פ"ת), י"א היינו דוקא היכי דליכא שבועה כגון בתובע מיתומים ע"פ העדים אבל היכי דאיכא שבועה מקרי צד אפרושי מאסורי שלא ישבע בשקר, וצ"ע לדינא (רע"א).

(לה) אלא הם שולחין אליו - פירוש, שולחים אליו ג' אנשים דהוי בית דין וב"ד מוסר לב"ד וכמ"ש לקמן (סי' ל ס"א), אבל שנים לא דהוי כעד מפי עד, אם לא במקום שיש תקנה שהציבור תיקנו ביניהן ששלוחיהן יקבלו עדות דאז הולכין בתר התקנה, כמ"ש בסמוך בסכ"ג, ועיין מש"כ לקמן (שם סק"מט) (סמ"ע), וי"א שכל שהולך בשליחות ב"ד לא הוה עליו שם עד מפי עד, ומספיק אם ישלחו אדם א' (ט"ז).

(לו) צד אפרושי מאיסורא - לא מיבעיא אם הבית דין רוצים להתיר אשה שסוברים שמת בעלה והוא יודע שחי, שצריך להעיד, אלא אפילו איפכא נמי, משום דגם כן יש בו צד אפרושי מאיסורא, כגון אם לאחר שאסורה הבית דין לאשה זאת בא אחר וקידשה, ואמרו לו הבריות שהיא נשואה כבר ואין קדושין תופסין בה, דאז ילך זה וישא אחרת או אחת מהנשים שאסורות לו מחמת קידושו הראשונים, והוא לא יחוש לקדושין הראשונים, והרי זה חומרא דאתא לידי קולא, וכן רבים כאלה (סמ"ע), אם יש חשש שהנתבע ישבע לשקר להכחיש עד השני שהביא התובע, אי מחויב התלמיד חכם לילך להעיד לפני ב"ד קטן ממנו. ומשמע מדבריו דיש בזה ג' חילוקים, מן הסתם אין צריך לילך כי רחוק הדבר שישבע כל דאיכא עד שני, משום דמירתת שמא אח"כ יבוא גם התלמיד חכם ויהא חייב לשלם ויענשוהו ויפסלוהו. ואם יש ספק שקול, שהנתבע ידע דודאי לא ילך הת"ח להרב שהוא מריב עמו, אז חייב התלמיד חכם להעיד אפילו שהוא ספק שישבע, אך לא החליט הדבר. ואם הוא קרוב לודאי שישבע חייב להעיד (פ"ת).

(לז) ויש הוכחה לדבריו - המחבר השמיט זה, שלשיטתו א"צ להוכחה, דכיון שהב"ד יודעין שבעל דין אלם דיינין הכי לכל האלמים, אבל האמת דלית בזה פלוגתא כלל, שלכולי עלמא בעינן הוכחה או רגלים לדבר שיראים העדים להעיד מפני אלמותו (סמ"ע), י"א דביש הוכחה לדבריו א"צ שידעו הב"ד שבע"ד אלם (רע"א), אם ידעי בית דין שהוא אלם אין צריך הוכחה שהעדים מפחדים, רק שאין צריך האלם להביא עדים שאינו אחיו, רק יביא אותן העדים שאומר שכנגדו, ומעידים בב"ד שאין יודעים כלום, ואם אין ידוע שהוא אלם אז צריך הוכחה, וי"א דאף בידעי ב"ד שהוא אלם בעינן ג"כ הוכחה שהעדים מפחדים, אמנם כשיש הוכחה אין צריך לבית דין לידע שהוא אלם, דהא הוכחה שהעדים אומרים מה לנו לצרה להעיד עליו משוי ליה אלם, ולו יהא שאינו אלם סוף סוף העדים יראים ממנו, וא"כ עליו להביא ראיה כי לא סגי בלאו הכי (פ"ת).

(לח) הרי ב"ד כופין את בעל דינו שיביא כו' - דכשיבואו מסתמא יעידו, דתרתיה לא עבדי שישתקו ולא יבואו להעיד וכשיבואו יכפרו לומר שלא ידענו עדות מפני יראתו דהאלם (סמ"ע). (לט) להעיד מעומד - עי' לקמן ס"ו? דכבר נהגו להושיב העדים והבעלי דינים כדי להסיר המחלוקת (סמ"ע).

(מ) ואם העד ת"ח כו' - דאת י"י אלהיך תירא כתיב לרבות תלמידי חכמים, והו"ל האי ועמדו עשה, והאי את ה' אלקיך תירא עשה, ועשה דכבוד תורה עדיף (סמ"ע).

(נו) צריכים הדיינים 23 לבתחלה להיות יושבים(מא) בשעת קבלת העדות. 24 צריך שיבינו הדיינים לשון העדות, שלא ישמעו מפי המתורגמן(מב). ואם מבינים מה שהם אומרים, אפילו אם אינם יודעים להשיב, מותר להעמיד תורגמן ביניהם (וע"ל סימן י"ז סעיף ו').

(מא) צריכים הדיינים להיות יושבים וכו' - שלא במקום ישיבת הדיינים כגון בשוק או בדרך וכה"ג, בדיעבד מהני כשהדיינים עומדין, ועי' לקמן (סי' לט ס"ז) (ש"ך), וי"א שלא במקום ב"ד אפילו שהם יושבים מיקרי חוץ לב"ד, דקבלת עדות שלא במקום ב"ד לאו קבלה היא (פ"ת), יוצא לפי מקור דברי הש"ך שהמספר דרך שיחה בשוק שלא במקום ישיבת בית דין כלל מודה דזה לא הוי בית דין כלל, ואף אם יושבים חוץ לבית דין לא לשם בית דין ולא כנפינהו איהו לאו בית דין מקרי, רק באם כשהעידו העדים ישבו במתכווין הוי כקביעות בית דין ובית דין מיקרי, משא"כ כשהיו

במאיר המושפט זולק א'

עומדין דלא ניכר שום קביעות בית דין כלל פשיטא דלא חשיב בית דין, אבל היכא דכנפניהו הבעלי דין לשם בית דין אפילו חוץ לבית דין ועומדים מ"מ חשיב בית דין (פ"ת * שעה"מ). (מב) שלא ישמעו מפי המתורגמן - דכתיב ע"פ שנים עדים, דוקא על פיהם, ומשום דיש לחוש שישנה המתורגמן את דבריהן. וגם יוכל הדיין לחקור יותר על פי שמיעתו מפי העדים עצמם. ועי' לעיל (סי' יז סק"ד?) לענין בע"ד, והוא הדין כאן לענין העדים (סמ"ע).²⁵ מאיימין (פי' מטילין אימה) על העדים בפני הכל, ומודיעים אותם כח עדות שקר(מג) ובושת המעיד בה בעולם הזה ובעולם הבא ושהוא בזוי בעיני שוכריו.

(מג) כח עדות שקר - דע"י עדות שקר בא רעב ודבר בעולם (סמ"ע). (ח) אחר כך מוציאים את כל אדם לחוץ(מד), ומשיירים את הגדול שבעדים, ואומרים לו: אמור היאך אתה יודע שזה חייב [לזה](מה). אם אמר: הוא אמר [לי] חייב אני לו(מו), או: איש פלוני שהוא כשר ונאמן אמר לי שהוא חייב לו, לא אמר כלום, עד שיאמר שהוא בעצמו ראה שהלוחה לו, או שיאמר: בפני הודה לו שהוא חייב(מו).

(מד) אח"כ מוציאים את כל אדם לחוץ - האי "כל אדם" לאו דוקא הוא, דהא מסתמא הבעלי דין נשאר שם בשעה שהעידו לפני הבית דין (סמ"ע, ט"ז), ומוציאים אותם ובודקים כל א' לבדו (ט"ז).

(מה) ה"ג שזה חייב לזה ואם אמר הוא אמר לי חייב כו' (סמ"ע), בזמן הזה לא נהוגים בזה, שזה רק בדין שהוא חשש מרומה [שאם הוא ודאי מרומה אסור לדון אותן], ואז צריכים דרישה וחקירה⁶, אבל ללא זה, אין צורך להוציא אותם החוצה ולבודק את העדים, אלא יכולים לקבל עדות שני עדים ביחד (ש"ך * אגודה, וא"א)⁷.

(מו) שהוא אמר לי חייב אני לו כו' - משום דטענינן ליה שלא להשביע נפשו אמר כן, כמו שכתבתי לעיל [סק"ד?] ולקמן (סי' לב סק"א?) (סמ"ע).

(מז) או שיאמר בפני הודה לו - כל שמודה לו לפני עדים בהודאה גמורה הו"ל כאומר אתם עדי (סמ"ע).

(ט) אחר כך מכניסין(מח) העד השני, ובודקין אותו. אם העיד כמו חבירו, נושאים ונותנים בדבר וגומרים הדין.

(מח) אח"כ מכניסין - איתא דהעדים צריכין להעיד ביחד, שונה מכאן שכל א' אומר בפני עצמו (רע"א * מג"א), ויש לחלק בין דיני ממונות שכל א' מעיד לבד, לדיני נפשות שצריכים להעיד יחד, אמנם גם בדיני נפשות צ"ע אם צריכים להעיד יחד (רע"א * א"ר).

(י) אם העדים אומרים עדותן מכוונת בלשון א' ממש, יש לחוש שמשקרים ובעצה אחת כיוונו לשונם, וצריך לחקורם ולדרוש אותם. הגה: והאם העד האחד אמר עדותו, והשני אמר: אף אני כמוהו ידעתי, לא מהני,⁸ אלא אם כן הלך למדינת היס(מט) וא"ל לו להעיד בפירוט.

(מט) אח"כ הלך למדינת היס - משום דמן התורה כה"ג הוי עדות, אלא שחכמים הצריכו לומר עדותו בפירוש, ובכה"ג העמידוהו על דברי תורה (סמ"ע), אם בא לפנינו שטר מעשה בית דין שכתבו בו והשני העיד כמוהו, כשר, דאמרין זה לשון בית דין שרצו לקצר אבל העדים עצמן הם העידו בפירוש, ובשעת הדחק אפילו אם עד א' מעיד, והשני אומר רק "אני כמוהו" סומכים על זה (ט"ז).

(יא) העדים ששלחו(נ) עדותן בכתב לבית דין, אינו עדות, דכתיב: על פי שנים עדים (דברים יז ו) מפייהם, ולא מפי כתבם⁸. הגה: וכן נוהגין(נא), וללא כ"כ מכשירין אם העדים ראוין להעיד ואינם אלמים.

(נ) העדים ששלחו - אם העדים מביאים כתבם לב"ד ואומרים מה שכתוב כאן אנו מעידים מהני (רע"א).

(נא) וכן נוהגין - וי"א דמותר לשלוח עדותו בכתב כל שזוכר העדות ויכול להעיד בפיו אם רצה, לאפוקי אילם דאין ראוי לקיים בו על פי שנים עדים כו', וכדי שלא להטריח ת"ח לכתחילה מותר לשלחו לכתוב עדותו בכתב ידו ולשלחו לב"ד (סמ"ע), היינו דווקא כשנחקר עדותו בב"ד על פי אותו הכתב, כגון ששלחו לב"ד מרחוק וגם העד יודע כמו שכתב בכתב. אבל קודם שנחקר העדות

⁶ עיי"ש עוד דכל מקום שצריכים דרישה וחקירה יכולים לחזור כל זמן שלא סיימו את הדרישה וחקירה.

⁷ עי' לקמן סי' ל ס"א.

⁸ עי' חת"ס חו"מ סי' עט שמביא דרך אגב שמפי כתבם אינו חסרון אם העדים עומדים בפני הבית דין.

מאיר ה'משפט זולק א'

בב"ד יכול לחזור מעדותו (ש"ך * רמ"א), מכל מקום לא הוי כהגדה בבית דין עד שבא הכתב לבית דין, ויכול לחזור ולהגיד קודם שבא הכתב לבית דין, ולכן אם מת או נשתתק או שכח עדותו קודם שבא הכתב לבית דין, לכו"ע פסול, ואין העדים עוברין על לאו דלא תענה עד שבא הכתב לבית דין. ולפי זה אף במקום שאין מקבלין עדות שלא בפני בעל דין, יכול לשלוח כתבו לבית דין לדעת ר"ת, וכן בתלמיד חכם אפילו לדין, כיון דקריאת הכתב בבית דין חשיב אז להגדה ושם הוא בפני בעל דין (נתה"מ), אם נותן עדותו כתובה לב"ד, ואומר "מה שכתוב כאן אני מעיד", כשרה (פ"ת), אבל במקום שאין צריכים "עדות" אלא בירור, כל שידוע שזה כתב ידו, אפשר לסמוך על זה כמו במקום צואה וכדומה (פ"ת * גנת ורדים).

:Commented [O2]

(יב) ³³הותכין דיני ממונות בעדות שבשטר(נב), אף על פי שאין העדים קיימין, כדי שלא תנעול דלת בפני לוי. (ועיין לקמן סימן ס"א סעיף ב' א"ח דבר מקרי שטר, גם לקמן סימן מ"ז סעיף י').

(גב) בעדות שבשטר - ודוקא שהוא שטר גמור התירו משום תיקון העולם, כדי שלא תנעול דלת שלא יליו משום יראה שימותו העדים או ילכו למדינת הים, לאפוקי אם כתבו את דבריהם בפנקסיהן דלא מהני לכו"ע כשאין העדים לפנינו, דהו"ל כאלמים דאינן ראויין להעיד, ועי' לקמן (סי' מו ס"י, וסי' קמו ס"ה, ובסמ"ע סק"א?) (סמ"ע), אמנם אם הוא שכתב העדות, או שאינו בפנינו, לכו"ע אין סומכים על עדות בכתב (סמ"ע * הגהות דו"פ). מקור דברי המחבר וכו' הוא שיטת הרמב"ם שאין עדות בשטר וכל עדות שבשטר אינו אלא מדברי סופרים ומן התורה אינו מועיל משום דהוי מפי כתבם, ואינו עיקר אלא מעיקר הדין יש עדות בשטר (ש"ך), בזה שחותכין דיני ממונות בעדות שבשטר מצאנו ארבעה שיטות: שיטת רש"י ובעל המאור דכיון דאין כותבין השטר אלא מדעת המתחייב לא הוי מפי כתבם אלא מפי כתבו, והיינו מפי כתב המתחייב. שיטת הרמב"ן, דלא שייך בעדות שבשטר מפי כתבם דכיון דנכתב בנוסח שטר הו"ל כמי שנחקרה עדותן בב"ד, ולא שייך מפי כתבם אלא היכא דאינו בתורת שטר. שיטת תוס', דלא שייך מפי כתבם אלא במי שאינו ראוי להגיד בפה וכגון שהוא אלם, אבל במי שיכול להגיד בפה והוי ראוי לבילה אין בילה מעכבת בו. שיטת הרמב"ם, דעדות שבשטר אינו אלא מדברי סופרים ומן התורה אינו מועיל משום דהוי מפי כתבם (קצה"ח), הא דלא מהני עדות חוץ לבית דין הוא רק בדבר ערוה או בממון בגמר הדבר, כגון לומר נתגרשה, שבאין להוציאה מחזקת אשת איש, אבל קודם גמר הדבר, כגון להעיד בהכשירא דגט או בהכשר האיש שראוי לגרש, לא דמי לדבר שבערוה, כיון דבשעת הגדתן לא הגידו להתיר דבר שבערוה רק שאיש זה ראוי לגרש או לחלוץ, וכיון דנאמן והחזיק נאמנותו, אף שבא אחר כך לדבר שבערוה ולדיני נפשות, אין בכך כלום (נתה"מ).

(יג) ³⁴כל זמן שזוכר האדם(נג), יכול להעיד לעולם, ואינו חושש שמא מתוך שנתיישן הדבר הרבה אינו זוכרו על בוריו.³⁵ אפילו אינו נזכר לעדות אלא מתוך הכתב, שכשמשורוהו לו כתבו בפנקסו לזכרון דברים, ושכח הדבר ואינו נזכר אלא מתוך הכתב, יכול להעיד, והוא שאחר שראה הכתב נזכר לדבר (ועיין לקמן סי' מ"ו סעיף י').

(גד) כל זמן שזוכר האדם כו' - לא מיבעיא אם נעשה מתחילה עד בדבר דאז מתחילה רמיא אנפשיה ואינו שוכחו, אלא אפילו לא נעשה מתחילה עד בדבר, מכל מקום כשעתה רמיא אנפשיה לזוכרה מעיד לו (סמ"ע).

(יד) ³⁶וכן אם נזכר לדבר על ידי אחר שהזכירו לו, יכול להעיד, אפילו היה המוכיר העד השני(נד). אבל אם הבעל דין בעצמו מזכירו ונזכר, לא יעיד, ואם העד תלמיד חכם(נה), אף אם הבעל דין בעצמו מזכירו, שפיר דמי, שודאי אי לא היה נזכר לא היה מעיד.

(נד) ואפילו אם היה המזכיר עד השני - אפילו אם העדים שניהן שכחו הדבר ואחר הזכירם (סמ"ע). (נה) ואם העד ת"ח כו' - ה"ה אם הבע"ד המביאן הוא תלמיד חכם (סמ"ע), מש"כ ה"ה אם הבעל דין היינו דווקא הנתבע, שהוא יודע שאין העד מעיד אא"כ זכר ולא יחשוד לעד שאינו זוכר (ש"ך * כס"מ), וי"א שזה דווקא התובע ולא העד הוא הת"ח, שכן כאשר הבעל דין תלמיד חכם הוא חושש שמא העד סומך עליו אף על פי שאינו נזכר ואם כן יוציא ממון שלא כדין ולכן לא ינוח ולא ישקוט ויחקור וידרוש את העד עד שיוציא מפיו אם הוא סומך עליו אף על פי שאינו נזכר מעצמו או אם הוא נזכר מעצמו (ש"ך * ב"ח). גם בזה"ז דנין בזה דין ת"ח והך דינא דאם הבע"ד מזכירו ונזכר דלא יעיד (רע"א), זה דוקא בבע"ד עצמו אבל בקרובו בע"ד מותר, אמנם

⁹ י"ג מ"כל זמן" עד כאן בסוף סעיף יב.

במאיר ה'משפט זולק א'

אשתו ובניו הוי כבע"ד עצמו (רע"א ופ"ת), בזה"ז ליכא תלמיד חכם לענין זה, ויש חולקים, אפילו העד כאן והבית דין חוקרים אותו, ואמר שלא נזכר כי אם מעצמו, מ"מ זולת ת"ח אסור, ואם הבעל דין שם דברים בפי בית דין או שליח בית דין להיות מזכיר להעד, אף דהדברים נובעים מבטן בעל דין שרי, דמ"מ מזכירו אחר (פ"ת).

(טו) אין מקבלים עדות שלא בפני בעל דין(נו), ואם קבלו, אין דנין על פיו(נו). הגה: וחוזרין ומגידין(נח) בפניו. ואם שנו בעדותו בפעם שני ממה שהגידו בראשונה,³⁹ הולכין אחר העדות השני שהגידו בפניו, אף על פי שהגידו בראשונה על פי החרס(נט), לכל שלא בפניו כחוץ לבית דין דמי, וחוזרין ומגידין.⁴⁰ ויש חולקין(ס) ואומרים לאם נתקבל העדות שלא בפניו, כשך דיעבד(סא).⁴¹ ולכן אם הבעל דין הוא אלס(סב), והעדים יראים להגיד לפניו(סג), מקבלין העדות שלא בפניו, ודנין על פיו. מיהו אם אפשר לכוף האלס כדרך שנתבאר לעיל סי' זה סעיף ה', עדיף טפי.⁴² ויש אומרים ללא אמרו אין מקבלין עדות אלא בפני בעל דין, היינו דניי ממונות, אבל בקטנות ומריבות שיג לחוש שאם יעידו בפניהם יתקוטטו עם העדים, גם יתקוטטו זה עם זה, תקנו הגאונים שמקבלים העדות שלא בפניהם, גם לא יגלו מי הם העדים. ולי נראה דווקא כשאין הצ"ד רואים לזון אחד מהם עפ"י הדין ולענוש, רק להסקיט(סד) הקטטה ולהורות כפי לורך המריבה, אבל כשרואים לענוש ולזון אחד מהם, אין לקבל העדות אלא בפניו, וכמו שנתבאר באבן העזר סי' י"א סעיף ד'.

(נו) אין מקבלין עדות שלא בפני בע"ד - עיין רמ"א לקמן (סי' קי"ט) שבדבר ברור מקבלין שלא בפניו. ועיין עוד מדין קבלת עדות שלא בפניו לקמן (סי' קמ"ט) (סמ"ע), לדבר ברור כן מקבלים עדות שלא בפני בעל דין, כמו כתובת אשה [שכן היה ודאי שהיה הבעל חייב לפרוע לאשתו ואתחזק חוב הכתובה עד פטירת הבעל אלא שאנו רוצים להפסידה מטעם חששא דצירין ויתומים קטנים, שקטנים כשלא בפניו דמי, אבל תנאי בכתובה וכדומה, אין מקבלים שלא בפניו (ש"ך * רשד"ם), כל שאין בע"ד מצוי כאן מקבלין, שלא אמרו אין מקבלין אלא בזמן שהבעל דין כאן (ש"ך * מהריב"ל ורשד"ם), ולקבל עדות על נכסי מלוג או נכסי צאן ברזל בפני הבעל שלא בפני האשה, עיין ב"ש (אה"ע סי' פה סק"ח) [בנכסי מלוג הוי כמו שותפים, שכל שהיא בעיר אפשר לדון עם הבעל, ואם היא איננה, אי אפשר, וה"ה שאין הודאת הבעל מחייב לאשה, אבל בנכסי צאן ברזל בכל מקום אפשר לדון עם האיש ולקבל עדות רק בפניו, אבל לענין הודאה אין הודאתו מועיל]¹⁰. כשהעדים אינם מכירים לבעלי דינים, אף על פי שהבעל דין עומד שם, שלא בפניו מיקרי, ויש חולקים, וי"א שאפילו לצד הראשון, היינו דווקא שיכירו אותם לעתיד, ואז יש להמתין, אבל לולא זה לכו"ע מיקרי בפניו (פ"ת), היכא דא"א לקבל עדות בפניו מקבלין שלא בפניו, ואף אם בשעה שנגבה העדות עדיין לא היה עיכוב מלקבל עדות בפניו, מ"מ כיון שעכשיו אי אפשר לגבות בפניו, דנין ע"פ אותו עדות שקבלו כבר (פ"ת * נוב"י).

(נז) ואם קבלו אין דנין על פיו - עדים המכחישים בע"ד לכו"ע אינו עדות שלא בפניו, אפילו בדיעבד, ואם אינו בעיר הוא ספק והמוציא מחבירו עליו הראיה (ש"ך * תורת אמת), כל שאין בעל דין בעיר, או שלחו לו ולא בא שמקבלין עדות שלא בפניו כל דאיכא חשש פסידא, כל שכן היכא שכבר העידו שיועיל עדותם, אבל לקבל עדות שלא בפני בעל דין בענין אישות, כשזה לטובת הנידון, לכתחילה אפשר לקבל שלא בפניו, ובכל ענין יכול לחזור ולהעיד בפני בעל הדין (רע"א * תורת חיים), י"א דאפשר אם כבר דנו על עדות זו לכולי עלמא אינו חוזר הדין (רע"א).

(נח) וחוזרים ומגידים - חוזרים ומגידים היינו שלא במקום חוב, אבל במקום שהוא חובא, אין יכולים לחזור ולהעיד (ש"ך * מהריב"ל), וי"א מאחר וזה מחלוקת יש לחשוש לשתי הצדדים, ואין להוציא ללא ראייה (ש"ך * ראנ"ח), י"א דאחר שהעידו שלא בפניו תו לא מהני בפניו, ועיקר שלא כדבריהם (ט"ז וקצה"ח).

(נט) אף על פי שהגידו בראשונה ע"פ החרם - פירוש, והוה אמינא השתא דמשנין בעדות נמצא דנשבועו לשקר ופסולים הן לעדות, קמ"ל דלא, שכל שלא בפניו אין מדקדיקין כל כך בעדותן. ה"ה אם הגידו בראשונה על פי השבועה (סמ"ע), אבל הב"י סובר שהמעיד על פי שבועה שלא בפני בעל דין, ואחר כך בפני בעל דין אומר אחרת, שני העדויות פסולות ששבוע לשקר (סמ"ע * ד"מ), פסול עדות בענין עבירה שיש בו מלקות דאם אין בו מלקות לאו רשע הוא והתורה אמרה אל תשת רשע עד דוקא רשע שהוא למות או למלקות, אבל לענין שבועה ודאי פסול אפילו אין בו מלקות דהא חשיד הוא לשבועה [ולכן אם אמר מחוץ לב"ד בשבועה, לא יכול לשנות את דבריו]. אבל כל שאין עליו עדים אלא שהוא אומר שבראשונה שקר העיד ועתה חוזר ומגיד א"כ אינו נפסל ע"י

ח :Commented [O3]
לש

מ :Commented [O4]
אד חלש

ז :Commented [O5]
ה מה שהסמ"ע רצה
מהד"מ?

¹⁰ עי' בזה לקמן סי' קב ס"ח, ובדברי הקצה"ח שם.

באיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶק א'

עצמו ואמרינן בשוגג היה דאין אדם עושה עצמו רשע. אבל היכא דיש עדים שעבר עבירה לא אמרינן שוגג היה, ולמעשה אם יש עדים שאמר שלא בב"ד בשבועה או בחרם, לא יכול לשנות את דבריו (קצה"ח), לענין חשוד אזלינן בתר אומדנא, וכל שיש אומדנא דהוא רשע נפסל לשבועה, ולכן בשבועת העדות כל שעל פי אומדנא זכור הוא כגון שנעשה בזמן קרוב פסלינן אותו, ולכן בעובר על השבועה כגון בנשבע שלא אוכל ואכל, אפילו נעשה בזמן רחוק, מכל מקום כיון דהוי ליה למירמי אנפשיה בשעת עשיית איסור ולא רמי, איכא אומדנא דרשע הוא ונפסל, וכן כשהנתבע נשבע שאינו יודע אם הפקידו אצלו ובאו עדים שאינו ראוי לשכות, כגון שבזמן קרוב הפקיד אצלו, ודאי דנפסל לשבועה, דלענין לפוסלו לשבועה אזלינן בתר אומדנא, ולכן אפילו אם רק מפי עצמו שומעים שנשבע והגיד אחרת מחוץ לבת דין, כיון דאנן סהדי שעבר עבירה הוי כהוזק בגולן על פי עדים, אלא כל דברי הרמ"א כאן מיירי שהחרם או השבועה היה שיעידו האמת, ולכך לא נפסלו כשהעידו בשקר שלא בפני בעל דין, דזה לא נחשב עדות רק כסיפור דברים בעלמא, דלא עברו על השבועה (נתה"מ) היינו דוקא כשהבעל דין שלא נמצא שם אינו חפץ בעדות ראשון, אבל אם הוא אומר אף על פי שלא נמצאתי שם אותה עדות מקובלת עלי, עדות הראשון עדות, שלא אמרו אין מקבלין כו' אלא לתועלת המתחייב בעדות, אבל הזוכה בעדות מקבלין שלא בפניו כו' (פ"ת).

Commented [YL6]: ל
א הבאתי מדיני
הקצה"ח לענין שכת,
האם הוא עיקר
להלכה לכאן

(ס) ויש חולקין – וי"א אפילו בדיעבד, פסול העדות שהוגבה שלא בפני בעל דין (ש"ך, רע"א, פ"ת), ועיי' לעיל סק"נו) בפ"ת בשם הנוב"י (פ"ת).
(סא) כשר בדיעבד – ולכן אין יכול לחזור ולהגיד אחרת (ש"ך).
(סב) ולכן אם הבע"ד כו' – פירוש, לכן כיון דאין מדקדקים בזה כ"כ מקילינן ג"כ בהא (סמ"ע).
(סג) יראים להגיד כו' – היינו רק לענין עדות ממון, משום הפקר בית דין, אבל אחרת פסול בדיעבד שלא בפני הבעל דין מן התורה (ש"ך * רמ"א), אבל אם יש חשש אלימות אז כשר לגבות העדות בדיעבד שלא בפני בעל דינו (ש"ך * רמ"א), ואם העיד שלא בפני הבעל דין, יכול לחזור ולהעיד בפני הבעל דין (ש"ך * רמ"א), קבלת עדות שלא בפני בעל דין שהכשירו במקום אונס ממילא דיעבד נמי כשר, דאין לך אונס גדול מזו דאי אפשר לחזור ולקבל העדות ובלא זו לא מקרי דיעבד (ש"ך * רמ"א).

Commented [O7]: ז
ה סתירה בדברי
הרמ"א??

Commented [O8]: ז
ה סתירה בדברי
הרמ"א??

(סד) רק להשקיט כו' – היינו בדיין שבא לישב ולדון דברי ריבות וקטטות בין איש לחבירו, או בין משפחה למשפחה, בענין ריב שאין בו דררא דמונא. וכ"ש שאין בו דברים האוסרים והפוסלים. אלא ענייני חרופי וגדופי, ביתר ריב ומצה, חירחור הלשון. אז יכול הדיין לגבות העדות. כדי לראות מי הוא הפושע. וכדי שידע באיך ומה לפשר הענין. ומי שיחויב בדין יותר צריך יותר לבקש את חבירו ולפייסו, כדי להשקיט הריב (ש"ך * יש"ש¹¹).

Commented [O9]:
מקומו בהערה
או בסעיף קטן, או
בסעיף הבאה?

(טז) ⁴³היה הבעל דין חולה, או שהיו העדים חולים(סה), מקבלים שלא בפניו(סו). ואם היו העדים מבקשים לילך למדינת הים, ושלחו לבעל דין ולא בא, ⁴⁴או שאינו מצוי בעיר, הרי אלו מקבלים עדות שלא בפניו. הגדה: ⁴⁵אבל אם לא הודיעו אותו, לא. ⁴⁶ודוקא שאין לחוש שהעדים ילכו קודם שיוודעו אותו, וכמו שנתבאר לקמן בסמוך. ⁴⁷ואם היה הנתבע חולה(סז), אין מקבלין עדות שלא בפניו, אף על פי שיש לחוש שיפלו הנכסים קמי יתמינסח) ולא יוכל לזון עמהם, כמו שנתבאר בסיומן ק"י. ⁴⁸וי"א דכל ששלחו(סח) אחריו ולא בא לז"ד, מהני, ומקבלין עדות שלא בפניו, אם פתחו ליה בזינא(ע), ⁴⁹או אפי' לא פתחו ליה בזינא, וכיך לזון לפני אותו דיינים כדרך שנתבאר בסיומן י"ד. ⁵⁰וכן אם היה דבר נחוז, ואי אפשר לקבל העדות אחר כך, כגון שהיו העדים חולים או התובע חולה ויש לחוש שימות, ⁵¹וכן אם העדים הולכים למדינת הים ואין יכולין להמתין עד שיוודעו אותו, מקבלינן(עא) אף על פי שלא שלחו אליו, וכן נראה ממה שפסק לקמן סימן ק"מ סעיף י'.
(סה) העדים חולים כו' – יש מח' אם מקבלים עדים חולים שלא בפניו רק אם שלחו לו ולא בא או לא (ש"ך * מהר"ם אלשקר).

¹¹ אם אדם אחד מזמן חבירו לדין, יכול לדחותו, ולומר אין לי פנאי האידנא. הקילו על הנתבע לדחותו עד יום ג' מנהג של הלכה הוא, ומ"מ אם עדיו חולין, או התובע חולה, ושלחו אחריו ולא בא, פושע הוא. דלאו כל כמיניה למדחי, אין לי פנאי, ואין לך רמאות גדול מזו. אבל היכא שהקהל שלחו אחריו ולא בא. נראה דגובין שלא בפניו, דלאו כל כמיניה למדחיהו עד יום השלישי. שהוא יחיד נגד רבים. ואם הנתבע חולה. ואמר התובע לבית דין, שיקבלו העדות בחיי הנתבע שלא בפניו, כדי שיחזיקוהו בחיי הנתבע בנכסיו. שאם ימות יצטרך להמתין עד שיגדלו היתומים. אין שומעין לו לקבל העדות שלא בפניו, כדי שיגבה חובו, כי מזל ידיה גרם. ואין מקבלין עדות שלא בפניו לחוב ליתומים שלא כדן. ועוד היכא שהוזק אדם למסור דמגבינן אף שלא בפניו (יש"ש ב"ק פ"י סי' ח).

מאיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶקָא

(טו) שלא בפניו כו' - בזה לא כתב המחבר דבעי דשלחו אליו ולא בא. אבל כשאנו בעיר מסתמא לא ימתינו העדים מליילך למדינת הים עד שישלחו אחריו ויבוא. וז"ש המחבר "או שאינו מצוי בעיר כו" (סמ"ע), עיין לקמן (סי' קמ"ט) [ז"ל: אפילו אם כבר פרע שכר למחזיק, אם יטעון המחזיק בבית דין קודם שיבא המערער יעידו השוכרים בפניכם שדרו בו ג' שנים, טענתו טענה ולא הוי נוגעים בעדות כיון דלא הוי מערער קמן. הגה: ואע"ג דאין מקבלין עדות שלא בפני בעל דין כיון דהשתא כשרים ואם יעידו משיבא המערער יהיו נוגעין בעדות, מקבלין שלא בפניו.] (ש"ך), כדי לקבל עדות שלא בפניו י"א דבעינן שלחו לו ולא בא בהדי שהיו עדי חולים או שהיו מבקשים לילך למדינת הים, וי"א דבעינן שיהא הוא חולה או עדי חולים ופתחו ליה בדיניה וגם שלחו לו ולא בא, וי"א דדוקא מבקשים לילך למדינת הים הוא דאצטריך דשלחו לו ולא בא משום דיש שהות לשלוח בעדו ולהודיעו אבל אם היה חולה או עדי חולים אין אדם שליט ברוח ואין צריך להודיעו, וי"א או הוא חולה או העדים חולים או ששלחו ולא בא (ש"ך * מהריב"ל), עי' לקמן (סי' תח"א) [אין הנזקים משתלמים אלא בראיה ברורה ובעדים כשרים. ואין מקבלין העדות אלא בפני בעל דין, אפילו היה הוא ועדי חולים] (רע"א), ועי' מש"כ שם וי"א דרק לענין להפוך את השור להיות מועד, דבזה קפיד קרא והועד בבעליו, אבל לענין התשלומים מה שכבר נגח, זה דומה לכל עדות דעלמא] (פ"ת).

(טז) ואם היה הנתבע חולה כו' - דדוקא בתובע שחולה הקילו משום שיאמר אני רוצה להזכיר העדים לכיון את העדות ואם אמות תשתכח העדות ויפסיד כל החוב. משא"כ בחולה הנתבע דאז יכול לגבות החוב כשיגדלו היתומים, וגם משום שבכאן לא פשע במה שלא בא כיון שהוא חולה ולא היה יכול לבוא (סמ"ע), דוקא חלה התובע, אז מקבלין בדאיכא חשש הפסד, וגם ששלחו לו דאיכא פשיעת הנתבע. ולפי זה משמע דבחלה הנתבע, אף ששלחו אחריו ולא בא דאיכא פשיעת הנתבע, ואחר כך חלה הנתבע דאיכא נמי חשש הפסד, מכל מקום אין מקבלין, ואף דעיכוב פרעון הוי גם כן הפסד, ומכל מקום אין מקבלין כיון דעיקר קבלת העדות הוא משום היתומים, ואין מקבלין עדות שלא כדין לחוב ליתומים, וכיון דעיקר החוב הוא ליתומים והיתומים לא פשעו, פטור. והרמ"א סובר דבחלה מקבלין משום חשש הפסד אף דליכא פשיעת הנתבע, ועל כרחך צריך לומר דעיכוב פרעון לא חשוב הפסד (נתה"מ).

(סח) שיפלו הנכסים קמי יתומים - כי מזל רע דידיה גרם שחלה הנתבע. ואפילו יאמר התובע לדיינים לכל הפחות אם אינכם רוצים לקבל עדותו קחו הממון בידכם שלא יאכלוהו הקטנים, אין שומעין לו, דדוקא כשאדם ודאי חייב לחבירו ויש לחוש שיכלה ממנו קודם שיגיע זמן הפרעון אמרו דלוקחין הב"ד ממנו מידו, כדלקמן (סי' עג"ט), ולא בכהאי גוונא דעדיין לא נתברר דחייבין לו (סמ"ע), דדוקא כשהנכסים כאן והבעל דין אינו לפנינו התם הוא דמעכבים הנכסים משום השבת אבדה וכו' אבל בקטן דהנכסים והממון הוא בידו ואנו דנין להוציא הממון מידו שלא יכלהו פשיטא דאין מוציאין דאף על פי דהקטן כמאן דליתיה בפנינו דמי הרי ודאי חשבינן ליה כאילו ליתיה עם הממון שבידו ואין כאן משום השבת אבדה וכו' כיון דהקטן אינו מעכב מליד דין אלא עיכובא דדינא הוא דרביע עלויה שאי אפשר לו לירד לדין ואפילו אם ממון הקטנים הוא ביד אחרים כגון ביד בית דין או אפוטרופסים חשוב הוא כאילו הוא ביד הקטנים ואין מוציאין הממון מידם ולא דמי לאחר דעיכוב הפרעון הוא מחמתו שאינו לפנינו מעכבים נכסיו שהן לפנינו משום השבת אבדה אי נמי משום להציל העשוק וכו' (ש"ך * ב"ח), [כהגה על הסמ"ע] וי"א דמש"כ לקמן (סי' עג"ט) הוא תקנת חכמים נגד הדין משום הפסד ממנו של זה, וכאן דאף דמן הראוי לקבל עדות משום תקנה, מ"מ כאן אינו כן, כיון שדינו עם היתומים לא עבדינן תקנה לחוב ליתומים שלא כדין (ט"ז), י"א שבממון שעדיין לא בא ליד היתומים אין נותנים להם, ויש חולקים (רע"א).

(סט) וי"א דכל ששלחו כו' - דבריו כאן בנויים על דברי המחבר ריש סט"ו, ומש"כ ברמ"א בשם י"א אף על גב שזה גמ' בפירוש (ב"ק קיב ע"ב), עכ"ז מאחר והרמב"ם ורי"ף השמיטו ס"ל דאותה מימרא אינה מוסכמת היא אליבא דכו"ע, ולדבריהם אין מקבלין כי אם בחולה או בהולך למדינת הים, ומזה"ט נמי השמיטו המחבר (סמ"ע), אם היה א' מהב"ד אוהב לבע"ד, אף דאם דנו דיניהם דין כנ"ל (סי' ז ס"ז), מ"מ טוב לו שלא ילך לפניהם, שהרי יכול לטעון אני רוצה ללכת לבית דין אחר, ובוזה אם קבלו העדות שלא בפניו י"ל דלא מהני (רע"א).

(ע) אם פתחו ליה בדינא - פירוש, התחילו לטעון לפניו, דאז אין יכולין לומר לא אדון לפניכם אלא בפני ג' אחרים שבעיר הזאת, וכמ"ש לעיל (סי' יג ס"ב) אבל אי לא פתחו יכולין לומר אין

Commented [O10]: א

ם שלחו לו והוא לא בא אע"ג דאיהו לא טעין אנא לבית דין הגדול קא אזילנא אנן טענינן ליה ולא מקבלינן העדות שלא בפני בעל דין וכו' ואף על גב דנראה דמאי דכתבתי וכו' הוא דחוק בלשון מ"מ הוא פירוש מפולפל ומחודד ותו לא מדי (ש"ך * מהריב"ל). יש להביאו???

Commented [YL11]: ב

עשות את הנתה"מ עוד פעם, ששי סתירה שהרי הכל הוא הרא"ש ואחר"כ מחלק בין הרא"ש לרמ"א.

במאיר ה'משפט זולק א'

רצוני שתקבלו אתם עדותי אלא מי שידון אותי יקבלם ולא אדון לפניכם (סמ"ע), וי"א אם התחילו לטעון לפני הדיינים והביא עדים התובע ולא בא כששלו בעבורו לקבל עדות מקבלין עדות שלא בפניו ואי לא פתחו בדיניה אין מקבלין אלא אם היה הוא חולה או עדי חולים ומצי למימר איני רוצה שתקבלו עדותי עד שאבא לדין ואין מקבלין אלא בפניו אפילו פתחו בדיניה ואם בית דין זה לקחו שטר מבית דין הגדול שיכופו אותו לדין שוב אינו יכול לומר לבית דין הגדול אזילנא ומקבלין שלא בפניו ומוכח משם שאם לקחו שטר מקבלין שלא בפניו אפילו לא פתחו ליה בדיניה מאחר ששלו לו ולא בא (ש"ך * ר' ירוחם), אם כבר טענו לפני הדיינים, והביא התובע את עדי, ושלו ב"ד לנתבע, שיבא וישמע עדים של התובע, ולא בא. אין לך פושע גדול מזה. ואפילו ליכא שום אונס בעולם מקבלין, מאחר שהתחיל לטעון, אין לו זכות לדחותו, וזה לא סותר למש"כ שאין מקבלין אלא דאיכא אונס כו', כי זה מדובר בדלא פתחו ליה בבי דינא. וה"ה אפילו לא טען, אלא אמר לב"ד אין לי פנאי, ואי אפשר האידנא, ודחה עד יום ג'. וביום ג' שלחו הב"ד אחריו לעמוד לדין, ולא בא. יכול התובע להביא עדותו לב"ד, ויעידו שלא בפניו. והב"ד מקבלין אותם, ודנין על פיו. ומסיק, אבל לא פתחו בבי דינא. מצי א"ל אני אלך לבית דין הגדול, ולא תקבלו עדותי עד שאבא עמו שם ומש"כ ב"ד הגדול לאו היינו בית הוועד, הוא מקום קיבוץ ת"ח, וב"ד קבוע לשם. אבל ב"ד הגדול הוא הנשיא שבא"י. והאידנא החשוב שבדורו נקרא ב"ד, כל דור ודור לפי שהוא הגדול (ש"ך * יש"ש).

(עא) ואין יכולים להמתין עד שיודיעו אותו מקבלין - אפילו הוא אין צריך לדון לפני אותן דיינים, מקבלין, אף על פי שלא שלחו, משא"כ להמחבר יש לומר דוקא אם הדיינים הם בענין שצריך לדון לפניהם, אז יכולים לקבל, אם הדבר נחוץ אפילו לא שלחו. ועוד יש לומר, דלהמחבר אם היה נחוץ, שהיו חולים או ביקשו לילך למדינת הים ולא היתה שהות לשלוח אחריו וקיבלו שלא בפניו, ואח"כ נתרפאו או לא הלכו העדים למדינת הים, י"ל דאין דנין על פי אותה קבלה אלא צריכים לחזור ולהגיד בפניו. ואפשר דאם שינו בעדותן הולכים אחר עדות הב' כנ"ל סעיף ט"ו, כיון דבשעת המשפט העדים כאן ויכולים להעיד בפניו, ומיהו בהיה התובע חולה לא משמע כן, ולרמ"א אם היה נחוץ ונתקבלו העדים שלא בפניו, אף שהעדים הם כאן, אין צריך לחזור ולהגיד בפניו, כמו בפתחו ליה בדינא ושלו אחריו ולא בא, או שצריך לדון לפני אותן דיינים דדנין אותו אח"כ ע"פ אותה קבלה, אף שבא לבית דין והעדים כאן. ואפשר דס"ל כהיש חולקים דבסעיף ט"ו דאם נתקבל שלא בפניו כשר בדיעבד, ובזה מיושב מ"ש הסמ"ע סק"ס (פ"ת), וי"א למחבר אף אם היה דבר נחוץ דלא בעינן ושלו לו, אמנם צריך לומר באופן דצריך לדון בפניהם, אבל לרמ"א הואיל והדבר נחוץ להציל העשוק הם מורשים מחז"ל לקבל עדות אף שיטעון הבעל דין לא אדון בפניכם, אבל בחולה בכל מקום מקבלין (פ"ת * תומים).

(יז) ⁵²ראובן שתובע את שמעון ועידיו במקום אחר (עב), יאמרו בית דין לשמעון אם חפץ לילך במקום העדים ועידו בפניו, ואם לאו יקבלו ב"ד שבמקום העדים עדות שלא בפניו ויודיעו לב"ד שבמקום הבעלי דינין, וידונו על פי אותה קבלה⁵³. הגה: ⁵⁴וכן אם מלא עדיו צעיר אחרת, ⁵⁵ואין סהות לשלוח אחריו, או שלא ימלא העדים אחר"כ, גובין צפני ד"ל שלא צפני בעל דין, ודנין על פי העדות ההוא. וכן המנהג פשוט במדינות אלו, אף ע"פ שיש חולקים (עג) ⁵⁶וס"ל דאפילו במקום שיש לחוש שיפסיד העדות אם לא יקבלו שלא בפניו, אין מקבלין אלא כ"כ שלחו לו תחלה, אין נוהגין כן, אלא כאשר נתבאר.

(עב) ועדי במקום אחר - וה"ה לעדים שזה במקום רחוק וזה במקום רחוק וצריך לצרף עדותן (סמ"ע).

(עג) אף על פי שיש חולקין כו' - וכן עיקר (ש"ך).

(יח) ⁵⁷לא אמרו אין מקבלין עדים שלא בפני בעל דין, אלא בתובע שמביא עדים על תביעתו. אבל המביא עדים לפטור את עצמו, מקבלין (עד).

(עד) אבל המביא עדים לפטור כו' - דדוקא במקום שבאין להוציא ממון על ידי עדים בעינן לפניו (סמ"ע). עיין לקמן (סי' קח סט"ז) יורש קטן שהיה שטר חוב לאביו ויצא עליו שובר אחר מיתת אביו, אין קורעין את השטר ואין מגבין בו עד שיגדלו היתומים וכו', ואפילו יש עדים שמעידים שזוכרים הפרעון אין עדותן עדות, לפי שאין מקבלין עדות שלא בפני בעל דין. ואף על גב שמביא עדים לפטור, שאני התם שנחשב כעדות להוציא, שהרי רוצה להוציא השטר ולקרעו, וי"א שדברים אלה אינם אלא היכא שבאים להוציא מהלוה שלא בפני המלוה, דלפטור עצמו מהתביעה יכול להביא עדים שלא בפני התובע, אבל כשאין המלוה תובעו ודאי שלא יקבלו העדות אלא בפניו (ש"ך), [לפרש דברי הי"א בש"ך] והיינו שלא אמרו מקבלין שלא בפניו לפטור אלא כדי לדחות

במאיר ה'משפט זולק א'

תביעת התובע והוא הב"ד או האפוטרופוס, ומשום דממה נפשך אם הם תובעים, א"כ הרי לפנייהם העדות, ואם אינם במקום בע"ד, אין יכולין לתבוע כיון שיש לזה עדים, אבל לומר שמקבלין שלא בפני בע"ד לפטור זה ודאי לא אמרינן (קצה"ח). המחזיק בקרקע ומביא עדים על חזקתו דמי למביא עדים לפטור (נתה"מ).

(יט) ⁵⁸ אין מקבלין עדות על קטן(עה), אפילו בפניו, דכיון דקטן הוא, בפניו כשלא בפניו דמי(עו). ויתבאר פרטי דין זה בסימן ק"י.

(עה) אין מקבלין עדות על הקטן - אפילו אם הוא ידוע שהקטן הוציא לפלוגי בעבדיו בחזקה מהשדה או מהבית, מכל מקום כיון שיש לו בו חזקת אבות אין מקבלין עדות של הדר בו שטוען שקנהו מאביו ושיש לו עדים שהחזיק בו ג' שנים, אלא ימתין עד שיגדיל. והיינו דוקא אם הקטן כבר הוציאו וזה שהוציא מידו בא לתובעו. אבל אם הקטן בא להוציאו בדין, אין שומעין לו להקטן, אלא מעמידין לו אפוטרופוס ומקבלין עדותו של זה הדר בו בפניו ודנין ביניהן, או ממתין עד שיגדיל ואז תובע לזה שדר בו. ועיין לקמן (סי' קמט ס"כ ועוד סי' קי ס"ט) דבקטן בדבר ברור מקבלין, וכן בצואה (סמ"ע), עיין סמ"ע לקמן (סי' קי ס"ה ד"ה וכן קטן) ¹² (ש"ך).

(עו) כשלא בפניו דמי - י"א דגם בקטן אם היה הדבר נחוץ מקבלין על הקטן כמו בגדול שלא בפניו, אבל לא משמע כן מלקמן (סי' קח ס"ג), ע"ש סמ"ע (ד"ה ודהיתה) ¹³, וי"א דבקטן אפילו בדבר נחוץ אין מקבלין (פ"ת).

(כ) ⁵⁹ אין שנים ראויין לקבלת עדות(עז), ואם קבלו, לא עשו כלום.

(עז) אין שנים ראויין לקבלת עדות - דהו"ל כעד מפי עד וכמו שכתבתי לעיל סק"לה (סמ"ע).

(כא) ⁶⁰ קבלת עדות צריך ג' מומחים(עה) יודעים הלכות עדות כשר ופסול, וזהירין בקבלתן לכיון עדות כל אחד, כדתנן הוה זהיר בדבריך שמא מתוכן ילמדו לשקר, וכל המקבל עדות ואינו ראוי לדון, כאילו קבל עדות שקר, ואינו ראוי לדון על פי אותו שטר. (אלא סומכין על העדים עלמון).

¹² ז"ל הש"ע: קטן שתקף בעבדיו וירד לתוך שדה חבירו וכבשה, אין אומרים: נמתין לו עד שיגדיל, אלא מוציאים אותו מידו, ולכשיגדיל, אם יש עדים, יביא עדיו וכו'.

זה תמצית דברי הסמ"ע והש"ך: יסוד ב' סעיפים אלה בנויים על זה: כשיש לקטנים ב' מעלות: האחד, שהיה לו לקטן חזקת אבות. והשני, שהיה גם עתה ביד הקטן, אז אין מקבלים עדות ואין מוציאים מידו עד שיגדיל. אבל אם לא היה להקטן חזקת אבות, מוציאים מיד הקטן, אף על גב שכבר נכנס בה הקטן ודר בה עתה וזה בא להוציא מידו. או שהיה לו חזקת אבות, אלא שלא דר בה עתה הקטן, ובא עתה לב"ד להוציא את הדר בו בחזקת אביו שלו, וזה הדר בו טוען שלקחה מאביו ושיש לו עדים שהחזיק בה ג' שנים, מקבלין עדותו של הדר בו, אף שזה הוא קטן, ואין מוציאים את הדר בו. אם כן כשכתוב במחבר "וכן קטן שתקף בעבדיו כו", אע"פ דכבר הוציאו הקטן ודר בהשדה וטוען שיש לו עדים שהיתה של אביו, והמערער בא להוציאו מידו בקטנותו ואומר שלקחה מאביו ושיש לו עדים שהחזיק בה ג' שנים בפני אביו, מקבלים עדותו, שכן אין לקטן חזקת אבות. וגם לפי זה מובן "וכן" שזה אינו ק"ו מהדין הקודם, וקמ"ל דלא תימא דוקא בטוען המערער שיש עדים שהיתה גזולה ביד מורישי דשומעין לו, אלא אפילו מודה המערער שהיתה של אביו הקטן אלא שלקחה מידו, וגם כבר הוציאו הקטן ודר בה עתה, והמערער בא להוציא, אפ"ה מקבלין עדות ומוציאים אותו. ובסעיף ו' איירי בענין שיש להקטן חזקת אבות וגם דר בה עתה לפנינו, והמערער בא להוציאו מידו, וכתב דבזה אין מקבלין עדותו להוציאו מיד הקטן. אבל אם אינו עתה בחזקת הקטן שדר בה עתה בשעה שבאין לדין, אלא המערער דר בה, אף שיש להקטן חזקת אבות, מקבלין עדותו של זה הדר בה, שהחזיק בה ג' שנים בחיי אביו, בקטנותו של זה. ומש"כ הרמ"א "ודוקא שלא היה לו חזקה כו" בא ללמדנו, דלא נאמר אף שיש להקטן חזקת אבות וגם היא בידו עתה, מ"מ כיון שידענו שהשדה היתה ביד המערער והקטן הוציאו בכח בתקיפת עבדיו לפני כל, דה"ל כאילו עדיין לא הוציאו, קמ"ל, שלא מקבלים עדות אם הקטן דר שם.

¹³ ז"ל הש"ע (סי' קח ס"ג): אין נפרעים מיורשים קטנים בעודם קטנים שאינם בני י"ג שנה, שום הלואה מחוב אביהם, אפילו היה עליו שטר מקויים, ואפילו היה בו נאמנות, ואפילו היה בו כל תנאי שבעולם, שמא יש להם ראייה ששוכרים בה השטר, אלא א"כ היה במלוה זו אחד מג' דרכים הנזכרים לעיל בסמוך (בסעיף א), ואפילו היתה מלוה על פה, גובה מיתומים קטנים באחד מג' דרכים הנזכרים, ודהיתה תוך זמן, צריך שנתקבל העדות בחיי אביהם שהיא תוך זמן, שאם לא כן אין מקבלין עדות על קטן, אפילו בפניו וכו'. וזה תמצית דברי הסמ"ע: פירוש, אחד מהג' דרכים הוא במה שמת בתוך הזמן, וקאמר בדרך זה אינו גובה אא"כ נתקבל העדות בחיי אביהן. אבל באינך ב' דרכים הדבר ידוע ועומד, דהרי כשצויה אביהן הרי הדבר ידוע מפי מקבלי הצואה שעדיין חייב, ועיין לקמן (סי' קי ס"ט) דבכה"ג שהוא מבורר מקבלין העדות אפילו בפני הקטן [ועי"ש דבעינן שיצוה כן בפני ב"ד, או שיכתוב צואתו בכתבת ידו הניכרת להדיינים]. וכן כשהוא מת בתוך נידוי, הדבר ידוע. ובסעיף א' דאיירי ביורשים גדולים מקבלין עדות בתוך הזמן לפנינו, משום הכי סתם שם להשוות הג' דרכים ביחד.

באיר המישפט זולק א

(עח) ג' מומחין - עיין מ"ש לקמן (סי' עט ס"ט ד"ה כפר בב"ד) (קצה"ח), בעינן במוטב תלתא כחדא, אבל אם קיבלו זה בפני עצמו וזה בפני עצמו לא מהני אף לדעה ב' לקמן (סי' מו סכ"ה), דזהו דוקא בקיום שטרות, ושם הקילו (רע"א), וי"א דיחיד מומחה שיכול לדרון אפי' ביחיד, גם יכול לקבל עדות ג"כ ביחידי (רע"א). ואם א' גמיר וב' הדיוטים וקבלו עדות פסול (רע"א * תומים), וי"א סגי בא' דגמיר לכתחילה, וי"א דבדיעבד אפילו שלשתם לא גמירים הוי עדות, ואינו יכול לחזור ולהעיד (רע"א * מהרח"ש).

(כב) ⁶¹ נכון למקבלי עדות לפרסם בשטר(עט) קבלת העדות מי הם העדים. (מיהו אס לא כתנו מי הם העדים, לא הפסידו).

(עט) נכון למקבלי עדות לפרסם בשטר כו' - פירוש, כשאני דנים על פי העדות שהעידו לפנינו אלא מקבלין עדותן ושולחין העדות לב"ד אחר לדרון עליו, וכמ"ש לפני זה (סי"ז). ולקמן (סי' מו ס"ו) יתבאר הדין כן בדין עדי הקיום ע"ש, וסיים שם בטעמא כיון דבית דין בתר בית דין לא דייקי. ועיין לעיל (סי' יט סק"ב?) מה שכתבתי מזה (סמ"ע).

(כג) ⁶² אם רצו הצבור לתקן שהשני סופרים מקבליים עדות ומגבין על פיהם, ⁶³ וכן אם רצו(פ) שאם יפטר העד שהוזמן להעיד עם הסופר שתעלה חתימת הסופר כשני עדים, תקנתם קיימת. הגה: כי ככל דברים כאלה קשות לזכור לתקן צעירס הטוב צענייהס⁶⁴.

(פ) וכן אם רצו כו' - הסופר צריך לכתוב בשטר שיודע שנמסרה העדות בתחילה לו עם עוד אחר ששמו פלוני בן פלוני, ושאותו פלוני נפטר לעולמו, ושהוא כתב וחתם השטר לבדו אחר פטירת העד חבירו כתקנת הקהל (סמ"ע).

(כד) ⁶⁴ מי שמועץ שיש לו שני כיתי עדים, ואמרו הכת האחת שאני יודעים כלום, לא הפסיד זכותו(פא) ומביא כת שנייה. ⁶⁵ אין מקבלין עדות אלא ביום(פב), ואם קבלוהו בלילה, אפילו היו עדי רדופים לילך למדינת הים, אין דנין על פי אותה קבלה(פג). הגה: ⁶⁶ מיהו אס קבלו עליהם נעלי הדין לקבל העדות כלילה, מקבלים אפילו לכתחלה.

(פא) לא הפסיד זכותו כו' - וה"ה בכת אחר כת והוכחשו. ועיין לקמן (סי' לא ס"ו) (& (סמ"ע).
(פב) אין מקבלין העדות אלא ביום כו' - משום דהוה ליה כדין. וגם בדין אם קיבלו הבעלי דין עליהם לדרון כלילה מותר לדונם כלילה וכמ"ש לעיל (סי' ה סק"ז?) (סמ"ע).

(פג) אין דנין ע"פ אותה קבלה - ולא דמי למ"ש הרמ"א לעיל (סי' ה ס"ב) דיש אומרים דאם דנו כלילה דדיניהם דין. דהתם הו"ל דיעבד ממש, משא"כ הכא דרוצים לדרון על העדות לכתחילה לא מיקרי דיעבד ממש (סמ"ע), מאחר ואין דנין על פי אותה קבלה, יכולין העדים לחזור בהן (ש"ך), עיין מ"ש לעיל (סי' ה סק"ו) (קצה"ח), קבלת עדות כלילה אינה עדות בכלל (רע"א * מהר"ם אלשקר), משמע מדברי הסמ"ע שאם כבר דנו על פי אותה קבלה דינם דין, וי"ח על הסמ"ע אלא כל קבלת עדות כלילה הוי כקיבלו שלא בפניו או שלא בב"ד דיכולים לחזור בהו כמו שכתב הש"ך, לכך אם דנו ע"פ אותה קבלה אין דינם דין, ועי' קצה"ח ונתה"מ לעיל (סי' ה סק"ו) (פ"ת).

(כה) ⁶⁷ אין מקבליים עדות קודם ששייב הנתבע לתביעת התובע, לפי שאולי יודה הנתבע ולא יהא צריך עדים, ואטרוחי ב"ד לא מטריחינן.

(כו) ⁶⁸ אם קבלו עדים מעומד, מה שעשו עשוי. ואם היו נסמכים על העמוד(פד), אפילו לכתחלה מותר, דסמיכה כשייבה. ובסימן י"ז נתבאר שעכשיו נהגו להושיב העדים.

(פד) ואם היו נסמכים על העמוד כו' - עי' רמ"א לעיל (סי' יז ס"א) דעמידה ע"י סמיכה כזה הו"ל עמידה לענין עדים ובע"ד שצריכים לעמוד. ועי"ש דברי (סק"ו) דהיינו טעמא, כיון דקרא אסמכתא בעלמא הוא אזלינן בתרווייהו לקולא. גם כתבתי שם דנראה, אם תרווייהו כחדא דהיינו שהעדים או הבעלי דינים נסמכין, וגם הדיינים הפוסקים אותו הדין נסמכין, דאינו מותר לכתחילה, דממ"נ אי מחשב ישיבה גבי דיינים לא מחשב עמידה לגבי עדים (סמ"ע), ויש חולקים וס"ל דעמידה על ידי סמיכה קרוי עמידה וקרוי ישיבה הילכך אפילו לכתחלה יכולין הדיינים והעדים לסמוך על העמוד ולגבי הדיין הוי ישיבה ולגבי העדים הוי עמידה (ש"ך * ב"ח), עי' מש"כ לעיל (סי' יז סק"ו) (פ"ת).

באיר המישפט זולק א'

סימן כט – שלא יוכלו העדים לחזור, ובו ג' סעיפים.

(א) אחר שהעיד העד בבית דין (א) (והוא ללא כלי זכרון) אינו יכול לחזור בו (ג). כיצד, אמר: מוטעה הייתי, שונג הייתי ונזכרתי שאין הדבר כן, לפחדו עשיתי(ד), אין שומעין לו(ה),⁷⁰ אפילו נתן מעם לדבריו.⁷¹ וכן אינו יכול להוסיף בעדותו תנאי(ו) (ו"א ליכול להוסיף צתנאיו(ז)).⁷³ אבל בדבר שמוכחו שטעה, כגון שהזיקוהו בית דין(ח) להביא עדים שאינו רמאי, והלך והביאם, ואמרו להם הבית דין: יודעים אתם בו שהוא רמאי, ואמרו העדים: כן, ואמר להן הבעל דין: וכי אני רמאי, ואמרו: לא אמרנו אלא שאינך רמאי, שומעין לדבריהם האחרונים, משום דמסתמא אין אדם מביא עד להעיד חובתו, ובודאי טעו.⁷⁴ וכן בכל טעות(ט) שהעדים מצויים לטעות בו, נאמנים הם בעצמם, ואין בזה משום חוזר ומגיד.⁷⁵ וכן אם אינו סותר עיקר דבריו הראשונים(י), כגון שהדברים סתומים וסובלים ביאור אחד משני ענייני משמעות, אחד קרוב ואחד רחוק, כל שאנו יכולים לכונן דברי העד כדי שלא תהא עדותו מוכחשת, יש לנו לכונן דבריו(יא), כשם שיש לנו לתרץ דברי⁷⁶ שני עדים הנראים מכחישים זה את זה(יב), כדי שתהא עדות מכוונת¹⁵. הגה: כשנאמנים חסר צנית הכנסת, אחר עדות, שיעידו קודם שיאלו מבית הכנסת, וללא שאלו זאו עדים להגיד, ואומרים: לא שמנו לזנו אז להעיד, ועתה זוכינן, יכולין לחזור ולהעיד, הואיל ושתקו(יג) תחלה ולא אמרו: אין לנו יודעים(יד). ואפילו אמרו: אין לנו יודעים, ונתנו אמתלא(טו) לדבריהם למה אמרו כן, חוזינן ומגידין, הואיל ולא אמרו צהפן(טז) ממה שאומרים באחרונה.

(א) אחר שהעיד העד בבית דין - ואפילו ללא שנחקרה עדותן בב"ד, שכן בכל דיני ממונות ובכל מה שדיני הבית דין בזמן הזה אין צריך דרישה וחקירה, וכמו שכתב בריש סימן שאחרי זה, וסגי להו בהשאלות והבדיקות שנתבארו בסימן שלפני זה בסעיף ח' ששואלין אותו, ועי' רמ"א לקמן (סי' מו סל"ח) דעד אחד בשטר יכול לחזור (סמ"ע), מוכח מדברי הסמ"ע דמידי דבעי דרישה וחקירה יכול לחזור בו קודם שנגמרו החקירות, וכיון שריבה רחמנא כשמכחיש עצמו בחקירות דיכול לבטל עדותו ואין בו משום חוזר ומגיד, מכל שכן כשמכחיש עצמו בגוף ההלואה בתוך החקירות, דהאיך יעלה על הדעת דאם יחזור ויגיד שלא היתה ההלואה באותו יום ויעיד שהיתה ההלואה ביום אחר, שתיבטל עדותו מכל וכל, ואם יחזור ויגיד שלא היתה ההלואה כלל לא באותו יום ולא ביום אחר, תתקיים עדותו. ועוד, הא נאמן לבטל עדותו במיגו דאי בעי היה מבטל עדותו על ידי שהיה חוזר ומגיד בהכחשת חקירות, שהיה אומר שלא היה באותו יום שאמרתי קודם. אמנם להיפך, אם כבר נתבטלה עדותן מחמת שהכחישו עצמן בחקירות, ודאי פשוט שאינו יכול לחזור ולהגיד אחר כדי דיבור לקיים עדותו (נתה"מ).

(ב) והוא לאחר כדי דבור - אבל בתוך כדי דיבור יכולין לחזור, ואפילו עד הראשון בתוך כדי דיבור של השני, כגון שבאו שנים לבית דין להעיד והעיד האחד ואח"כ השני, יכול הראשון לחזור בו תוך כדי דיבור של עדות השני, דחד עדות הוא, ואף אם הפסיקוהו בעלי דין וחזר ואמר שרוצה להשלים אלא שהפסיקוהו, יכול להשלים דבריו ונאמן, ובלבד שלא יסתור עדותו לגמרי (סמ"ע), ושיעור תכ"ד "שלום עליך רבי" ועי' יו"ד (סי' רמב"ס ט"ז) ומש"כ שם [שהוא שיעור "שלום עליך רבי"] (רע"א)¹⁶.

(ג) אינו יכול לחזור בו - בשתי כיתי עדים המכחישים זה את זה, כגון שנים אומרים לזה או פרע ושנים מכחישים, וכת אחת חזרה מדבריה, לא מהני חזרה, והיינו דוקא היכא שהעדים שחזרו בהן אומרים ששקר דיברו מתחילה, לכך לא מהימנינן להו, שאין אדם משים את עצמו רשע אפילו שעה אחת כו', אבל היכא שכת אחת חוזרים בהם ואומרים מוטעים היינו, נאמנים לחזור בהן, כיון דחזינן דהיכא שמוכח שהעדים טועים, כגון שהביא הבעל דין חוב לנפשיה, חוזרים ומגידים, כמבואר בשו"ע כאן, א"כ כ"ש הכא כיון שיש שני עדים המכחישים אותם, אין לך ראייה גדולה מזו שטעו בתחילה כו' (פ"ת).

(ד) לפחדו עשיתי - פירוש, או שמודה שלא היה מוטעה ושוגג, אלא אומר שהוכרח מכח פחד להעיד שקר במזיד (סמ"ע).

Commented [YL12]:
ג
בדוק את זה עוד פעם, הוא למסקנה

Commented [O13]:
ז
ה סתירה ברע"א

Commented [YL14]:
ג
עבור עוד פעם

¹⁵ ועי' ש"ך (יו"ד סי' רי ס"ג) שהוא כשיעור "שלום עליך רבי", וכן הוא במ"ב (סי' רו סק"ב), ודלא כט"ז שפי' שהוא כשיעור "שלום עליך רבי ומורי", וכוונתו הגרע"א לציין ליו"ד ששם איתא ששאלת תלמיד לרב היא "שלום עליך רבי" ואם הרב הקדים לו שלום צ"ל "שלום עליך רבי ומורי".

באיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶק א'

(ה) אין שומעין לו - עדים שהעידו בב"ד וחזרו והעידו בחילוף, מלקין אותן ועדות הראשונה קיימת (סמ"ע).

(ו) ואינו יכול להוסיף בעדותו תנאי - דגם בזה סותר דבריו הראשונים שהעיד בראשונה סתם, דמשמע דבכל ענין הוה אותו הדבר, והיינו דוקא כשמעידין על פה לפני הב"ד, או בשטר וכתבת ידם ניכר ויכולין לקיים חתימתן זולתן, דאל"כ הוה ליה הפה שאסר הוא הפה שהתיר, ועיין לקמן (סי' מו סל"ז וסי' פב סי"ב) מדין עד אחד אומר תנאי היה בדבר ועד אחד אומר לא היה תנאי, וי"א **דמעמידין** עד נגד עד ונשבע הנתבע היסת (סמ"ע), אף על גב דלקמן (סי' מו סל"ז) פסק בעדות בשטר יכול לומר תנאי היו דבריו, שאני התם בשטר דאפשר שלא בא להודיע הכל מפורש בשטר, משא"כ בעדות על פה ששאלוהו בית דין, היה לו לפרש גם ההוספה (ט"ז).

(ז) וי"א דיכול להוסיף בתנאי - עיקר להלכה כמחבר, היינו דוקא כשאין כתב ידם יוצא ממקום אחר, אבל אם כתב ידם יוצא ממקום אחר, אין נאמנין, דהא בעל כרחך איירי כאן לאחר כדי דיבור וכמ"ש הרמ"א, וא"כ הוא הדין כשאמרו "כתב ידינו הוא זה" ואחר כדי דיבור אמרו תנאי, אין נאמנין, וכן הוא להדיא לקמן (סי' מו סל"ז) דאפי' כשאין כתב ידן יוצא ממקום אחר אין נאמנין אלא תוך כדי דיבור, ועי' מה שכתבתי שם (ד"ה ואם כתב ידם) [נאמנים אפילו לומר שבשעה שחתמו לא ידעו שהיה אמנה ואח"כ נתברר להם, אפילו יצא כת"י ממקום אחר] ושם (ד"ה בשום דבר) [שאם כתב ידם יוצא ממקום אחר אינם נאמנים להוסיף תנאי, ודלא כסמ"ע שם], ועוד (סי' פב סקל"ד?) (ש"ך), עיין מש"כ לקמן (סי' מו סל"ז ד"ה אין נאמנים בשום דבר) (נתה"מ), מ"מ אם כפי עדותם עדותן הראשונה לא היה ממש בעדותן, שהיה בלא קנין, ואחר כך הוסיפו שהיה בו קנין, לכולי עלמא לא מהני, וכעדות אחרת דמיא (רע"א), וכל זה דוקא היכא דעדיין יש פנאי לקיים התנאי, דלא נעקר עדותן לגמרי (רע"א), וי"א שכל שאמרו העדים שהיה תנאי כתוב בשטר אינם נאמנים [והוא המדובר בסי' מו], אבל לומר שהיה נתינת השטר על תנאי נאמנים [והוא המדובר בסי' פב] (פ"ת * תומים).

(ח) כגון שהזיקוהו בית דין כו' - אפילו אם העיד על עניני אישות, ואחר כך אמר שהעיד עדות שקר, שלא ידע חומר הענין, עכ"ז כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד (פ"ת * רשב"ש).

(ט) וכן בכל טעות כו' - כל זה דווקא בדבר שאין דרכו לדייק בו, אבל דווקא הדרך לדייק בו אין נאמנים, ועוד כל זה דווקא שהעדים עצמם אומרים שטעו, אבל שאנחנו נטעון את זה עבורם, לא (ש"ך * רמ"א), ועיין לקמן (סי' מג סק"י) (ש"ך).

(י) וכן אם אינו סותר עיקר דבריו - וה"ה כשעדים מסבירים שטר, כל שהלשון סובלתו מאמינים להם, אבל הוספת תנאי לא בכלל זה (ש"ך * מהרי"ט).

(יא) יש לנו לכיין דבריו - פירוש, אפילו בביאור משמעות הרחוקה. וכן הוא בעד אחד שמעיד שהיה תנאי בע"פ בין החזן והקהל, ועדים אחרים מעידין שכל התנאים נכתבו בשטר אבל אמת שכל הדברים שנדברו בעל פה לא נכתבו בשטר, שזה לא מיקרי הכחשה לעד ההוא שאומר תנאי היה, דיש לומר שמא חשבו שהדברים שבע"פ אינם חשובים תנאי (סמ"ע), אם באו עדים ופרשו דבריו, כל מקום שאין העדים באים לסתור דברי השטר לגמרי אלא לפרשו שומעים אליהם, ואפי' אם היה אותו הפירוש רחוק ודחוק בלשון השטר דמתרצינן הלשון של השטר שיהיה מכוון לדברי העדים, כל שאנו יכולין לכוון העד שלא תהא עדותו מוכחשת (ש"ך * מהרי"ט), יכולין להעיד ע"פ על משמעות הרחוק ודחינן למשמעות הקרוב משום דלא הוי סתירה ממש אלא גלויי ספיקא (ש"ך * אלשיך), היינו אם בתוך חצי שעה חזרו מעדותן. אמנם אם היום העידו באופן דהוי חובתא למביא העדים, ואחר יום או יומים חזרו העדים לבטל עדותן הראשון. יראה דלא כל כמנייהו ועדותן הראשון במקומו עומד, וכן א' הביא עדים שקידש אשה, והם העידו שנתן כסף ואמר הרי זה כסף קידושין, ולא אמר "להתקדש לי" שהוא ידים שאינם מוכיחות, לא נחשב כעדים שאין אדם מביא לחובתו (ש"ך * מהרש"ך).

(יב) דברי שני עדים הנראים מכחישים זה את זה - כגון אחד אומר בשני בחודש נעשה המעשה והשני אומר בשלישי בחודש, דאמרינן האי ידע בקביעא דירחא והאי לא ידע, וכמ"ש לקמן סי' ל ס"ז (סמ"ע).

(יג) הואיל ושתקו - ה"ה כשאמר תחילה "איני זוכר עתה", יכול לחזור ולומר "נתתי אל לבי וזכרתי". משא"כ כשאומר תחילה סתם "איני זוכר" דאינו חוזר ומגיד (סמ"ע), וי"א דעיקר החילוק בין אומר "לא נתתי מעולם לב לזה", שאז אינו נאמן אח"כ להגיד עדות, ובין אומר "איני זוכר עתה", רצה לומר שגילה דעתו שצריך להזכר בדבר. וגם אם אומר סתם "איני זוכר" הוא ג"כ דינא

Commented [YL15]:
ור בשם הרא"ש
האם זה רמ"א או
נגד השו"ע?

Commented [O16]:
ע
' לקמן סק"יש"ך *
מהרי"ט וצ"ע אם
לשים אותו כאן

באיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶקָא

הכי, דהוא לשון מסופק, ומשמע דידע כבר אלא שאינו זוכרהו (ט"ז), ועיין מ"ש לקמן (סי' עה ס"ט סק"ז?). וי"א דאם העדים אמרו "אין אנו יודעין" ואחר כך חזרו ואמרו "יודעין אנו" לא הוי חוזר ומגיד (קצה"ח).

(יד) ולא אמרו אין אנו יודעים - דכשאומרים בב"ד "אין אנו יודעים" שוב אינו חוזר ומגיד, ועיין לעיל (סי' כח סק"ז) (סמ"ע), אחר שנתנו חרם בבהכ"נ שכל מי שיודע להעיד שיבא ויעיד ואלו העדים היו שם ולא העידו, נפסלו מעתה לעדות כדין העובר על החרם שפסול לעדות, ואין נאמנין לומר שלא שמעו מן החרם הואיל והיו בעיר (ש"ך * רמ"א), איש שהעיד שלא בפני בית דין שבעל של פלונית מת, כל שההגדה ראשונה לא היתה בב"ד ואעפ"י שידענו בברור שאמר כן לא חשיב הגדה דאין אדם חושש במה שאומר חוץ לבית דין ולעולם חוזר ומגיד ואף על פי שלענין התר אשה היה נראה לכאורה דלא שייך טעם זה דכל האומר בפני עדים שמת בעלה של פ' ידע אותו העד כודאי שיתירו את האשה ע"פ אותם דברים אף על פי שלא אמרם בב"ד וא"כ ה"ל כאלו העיד מתחלה בפני בית דין דשוב אינו חוזר ומגיד מכל מקום אפי' בדבר שאין צריך בית דין הגדה דשלא בבית דין לא חשיבה הגדה ולעולם חוזר ומגיד. אמנם אם הביאו בחזק לבית דין, ואמר שאינו יודע שום עדות ואחר ב' וג' ימים בא בפני הבית דין ואמר שהאמת הוא שהוא ידע עדות בענין אבל מפני שהכעיסוהו היה כובש את עדותו שהיו רוצים להעיד להם בחזקה אין זה אמתלא, ואינו נאמן שוב (ש"ך * ראנ"ח), אפילו אם היה אונס ממון, זה לא מספיק שיכול להעיד אחרת, אמנם אונס נפשות כן (ש"ך * אלשיך), וי"א בדעת מקור דברי הרמ"א שאפילו אמרו בפירוש לא ידענו, כשנותנין טעם לדבריהם יכולין לחזור אם כן כשאומרים שמפני פחד לא העידו חשיב נתינת טעם שפיר ויכולין לחזור ולהעיד דהיכא שיש שבועה אין הפחד טענו' כל שלא היה בו כדי התר שבועה דנדרי אונסין (רע"א * מים עמוקים), כל שהוא באמתלא ונותן טעם למה לא העיד בתחילה, ודאי דיכול לחזור ולהגיד, כמו שכתב הרמ"א, וזה אפילו אם הכריזו בחרם (נתה"מ).

(טו) ונתנו אמתלא - כי אמר איני יודע מפני פחד או מפני טענה אחרת לא משוי נפשי רשיעא שהרי לא עבר שום עבירה, ואף על פי שעברו על "אם לא יגיד", מ"מ שב ואל תעשה הוא (פ"ת).

(טז) הואיל ולא אמרו בהיפך - ומ"ש המחבר בריש הסימן דאין שומעין לו אפילו נתן טעם לדבריו, שם איירי דאמר היפך דבריו הראשונים (סמ"ע), אם אמרו העדים מתחילה "פלוני חייב לפלוני" וחזרו לומר שכחנו שכבר פרעו, בכהאי גוונא לא מהימני, דהוה ליה חוזר ומגיד שכבר העידו שחייב, אבל אי אמרו בתחילה "פלוני הלואה לפלוני", מצו לומר אח"כ שכחנו שכבר פרע לו אותה ההלואה, כיון שבזה אינם סותרים דבריהם הראשונים (פ"ת).

(ב) ⁷⁹עדים שאמרו: שקר העדנו, נאמנים לגבי עצמם(יז), וחייבים לשלם(יז) כל מה שגרמו להפסיד בעדותן.

(יז) נאמנים לגבי עצמן - אף על פי דאינן נאמנין לגבי תובע ונתבע מכל מקום לגבי נפשיהו מיהו נאמנין וחייבין לשלם לנתבע שגרמו לו היזק ודין ההוא לא שייך אלא לאחר ששילם הנתבע שאז הזיקו יודע וניכר אבל קודם לכן ליכא משום דינא דגרמי ואם יש להנתבע בינונית ולהעדים זיבורית התובע יכול לומר אין לי דין ודברים עם העדים והנתבע מחויב לשלם לו מיד ואין יכול לדחותו אצל העדים אף אם יש להם לשלם (סמ"ע * פרישה), וכן פסק לקמן (סי' מו סל"ח) (ט"ז), אם אין לעד זה לשלם חציו, אם השני צריך לשלם שני חלקים, הוא תלוי במחלוקת, ממילא פטור ומספק לא מוציאים כסף. עוד נראה אף הודה על עצמו ששקר העיד ואינו יודע בעדות הב' אם אמת אתו. והעד הב' עומד בדבריו שהעיד אמת מ"מ פטור הא' (רע"א).

(ג) ⁸⁰אף על גב דלא ראינו אינה ראיה, היכא דתרווייהו כי הדדי (גינהו), ואמר¹⁷ האחד: לא ראיתי, הוה ליה כאומר לחבירו: לא ראית(יח), והוה ליה הבחשה. הגה: ⁸¹אכל אס' אומר העד שפלוני היה עמוניט, ולאותו הפלוני אומר שלא היה עמו, אין זה הכחשה, לאין על מלקק מי עמו בשעת עדות.

(יח) ה"ג ואמר האחד לא ראיתי הוי ליה כאילו אומר לחבירו לא ראית (סמ"ע), אם יאמרו עדים אנו היינו שם ודייקנו ולא ראינו שום דבר הוי כאומר לחבירו לא ראית, אבל אם א' היה קרוב יותר והיה יכול לראות או שהוא דבר שמוטל עליו, ומדייק יותר, זה שונה, אמנם אנו משערים רק בדבר המצוי לכל אדם (רע"א * לחם רב), י"א כל שהעדים אומרי' "היינו שם במעמד ולא ראינו דבר" לא אמרינן בכה"ג לא ראינו אינה ראיה, וי"א צריך להוסיף בזה שהעדים המעידים כן, צריך שיהיו מזומנים לעסק ההוא ושיהיו עדים בו (רע"א * מים עמוקים), ובעדות על השמועה שא' אמר

:Commented [O17]
עי"ש שיש גרמא
דנזיקין, והרי זה
גרמי ???

¹⁷ ג"ג כי אמר.

באיר המישפט זולק א'

ששמע דברי' כאלו וא' אומר לא שמעתי אין זה הכחשה דעבידי אינשי דטעי בשמיעה ואינו דומה שמיעה לראיה (רע"א * שער אפרים).
(יט) אבל אם אומר העד שפלוני היה עמו – עי' לקמן (סי' ל ס"ד) שהמחבר גם כן לומד כך (סמ"ע).

סימן ל – אין עדי ממונות צריכין דרישה וחקירה, וצריך להיות עדות שלם, ובו י"ג סעיפים.
(א) עידי דיני ממונות, הוי' מעידי חבלות, אינם צריכים דרישה וחקירה(א). כיצד, אמרו העדים: בפנינו הלוח זה את זה מנה בשנה פלונית, אף על פי שלא כיונו החדש(ב) ולא המקום שהלוח בו ולא המנה אם היה ממטבע פלונית או ממטבע פלונית, עדותן קיימת. ⁸⁴ וואם נראה לדיין שהדין מרומה(ג), צריך דרישה וחקירה להוציא הדין לאמתו. הגה: עיין לעיל סימן ט"ו(ד) ועדים המעידים על דבר איסורה), עיין באבן העזר סימן י"ז סעיף כ"א וסימן מ"ב סעיף ד' אס דענין דקיסה וחקירה(ו) וסימן י"א סעיף ז'.

(⁸) אינם צריכים דרישה וחקירה - אף על גב דכתיב "משפט אחד יהיה לכם", לדיני ממונות ולדיני נפשות, ובדיני נפשות כתיב "ודרשת וחקרת ושאלת היטב", מ"מ חכמים תיקנו משום שלא תנעול דלת בפני לווין שלא ילוו, דיאמרו שמא יכפרו, ועדי הלואה יתכחשו ע"י דרישה וחקירה. וגם כדי לנעול דלת בפני עושי עולה, שלא יסמכו עושי עולה לומר נעשה עול ולא יתעבד בנו דינא, כי העדים יתכחשו ע"י דרישה וחקירה. או יאמרו על קצת דרישה שאינן יודעין, שגם בזה עדותן בטלה בדיני נפשות. משום הכי תיקנו דלא יצטרכו דרישה בדיני ממונות השכיחין. ובכלל דיני ממונות הוא ג"כ ירושות ומתנות וכל הני דקחשיב בריש סימן א' דדין אותן בזמן הזה דליכא מומחין משום נעילת דלת, כיון דהן שכיחין ואית בהו חסרון כיס, מה"ט נמי תיקנו דלא בעינן דרישה וחקירה אפילו לדיינים מומחים ובזמן המקדש, אבל בעדי חבלות והדומה לו הנזכרים בסימן א' דלא שכיחין ולית בהו חסרון כיס, הניחוהו על דין תורה לדרוש ולחקור העדים. וזה שהמחבר כתב חוץ מעדי חבלות, חדא מינייהו נקטי וה"ה כל דכוותיה (סמ"ע), עי' מש"כ לקמן (סי' לג סק"ל(ב)), דאף אם הדין ירצה להחמיר לדרוש ולחקור בהשבע חקירות שהזמה תלויה בהן, לא יעשה כן (ש"ך).

(²) אעפ"י שלא כיוונו החדש - פירוש, בין אם אומר עד אחד בניסן היתה ההלואה והשני אומר באייר, והתובע תבע שני מנין. בין אם אמר האחד בניסן והשני אומר איני יודע אימת היתה, דאז מצרפין עדותן אף על גב דהתובע אינו תובע אלא מנה. ונראה דמזה דאומר השני איני יודע מיירי הטור והמחבר כאן, מדסתמי בטענות התובע, וגם דומיא מ"ש "ולא המנה אם היה ממטבע פלוני" כו', דפירושו דאומר איני יודע. וכן הוא ביאור דמ"ש "ולא המקום" (סמ"ע).

(³) שהדין מרומה - דין מרומה הוא כגון שבית דין מכירין בתובע זה שהוא רמאי או שמבינים טענת רמאות בדבריו צריכין לחקור לבטל רמאותו וכל שלא נעשית בהם דרישה וחקירה יש מח' הראשונים אם הם יכולין לחזור בהם להכחיש עדותן ואין כאן משום חוזר ומגיד (ש"ך * מהריב"ל), י"א דאע"פ דבעינן דרישה וחקירה בדיני ממונות בדין מרומה, מ"מ אינו כדיני נפשות ממש שנפסול עדותן כשיאמר איני יודע על הדרישה וחקירה (עי' רמ"א סי' טו ס"ג), וי"ח וס"ל דכל שלא נעשה בדרישה וחקירה היטב עדותן בטילה¹⁸ (קצה"ח ופ"ת).

(⁷) עיין לעיל סימן ט"ו - ושם סעיף ג' נמי נתבאר ברמ"א דדרישה וחקירה בדין מרומה אינה כדרישה בדיני נפשות (סמ"ע), בדין מרומה לא בעינן דרישה וחקירה כדיני נפשות ממש אלא שצריך הדין לחקור כל מה שאפשר (ש"ך * מהריב"ל), עידי קידושין אף על פי שעיקר עדותן להחזיקה בחזקת א"א מ"מ דוקא לענין שלא להצריכם דרישה וחקירה דאיכא בהו נעילת דלת משום כתובה אבל אי אתכחשו בהו עדותן בטלה כמו בדיני נפשות דדוקא בדיני ממונות דקילי הוא דאמרינן אף על פי שהוכחו עדותן קיימת משום דמעיקרא לא נתנו לבם לדקדק בהם כיון שהוא עדות של ממון עבידי אינשי דטעי בהו אבל בדיני נפשות דחמירי והוא הדין ערוה דחמירי מעיקרא מידק דייקי שיודעים חומר הדברים ועל כל פנים צריכים להעיד וסופן ליבדק בדרישה וחקירה וכי אתכחשו בהו הויא הכחשה גמורה (ש"ך * מהרי"ט).

(⁷) דבר איסור - אמנם בדין מרומה צריכים דרישה וחקירה, אפילו בשטר החתום, ואם הזימו זה את זה גם כן בטל העדות (ש"ך * אלשיך), אם יש דין של זנות, שיש איסור על בעלה, וגם דיני ממונות, צריך דרישה וחקירה מעיקר הדין כדיני נפשות, ואם אמר עד א' איני יודע, בטל העדות

¹⁸ עי' לקמן סק"ז(ז).

1: Commented [YL18]
רי הוא סותר את
דברי עצמו?

מאיר המושפט זולק א'

(ש"ך * תורת אמת)¹⁹, הנה בעדות גיטין וקידושין מבואר בשו"ע (אה"ע סי' יז סכ"א וסי' מב ס"ד) דא"צ דרישה וחקירה, ויש חולקים. היכא דבאו עדים לפני ב"ד והעידו היום לזה פלוני מנה מפלוני תו לא צריך למיבדק באיזה שבוע ובאיזו שנה ובאיזו חודש כיון שאומרים היום, ולכן עדות שבשטר נעשה כאומר בשעה זו (קצה"ח).

⁽¹⁾ וסימן י"א סעיף ד' אם בעינן דרישה וחקירה - כך צ"ל (סמ"ע).

(ב) ⁸⁵אעפ"י שאין עידי דיני ממונות צריכין דרישה וחקירה, אם הכחישו זה את זה בדרישות או בחקירות(ז), עדותן בטלה(ח), ואם הכחישו זה את זה בבדיקות, עדותן קיימת(ט). כיצד, אחד אומר: בניסן לזה ממנו, והשני אומר: לא כי אלא באייר(י), או שאמר האחד: בירושלים, והשני אומר: לא כי אלא בלוד, עדותן בטלה. ⁸⁶וכן אם אמר האחד: חבית של יין הלוהו(יא), והשני אומר: של שמן היתה(יב), עדותן בטלה(יג), שהרי הכחישו בדרישה(יד). אבל אם אמר האחד: מנה שחור(טו), שהמעות הושחרו מחמת יושנן, והשני אומר: מנה לבן היה(טז), (וזה תוצעו שניהם(ז)), או זה אומר: בדיוטא העליונה היו כשהלוהו, והשני אומר: בדיוטא התחתונה היו(יח), עדותן קיימת (אם המקומות קרובים שאפשר לראות מזה לזה). אפילו אמר האחד: מנה הלוהו, והשני אומר: ר', חייב לשלם מנה, שיש בכלל ר' מנה. וכן אם אמר האחד: דמי חבית של יין יש לו בידו, וזה אומר: דמי חבית של שמן, (והוא תצעו שניהם(יט)), משלם בפחות שבדמים. וכן כל כיוצא בזה. ⁸⁷כל מקום שנוכל ליישב דברי העדים, שאין מכחישין זה את זה, מיישבין דבריהם(כ), וכמו שנתבאר סי' כ"ט סעיף א'.

⁽¹⁾ ואם הכחישו זא"ז בבדיקות כו' - דרישות וחקירות הן ז' דברים שיכול לבוא בהן לידי הזמה, ואלו הן: באיזה שמיטה היה, באיזה שנה היה, באיזה חודש, בכמה בחודש, באיזה יום דימי השבוע, באיזה שעה ביום, באיזה מקום נעשה הענין. ושאר שאלות ששאלו להעדים בבדיקות מיקרי. אמנם דבר שגוף העדות תלוי בו כמו: מה נתחייב לו אם חבית יין או חבית שמן הוא בכלל "דרישות", ועיין מה שכתבתי עוד מזה בסמוך סק"י(יב) (סמ"ע), קשה על "דבר שגוף העדות לוי כו" שהרי אם אמר איני יודע יש הזמה, ואם כן למה העדות בטלה (ש"ך * כס"מ), ואפילו הוכחשו מאיליהם שלא שאלו הב"ד דבר (ש"ך * תורת אמת), עי' מש"כ לקמן (סי' לג סקט"ז?), דה"ה אם אירע שחקר הדיין או בקנסות או בדין מרומה ואמר אחד מהן איני יודע עדותן בטילה, דהו"ל כעדות שאי אתה יכול להזימה, ודלא כשו"ע²⁰ (ש"ך), עדים שהעידו בניסן לפני בית דין שפלוני לזה מפלוני מנה, ואחר כך בתשרי חקרו אותן הבית דין באיזה זמן היתה הלוואה שהעדתם, והכחישו עצמן בחקירות, נתבטלה העדות של ההלוואה למפרע, כיון דמדאורייתא דיני ממונות שוה לדיני נפשות, רק שחכמים הקילו דלכתחילה לא יהיו צריכין דרישה וחקירה, אבל בדיעבד כשהיתה דרישה וחקירה, דיני ממונות שוה ממש לדיני נפשות ונפסלו למפרע. ועי' קצה"ח [לעיל סק"ה(ה)], ואין לדבריו שחר, דהא אפילו אם אמרו בבית דין סתם פלוני לזה מפלוני, לא הוי כאומר היום (נתה"מ).

⁽²⁾ עדותן בטלה - הא דדיני ממונות לא בעינן דרישה וחקירה היינו לכתחילה, אבל לא כשהוכחשו (ש"ך).

⁽³⁾ ואם הכחישו בבדיקות - אפילו אם א' אמר "לא כו", ומכחישו בבירור, אין זה הכחשה שיבטל העדות, כמו שיתבאר בסמוך מטעם דעבידי למיטעי (ט"ז).

⁽¹⁾ לא כי אלא באייר וכו' - טעמו נתבאר מ"ש דזמן ומקום הן הכחשה דחקירה שתלוי בהן הזמה, משום הכי עדותן בטלה ואפילו תבע את שניהן (סמ"ע), אם שתי כיתי עדים מכחישים זא"ז וא' אמר "לא כו" והשני לא אמר, או הראשון נאמנים (פ"ת * נחלת צבי), עיין סמ"ע סק"י(ג) דאפילו שבועה נגד העד אין צריך וכו' ואפילו תובעו שניהם. ולפי זה אם היו הרבה עדים ושנים הכחישו לשנים, או בשלשה ואחד הכחיש לשנים בדרישות כהאי גוונא, והמלוה תובע שניהן, עדותן בטלה. וצ"ל דמיירי כאן שהעידו ביחד או בתוך כדי דיבור שפלוני לזה מפלוני שראינו ביחד, והואיל ונצטרפו ביחד בראיה והגדה הרי הן עדות אחת, וכיון שהכחישו עצמן בחקירות כל העדות בטלה, בין אם הכחישו עצמן בסתם, כגון כשחוקרין אותן באיזה זמן היה ואמר האחד בשלשה בחודש היתה ההלוואה שראינו ביחד והשני אומר בחמשה בחודש, העדות בטלה אפילו בהרבה עדים ורק אחד מכחיש, אבל אם לא נצטרפו ביחד להעיד בתוך כדי דיבור מעיקרא,

Commented [O19]: ל הביא את דברי הש"ך, יש נ"מ שאם אמר איני יודע, לא בטלה העדות?

¹⁹ ש"ך סק"ד מופיע בסעיף ב', אבל מתוכן הדברים העברתי לסעיף א'.
²⁰ עי' לעיל סק"ג(ג).

באיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶק א'

והשנים אחרים באו ואמרו עמנו הייתם בניסן רק באייר ראינו שלוחה, העדים חייבין לשלם מכאשר זמם והלוה חייב לשלם ההלוואה שנית כשתובע שניהם. וכן כשמכחישין עצמן וכל אחד אומר על הזמן שהעיד השני עמו היה המלוה, או בשנים נגד שנים, חייב לשלם הלוואה אחת ממה נפשך. וכן באחד נגד שנים, אחד במקום שנים לאו כלום הוא. וכל שלא אמרו "לא כי", יש לומר בכונתם בהא שבאו יחד להצטרף, שרוצין להעיד כל אחד על הלוואה מיוחדת זה בניסן וזה באייר, ומתוך כך יצטרפו, ועל דעת זה באו להצטרף ולא להכחיש עצמן כלל, לכך בעינין שיאמר "לא כי", ופירושו של "לא כי", היינו שאומר שאותה הלוואה שנצטרפנו ביחד להעיד עליה, לא על הלוואת ניסן באנו רק על הלוואת אייר, מה שאין כן בדיני נפשות דעדות מיוחדת אין מצטרפין, על כרחך על מעשה אחד מעידין, משום הכי אפילו בלא אמירת "לא כי" הוי הכחשה. וכן אם לא אמרו קודם החקירות כלל, רק שאמרו העדות והחקירות ביחד, דהיינו שאחד אומר בפנינו הלוה פלוני לפלוני, והשני אומר לא כי אלא אותה הלוואה שראינו ביחד, ונצטרפו בראיה והגידו בתוך כדי דיבור על חיוב הלוה, רק שמכחישין עצמן בחקירות, כל העדות בטלה. אבל אם לא הגידו אחד בתוך כדי דיבור של חבירו, או אפילו הגידו ביחד רק שאמרו שלא ראו ביחד, הרי הן כשתי כתי עדים, ואם מכחישין עצמן הרי הם כשתי כתי עדים המכחישות זו את זו. ולא בעינין בממוץ עדות שאתה יכול להזימה. מעשה בעדים שהעידו שביום ב' בשבוע קידש פלוני לפלוני, והשני העיד גם כן כן, רק שאמרו שניהן שהיה גם כן ביום השוק, וידוע לכל שיום השוק לא היה ביום ב'. כיון שכינונו היום ואחר כך אמרו שהיה ביום השוק, הרי הן כחוזרין ומגידים, ואין זה מבטל העדות, דאפשר שידוע באיזה יום בשבוע היה המעשה שמעיד עליו, רק שאינו זוכר באיזה יום היה הדבר המפורסם, דמילתא דלא רמיא עליה דאינש הוא, וסובר שהדבר המפורסם היה גם כן ביום ההוא, שהרי עינינו רואות שאינו זוכר אימת היה יום השוק, שהרי אומר ביום ב' ובאמת היה ביום ד'. וגדולה מזה, דאפילו זה אומר בעצרת וביום ב', וידוע שעצרת היה ביום ד', דלא נתבטלה העדות, דמחמת שטועה וסובר שעצרת היה ביום ב' אומר שהיה בעצרת, דעיקר חקירות אינן רק מה שדרשו בש"ס מקרא, דהיינו בכמה בחודש, וכל שאר דברים בדיקות מיקרי (נתה"מ).

(¹⁸) חבית של יין הלוהו - עי' באה"ע (סי' י"ז ס"ט) [עד אומר: מת ועד אומר: נהרג, אף על פי שהם מכחישים זה את זה, הואיל וזה וזה מודים שאינו קיים, הרי זו תנשא]. ובח"מ [אבל אם ההכחשה הוא בחקירות, שזה אומר "מת היום" וזה אומר "מת אתמול" עדות שניהם בטילה] וב"ש [הכחשה דכאן הוי כמו מנה שחור ומנה לבן דלא הוי הכחשה לכ"ע משום כיון דנתן לו המעות אינו מדקדק כ"כ איזה מטבע נתן לו כן ה"נ כיון שראה דאינו חי אינו מדקדק כ"כ בסיבת מה מת גם י"ל כאן דאם עד א' מעיד שאינו חי לכן אפילו אם מכחישים זא"ז בחקירות מ"מ עד א' מהם אומר אמת שאינו חי היא מותרת משא"כ בדיני ממונות דבעינין שני עדים] (רע"א).

(¹⁹) והשני אומר של שמן היתה - אפילו לא אמר השני "לא כי", מיקרי הכחשה, דכל שמעידין סתמא אמרינן דאזמן אחד העידו, וכאילו אמר השני אותה הלוואה שאתה אומר דיין היתה אני אומר דשמן היתה. ואם האחד העיד על חבית יין בניסן והשני על חבית שמן באייר, והוא תבע את שתיהן, ולא אמר "לא כי", חייב ליתן לו הפחות. ובאומר "לא כי", פשיטא דעדותן בטלה, ק"ו מאחד אומר מנה בניסן והשני אמר לא כי אלא מנה באייר, דמה התם דעדות שניהן בשוה אמנה, עדותם בטלה מכח "לא כי", ק"ו באחד אמר חבית יין ואחד אומר שמן דאין תביעתן שוה (סמ"ע), לשון "היתה", מורה על אותו זמן גופיה שאתה אומר שהלוה לו של יין אני אומר שהיתה הלוואה של שמן, וממילא הוה כאומר בפירוש "לא כי", ודלא כסמ"ע שאמר "אפילו בלא אמר לא כי, אמרינן אחד זימנא מסהדי והוי הכחשה", והכלל בזה היא דאם הוא דבכר של בדיקות בין העדים הם מוכחשים, אבל במילי דחקירות אינם מוכחשים אם לא שאמרו "לא כי" (²¹ ט"ז), ויש חולקין על הסמ"ע, ואיירי הכא באומר "לא כי" (פ"ת).

(²⁰) עדותן בטלה - ר"ל ואפילו שבועה נגד העד אין צריך. ואף על גב דתובעו התובע שתיהן חבית של יין ושל שמן, מ"מ כיון דמיחשב הכחשה בדרישה עדותן בטלה לגמרי (סמ"ע), ועיין באה"ע (סי' יז ס"ט) ובב"ש [הוב"ד לעיל סק"י(א)] (פ"ת), עדות עד א' צריך דרישה וחקירה אע"פ שהיא עדות שאי אתה יכול להזימה (פ"ת * נוב"י), וחייב שבועה בזה (פ"ת * נוב"י).
(²¹) שהרי הכחישו בדרישה - כל שהכחישו בגוף הענין דרישה מיקרי (²² סמ"ע).

²¹ זה נוסף מדבריו לקמן סעיף ג'.

²² עי' לעיל סק"ז.

באיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶקָ א'

⁽¹⁰⁾ מנה שחור כו' – י"א דכל זה דווקא אם אמר "מנה הליתיו ואיני יודע אם שחור אם לבן", או שאמר סתם "מנה הליתיו", אין צריך שיאמר בפירוש מה אותה המנה, אבל אם התובע אמר "מנה שחור הליתיו" שמורה על השני באצבע שהוא טעה, ודאי אין שם עדות עליו (ט"ז).

⁽¹¹⁾ והשני אומר מנה לבן היה - כל מקרים האלה שנמנים מכאן והלאה קרויים בדיקות, שכן אין הזמה תלוי בהן וגם אינן מחולקין בגוף הענין, שהרי בשניהם מעידים על שם המטבע, וגם בדיוטא עליונה ותחתונה כל שיכולים לראות מזה לזה אינו חשבי הכחשה של חקירות התלויים במקום (סמ"ע).

⁽¹²⁾ וזה תובע שניהן - דאילו לא תבע לשניהן אז העד האחד מוכחש מפיו, ותו אין סברא לגבות על ידו בצירוף. אבל כשתבע כדברי שניהן, אף שהעדים מכחישים נפשם זה את זה, כיון דאין הכחשתן אלא בבדיקות, מוציאין מידו כדברי הפחות, דבכלל מאתים מנה, והו"ל כאילו שניהם העידו אמנה, אמנם כל זה לשיטת הטור, אבל המחבר, בנוי על הנמוקי יוסף הסובר שאם א' אומר מנה שחור וא' מנה לבן אין צריך לתובע את שניהם, וכן באומר א' ק' והשני ר' אין צריך לתובע את שניהם, ואם לא שמעידים בפירוש על זמנים מתחלפים (סמ"ע), עי' ב"ח [אם אחד אומר ביום א' הלוחו מנה שחור והשני אומר ביום ב' הלוחו מנה לבן דהשתא כשתבעו שניהם דלפי דברי התובע אין אחד מהם אומר שקר מצטרפין ומשלם חד מנה אבל באינו תובעו אלא אחת כיון שאחד מהם אומר שקר לפי דברי התובע עדותן בטלה מלשלם אבל חייב שבועה דאורייתא כנגד העד שאומר אמת ואם אמר מלוה כחז מינייהו אין כאן חיוב תשלומין אלא שבועה כנגד אותו העד שאומר אמת לפי דברי התובע], וצ"ע (ש"ך), ויש חולקים על הסמ"ע בענין מנה ומאתיים בדעת המחבר, ואם התובע מכחיש לעד אינו גובה (קצה"ח), עי' בקצה"ח (סי' עא ס"ה ד"ה שבועת) [כאשר התובע תובע רק א' מהם אז הנתבע חייב שבועה, ואע"פ שהעדים כשרים מאחר והמלוה מכחיש א' מהם בפיו, אינו יכול לתובעו על פי העדים, והוי שבועת שקר דהא שני עדים מעידים שיש לו מנה. דהתם איכא למימר שאינו נשבע רק על המנה שתובעו המלוה ועל המנה אחר אינו צריך לישבע דהמלוה מחלו כיון שאינו תובעו]. (רע"א), הא דמצטרפי בהכחשת עדים בבדיקות הוא מטעם דלא דייקי, וכל מקום דאיכא הכחשה, מיישבים דברי העדים אפילו בדוחק כדי שלא לפוסלן, ואמרינן דלא דייקי וטעי. והא דתלינן הטעות בעד האומר מנה, דאותו העד הוי כאילו מעיד שתי עדויות, עדות אחת, מעיד לחייב הלוח שלא היה פחות מִמְנָה וזה מחייבו מנה. ועדות השניה, מעיד לסייע להלוח שמעיד שלא היה יותר מִמְנָה, ועדות השניה הזאת, בא להכחיש העד האומר מאתים ולפטור את הלוח מִמְנָה השנית, ותלינן הטעות בהעדות שמעיד עַד המנה במה שאמר שלא היה יותר מִמְנָה, כיון שהעד השני מעיד שהיה יותר מִמְנָה שהיה מאתים, במקום הכחשת עדים תלינן בטעות, אבל במה שמעיד עַד המנה שלא היה פחות מִמְנָה דליכא מאן דמכחיש ליה, דהא גם עַד המעיד מאתים, מעיד שלא היה פחות מִמְנָה, אם כן באותה העדות שמעידין שני העדים, דהיינו שלא היה פחות מִמְנָה, מקבלין עדותן, דהא איכא שני עדים שלא היה פחות מִמְנָה, דבאותה עדות דליכא מכחיש נגדו לא תלינן בטעות, דיותר יש לתלות הטעות במה שאמר שלא היה יותר, דאיכא מכחיש כנגדו, מלתלות הטעות במה שאמר שלא היה פחות, דליכא מכחיש נגדו, ואדרבה, גם עד השני מסייע לו בזה. ועוד, דאין לתלות הטעות בבעל המאתים ולומר שלא דקדק בהסך, דאם כן לא היה לו להעיד, מה שאין כן כשתלינן הטעות בבעל המנה, אמרינן דקדק שפיר שהיה מנה בודאי ולכך העיד במנה, ועל המותר לא דקדק ולכך לא העיד על יותר מִמְנָה רק על מנה, מה שאין כן כשהתובע אינו תובע רק מנה ומורה באצבע שהעד האומר מאתים טעה, דהיינו שהיה הסך פחות שלא היה רק מנה וסבור מאתים, אין אנו יכולין לקבל אותו לעד כלל, דכמו שהיה יכול לטעות בין מנה למאתים, כמו כן היה יכול לטעות בין חמשים למאתים, ועד שידוע שטעה וסבור על סך מועט שהוא יותר, אין אנו יכולין לידע מעדותו כמה היה בו. ולפי זה במנה ומאתים כשתובעו שניהם אין צריך לתובע רק מאתים. מה שאין כן בדמי חבית יין ודמי חבית שמן כשאין מעידין על הסך, צריך לתובע שניהם, היינו יין ושמן. דכשתובע רק אחד, דהיינו דמי חבית יין לחוד, ועל כרחך צריך לומר שהעד שמע חבית יין וטעה וסבר שמן, אין אנו יכולין לקבל אותו לעד כלל, דדילמא היה שכר וטעה שראה יין וסבר שמן, אבל כשתובע שניהם מיישבים דבריהם ואמרינן שהיו באמת שתי חביות יין ושמן, וזה דקדק על החבית יין ולא דקדק על החבית השניה ולכך אינו אומר רק מהיין, והשני לא דקדק רק על השמן ולכך אין אומר רק שמן. ולפי זה באחד אומר בפני הודה מנה ושני אומר שהודה מאתים²³, בעינן שיתבע ב' ההודאות, דאז אמרינן

ל: Commented [O20]

א הוציאו דיני ממונות מדין בדיקות לגמרי אלא שלא החמירו בהן כל כך לבדוק במה שהוא חוץ לעיקר העדות כגון ארנקי שחורה שהוא בענין כליו שחורים אבל מה שהוא בעיקר העדות כגון מנה שחור ומנה לבן פוסל הוא בדיני ממונות שאין דעות להוציאם מדין בדיקות לגמרי ואף על פי שאם זה אומר מנה זה אומר מאתים כשר הוא בעיקר העדות אין זה הכחשות עדות כמו שאמרנו שהרי הכל שוין בעדות המנה (רע"א * ר"ן). נצרך??

²³ עי' סמ"ע לקמן סק"כז).

באיר המישפט זולק א'

זוה דקדק על המנה וזה דקדק על המאמים, אבל כשאנו תובע רק הודאת המאמים, אז על כרחק העד שאומר ששמע ההודאת מנה טעה בשמיעתו, אי נמי אפשר ששמע פחות ממנה וטעה, דהא מעיד על מה שלא שמע, מה שאין כן בראיית הלואה, אף שהיה מאמים מכל מקום ראו גם כן מנה. לא צריכים שיהיה תובע שניהם רק במקום שהכחשת התובע הוא נוגע בסך הממון בפחות ויותר, שאם הן משקרין לפני בית דין בכוונה הן פסולין לעדות, כגון במנה ומאמים או ביין ושמן, שהשמן הוא יקר מהיין, וכן צריך לומר במנה שחור ומנה לבן שמטבע ישנה חשובה מן החדשה, ואף אם נתלה בטעות שטעה שהיה פחות והיה סבור שהיה יותר, אין כאן עדות כלל, וכן אם הוא טועה ואינו יודע מה היה אם יין או שמן, נוכל לומר גם כן שהיה מין אחר, כגון שכר, וכן אם טועה במנה שחור, דהיינו מטבע ישנה, אמרינן כיון שטעה בנוגע לסך הממון בגוף צורת המטבע, אמרינן אימר היה מטבע אחרת שאינו עולה לסך מנה, ואין עדותן עדות, אבל כשמכחישינן עצמן בבדיקות שאינו בגוף הממון, כגון מארנקי שחורה ומארנקי לבנה, אין צריך שיהיה תובעו שניהם, דהא אפילו אם משקרין בכוונה לפני בית דין מאיזה ארנקי נתן לו, לא נפסל בכך, וכן אם טעה ולא דקדק בזה, אמרינן דמכל מקום בסך הממון שלא לגרום היזק לחבירו ודאי דמדקדק, רק מאיזה ארנקי שאינו עושה היזק לא דקדק. והנה הא דצריכין שיתבע שניהם, היינו דוקא בעד אחד המכחיש לעד אחד, אבל כששנים מכחישינן לשנים בבדיקות, אפילו אינו תובע אלא אחד חייב לשלם, כמש"כ הסמ"ע (סי' לא סק"ז), ועוד שהרי עדים שהוכחו מפי הבעל דבר אין נפסלין לעדות אחרת אפילו נגד הבעל דבר, ומכל שכן כשהן רק מוכחישינן מפיו בחקירות ובדיקות (נתה"מ).

(מ"ח) בדיוטא העליונה - היא עליה הבולטת מהבית לצד רשות הרבים ובני רשות הרבים הולכין תחתיה (סמ"ע).

(ט"ז) והוא תבעו שניהם - במנה ומאמים, בתבעו מאמים סגי ומצטרפים לכולי עלמא, ובתבעו מנה י"ל דאין מצטרפין לכולי עלמא, דהעד שאומר מאמים מוכחש מפיו דאין בכלל מנה מאמים, (פ"ת).

(כ) מישיבין דבריהם - ראובן העיד בפני ב"ד, שאמר לו שמעון על לוי, שהיתה אם אביו אחותו, שהיתה שמה דינה. עוד העיד יהודה שאמר לו לשמעון הנז', על לוי הנז', שהיה אבי אביו גיסו. מצרפים העדות לעשות את לוי יורש של שמעון (ש"ך * מבי"ט).

(ג) 88 ראובן תבע משמעון אלף ות"ק זהובים, ומביא [חמשה] עדים (כא), אחד אומר: ראיתי שהלווהו ק', ואחד מעיד על ר', ואחד מעיד על שי"ן, ואחד על תי"ו, ואחד על ת"ק, אם העידו כל אחד מהם בעדות מיוחדת, כגון (כב) שאמר הראשון: באחד בניסן בשנה הראשונה, והשני אומר בזמן אחר, וכן כולם, משלם ת"ש, וישבע (כג) שבועת התורה על מאה, וינגלג עליו הת"ש שנשאר. אבל אם העידו כולם ביום א' בהכחשה (כד), אינו משלם אלא ק"ק (כה). וכן אם העידו סתם, דנין הדבר כמכחישינן, להקל, שהמוציא מחבירו עליו הראיה.

(כז) ומביא "חמשה" עדים כו' - כצ"ל (סמ"ע).

(כח) אם העידו כל אחד מהם בעדות מיוחדת כגון כו' - משמע הא אם העידו סתמא ולא הזכירו שום זמן, דנין אותם כמוכחשים ואומרים דכונתן היתה לזמן אחד, וזהו שמסיק המחבר "וכן אם העידו סתם כו'", וכמו שכתבתי לעיל ס"ק (יב) (סמ"ע).

(כט) משלם ת"ש וישבע כו' - כיון דקי"ל דבדיני ממונות א"צ שיראו המעשה כאחד, אלא אפילו אם מעידים העדים בהדיא כל אחד אהלואה בפני עצמה, אם התובע תבע לשניהן מצרפין העדים, אף על פי שיש בזה חומרא לנתבע, מ"מ כיון דאין לפנינו שום צד הכחשה לא מהתובע ולא מהעדים, מצרפין, וכמ"ש לקמן סעיף ו' דמה"ט מצרפין, ה"נ עדותם שהעידו כל אחד אהלואה מיוחדת והוא תבע כל הסך שמעידין עליו כל העדים, מצרפין, ויהיה לפנינו ע"י הצירוף כאילו יש ב' עדים על שהלווהו ת"ש, וישאר עוד עד אחד לחייבו שבועה. כיצד, נצרף עד של הת' עם עד של הת"ק ויתחייב על פיהם ת', ואח"כ נצרף הק' שנשאר מהת"ק עם הק' של עד הש', ויתחייב בק', הרי ת"ק, ואח"כ נצרף הר' של עד השני עם ר' שנשאר מעד של ש' ויהיה בין הכל ת"ש, ועד של הק' אין לו צירוף וזוקק לשבועת התורה על הק', וכשבא לישבע על הק' צריך לישבע ג"כ על הת"ש הנשארים כדין גלגול שבועה. אבל אי לא נשאר עד לא הוה מחייבים שבועה על המאה הנשארת שאין לה צירוף, דעד המביאו לידי חיוב ממון ע"י צירוף אינו מביאו עוד גם לידי שבועה. ועי' דברי לקמן (סק"כז) (סמ"ע), ישנם מח' אם מחייבים אותו מדין ר' חייא כדלקמן (עה ס"ד), עי' סמ"ע לקמן (סק"כז) אם התובע אינו טוען ברי כמה הלוה לו, רק שטוען ברי על פי העדים, כגון שאומר שכחתי כמה הלויית לו, רק אני תבעו מה שיעידו העדים, וכדלקמן (סי' עה סכ"ג) בטוענו

Commented [O21]: א) לפי ות"ק זהובים - במקור דברי השו"ע סובר דהלואה אחר הלואה א"צ לתביעת שניהם, אבל השו"ע סובר שצריך לתבוע שניהם (רע"א). לא הבאתי דבריו שלא נצרך

מאיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶק א'

ספק על פי העד, דאז לא מציינן משבעינן ליה מדר' חייא, ומכח ע"א משבעינן ליה אפילו נצטרף כבר לממון, כגון אחד מעיד שהלוהו ר' ואחד מעיד שהלוהו ש' והתובע שכח כמה הלוהו, משלם ר' ונשבע על ק' הנשארים מכח שבועה דעד אחד (ש"ך), לא משתבע מדר' חייא כיון דליכא עדים אלא ע"י צירוף לא שייך הא דר' חייא (קצה"ח).

(טז) ביום אחד בהכחשה - הא דכתב בהכחשה כאן ולא בכבא שאחר זו בהעידו סתם, דקמ"ל כאן דאפילו אמר אחד להשני "לא כ"י", ויש לפנינו הכחשה גדולה מפורסמת, אפ"ה משלם ק"ק. ובמ"ש "וכן אם העידו סתם כו'", גם כן קמ"ל רבותא דאע"ג דלא העידו בפירוש על יום אחד, וג"כ אינן אומרים לא כי בהכחשה, אפ"ה אינו משלם יותר מק"ק (סמ"ע).

(טז) אינו משלם אלא מאתים - שהרי יש כאן ב' עדים שאומרים שאין הלוואה זו יותר מר', והן העד המעיד ק' ועד הר', שלדברי שניהן עכ"פ יותר מר' לא הוה, ותרי כמאה, ומשום הכי אף שלדברי שלשה הנשארים הוה לפחות ג' מאות, אין מוציאין יותר ממה שאמרו השנים (סמ"ע).

(ד) עד שמעיד: ראיתי דבר זה ופלוני היה עמי, ואותו פלוני אומר: לא ראיתי ולא הייתי עמך, אין זו הכחשה (וע"ל סוף סימן כ"ט).

(ה) 90מי שתבע את חברו שיש לו בידו מאתים זהובים בפקדון להשביחם לו, והלה כופר בכל, ועד אחד מעיד ששמע מפיו (דהנפקד) שהיו חמישים, ועד אחר מעיד ששמע שהיו מאה וחמישים, הוחזק כפרן לאותו ממון (כו), ומשלם ר'(כו).

(טז) הוחזק כפרן לאותו ממון כו' - דלדברי שניהן יש בידו נ' זהובים, ומחויב שבועה על השאר דלא תהא גדולה הודאת פיו מהעדאת עדים, והוא אינו יכול לישבע שהרי הוא הוחזק כפרן במה שכפר הכל, הלכך משלם לו כל תביעתו, והא דאמר ר' חייא בכופר הכל ועדים מעידים על מקצת, דישבע על השאר, היינו דוקא במלוה דלהוצאה ניתנה ואימא דמשתמיט לכפור עד שיהיה לו וזוי ומשום הכי לא הוחזק כפרן, ואף על פי דהכופר בפקדון נמי אינו נעשה חשוד אם לא דהעדים מעידים שהיה בידו הפקדון בשעה שכפרו, דאל"כ יכול להשתמט ולומר משום דלא ידע היכן הניחו כפרו עד שימצאנו, שאני הכא דלא הופקד בידו דבר מבורר שיאמר לא ידעתי היכן הוא, אלא מעות הפקידו, ואף על גב דלהשביחם ניתנו לו וניתנו ג"כ להוציאם, מ"מ הוה ליה למימר הוצאתים להשביחם דהא נתנם להוציאם לטובת המפקיד ולא היה לו לכפור, משא"כ במלוה שאילו הודה היו כופין אותו לשלם מיד, ואין לו במה לשלם שהוציאם לטובתו, ועיין לקמן (סי' עה ס"ד וסמ"ע שם סקי"ד-ט"ו?) (סמ"ע), כאן לא מיירי אלא מדין צירוף והלכך הוחזק כפרן בנ', אבל מדין שבועה לא איירי כאן, וסמך עצמו אמ"ש לקמן (סי' עה ס"ד) דהתובע צריך לישבע, וכן כתבתי לקמן סימן ע"ה סקי"ח? (ש"ך), אמנם אם רוצה ליטול רק ק"ן נוטל בלא שבועה דעל הק' זה האומר ק"ן הוי על הק' עד המסייע לדעת הש"ך סק"כג) ואף לדעת הסמ"ע שם י"ל דדוקא לחייב שבועה לא אומרים כן דעד שהביא לידי ממון ל"ש שיוכחש העד על קצת עדותו בשבועה משא"כ לסייע (רע"א), בכל מקום שצריך אתה להשתמש חצי העדות לממון וחצי העדות לשבועה לא מצטרפין, משא"כ כאן דהעדות מועלת לתשלומין חמשים זהובים ואותן תשלומין עצמן מביאין לידי שבועה דאורייתא מטעם שלא תהא הודאת פיו גדולה מעדים (ט"ז).

(כו) ומשלם מאתים - בכאן אין שייך לומר איך העדים שעל ידי צירוף יחייבו ממון ושבועה, כמ"ש לפני זה בסקט"ו?, דשאני התם דכל אחד העיד על הלוואה מיוחדת, לאחד לזה בניסן ולאחד לזה באייר, משא"כ בפקדון זה דכל אחד העיד ששמע מהנפקד שהופקד בידו, זה שמע נ' וזה שמע ק"ג, אף ששמעו ממנו בזמנים מתחלפים, מ"מ יכול להיות דאפקדון אחד הודה לפניו בזמנים מתחלפים, משום הכי לא מיקרי זה עדות ע"י צירוף (סמ"ע) 24.

(ו) 91בדיני ממונות(כח), אף על פי שלא ראו שני העדים המעשה כאחד, עדותן מצטרפת(כט). כיצד, אמר האחד: בפני הלוהו ביום פלוני, או: בפני הודה לו, ואמר העד האחר: בפני הלוהו ביום אחר, או: הודה לו, הרי אלו מצטרפין(ל). וכן אם אמר האחד: בפני הלוהו, והשני אומר: בפני הודה לו, או שאומר הראשון: בפני הודה לו, והשני אומר: אחר זמן הלוהו בפני, הרי אלו מצטרפין. (92וכן דיני עדות דבר איסור). (ועיין בא"ת העוזר(ל) סימן י"א וסימן קמ"ג סעיף י').

(טז) בדיני ממונות אעפ"י שלא ראו שני העדים המעשה כאחד - פירוש, אלא כל אחד ראה המעשה או שמע הודאה מפי הנתבע, מה שלא ראה או שמע השני, מ"מ כיון דלעדות דכל אחד חייב לו

[022] Commented: א

ם עד פטר מישהו משבועה, הוא יכול לחייב השני, ואין בזה חסרון של אין עד בא על ב' דברים (פ"ת * נוב"י).
כדאי להביא

[023] Commented: ח

חצי השני של הט"ז נצרך

[024] Commented: ל

ישנא קייטא הוא דהא בדר' חייא לא מקרי כפרן לאותן ממון דהא נאמן בשבועה והיינו כמ"ש תוס' בשבועות דהוחזק רק לחמשי' אבל לאידך חמשים הוי ממון אחר ולא הוחזק כפרן עליהם אלא דהכא מדין חשוד על השבועה דנינו ולא שייך כאן כפרן לאותן ממון (רע"א)
איזה הלכה יוצא מזה?

24 עי' נתה"מ לעיל סק"יז) בענין הודאה.

במאיר ה'משפט זולק א'

מנה מצטרפין. ואם מעידין על מעשה אחד ולא היו יחד בראייתן אותו, אלא זה ראה מבית שלו וזה מבית שלו מצטרפין, והמחבר לא כתבוהו, דכ"ש הוא מדין זה דהעידו כל אחד על מעשה בפני עצמו (סמ"ע).

(כב) עדותן מצטרפת - בשני עדי צירוף, ויש שני עדים המכחישים שני המעשים ואומרים להד"מ, כיון ששנים האחרונים מסייעים זה לזה ומכחישים את שני המעשים הוי כחד לגבי תרי (פ"ת * שעה"מ).

(ל) הרי אלו מצטרפין - הלואה אחר הלואה לא מצטרף עד השני להראשון אלא כשעדיין לא נשבע הנתבע להכחישו, אבל אם כבר נשבע להכחיש העד הראשון ונפטר ממנו, שוב אין העד הבא אחריו ומעיד על הלואה אחרת מצטרף עמו לחייב את הנתבע מנה, אלא נשבע גם כנגדו ונפטר ועי' רמ"א (לקמן סי' לד סכ"ז, וסמ"ע שם סק"?) , ויש חולקים (עי' שם בש"ך שם סקל"א? ול"ב?) (פ"ת).

(לב) ועיין באבן העזר כו' - ולענין עדי קידושין עיין באבן העזר (סי' מב ס"ב) [המקדש שלא בעדים, ואפילו בעד אחד, אינם קדושין. ואפילו שניהם מודים בדבר ואפילו קדשה בפני עד אחד ואחר כך קידשה בפני עד אחר, זה שלא בפני זה, אינה מקודשת] (ש"ך) אף על גב דלגבי ממון מצטרפין לגבי אישות דשייך בדיני נפשות בבת א' בעינן להו, ולכן אם עד א' אמר שאשה זנתה, ובא עוד א' ומעיד כך, שלא באותו המקום וכו', אינם מצטרפים (ש"ך * תורת אמת), אין עדות מצטרפים אלא בעידי הלואה שאינם עידי קנין הן אלא עידי ראייה, דהא אם החייב מודה בהלואה, אין אנחנו צריכין לעדים אבל להחיל חלות איסור, בדבר ערוה, צריכים ב' עדים, אבל אם בא עד א' ואמר על העד החותם על גט הידוע כרשע שעשה תשובה קודם שחתם על הגט, ואח"כ בא עוד עד א' המעיד כך, אבל היו יחד במעשה התשובה, עדותן מעליא הוא והגיטין הם כשרים ולא פסלינן להאי עדות משום עדות מיוחדת לומר דאמאי דמסהיד האי לא מסהיד האי כיון תרווייהו מעידין שעשה תשובה קודם שחתם על הגיטין ולעדות מיוחדת לא חיישינן בגיטין וקידושין (ש"ך * מ"ב), ז"ל השו"ע [הנותן גט לאשתו על תנאי שתתן לו מאתים זוז, וחזר והתנה עליה תנאי אחר בפני עדים שתשמש אביו שתי שנים, לא ביטלו דבריו האחרונים את הראשונים, אלא הרי זה כאומר לה: עשי אחד משני תנאים, רצה משמשת, רצה נותנת. ואין אחד מהראשונים ואחד מהאחרונים מצטרפים. אבל אם התנה עליה שתתן לו מאתים זוז, וחזר והתנה בפני שנים שתתן לו שלש מאות זוז, כבר ביטל התנאי של מאתים זוז, וצריכה ליתן שלש מאות זוז. וכן כל כיוצא בזה, ע"כ. וז"ל הב"ש: עבכל אסורים מצטרפין העדות אפילו בדיני אישות ושאיני הכא דכל תנאי תנאי אחר הוא] (פ"ת), וי"א לתרץ שאלת הב"ש דהרמ"א לא נתכוון אלא דיש אופן דאין מצטרפים בהתנה ב' תנאים (פ"ת * ברכ"י), וי"א שיש לחלק בב' תנאים כיון דלפי דברי העד הראשון שמעיד שהיה בגט תנאי אחד א"כ עדות השני שמעיד על תנאי אחר אין להאמינו, דהא עד אחד לא מהימן ולפני העד הראשון לא הוזכר תנאי האחר וא"כ לפי דברי עדותו של כל עד ועד צריך לקיים דוקא התנאי שלו וא"כ הוי כמכחישים זה את זה ולא מצרפינן להו, ואי דצטרך לקיים שני התנאים הרי אתה מאמין לשניהם וחצי עדות הוא, משא"כ בממון דלכל אחד ואחד אם הנתבע ישלם לו ממון יפטר ממנו א"כ הרי שניהם מעידים על דבר אחד ומצרפינן להו (פ"ת * שעה"מ).

(ז) ⁹³הא דהלואה אחר הלואה מצטרפין, כשתבע ממנו (לב) ב' מנים, אחד שהלואה לו בא' בשבת (לג) והמנה השני בשבת, אבל אם המלוה מודה שלא הלואה לו אלא מנה אחד, חזינן אי איכא למימר דטעי חד מנייהו בזימנא דהלואה, ⁹⁴כגון שאמר האחד: בב' בחדש, והאחר אומר: בג' בחדש, דאיכא למימר דתרווייהו אחד יומא מסהדי ⁹⁵וטעו בעיבורא דירחא(לד), מצטרפין, דאימור אחד מנה מסהדין. ואי הוברר הרבר(לה) דבתרי מנה מסהדי, הא ודאי חד מנייהו שקרן, ⁹⁶הלכך משתבע ליה שבועה דאורייתא(לו) ומפטר. הנה: ⁹⁷עד אחד העיד שקרובו נתן לשמעון קרקע בקנין, ועד א' העיד שקרובו החזיק בקרקע כלאו, מצטרפינן(לז), דהוי כהולאה אחר הלואה.

(כז) הא דהלואה אחר הלואה מצטרפין כשתבע ממנו כו' - דוקא כשמעידין שניהן על הלואה בעינן שיתבע שניהן ומטעם דמסיק, אבל אם שניהן מעידין על ההודאה, או אפילו אם אחד מעיד שראה שהלואה לו מנה והשני מעיד שהודה לו בפניו מנה ובזמנים מתחלפים, מצטרפין, דאיכא למימר דאמאי דכבר הלואה לו הודה לו אח"כ בפני עד השני. ואפילו אם העיד הראשון "בפני הודה לו בניסן", והשני מעיד "בפני הלואה לו באייר", ג"כ א"צ לתבוע לשניהן ואין זה מיקרי הכחשה, דאיכא למימר דאמאי דרצה להלוות לו הודה לו קודם ההלואה ולא נזדמן שילואה לו באותו יום עד זמן שאמר עד השני (סמ"ע).

באיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶק א'

^(ל) אחד שהלוה לו באחד בשבת כו' - נראה דה"ה אם תבעו סתם בשני מנין, ואומר ששכח אימת הלוהו, אם הלוהו יחד או בזה אחר זה, גם כן אין הכחשה, שהרי סיים והמחבר "אבל אם המלוה מודה שלא הלוהו אלא חד מנה כו'", משמע דוקא ככהאי גוונא, הא אם תבעו ב' מנים, אף שלא תבעו בפירוש לאותן הזמנים שאמרו העדים, ג"כ מצטרפין לשלם לו מנה. ואף על גב דע"א היכא דאחר מכחישו לאו כלום הוא, מ"מ אם הוא דבר שיכול להתברר נאמן, ר"ל עד השני אומר אני אברר דברי, כל זמן שאינו מברר, עד הראשון נאמן. ועיין לקמן סי' ע"ב [אמר: פרעתין בפני פלוני ופלוני, אומרים ללוה, הביאם והפטר (שצריך לברר דבריו). לא באו, ואפילו באו, והכחישהו ואמרו, לא היו דברים מעולם, ישבע היסת ויפטר. ואם אומר שהזמנים לעדים כשפרעו, אם הכחישהו, חייב לשלם. הגה: וי"א דאין חילוק בין הזמנים או לא, וכל שבאו עדים והכחישהו חייב לשלם, אלא שאין צריך לברר דבריו. ואם לא יוכל להביא העדים, לית לן בה. ועיין לקמן ריש סימן ע"ה.], וסי' עה ס"א [התובע את חברו בבית דין, מנה לי בידך, בית דין אומרים לו, ברר דבריך ממה חייב לך, הלויית אותו או הפקדת בידו או הזיק ממונך, שאפשר שהוא חושב שחייב לו ואינו חייב לו. וכן הנתבע, אם משיב, אין לך בידי כלום, או, איני חייב לך כלום, צריך לברר דבריו, דשמא טועה וסובר שאינו חייב לו, והוא חייב לו. ואפילו היה חכם גדול, אומרים לו, אין לך הפסד שתשיב על טענתו ותודיענו כיצד אין אתה חייב לו. הגה, ואם אינו רוצה לברר דבריו, אם נראה לדיין שיש רמאות בדבר, יפסיד. ואם לאו, אלא שנראה לדיין שאינו יכול לברר, וכיוצא בזה, אין מחייבים אותו משום שאינו מברר דבריו, דאין אומרים לו, ברר דבריך, אלא משום כדי להוציא הדין לאמתו, משום דנפישו רמאים] (סמ"ע), יש חולקים על מש"כ הסמ"ע "עד השני אומר אני אברר דברי", דלמה יהא הראשון נאמן יותר מהשני, אלא מיירי שהראשון אומר אני אברר את דברי והשני אינו רוצה לברר, שהרי לא נאמר דין זה בקידושין שם רק גבי איסורין משום דעד אחד נאמן באיסורין, אלא היכא דאחר מכחישו אינו נאמן, והלכך בדבר שיכול להתברר אומרין דנאמן להחמיר בדבר איסור, אבל בממון לא שמענו דין זה מעולם (ש"ך).

^(ל) וטעו בעיבורא דירחא - פירוש, כגון שראש חודש זה היה שני ימים ביום א' וביום ב', וההלוואה נעשתה ביום ג', ולעולם אנו מונים מספר ימי החודש מיום ר"ח השני, דיום ראש חודש הראשון עולה למספר ימי החודש שעבר, ונתעבר ממנו אותו החודש שעבר, ותלינן לומר שזה שאמר בג' בחודש היה המעשה לא ידע שהחודש שעבר נתעבר, והתחיל למנות ימי החודש הזה מיום ראשון דראש חודש, נמצא דהלוואה נעשתה שלשה ימים בחודש, והעד האומר שנעשתה ב' ימים בחודש ידע שנתעבר החודש העבר ומתחילין למנות מיום השני, נמצא דנעשתה בשני לחודש, והוא שלא הכחישו נפשם בהזכרת ימי השבוע (סמ"ע).

^(ל) ואי הוברר הדבר כו' - כגון שזה מעיד שנעשה ב' בחודש, והשני מעיד שנעשה ד' ימים בחודש, דכל שמחולקים בב' ימים וכ"ש יותר ליכא למיתלי בטעות זה. אי נמי אינן מחולקים אלא ביום אחד והוא אחר חצי החודש, שזה אומר שנעשה ט"ז ימים לחודש והשני אומר י"ז לחודש, שכל שאחר חצי חודש כבר ידעו הבריות שנתעבר החודש ולא טעו בהכי, וכן אם עד אחד אומר קודם הנץ החמה ואחר אומר בהנץ החמה, אף על פי שהוא בשעה אחת הדבר ניכר לכל. וכן אם נחלקו בשקיעתה (סמ"ע), ואם אחר חצי החודש מעידים על מה שנעשה בתחילת חודש, שזה אומר בב' בחודש וזה אומר בג', אמרינן דטעו בעיבורא דירחא כיון דכבר נקט בליבא לזכרון שהוא סבר שהוא ג' בחודש (רע"א).

^(ל) משתבע ליה שבועה דאורייתא - ולא אמרינן שאלו עדים יחשבו כמוכחשין ותהיה עדותן בטלה כמ"ש (סי' לא ס"א), דלא מחשבינן למוכחשין אלא כשזה אומר לזה וזה אומר לא לזה, אבל כאן דכל אחד מעיד שלוה ממנו בזמנים מתחלפים, מצד העדים יכול להיות דשניהן אומרים אמת, משא"כ לעיל סעיף ב' דמכחישין זה את זה ב"לא כיי", או כיוצא בו, אלא שמצד התובע שאינו תובע אלא מנה אחד, נתברר שחד מינייהו משקר, מ"מ אחד מהן אומר אמת גם לפי דברי התובע, וצריך לישבע שבועה דאורייתא נגד אותו העד (סמ"ע), עיין מ"ש לקמן (סי' לו סק"ח) (ט"ז).

^(ל) החזיק בקרקע כראוי מצטרפין כו' - הד"מ לומד דאם עד אחד אומר ב"פני ופני עד שמת נתן לפלוני בניסן", ואחד אומר "בפני ובפני עד שמת נתן לפלוני בתשרי", דהוה כשני שטרי מתנות על ענין אחד (כמ"ש לקמן סי' רמ"ב) דאו ביטל שני לראשון, ואף על השני אין אלא עד אחד והפסיד מקבל מתנה, אבל המחבר חולק על זה (סמ"ע), וטעמו של המחבר דדוקא בשטרות שייך לומר שזייף, אבל בעדים שהן קיימים לא שייך למיפסל סהדי (קצה"ח), ועיקר כמחבר (נתה"מ).

Commented [YL25]: י
א ברור לי על החיוב
לברר דבריו

במאיר ה'משפּט זולק א'

(ח) ⁹⁸תבעו ר' בשטר, ואמר לו: פרעתוך. ומביא שני עדים, אחד אומר: בניסן פרעו מנה, והשני אומר: בתשרי, מצטרפין(לח). ואם נעשה השטר קודם ניסן(לט) מחזיקים בפרוע ממנה. וכן אם הודה בפני אחד שפרעו מנה(מ) בניסן והודה בפני השני שפרעו מנה בתשרי, או אחד מעיד שפרעו מנה והשני מעיד: לפני הודה שפרעו מנה(מ), מצטרפין, ולא יוכל המלוה לומר: סטראי נינהו(מא)(מב) (פי' מצד אחר הוא חייב אותם).

(ח^ב) והשני אומר בתשרי מצטרפין - פירוש, ופטור ממנו ממנה כדמסיק, דאע"ג דאמנה דמסהיד האי שראה שפרעו אינו מסהיד האי, שהרי על שני זמנים מתחלפים מעידין, מ"מ שניהם מעידים שראו שפרעו מנה, והוא טוען שפרעו ק"ק כדברי שני העדים, וכמו שכתב בסעיף ו' בעדי הלואה המעידין על שני זמנים. ומינה דאם הלוח בעצמו אינו אומר שפרעו שני זמנים אלא מנה אחד, דאין מצטרפין, ויכול המלוה לישבע שבועה דאורייתא נגד העד אחד וגובה בשטרו כל הק"ק (סמ"ע), מש"כ בסמ"ע "שבועה דאורייתא" לא בדקדק שעי' דבירו (סי' פד סק"ג?) שעד אחד מעיד בשטר שהוא פרוע אינו חייב רק שבועה דרבנן (ט"ז), (כהוספה על דברי הסמ"ע) אף אם אינו טוען רק מנה אחד, נאמן במיגו שהיה טוען שנים, כמו בסי' פב ס"ג, אם לא שטען מנה אחד קודם שהעידו העדים, אמנם השו"ע אזיל בשיטה הסובר דאם מודה שהעדים הן פסולין דלא מהני מיגו (עי' ש"ך לקמן סי' לב סק"ד?), והכא גם כן הרי מודה שהעד שמעיד המנה בתשרי הוא פסול, דהא מכחישו בהמנה שבתשרי, ואינו טוען רק על מנה שבניסן, ועל כרחך מודה הוא שהעד פסול ולא מהני מיגו, מה שאין כן בסימן פ"ב דאינו מכחיש רק במנה ומאתים שהן הכחשת בדיקות והעדים לא נפסלו, מהני מיגו (נתה"מ). ואם אחד אומר מנה ואחד אומר מאתים והעידו על זמן אחד והלוה אינו אומר שניהן, אינו מוכחש אלא מעד אחד דהוי פרעון מספק ולא מפקינן ממונא מן הלוח, ומ"ש בסמ"ע ס"ק כ"ז דבעינן שיאמר כדברי שניהן, היינו בנדון דידיה דאחד אומר בניסן ואחד אומר בתשרי והוא על זמנים מתחלפים ואם הלוח אינו אומר שפרעו אלא מנה הרי הוא מכחיש בודאי את האומר בתשרי, אבל היכא דמעידים על זמן אחד אלא שאחד אומר מנה ואחד אומר מאתים והלוה אומר כאחד מהם לא הוי הכחשה ופרוע ממנה. ועיין מ"ש בסימן פ"ב בסעיף י"ג שם סק"ט?

(קצה"ח).

(ט^ב) ואם נעשה השטר קודם ניסן כו' - לאו דוקא קאמר "קודם", דה"ה אם נכתב בשטר שהלוה לו בניסן סתם והוא הביא עדים שפרעו ביום שני דניסן, דאמרינן דהשטר נעשה בר"ח ניסן והפרעון היה ביום שאחריו, דיד בעל השטר על התחנתו, אלא שמילתא פסיקא נקט, ולא בא אלא לאפוקי אם זמן עשיית השטר הוא אחר היום שאמר העד שראה שפרעו הלוח (סמ"ע וש"ך).

(ב^ב) או אחד מעיד שפרעו מנה כו' - אמנם אם זמן העד האומר שהודה לפניו הוא לפני זמן העד שאומר שראו שפרעו אינן מצטרפין (שונה ממש"כ לעיל ס"ו), דדוקא בעדי הלואה מצטרפין משום ד"עבד לוח לאיש מלוה", ואמרינן דשמא המלוה ביקש שיודה לו בפני עדים אותה הלואה שילוח לו אחר כן, מחשש שלא יזמנו לפניו עדים בזמן ההלואה, משא"כ בהודאת פרעון דאין מדרך המלוה להודות ללוח שנפרע ממנו כל זמן שלא פרעו, אלא כשיפרענו יחזיר לו שטרו (סמ"ע), אבל אם טוען שפרע ב' מנים א"כ י"ל שהודה דתחלה על מנה אחד שכבר פרע ואח"כ פרע עוד מנה א' מש"ה מצטרפים (רע"א), ויש חולקים דבהודאה תחילה ואח"כ פרעון מצטרפין, דהמלוה ירא שמא יזדמן לו לפרועו, על כן האמין לו תחילה בפני עדים והודה לו שנפרע, ונימא דהודאה קאי על מנה אחרת, דמצטרף לפוטרו ממנה כיון דהלוה טען שפרע הכל (ט"ז).

(ב^ב) ולא יוכל המלוה לומר סטראי נינהו - עיין לקמן סימן נ"ח ס"ב, דהמוציא על חבירו שטר והלוה טוען פרעתי ומביא עדים שנתן לו בפניהן מעות, בטל השטר למחבר, ולרמ"א לא מגבין ביה אבל ג"כ לא קרעינן ליה, ואי תפס המלוה לא מפקינן מידיה, וכאן הרמ"א לא מביא דעתו כחולק על המחבר, אלא סמך על דבריו שם, דהוא הדין כאן (סמ"ע).

(ב^ב) סטראי נינהו - פירוש, בין שאומר קיבלתי אלו המעות על חוב שנתחייב לי על פה, או קיבלתי על חוב אחר שהיה לי עליך בשטר, והחזרתיו לך השטר, כיון דיש עדים שפרעו, וטענות סטראי אינו אלא על טענות על פה. וצ"ע אם ידוע הוא בעדים שהיה חייב לו חוב אחר בעל פה או בשטר והחזיר לו השטר, אם גם ככה"ג אינו נאמן לומר שעל אותו חוב קיבלתי, ונראה דאפילו ככה"ג אינו נאמן (סמ"ע).

באיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶקָא

(ט) בדיני ממונות אין צריכין להעיד שני העדים כאחד, אלא יבוא אחד בפני בית דין ושומעים דבריו היום, וכשיבא העד השני לאחר זמן, שומעין דבריו, ומצטרפים זה לזה ומוציאים בהם הממון.

(י) ¹⁰⁰וכן אם היה עד אחד בכתב ועד אחד בעל פה, מצטרפין (מג). ואם אמר זה שלא כתב עדותו: אני קניתי מידו על דבר זה ולא בא המלוה הזה ולא שאל ממני לכתוב, שניהם מצטרפים לעשות המלוה בשטר (מד), ואינו יכול לומר: פרעתי (מה). (ועיין לקמן ר"ס סימן נ"א).

(נג) עד אחד בכתב כו' מצטרפים - פירוש, ואינו יכול לישבע נגד כל עד בפני עצמו ולומר להד"ם, דהרי יש שני עדים נגדו יחד ע"י הצירוף. ולענין טענת פרעתי תלוי בפלוגתא, כמ"ש בסימן נ"א סעיף ב' (סמ"ע).

(נד) ואם אמר זה שלא כתב עדותו וכו' לעשות המלוה בשטר - היינו שיכול לגבות בו ממשעבדי, ועי' לקמן סי' נא סק"ב? (סמ"ע)

(נה) פרעתי - והוא הדין דמצטרפין עד אחד בשטר עם העד שאומר קניתי מידו לגבות ממשעבדי (קצה"ח).

(יא) ¹⁰¹העיד האחד בבית דין זה, והעיד השני בבית דין אחר, יבא בית דין אצל בית דין (מו) ויצטרפו עדותן. הגה: ¹⁰²אצל אחים ששמעו הענין (מו), אינו יכולין להצטרף, דהוי עד מפי עד.

(נב) יבא בית דין אצל בית דין כו' - דוקא כל שני הבתי דינים מצטרפין, אבל מקצת מבית דין האחד ומקצת מב"ד השני אינן יכולין להצטרף ולהעשות ב"ד חדש ולדון על עדותן, כיון דלא העיד אלא אחד מהעדים בכל ב"ד, והוא ליה ג"כ כעד מפי עד, משא"כ בסעיף שאחר זה דמיייר שהעידו שני העדים בכל הבתי דינים (סמ"ע), [כהוספה על דברי הסמ"ע] נראה דוקא אחד מכל בית דין אינם יכולים להצטרף, אבל שנים מכל בית דין מצטרפין, דכל שנשאר שנים עדיין תורת בית דין עליהן (נתה"מ).

(נב) אבל אחרים ששמעו כו' - פירוש, אפילו ששמעו ששני העדים העידו בב"ד האחד ושנחקרה עדותן באותו ב"ד, מ"מ לא יעידו בפני ב"ד אחר לדון ע"פ עדותן, וכה"ג בב"ד שקיבלו עדות של שנים יכולין להעיד לפני ב"ד אחר על עדותם שקיבלו (סמ"ע), וי"א דאם שמעו ששני העדים העידו בב"ד האחד ושנחקרה עדותן בב"ד, יכולים להעיד בפני ב"ד אחר לדון על פי עדותן (ט"ז וקצה"ח).

(יב) ¹⁰³וכן אם העידו שני העדים בבית דין זה, וחזרו והעידו בבית דין אחר, וחזרו והעידו בבית דין שלישי, יבא אחד מכל בית דין (מח), ויצטרפו לעשות בית דין חדש לדון על מה ששמעו. ¹⁰⁴אבל דיין שהעידו שנים לפניו (מט), אינו מצטרף עם עד אחד מהעדים שהעידו לפניו (נ).

(נד) יבא אחד מכל בית דין כו' - כגון שהלכו שנים מכל ב"ד למדינת הים (סמ"ע), וה"ה אם באו ב' דיינים משני ב"ד, מכל ב"ד אחד, ומעידים שבפני כל אחד כשהיה יושב בב"ד של ג' העידו לפניו ב' עדים שפלוגי חייב מנה לפלוגי, דמהני ודנין ע"פ ולא הוי עד מפי עד, כיון שהם בעצמם הדיינים ובפניהם העידו, לא דמיא לאחרים ששמעו הענין, ועי' נתה"מ סק" (מו) (פ"ת).

(נט) אבל דיין שהעידו שנים לפניו - פירוש, כשהדין היה במוותב תלתא וקיבלו כדת עדות של שני העדים, והלכו להן שני הדיינים, אין יכול להצטרף דיין הנשאר עם אחד מהעדים להעיד לפני ב"ד אחר, ושאותו ב"ד אחר ידונו ע"פ עדותן. ואף על פי דאין זה בכלל עד מפי עד, דהרי הדיין כדין קיבלו ושם דיין עליו ולא עד, מ"מ על מאי דמסהיד האי לא מסהיד האי, הדיין מעיד שנתקבלה עדות זו במוותב תלתא לפניו, והעד מעיד שראה המעשה (סמ"ע).

(י) עם עד אחד מהעדים שהעידו לפניו - לאו דוקא קאמר, דה"ה דאינו מצטרף עם עד אחד שראה המעשה ולא העיד לפניו ולא לפני ב"ד אחר (סמ"ע).

(יג) ¹⁰⁵צריך שיעיד כל אחד על דבר שלם, אבל אם העידו על חצי דבר, אינו כלום. כיצד, באו להעיד על אחד שהוא גדול, והעיד אחד שראה לו שער אחד בימינו, והשני בשמאלו, אינו כלום, שכל אחד לא העיד אלא על קצת הסימנים. אפילו העידו שנים בשער אחד (נא), ושנים בשני, אינו כלום, שהרי כל כת לא העידה אלא על חצי דבר. אבל אם העיד עד אחד שראה שתי שערות בימינו, ועד אחד העיד שראה שתי שערות בשמאלו, מצטרפין, וכן כל כיוצא בזה.

(יד) אפילו העידו שנים בשער אחד כו' - ולא דמי לעדי חזקה, שאם שני עדים העידו על שנה אחת ושנים על שנה שניה ושנים על שנה שלישית דמצטרפין, כמ"ש לקמן סי' לח ס"ו & וסי' קמ"ה &

באיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶק א'

דשם העידו כל כת וכת כל מאי דאפשר להם להעיד באותה שנה (סמ"ע), עיין באה"ע סימן קמ"ב סעיף י"ב [שזה כן עדות] ובט"ז וב"ש [הסוברים כסמ"ע], ועיין בתשובת חתם סופר חלק חו"מ סי' קמ"ח [שאינן אפילו קים לי כסמ"ע נגד שו"ע] (פ"ח).
(יד) עדות בדיעה שלא בראייה, יתבאר בסימן צ"ג²⁵ (גב) שיש מי שאומר דהוי עדות. (ס"א חילוק דליני ממונות בין מלתא לעבדא לגלוי או לא(ג)).

(כ) עדות בדיעה כו' יתבאר בסימן צ' - ע"ש בסעיפים ר' וט"ז, אם נגנב ממנו החפץ וידוע בעדים שהיה לו כלי בבית, ולא היה שם איש אחר אלא זה, דדנין אותו כאילו ראוהו שהוא גנבו. וכן אם ראו עדים שנכנס אצלו חבירו שלם ויוצא משם חבול ולא היה שם איש אחר לומר שהוא חבול, תלינן הדבר דבודאי זה הנמצא בבית חבולו (סמ"ע).
(כ) בין מילתא דעבידא לגלוי כו' - צריך לומר דאין עד אחד נאמן משום דעבידא לגלוי, דדוקא בעדות נשים להתיר לעלמא נאמן ע"א משום דעבידי לגלוי, ועיין באה"ע סימן י"ז (סמ"ע).

סימן לא - דין הרבה כתי עדות, וכו' ד' סעיפים.

(א) 107 שתי כתי עדים המכחישות זו את זו(א), שבא עד אחד מכת זו ועד אחד מכת זו והעידו בעדות אחרת, אין כאן עדות(ב), שהרי בודאי אחד מהם שקר. באה כת זו בפני עצמה והעידה עדות(ג), ובאה כת זו והעידה עדות אחרת בפני עצמה, 108 מקבלין כל אחת מהן בפני עצמה(ד).

(א) המכחישות זו את זו - פירוש, כגון אחת אומרת פלוני לזה מפלוני מנה ביום פלוני, ואחת אומרת לא לזה, דברי שניהן בטלין, והא דדברי שניהן בטלין, מיירי שאמרה כת השניה לא לזה כי עמנו היה המלוה או הלוחה כל אותו היום וראינו שלא לזה או לא הלוחה לו, לאפוקי אם אמרה כת השניה עמנו הייתם אתם העדים, זהו הזמה, ולאותה כת האחרונה שומעין ולא להראשונים, כמ"ש בסימן ל"ח. ואם מכחישות בזה שאלו אומרים לזה פלוני מפלוני מנה וכת השניה אומרת הלוחה לו מאתיים, או במנה שחור ולבן, אף על פי שמעידים על יום אחד דהוי ליה כהכחשה וכנ"ל (סי' ל ס"ג), והתובע אינו תובע אלא מנה אחד, מ"מ כיון דאין מכחישות זו את זו אלא בבדיקות, ובבדיקות עבידי דטעו, והם שתי כתות, ואין צריכה האחת לצירופה דהשניה, גובה מנה כדברי הפחות שבהן. דדוקא בכת אחת שאחד מהן אומר מנה והשני מאתיים, דאין עדות האחד בלא השני כלום, צריכין שיתבע התובע כדברי שניהן (סמ"ע), שני עדים שמכחישין זה את זה דחד מינייהו ודאי משקר, פסולין לעדות אחת ביחד (ש"ך, רע"א * חוות יאיר), אמנם י"א שכן כשר (ש"ך), ב"ד שעשו מעשה עפ"י הודאת בעל דין בפניהם ואח"כ העידו ב' עדים בפני ב"ד אחר שלא הודה בפני בית דין ההוא לא מקרי תרי ואדרכא פוסלים העדים (רע"א). זה שאין מצטרפין לעדות אחרת, אינו בודאי אלא מאחר ולא ברור הדבר לא מצרפים אותם (רע"א * מהריב"ל), ומטעם זה יש ספק אם ב' כתי עדים המכחישים זו את זו שהם קרובים א' לשני אם יש בזה הכחשה או לא (רע"א * מהריב"ל), וי"א דעד אחד המוכחש מפי עד אחד שיכול להצטרף עמו, שתולין שלא דייק כל כך בעדותו, שזה רק עד אחת, מה שאין כן במוכחש מפי שנים אין תולין בשום דבר להכשירו. וכן בשנים שבאו להעיד אין תולין בשום אחד מהן שאמר כן ללא דיוק, כיון שבאו להעיד ולהצטרף שיהיו שני עדים, משום הכי שני עדים המכחישין זה את זה בחקירות נפסלו, כיון שנצטרפו בראיה והגדה להיות שני עדים ודאי מידק דייקי מעיקרא, ולא חיישינן כלל שאמרנו ללא דיוק, משום הכי אפילו אחד מוכחש מפי אחד פסולין לצירוף (נתה"מ).

(ב) אין כאן עדות - ואף על גב דאית בהו חד דכשר, אין צריך לישבע נגדו שבועה דאורייתא, ומ"מ צריך הנתבע לישבע לו היסט על תביעתו כאילו תבעו בעל פה (סמ"ע), והו"ה בחנוני ופועלים אחר שנשבעו א"י להעיד יחד דהא אחד מהם נשבע לשקר (רע"א), וי"א שכן מצטרפים (רע"א * מוצל מאש), ואם אח"כ מעידים ב' כתות יחד על איזה דבר לדברי הסמ"ע הוא פסול כמו נמצא אחד מה העדים קרוב או פסול שנפסל כל העדות. אבל י"א דלא הוי כנמצא אחד מהן קו"פ כיון דאין הפסול מבורר וידוע (רע"א), ואם אינם מכחישים זה את זה אלא בקצת העדות ובקצת אינם מכחישים נתקיים אותו מקצת, והיינו כגון שכת אחת אומרת אבהתיה ואכילתיה, וכת אחת מכחשה באכילתיה (עי' לקמן סי' קמו ס"ג) לא מיבעיא כשלא ראו ביחד דודאי כשר, כמו שכתב הש"ך בסימן ל"ו סק"ו?, אלא אפילו ראו ביחד וכיונו להעיד, מכל מקום בשעה שהעידו עדות אבהתיה מקודם כשרים היו, דעדיין לא העידו שקר והעדים נחשבים לכשרים, ואף על גב דעדותן

[O26] Commented 1

כון?
אמרת כן שהתוס'
תלה את זה במח'
שבועות מז ע"ב אם
בהדי עדים שקרנים
למה לי או לא, אבל
המשאת משה למד
הש"ך שהתוס' סובר
כמו הר"ן ועוד
הרע"א הביא משאת
משה שהרמב"ן
וריטב"א לא סוברים
כמו הר"ן ולא הבנתי
איך להביאו

[O27] Commented

לעדו זוז???

[O28] Commented 1

כון?

²⁵ סעיף ו, טז.

במאיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶקֶת א'

- של אלו שהעידו אחר כך תוך כדי דיבור שקר פסלה גם כן לענין אבהתיה מחמת שפסלה עדותן למפרע מה שהעידו תוך כדי דיבור, מכל מקום אין עליהם שם פסולין למפרע בעדות האבהתיה לענין שתתבטל עדות הכשרים מטעם שנצטרפו לפסולין, דהא אז עדיין לא העידו שקר (נתה"מ).
- (ג) באה כת זו בפני עצמה ומעידה - פירוש, לאחר שכבר הכחישו זו את זו וכת אחת מהן היא ודאי פסולה, ואין אנו יודעין איזו מהן ודאי היא פסולה, אפ"ה אם כל אחת באה בפני עצמה ומעידה בעדות אחרת מקבלין כל אחת מהן, והיינו טעמא דמעמידין כל אחת בחזקת כשרות. מיהו בזה יש חילוקי דינים כמ"ש המחבר בסעיף שאחר זה (סמ"ע).
- (ד) מקבלין כ"א מהן - ואם כשהכחישו הכת הב' להראשונה הי' אחר שמתה הראשונה או שהי' הכת הא' במדינת היס. יש לדון דהעדו האחרת של כת הראשונה שלאחר עדותן הראשונה שהוכחש בטילה [היינו יש צד שאין להם חזקת כשרות] ול"א בזה דאוקי אחזק' דשמא אלו הוי קמן הוי מודו להו (רע"א).
- (ב) ¹⁰⁹מלוה שיש לו על לווה אחד שני שטרות, א' במנה וא' בר', וכפר הלווה בשני השטרות, וכת אחת מאלו חתומה בשטר זה, וכת שניה חתומה בשטר זה, אם הוציאן כאחד לא ישלם אלא מנה (ה) וישבע על השאר בנקיטת חפץ (ו), ומוציאין שטר של ר' מידו וקורעים אותו. ¹¹⁰ואם הוציא שטר אחד בלבד, גובה אותו, ואם אחר כך הוציא השטר השני (ז) גובה אותו ג"כ. ⁽¹¹¹⁾ויש אומרים לטוב לו שיקרוף הקטונתו, שלא יצדיעו הלוהט(וי) שיט לו שני שטרות שאלו העדים חתומים עליו. ¹¹²שני מלוים שהוציאו כל אחד שטר על לווה שאלו הכתות חתומים בו, כל כת בשטר אחד, והלוה כופר בשניהם, זה נשבע ונוטל וזה נשבע ונוטל (יא), ואפילו כתוב נאמנות בשטרות (יב), צריכין לישבע.
- (ה) לא ישלם אלא מנה - דכיון שהבית דין אינן יודעין איזהו פסול, יד בעל השטר על התחתונה ואמרינן הגדול של מאתים הוא הפסול, לכך מוציאין אותו מידו ושורפין אותו שלא יצא מכשול מתחת ידם לתבוע אותו בו בב"ד אחר. אבל כשמוציא השני אחר שגבה הראשון, חוזר וגובה השני אפילו באותו בית דין כיון דאינם לפנינו בפעם אחת. וגם זהו בכלל כל אחת באה בפני עצמה ומעידה, ועי' דברי לקמן סק"ח (סמ"ע).
- (ו) וישבע על השאר בנקיטת חפץ - טעמייהו משום דהו"ל כמודה במקצת, דהיינו המנה שמשלם על פי השטר האחד, דלא תהא גדולה הודאת פיו מהעדאת עדים. ואף על גב דאין כפירה והודאה בשטר מביאה לידי שבועה דאורייתא, וכמ"ש לקמן סי' פח סכ"ח, הני מילי אשטר שהוא ודאי כשר, משא"כ זה שאינו כשר ודאי, והו"ל כתביעה והודאה דעל פה, וי"א דאינו נשבע אלא היסת (סמ"ע), י"א דגובה ממנה ממה נפשך אפילו ממשעבדי, ורק מחייבים שבועה כאשר אין לו קרקע, שלכן אין בשטר זה שעבוד קרקעות (ש"ך, קצה"ח), אם באו העדים והכחישו המלוה לאחר שנשבע, לא נפסל לשבועה, ונשאר לו חזקת כשרות. אבל אם בא כת אחת בפני עצמה להעיד על אחד שהוא פסול להוציאו מחזקת כשרות, נאמנים, כיון שקודם שמעידין על נידון זה מחזקין אותו הבית דין בכשרים, נאמנים אחר כך על כל עדות שיעידו אחר כך (נתה"מ).
- (ז) ואם אחר כך הוציא השטר השני - אם הוציאם בזה אחר זה ופסקו הבית דין על כל אחד שהוא כשר, ואחר כך בא לבית דין שהבית דין יגבו לו סך שני השטרות, צ"ע אם מגבין לו הבית דין שני השטרות, אם בעינן שגם הגובינא מהשטר הראשון תהיה קודם להשני, או דלא בעינן רק שיהיה הפסק דין של הראשון קודם לשני, וכן בסעיף ג' יש לספק כן (נתה"מ).
- (ח) וי"א דטוב לו שישרוף הקטן כו' - צ"ע למה כתב רמ"א ויש אומרים בלשון פלוגתא אדבר שהוא עצה טובה להתובע, ואפשר לומר דהכל מודים בעצה טובה כזו. ונראה דמה שכתב וי"א כו', הו"ל כאילו כתב וי"א שיכול הלוה להשביעו אם יש לו ב' שטרות, ולכן מש"כ במחבר "ואם אח"כ הוציא השטר השני גובה אותו ג"כ", מדסתם דבריו משמע דס"ל הכי אפילו כשהוציאן בב"ד אחד, ואף על פי שהבית דין יודעין שכבר גבה בהראשון תחילה, דהו"ל בכלל כל אחת באה בפני עצמה ומעידה וכמ"ש לעיל סק"ה). ולפ"ז מסתבר לומר, כשבא מתחילה לגבות בהראשון לבד, דאינו יכול הנתבע אפילו להשביעו אם אין בידו שטר אחר מאלו, והוא גם כן בכלל זה באה בפני עצמה ומעידה כו', ועל זה כתב רמ"א דיש חולקין ואומרים דיכול הלוה להשביעו כו', ומשום הכי טוב לו שישרוף תחילה הקטן (סמ"ע).
- (ט) שלא ישביעו הלוה - פירוש, שבועת היסת. ונראה דדוקא הלוה קאמר, אבל כשאין הלוה נותן לב להשביעו אין הבית דין משביעין אותו גם לסברת היש אומרים הללו. והני מילי כשבא לגבות

[29] Commented: נ
כון שזה ב' צדדים
בתוס'

מאיר ה'משפט זולק א'

בהראשון, אבל כשבא לגבות בהשני באותו ב"ד מאותו הלוח, כבר כתבתי לעיל סק"ח) דלבעל סברא זו אין הבית דין מגבין אותו מאחר שהן יודעין שכבר גבה ממנו בראשון (סמ"ע).

(י) שלא ישביעוהו כו' - אבל כששרפו אין שייך לומר שישביעוהו אם שרף שטר אחד, דהא אף אם מודה שהיה לו שטר אחר ושרפו יכול לגבות השני שמוציא עכשיו, מאחר שלא יוכל לבוא לידי גביית ב' השטרות, והוי כאילו לא היה רק אחד והוא כשר (סמ"ע).

(יא) זה נשבע ונוטל וזה כו' - פירוש, כל אחד נשבע שבועה בנקיטת חפץ שחייב לו ונוטל, ואף על פי שהאחד מוציא ממנו בשטר פסול, מ"מ דינייהו של אלו הב' מלוים כדין חנוני ופועלים שיתבאר לקמן (סי' צא ס"א) דשניהן נשבעין ונוטלין, אף על פי שגם שם האחד ודאי משקר (סמ"ע), לא מבעי בבאו לגבות כא' אלא אפי' דבאו לגבות בזה אחר זה צריכים שבועה (רע"א).

(יב) ואפילו כתוב נאמנות בשטרות - דכיון דכת אחת מהן פסולה, שטר שחתומין עליו שיש בו נאמנות ג"כ פסול, אלא שקי"ל שבב' מלוין כל אחד יכול להוציא בשטרו, מ"מ אין הולכין אחר הנאמנות (סמ"ע).

(ג) ¹¹³מלוה אחד שהוציאם על שני לווים, אם הוציאם כאחד ישבע כל אחד היסת ויפטר(יג). ואי מודה חד מנייהו, יגבה ממנו מבני חרי(יד). ואם הוציא שטר א', גובה בו, ואחר כך מוציא השטר השני וגובה בו(טו).

(יג) ישבע כל אחד היסת ויפטר - כיון דהבית דין רואין ביד מלוה אחד ביחד אלו שני השטרות שחד מינייהו פסול, וכל אחד טוען ברי שאינו חייב, ושטר שהוציאו עליו הוא פסול (סמ"ע),

(יד) יגבה ממנו מבני חרי - פירוש, ולא ממשעבדי. והיינו טעמא, כיון דאין תורת שטר עליו, שהרי אם כפר לא היה יכול לגבות ממנו, אין נאמן בהודאתו לחוב לאחרים דחיישינן לקנוניא כמ"ש לקמן בסי' עא סכ"א (סמ"ע).

(טו) ואח"כ מוציא השטר השני וגובה בו - נראה דאפילו להי"א הובא ברמ"א ס"ב, מודה בהא דאפילו בבית דין אחד יכול לגבות שניהן בזה אחר זה כיון שהן שני לווין, משא"כ לעיל דמיירי בלוה אחד. ומשום הכי נמי כתב לשון ואח"כ מוציא השטר, דמשמע דהדין נותן דיעשה כן לכתחילה (סמ"ע).

(ד) ¹¹⁴מי שהביא עדים והוכחשו מתוך עדותן, ואחר כך הביא עדים אחרים על אותה תביעה, והוכחשו, וכן עד מאה כת, ואחר כך הביא עדים אחרים ונמצאת עדותן מכוונת, דנים על פיהם(טז). ¹¹⁵אבל שטר שבאו שנים ואמרו: ממנו שאל לזייף שטר זה, אף על פי שנתקיים השטר בחותמו, אין גובים בו לעולם, אלא אם כן באו עדי השטר והעידו(יז) הם בעצמם על כתב ידם.

(טז) דנין על פיהם - דאף אם תאמר דזה התובע הוחזק לחזור אחר עדים שקרנים, כל ישראל מי הוחזק להעיד שקר, לכן דנים על פי אחרונים דלא חזינן בהו טעותא (סמ"ע).

(יז) אלא א"כ באו עדי השטר והעידו - הלכה זו מובא לקמן סי' סג ס"א, ועיי"ש שהרמ"א חולק, ולא גילה דעתו כאן, שסמך על דבריו שם (סמ"ע), שיטת המחבר היא שכשהעדים עצמם מכירים חתימת ידם לא חיישינן שהם טועים, מיהו בעינן שזוכרין הלואה, דאל"כ לא עדיף שטר זה מכל שטר דעלמא, ובסתם אמרינן שזוכרין ההלואה. והרמ"א שם חולק ויתבאר דעתו לקמן סימן ס"ג סק"ג. ועיין מ"ש עוד בזה לקמן סימן ס"ג סק"ד? (ש"ך).

סימן לב - המודה בפני עדים, שיאמרו דברים כהויתן, ואם אמר: משטה אני בך, ובו ב' סעיפים. (א) ¹¹⁶אם אמר ראובן בפני עדים שהוא חייב לשמעון מנה, לא יעידו בב"ד סתם שהודה בפניהם שהוא חייב לשמעון מנה(א), אלא יאמרו דברים כהויתן לפי שאיפשר לו להפטר בטענת משטה הייתי בו, או בטענת שלא להשביע את עצמי נתכוונתי, על דרך שיתבאר בסימן פ"א(ב), וב"ד יבחנו הדברים אם הם בענין שיועילו טענות אלו או לאו.

(כ) לא יעידו בבית דין סתם שהודה בפניהם שהוא חייב לו כו' - עי' לקמן סי' פא ס"ח שהמחבר פסק שאם הודה בפני עדים בהודאה גמורה אין צריך שיאמר להם "אתם עדיי", ולכן כתב כאן לא יעידו סתם איך שהודה בפניהן, דמשמעותו שהודה לפנייהן בהודאה גמורה, אלא יאמרו דברים כהויתן, דהיינו איך שאמר לפנייהן שחייב לו מנה, ובית דין יבחנו הדברים אם היתה הודאה גמורה או שאר ענינים שיתחייב על ידם או לא (סמ"ע).

(כ) על הדרך שיתבאר בסימן פ"א - עיין שם שהארכתי שם (סק"ג &?) (ש"ך).

Commented [YL30]: א הבאתי את הפ"ת מה שהביא בשם החת"ס לא כאן ולא סי' רכו

Commented [O31]: י"ט"ז לקמן סי' רס"ד ס"ד (רע"א)????

באיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶקָא

(ב) ¹¹⁷השוכר עידי שקר(ג) להוציא מנה מראובן לשמעון, פטור מדיני אדם(ד) וחייב בדיני שמים. הגה: ¹¹⁸ודוקא שלא היה חייב לו, אבל אם היה חייב לו רק שאלו העדים הם שקרים, פטור מדיני שמים(ה) אבל עובר על מדבר שקר תרחק (שמות כג ז). ¹¹⁹וכן אם לא שכונו, אלא פיתה אותן בדברים שיעידו שקר. וכל זה נזכר עדות שקר לחבריה, והוא אינו מודה(ז). אבל אם שכונו(ח) עדות שקר לעצמו, והוא לא ממון שלא כדיוט(ט). או שהבעל דין מודה(י), חייב להחזיר להוליא הגזילה מתחת ידו. ואם הוא אמר שהוא כדון, והעדים מודים שהעידו שקר, ¹²⁰העדים חייבים לשלם(יא), כדלעיל סימן כ"ט סעיף ב' וכלקמן סימן ל"ח.

(א) השוכר עדי שקר - אחד שתבע לחבירו שיחזיר לו עשרה זהובים שנתן לו שכר להעיד עדות שקר ואח"כ לא העיד לו, והלה כופר בכל, אי יכול להשביע על זה. יש אומרים דאפילו הלה מודה אינו מחויב להחזיר, משום קנס ששכר עדי שקר, ועיקר דכל דליכא מיגדר מילתא אין בדינו לקנסו כלל אף שעשה עבירה, כי אין לנו לדמות קנסות חכמים זו לזו, רק היכא דמצינו דקנסו חכמים בפירוש, ולכן בנידון דידן מחויב העד להחזיר המעות, ואם כופר בכל צריך לישבע היסת. וי"א שיש לקנסו וליתן המעות לעניים דהפקר ב"ד הפקר, וכעין זה כתב הש"ך (יו"ד סי' קסא סי"א ד"ה אפילו הקרן), ועיקר דגם דברי הש"ך מדובר במגדר מילתא ולא בכל מקרה. אבל אם היה בעיר דין קבוע ונראה לו לענוש על זה עושה, ובתנאי שתהיה השעה צריכה לכך, כגון שהשוכר קדמה לו עשיית דבר זה פעמיים, או שהיו במדינה שעושים כפועל הזה, שיש לחוש שאם יתורשו מלענושם שירבו לעשות כן, אבל אם חסר אחד משני תנאים אלו אין בית דין יכולים לחייב לעושה לזה שום דבר, כ"ש מי שאינו ב"ד, והציבור אינם בזה כדיין קבוע, ועי' לעיל סי' ב סק" (פ"ח).

(ג) פטור מדיני אדם - מיירי ששכרן לחבריה, ומשום הכי אף אם השוכר מודה בזה, פטור השוכר מדיני אדם הואיל ואין הגזילה בידו, אף דקי"ל (סימן שפו ס"א) כמאן דדאין דינא דגרמי, מ"מ הואיל שהוא לא העיד אלא ששכר עדים, יכול לומר דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין. ועוד, העדים הן עיקר הגרמא ולא השוכר. ומיירי דהעדים ואותו שהוציא הממון אינם מודים שהעידו שקר, וה"ה אם אין להם במה לשלם, או שהלכו למדינת הים (סמ"ע), ואינו יוצא ידי שמים עד שישלם לו הזיקו (ש"ך), ודוקא שוכר אבל אמר פטור מדיני שמים דסבור שלא ישמעו לו אעפ"י שעשו מעשה והעידו ע"י פתוייו והוציאו ממון כיון שלא יחוייב שישמעו לו פטור אף מד"ש (ש"ך בשם האלשיך).

(ה) פטור מד"ש - וכן אם שכר לעצמו, ואם הודה שהעדים העידו שקר רק שאומר דמ"מ אמת שחייב לו כך וכך, עכ"ז חייב לשלם מדיני שמים, ולא מדיני אדם (רע"א * פני, רע"א * ש"ך), וי"א שחייב להחזיר מדיני אדם (רע"א * יש"ש).

(ו) וכן אם לא שכרן - לעולם חייב בדיני שמים היכא דגורם היזק לחבירו אפילו לא שכרן. והא דקתני השולח את הבערה ביד הפקח פקח חייב, ולא קתני דהשולח חייב בדיני שמים, היינו כיון דפקח משלם תו לא שייך חיובא דדיני שמים על המשלח, והשולח פטור לגמרי ואפילו מדיני שמים כיון שכבר נשתלם הניזק מן הפקח, משא"כ בשוכר עדי שקר שפטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים דלא אשתלים ניזק מניזקיה, והא דקתני השוכר, אורחא דמילתא נקט, דאם אינו שוכר מסתמא אינן שומעין לו שלא נמצא שחוטאים אם אין להם הנאה, ועיין לקמן (סי' תיח סי"ח ד"ה שאינו חושש) [שהכל של שליח לדבר עבירה תלוי אם השליח מדעתו או עושה בעל כרחו] (ש"ך). השוכר עדים חייב לשלם בדיני שמים, אבל עונש בדיני שמים ודאי אית ליה אפילו אם אינו שוכרן ומשום דאין שליח לדבר עבירה ענוש הוא בדיני שמים, וכמה מיני גרמא איכא שנפטור מתשלומין אפילו בדיני שמים ואילו עונש ודאי אית ליה אפילו בגורם דגורם והוא פשוט (קצה"ח), וי"א דהשוכר עדי שקר דנקיט, לא איירי שעשוהו שליח להדיא לומר "לך והעיד", רק אמר להם "אם תרצו להעיד תקבלו כך וכך שכר", אם כן אין זה בגדר השליחות דלא אמר להו "לכו והעידו", רק אם תעידו הא לכם שכר, ולכך בעינן דוקא שוכר ולא אומר (פ"ת * תומים).

(ז) והוא אינו מודה - פירוש, זה ששכרן לו אינו מודה, אבל השוכר עצמו מודה (סמ"ע).

(ח) אבל אם שכר כו' - נגד תרתי שהתחיל בהן סיים בהיפוכן וכתב, אבל אם אינו שכר לחבירו אלא לעצמו, ונגד מה שכתב "והוא אינו מודה", כתב "או שהבעל דין מודה" (סמ"ע).

(ט) ומ"ש והוציא ממון שלא כדין - פירוש, והוא מודה בזה, ולא הוצרך לכתבו משום דקאי אדברי המחבר דאיירי כשהשוכר מודה (סמ"ע).

(י) ומ"ש או שהבעל דין מודה - פירוש, או ששכרן לחבריה, ואותו החבר מודה ששלא כדין הוציא הממון (סמ"ע).

מאיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶק א'

(א') העדים חייבים לשלם - פירוש, אבל לא זה שהוציא הממון על ידן, כיון שהוא אינו מודה, ואין העדים נאמנים עליו דכיון שהגידו מתחילה שוב אינם יכולים לחזור ולהגיד בענין אחר, אבל לגבי עצמן נאמנים לחייב נפשם, ועי' לקמן (סי' מו סל"ז ובסי' כט ס"ב) (סמ"ע), היכא שיש תביעה לאחד עם ג', וא' נעשה ב"ד וב' נעשו עדים, אם מודים אחר כך צריכין להחזיר המעות אף שאומרים שבדין לקחו ממנו שהוא חייב להם (ש"ך), וי"א דאין להוציא ממון מהאי טעמא, דהוי מגו במקום עדים כיון דהודאת בעל דין כמאה עדים, אבל היכא שכבר הוציאו נראה דאין להוציא מיד המוחזקין (קצה"ח).

Commented [O32]:
כדלקמן סימן ל"ח -
עין מ"ש מזה בדרכי
משה שם וגם
בפרישה בסעיף ה"
(סמ"ע).
What did he want from
there

סימן לג - פסולי עדות מחמת קורבה, ואשה ועבד, ובו י"ח סעיפים.

(א) ¹²¹ כל הפסולים לדון פסולים להעיד, חוץ ¹²² מאוהב ושונא שכשרים להעיד (א)(ב), אף על פי שפסולין לדון.

(א) חוץ מאוהב ושונא שכשרים להעיד כו' - הטעם, דבעדות, המעשה כאשר היה לפניו הוא מעיד, ולא חשדינן ליה שישנה בכיוון בשביל אהבתו או שנאתו. משא"כ בדין שתולה בסברא, והמחשבה משתנה מחמת אהבתו או שנאתו אפילו בלא כונת רשע, וכמ"ש לעיל (סי' ז ס"ז) (סמ"ע), משרתי הבית כשרים להעיד, דלא יהא משרת הבית גדול מאוהב שהוא כשר, וכן שכירו ולקישו כשרים להעיד, אמנם כל זה תלוי לפי ראות עיני הדיין אם יש להמשרת צד הנאה בעדות זו או לא, ועי' לקמן (סי' לו סכ"א), דברים אלו תלויים בדעת הדיין ועוצם בינתו כו', ויעמיק לראות אם ימצא לזה העד צד הנאה בעדות זו אפילו בדרך רחוקה ונפלאה הרי זה לא יעיד בה כו' (פ"ת).

(ב) ושונא - שונא גמור שהוא כרוף ומבקש להתנקם ממנו, פסול להעיד, ויש חולקים, ועיין מש"כ לקמן (סי' לה סק"לו) (פ"ת).

(ב) ¹²³ אלו הם הפסולים: האחים, זה עם זה, בין מן האם בין מן האב, ¹²⁴ הרי הם ראשון בראשון, ובניהם זה עם זה שני בשני, ובני בניהם זה עם זה שלישי בשלישי. ולעולם שלישי בראשון, כשר, ואצ"ל שלישי בשני(ג). ¹²⁵ אבל שני בשני, ואצ"ל שני בראשון, שניהם פסולים. לפיכך האב עם בן בנו, פסול, מפני שהאב ובנו ראשון בראשון כמו אח ואחיו(ד), ועם בן בנו, שהוא רביעי ממנו, כשר, מפני שהוא שלישי בראשון. וכן הדרך בנקבות. כיצד, שתי אחיות, או אח ואחותו, בין מן האב בין מן האם, הרי הם ראשון בראשון, בניהם, בין זכרים בין נקבות, שני בשני. בני בניהם או בנות בנותיהם, שלישי בשלישי, ¹²⁶ ויש אומרים: דשלישי בראשון, פסול(ה). הגה: וכן לאוי להכות. ¹²⁷ וי"א דלוינו פסול רק מדרבנן, אף על גב דשאר פסולים מלאורייתא, ונ"מ לענין עידי קדושין(ו), כמו שנתבאר ב"א"ה סימן מ"ב. ¹²⁸ וי"א דקרובי האם נמי אינן פסולים אלא מדרבנן(ז).

(ג) ואצ"ל שלישי בשני - אף על גב דאין צריך לומר הוא, מ"מ כתבו, דלא תימא שאני שלישי בראשון דאתפליג ג' דרא בינייהו, משא"כ שלישי בשני דאתקרבא בחד דרא. ובזה מיושב ג"כ האין צריך לומר שני בראשון דכתב המחבר אחר זה, משום דהוא אתפליג דרא יותר משני בשני (סמ"ע).

(ד) לפיכך האב עם בן בנו פסול ועם בן בנו כו' עד מפני שהאב ובנו כו' - נראה לגרוס "לפיכך האב עם בן בנו פסול, מפני שהאב ובנו ראשון בראשון, כמו אח ואחיו. ועם בן בנו כו'", ולכן מש"כ "לפיכך" פי' כיון דפסלינן קורבה ראשון בשני לפיכך גם אב ובן בנו פסולים, מפני שיש בהן ג"כ קורבת שני בראשון (סמ"ע).

(ה) וי"א דשלישי בראשון פסול - גם באבי אבי אשתו או אבי אמה פליגי, ועיין מה שכתבתי מזה עוד בסמוך סק"יז), וסק"יח) (סמ"ע).

(ו) ונ"מ לענין עדי קדושין - פירוש, אם קידש בפניהם אשה ואחר כך קיבלה קדושין מאחר, דצריכה גט מראשון ומהשני (סמ"ע).

(ז) ויש אומרים דקרובי האם נמי אינם פסולים רק מדרבנן - כצ"ל (סמ"ע), וי"ח דלכו"ע קרובי האם הם מן התורה (ש"ך, ורע"א), וי"א דבעל של קרובים לכו"ע הוי מדרבנן (פ"ת * נוב"י).

(ג) ¹²⁹ כל אשה שאתה פסול לה(ח), אתה פסול לבעלה, שהבעל כאשתו ¹³⁰. וכל בעל שאתה פסול לו, כך אתה פסול לאשתו, שהאשה כבעלה. ¹³⁰ ולדעת הפוסלים שלישי בראשון(ט), מכשירים

²⁶ עי' לעיל סק"ז).

מאיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶקֶת א'

באשתו, מפני שהוא מופלג. (וי"מ"מ אס דנין) על ממון שיש לבעלה הנאה ממנו, פסול להעיד לה, דמה שקנתה אשה קנה בעלה).

(ח) כל אשה שאתה פסול לה כו' - כללות הללו קאי אמה שכתב לפני זה, דלא כתב שם אלא קורבה ראשון בראשון, או ראשון בשני, או שני בשני, והם פסולים לכו"ע, ולא איירי עד הנה בפסול חיתון הבא מחמת אשתו. ומשום הכי כתב "כל אשה שאתה פסול לה מחמת אחד מהקורבה הנ"ל, אתה פסול גם לבעלה", דהו"ל חד בעל כאשתו ופסלינן לה אפילו שני בשני, וכן איפכא, ואם אתה פסול לבעל בכל הני קורבה הנ"ל אתה פסול גם כן לאשתו, דלא היה גם כן בזה אלא חד אשה כבעלה, בקורבה הנ"ל, והוא פסול לכו"ע. משא"כ בפסול חיתון דאתה פסול לבן אחי אבי אשתך וכשר לאשתו, דהו"ל שני בשני ותרי בעל כאשתו (סמ"ע).

(ט) ולדעת הפוסלים שלישי בראשון כו' - כלומר, דוקא בקורבה הנ"ל דאין בקורבה הפסק של דור, דוקא בזה אומרים בעל כאשתו, אבל במקום שיש הפסק דור, לא (סמ"ע).

(י) ומ"מ אס דנין כו' - ור"ל דמה שכתב המחבר מכשירים באשתו, היינו ביש לה נכסים שאין לבעלה רשות בהן (סמ"ע).

(ד) ¹³²כל שתי נשים שהן זו עם זו שני בשני, בעליהן מעידים זה לזה, דתרי בעל כאשתו דשני בשני לא אמרינן. ¹³³ומיהו לכתחלה לא יחתמו עצמן על שטר ביחודי. אבל אם היו ראשון בראשון, כגון שלקח זה אשה וזה בתה, וכן בעלי אחיות, פסולים זה לזה, דאמרינן בהו תרי בעל כאשתו. ¹³⁴ואף בראשון בשני, אמרינן [בהו] תרי בעל כאשתו, שכשם שהוא פסול להעיד לבן אחות אשתו, כך הוא פסול להעיד (יב) לבעל בת אחות אשתו. אבל מעיד לבן בעל אחות אשתו שיש לו מאשה אחרת. ¹³⁵ויש אומרים דבראשון בשני לא אמרינן תרי בעל כאשתו (וכן נ"ל להורות).

(יא) לא יחתמו עצמן כו' - משום דחיישינן לבית דין טועים שיסברו שפסולין הן, ויבואו לפסול השטר חנם, ומשום הכי נקט בית דין טועין (סמ"ע). ה"ה להיות דיינים ביחד או לאחד מבעלי דינין, אסור לכתחילה שני בשני תרי בעל כאשתו גבי חליצה, וא"כ ה"ה דעד שהוא שני בשני תרי בעל כאשתו עם הבעל דבר, לא יחתום לכתחילה על השטר (ש"ך).

(יב) כך הוא פסול להעיד - עי' לעיל סי' ל סק"כ (ש"ך), וי"א שגיסים שחתמו על גט הגט כשרה בדיעבד (רע"א * מהר"ם אלשקר) ²⁷.

(ה) ¹³⁶כל איש שאין אתה מעיד לו מפני שהוא בעל קרובתך, הרי אתה מעיד לשאר קרוביו (יג), כגון בנו ואחיו. וכן כל אשה שאין אתה מעיד לה מפני שהיא אשת קרובך, הרי אתה מעיד לשאר קרוביה.

(יג) אתה מעיד לשאר קרוביו - כצ"ל, ר"ל, קרוב שיש לו מאשה אחרת (סמ"ע).

(ו) ¹³⁷אבי חתן ואבי בלה (יד) מעידים זה לזה. הגה: ¹³⁸וי"א אף על גב דלעדות כספים, אסורין לדון, דה"ל כלאהב וסונא. ואפילו הוא דיין קבוע, יכול לומר: אינו מקובל לי, ¹³⁹ונ"ל דזדיעבד דינו דין (טו).

(יד) אבי חתן ואבי הכלה - פי' אחר נישואין שלהם (ט"ז ורע"א).

(טו) ונ"ל דבדיעבד דינו דין - היינו משום דאינו אוהב ממש, וזה אפילו לדעת הי"א. ועיין לעיל (סי' ז ס"ז) מדין אוהב וסונא. ויש מפרשים מה שכתב דאסורין לדון, היינו דוקא לדון זה את זה, אבל הן רשאים להצטרף יחד עם שלישי לדון אחרים אפילו הם אוהבים גמורים, ודוקא בשני דיינים ששונאים זה את זה קאמרי (סי' ז ס"ח) דאסורין לדון יחד לאחר, ולא בשני אוהבים, דמשום אהבה שביניהן אדרבה יודה אחד לחבירו על האמת, ויהיו נשמעין זה לזה (סמ"ע, ש"ך), ועי' מהר"ם הוב"ד לעיל סי' ז סק" (ש"ך), וי"א דעיקר דפסולים לדון ואף אם הוא מורשה מבתו אם יש לו תועלת מהרווחת בתו (רע"א).

(ז) אחי האח, מן האם, מעידים זה לזה (מז), שהרי אין ביניהם קרובה כלל.

(טז) אחי האח מן האם מעידין כו' - כגון ראובן נשא רחל וילדה לו את בנימין, והיה לו בן מאשה אחרת ושמו לוי שהוא אחי בנימין מן האב, ומת ראובן ונישאת רחל לשמעון וילדה לו את ראובן הוא אחי בנימין מן האם, לוי וראובן כשרים זה לזה, אף על פי שבנימין הוא אח לשניהן (סמ"ע).

(ח) ¹⁴¹האיש עם אשתו בראשון, ולפיכך אינו מעיד לא לבנה (יז), ולא לאשת בנה, ולא לבתה, ולא לבעל בתה, ולא לאביה, ולא לאמה (יח), ולא לבעל אמה, ולא לאשת אביה.

Commented [O33]: מ
דויק??

²⁷ עי' פ"ת סדר הגט (אה"ע אחרי סי' קנד) ס"ב ד"ה שאינם קרובים שאסור לסמוך על מהר"ם אלשקר ז.

באיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶק א'

- (יז) לפיכך אינו מעיד לא לבנה וכו' - כיון שמחשבי לראשון בראשון לפיכך הוא פסול לבנה, אבל לבן בנה או בן בתה הוא כשר, משום דהוויין עמו שלישי בראשון שהן כשרים, משא"כ אם לא היו נחשבים הבעל עם אשתו לראשון בראשון אלא לגוף אחד לגמרי, אז לא היה בן בנה עמו אלא שני בראשון, כמו שהוא עם אשתו שני בראשון, והיו פסולין יחד כמ"ש לפני זה בסעיף ב' (סמ"ע), ויש בה פסול קורבה, לפיכך אינו מעיד, ואפילו במקום שאינו נהנה מהמוון שתזכה (ט"ז).
- (יח) ולא לאביה ולא לאמה - לא פסל אלא לאביה או לאמה, ולא לאבי אביה דהיינו אבי חמיו, או אבי אמה דהיינו אבי חמותו, וזהו כמו שכתבתי בס"ק(יז) שזהו בכלל שלישי בראשון, כיון דהבעל עם אשתו מחשבי לראשון בראשון (סמ"ע), לפי דעת הסמ"ע הוא כשר אפילו לבת אחות אשתו עצמה, דהא בת אחות אשתו הוי ראשון בשני עם אשתו, נמצא דהוי ליה עם הבעל ראשון בשלישי, ואין עיקר אלא בעל הוי כאשתו ממש במקום ראשון בשני (ט"ז).
- (ט) ¹⁴²הארום פסול להעיד לארוסתו, ¹⁴³אבל אם העיד לקרוביה(יט) אין פוסלין אותה עדות. ¹⁴⁴ודוקא ארוסה, אכל קידוכין בעלמא אינו פוסלים. ומיהו אס רוחה להעיד שתזכה בזמון, אפסק דנוגע בדבר.
- (יט) אבל אם העיד לקרוביה - דייק לשון דיעבד, הא לכתחילה אסור להעיד להן. אבל י"א דמעיד להן אפילו לכתחילה (סמ"ע).
- (י) ¹⁴⁵זה שפסלה תורה עדות הקרובים, לא מפני שהם בחזקת אוהבים זה את זה, שהרי פסולין להעיד לו בין לזכותו בין לחובתו, ואפילו משה ואהרן אינם כשרים להעיד זה לזה, אלא גזירת הכתוב הוא.
- (יא) ¹⁴⁶הגרמים, מעכו"ם אין להם קורבה. אפילו שני אחים תאומים שנתגיירו מעידים זה לזה, דגר שנתגייר בקטן שנולד דמי(כ).
- (כ) דגר שנתגייר קטן שנולד דמי - כשהורתן שלא בקדושה ונתגיירה אמן כשהיתה מעוברת וילדה בקדושה חשיב כישראל גמור לענין עדות, אבל אחיו הגדול שנולד כגוי, ונתגייר, יכולים להעיד א' על השני (סמ"ע וש"ך).
- (יב) ¹⁴⁷כל מי שאין אתה מעיד לו מפני שהוא בעל קרובתך, אם מתה אשתו(כא), אף על פי שהניחה לו בנים, הרי זה נתרחק, ובשר. הגה: ¹⁴⁸מיהו אס נפסק הדין כשהיה קרוב(כז) לא יוכל לחזור ולתבעו אח"כ בעדות זה שנתחחק, להואיל ונפסק הדין, נפסק.
- (כא) אם מתה אשתו - ה"ה נתגרשה (ש"ך).
- (כב) נפסק הדין כשהיה קרוב - פירוש, אף שראה העדות מקודם כשהיה רחוק ועתה שנעשה קרוב פסקו לו על תביעתו כמי שאין לו עדים, לא יוכל לחזור ולתבעו אחר שנתרחק, אף שהיה תחילתו וסופו בכשרות, הואיל שכבר נפסק הדין. אבל אם היה קרוב כשראה העדות בלאו הכי פסול כמו שפסק בסעיף שאחר זה (סמ"ע וקצה"ח), י"א דאין טעם לחלק בין נפסק הדין או לא. אלא כשהעד העיד מתחילה בבית דין כשהיה קרוב ולא ידעו מקורבתו, ואח"כ נודע מקורבתו ונפסל ופסקו הדין, לא יוכל אחר כך לתבעו עוד בעד זה אחר שנתרחק, שבודאי יאמר כדבריו הראשונים שלא יהא כשקרון (ש"ך, רע"א), במקום דהגדתן לאו כלום היא ואין עוברין שום איסור בהגדת שקר, לא שייך לומר עביד איניש לאחזוקי דיבוריה, רק בציור שמובא בש"ך דמירי כשלא ידעו בשעה שהעידו שהן קרוב או פסול, ואין להם התנצלות לומר ששיקרו מחמת שאין בעדותן ממש, דהא לא ידעו מזה, שפיר אמרינן עביד איניש לאחזוקי דיבוריה. וגם אפילו ידעו העדים בקורבתן רק שיודעין העדים שהבית דין אינן יודעין מקורבתן ויסמכו עליהם, ובשעה שהעידו העידו אדעתא דהכי שבית דין יסמכו עליהם, משום הכי אמרינן דעבידי לאחזוקי דיבוריהו, דאי יודו ששיקרו יהיו נחשדין בעיני הבריות כמעדין עדות שקר שהרי אדעתא דעדות העידו (נתה"מ), וי"א שבכמה מקרים לא חוששים לזה שאם א' העיד באופן שלא מועיל, אם אח"כ מעיד באופן המועיל, שחוששים לשקר (רע"א * מהרי"ט). אפילו אם העיד באופן שלא מועיל יכול לחזור ולהעיד היינו בדיני ממונות, אבל בפסולים ואיסורים, בזה אין לסמוך עליהם (רע"א * עבודת הגרשוני), ועי' לעיל סי' ז סק" (רע"א), גם להש"ך דהטעם משום דעביד לאחזוקי דיבורו, מ"מ מודה דבעינן נפסק הדין ג"כ, אלא שבנפסק לחוד כשלא העיד עדיין, בזה חולק על הרמ"א, אבל כשהעד ולא נפסק הדין, ג"כ כשר אח"כ להעיד (רע"א * נוב"י, פ"ת), וי"א שכל שאין לו צד הנאת ממון, אינו נוגע (פ"ת * ברית אברהם), וי"א שאין חשש של אדם מחזיק בשקריו, ולכן אפילו קרוב שנתרחק והעיד בתור קרוב, יכול להעיד כשנתרחק (פ"ת * שעה"מ), קרוב ונתרחק עביד הוא לאחזוקי שיקרא דגם אם יתן לב אח"כ לזכור באמת איך הי' מ"מ יבוש לחזור בו שלא יאמרו שבפעם ראשון שהי' קרוב

Commented [O34] :
שם הוא מביא על אשה שהעידה בפני ב"ד שלא בפני בעלה שבעלי גרשני וכן בנוטל שכר להעיד שהחזיר השכר שנאמן להעיד ועוד בעדים שהעידו שלא בפני בית דין

Commented [O35] :
שם הוא מדבר בענין המעיד שלא בפני בעל הדין, ואחר כך בפני הבעל דין

מאיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶק א'

העיד שקר במזיד לתועלת קרוביו נמצא ה"ל כעדותו של עכשיו כנוגע בדבר כי יש לו תועלת במה שמעמיד דבריו הראשונים משא"כ במעיד שלא בפני בע"ד שלא הי' תועלת בעדותו לא נתן על לבו לזכור האמת כאשר הי' ועתה אומר האמת בפניו מה חשד איכא הכא ולמה יבוש לחזור בו ולומר עתה נתתי אל לבי ונזכרתי (פ"ת * חת"ס).

(יג) ¹⁴⁹היה יודע לו בעדות(כג) עד שלא נעשה חתנו, ונעשה חתנו, פסול לו. וכן אם ידע העדות כשהיה חתנו(כד), ומתה בתו, פסול. אבל אם ידע העדות בשעה שלא היה חתנו, ונעשה חתנו, ומתה בתו, מאחר שתחלתו וסופו בכשרות, אף על פי שנפסל בנתיים, כשר.

(כג) היה יודע לו בעדות - דבעינן שיהא ראוי להעיד הן בשעת ראייה הן בשעת הגדה, אבל אנפסל בינתיים לא מצינו שקפיד קרא (סמ"ע), מי שגירש את אשתו אינו כשר להעיד לה רק בעדות שראה לה קודם שנשאת לו, אבל בעדות שראה לה אחר שנשאת, לא, משום דבעינן תחילתו וסופו בכשרות, ואפילו להראב"ד וסיעתו, לקמן (סי' לד סכ"ו), ועיי"ש סק"כח? (ש"ך), אם ראה א' שראובן הפקיד לשמעון חפץ כשהיה הרואה קרובו של שמעון. ואח"כ כשנתרחק ראה שראובן תבעו ואמר לו "חפץ זו שלי הוא" ושמעון כפרו. יכול הוא להעיד ששמעון כופר בפקדון, שהרי כל עדותו היא על הכפירה בפקדון ולא על ההפקדה עצמה ואף דצריך הוא לידיעתו שהלוה לו ושהפקיד אצלו. מ"מ אין זה ענין העדות, ויש לפקפק בזה, וה"ה א' שראה ראובן הלוה לשמעון, כשהרואה היה קרובו של ראובן, ואחר כך נתרחק, ואחר כך שמעון נשבע שלא לזה, יכול להעיד ששמעון נשבע לשקר, ויש לפקפק בדבר (רע"א), אע"פ שאינו יכול להעיד לצדו, מ"מ יכול לפטור אותו משבועת היסת כעד מסייע, דבדרכנן מהני תחלתו בפסול וסופו בכשרות (רע"א).

(כד) כשהי' חתנו - אם חתם בשטר עד שלא נעשה חתנו ואח"כ נעשה חתנו דנין על חתימתו ולא הוי תחילתו בכשרות וסופו בפסול דעדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עידותן בב"ד והוי סופן ג"כ בכשרות (רע"א), אף אם אז היתה בתו גוססת מ"מ כיון דעוד לא שכיבא לא מקרי תחלתן בכשרות (רע"א).

(יד) ¹⁵⁰שכ"מ שצוה בפני עדים הקרובים לו ורחוקים מבניו(כה), אין הצואה כלום(כו), כיון שהיו קרובים בשעה שנמסר להם העדות. ויש מי שמכשיר(כו).

(כה) הקרובים לו ורחוקים מבניו - שטר צואה במתנת בריא מהיום ולאחר מיתה ובקנין, שהיו חתומים עליו עדים פסולים, אחד מחמת קרובה ואחד מחמת נגיעה, אך לשון השטר, ואמר לנו הו' עלי עדים כשרים ונאמנים וקנו ממני כו', ובסוף השטר סיים, וכל המערער על שטר זה יהיו דבריו בטלים כו', ואח"כ חתם בחתימת יד עצמו והעדים הפסולים אחריו, אין מקום לקיים השטר. כיון דהעדים הפסולים חתומים אחר חתימת יד בעל השטר המצוה, מאן לימא לן שעל אלו הפסולים נתכוין, אדרבה הרי התחיל מעדים כשרים ונאמנים, והיתה דעתו שיחתמו אחריו עדים כשרים וכאו' אלו וחתמו עצמם. ועוד, דאי נמי הוה חתימת עדים קודם לחתימת עצמו, ואז אי הוה קאי בחיים ורוצה לחזור בו היינו אומרים כבר קיבלת עליך עדים פסולים ככשרים, ואולי אפילו בלא קנין, והוה נמי תרתי לריעותא, מ"מ עדים החתומים בשטר כמו שנחקרה בב"ד דמי, וקיי"ל (לעיל סי' כב ס"א) אחר גמר דין או אחר קבלת העדות אין יכול לחזור בו כו'. והרי נכסים נפלו קמי יורשים, ומקבלי מתנת בריא הנ"ל באו להוציא מהיורשים ע"י השטר החתום בפסולי עדות הנ"ל המעידים שכבר קנו מקבלי מתנה מחיי הנותן, והיורשים אינם מאמינים לעדים פסולים, מה יועיל שהנותן קבלם על עצמו ככשרים, אבל על היורשים לא קבלם, ולכן אין להוציא מיורשי דאורייתא על פי שטר זה. ואם חתימות עדים הפסולים מחמת קרובה קדמו לחתימת עצמו, והיה באופן הכתוב בשו"ע כאן שהיו קרובים לו ורחוקים מבניו, לכו"ע כשר שטר זה, כיון דבשעה שנמסרה להם העדות קיבלם עליו ככשרים ואחר שמת לא יכלו היורשים לומר אין אנו מאמינים להם, דהא עתה להם הם כשרים (פ"ת).

(כו) אין הצואה כלום - עי' מהרי"ט (הוב"ד לקמן בקצה"ח סק"כז), שמתרץ את דברי הפוסלים ועיקר כדברי המכשירים (ש"ך).

(כז) ויש מי שמכשיר - הואיל דבצואה לא היתה תועלת לשכיב מרע כי אם לבניו, והם רחוקים עמו אף בשעה שנמסרה להן העדות (סמ"ע), משום דהשכיב מרע יכול לחזור ואין הנפקותא אלא לבניו, ולפי"ז אם היא מתנת שכיב מרע במקצת דבעי קנין הוי פסול לכולי עלמא, כיון דהעדות נוגע בו, דהא אין יכול לחזור בו אחר כך (ט"ז). וי"א דגם במתנה בקנין יכולין להעיד נגד בניו ולא הוי תחלתו בפסול וסופו בכשרות, שלא נאמר תחלתו בפסול אלא במי שהיה קרוב ונתרחק או פסול הגוף אחר שהרי זה מעיד למי שהיה קרובו בשעת ראייה, אבל כאן שעכשיו נסתלק ממזון זה

Commented [YL36]:
בדוק אם הראב"ד
להלכה, ואם לאו
למחק כאן.

באיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶק א'

אין זה מעיד לקרובו ולא למי שהיה קרובו בשעת ראייה שהרי ממון אחרים הוא ולא שלו, ולאחרים הוא מעיד, כללו של דבר אין אדם מעיד לאותו שהיה פסול לו בשעת ראייה, אבל אם היה פסול לזה בשעת ראייה מעיד באותו עדות לאחרים שהרי תחלתו כשר הוא אצלם, וזה הטעם למי שהיה עד לקרובו ונסתלק אותו קרוב מאותו ממון שהוא כשר, פי' דלא אזלינן אלא בתר גברא, משום דהאי דמסהיד לו מסהיד ולצורך האיש ההוא מעיד, שהרי אינו מעיד לצורך הממון עצמו, אלא כל היכא שלא נסתלק שלו הוא ועל עצמו מעיד, ואם נסתלק ממנו לאחרים הוא מעיד, דלא שייך גבי ממון למימר שיהיה בו פסול עדות שלעולם יש לו לממון בעלים, הלכך כשנסתלק מממון לגבי אדם שהממון שלו כשר הוא לו, וכן לגבי הממון לא שייך בו פסול. וי"א דלא בעינן גבי ממון תחלתו בכשרות הוא משום דגבי נוגע לא שייך תחלתו בפסול כיון דנוגע לעצמו מעולם לא היה עליו שם עד, וא"כ נדון דידן אצל קרובו שפיר הוי תחלתו בפסול. ולשיטה זו [היינו היש מי שמכשיר] פוסל בשכיב מרע שהוא קרוב לעדים ועדים רחוקים לבניו, דאע"ג דס"ל דגבי ממון לא שייך תחלתו בפסול, דלא אמרינן תחלתו בפסול אלא גבי פסול הגוף ולא בפסול ממון, היינו דסבירא ליה דוקא אם היה נוגע ולא היה מעולם עליו שם עד, אבל זה שהיה קרובו היה עליו שם עד פסול והו"ל תחילתו בפסול. וי"א [מהרי"ט] בדעת "יש מי שמכשיר" שמדובר במתנת שכיב מרע במקצת דבעי קנין או במודה על חפץ שהוא של פלוני דהנפקותא למצוה, ואפילו הכי, כשרים לבניו משום דכבר נסתלק המצוה. אבל במקרה שמודה, לא מהני לבניו, כיון דבשעת מעשה כשהיו קרובים לו הוי ההודאה וא"כ יכול לטעון השבעה, ובשכ"מ צריך לומר "אתם עדי", וא"כ כיון דאין עדים, לא שייך אתם עדי. ולכן נראה דמיירי בקנין ולא במודה, אבל שטר חוב שחתם עליו קרוב ונפסל מחמת קרוב או שהגיד בעל פה איך שקרובו נתחייב לזה ממון ונפסל עדותו מחמת קרובה, {חסר מילה} יוציאו אח"כ אותו הממון מבניו או מבני בניו שהם רחוקים לעדים. מיהו לפי מ"ש הרמ"א סעיף י"ב דאם כבר נפסק הדין קם דינא, א"כ הכא נמי כיון דכבר נפסק בהיותו קרוב. אלא נראה בזה דאפילו עדיין לא נפסק הדין ובא הקרוב להעיד אחר מיתת קרובו נגד בניו, איך שאביהם נתחייב לזה מנה, ובחיי האב לא העידו כלל, ג"כ אין הבנים חייבים לשלם אף שהם רחוקים לעדים, ומשום דנכסוהי דבר אינש אינון ערבין וכיון דהלוה פטור נכסוהי נמי פטורין, ולפי"ז הך דינא של "ויש מי שאומר" אינו אלא כשהעידו על חפץ מבורר או קרקע מבוררת, דבזה לא שייך נכסוהי דבר אינש אינון ערבים ומשום הכי הבנים שהם רחוקים מוציאין מידם על פי עדות זה, אבל בחוב דנכסים אינון אלא ערבים וכיון דהלוה פטור ערב נמי פטור. ומעשה בשטר שלם זכר²⁸ על סך מסויים כנהוג, והעד החתום היה קרוב אל הנותן השטר שלם זכר ורחוק לבניו. ולדעת הט"ז ודאי פסול כיון דהוא חוב על סך מסויים והחוב הותחל מחיים אלא שהברירה ביד היורשים לסלק החוב בחלק ירושה הן רב הן מעט, אבל עכ"פ חוב דאבוהן הוא והותחל החוב בחיי קרוב הוי תחלתו בפסול, אבל לפי דברי שכתבתי כשהוסבה הנחלה לרחוק לעדים הרי הוא כנסתלק הקרוב ויכול להעיד, היינו דוקא בדבר מבורר כגון קרקע או חפץ אבל בחוב לא, וא"כ בשטר שלם זכר שבא ליטול בתורת חוב שנתחייב לו חמיו וכיון דהלוה פטור דאין עליו עדים גם בניו פטורין משום דנכסוהי אינון ערבין (קצה"ח), וי"א דעיקר כט"ז ואם הלוקח מודה שיודע דהשטר אינו מזויף, יכול המלוה לגבות מלוקח, א"כ כשבאים עדים ואומרים דאינו מזויף, הוי כאילו אתי אליהו והוי כאילו מודה. ולגבי השטר שלם זכר, מאחר ומחויב לתבוע היורש תחילה קודם שגובה מהנכסים, אלמא דהנכסים הן ערבות בעד היורשים ולא בעד המת. ודוקא בלוקח השטר חוב, שייך שפיר לומר כיון דהלוה נפטר, דהלוקח אינו קונה רק שעבוד נכסים, ושעבוד הגוף נשאר אצל הלוה, וכיון שהעדים קרובים להמלוה וליכא עדים על שעבוד הגוף, ממילא גם שעבוד נכסים ליכא, אבל במת והורשה דבלאו הכי פקע שעבוד הגוף של הלוה כיון שמת, והיורש הוא הגוף, וכיון דרחוקים הן לו, כשר השטר למאן דמכשיר בצואת שכיב מרע בלא קנין (נתה"מ), וי"א דעיקר דברי הפוסלים (פ"ת * משכנ"י).

(טו) ¹⁵¹ בפסול ממון לא בעינן (כתח) תחלתו וסופו בכשרות, שאם היה נוגע בדבר בשעת ראיית העדות מפני שהיה לו הנאה בדבר, יכול להסתלק בענין שלא יהיה לו הנאה בדבר, ויעיד. (כתח) בפסול ממון אין צריך כו' - הטעם, דדוקא בפסול קרובה, דאף דנתרחק ממנו מ"מ זה שיעיד לו הוא זה שנפסל להעיד לו בראשונה, משום הכי נשאר בפסול, משא"כ בפסול התלוי בנגיעת

:Commented [O37]

²⁸ היינו שהאב לבנים ובנות, נתן שטר חוב לבת שלו, שישלם אחרי מיתתו, ושטר זה כירושה, ולא לזה ממנה, אבל בכח שטר זה, או שהבנים ישלמו הסכום שכתוב בשטר, או שיחלקו איתה בירושה.

במאיר ה'משפּט זולק א'

ממון, כיון שנסתלק מאותה הנאה ונכנס אחר תחתיו לאותה הנאה, הרי הוא כאילו לא היתה לו הנאה ממנו מעולם. וגם בפסול ממון לא חל עליו שם פסול מחמת נגיעה מעיקרא, כיון שהיה יכול לסלק נפשו מיד, משא"כ בפסול קורבה (סמ"ע), וי"א דהוי ספיקא דדינא ועיין מש"כ לקמן (סי' לז סק"י) [שיכול המוחזק לומר קים לין] (ש"ך), בפסול מחמת עבירה, עי' ש"ך לקמן (סי' לד סק"קט)) דלית ביה משום תחילתו וסופו בכשרות, ומסידור דבריו נראה שלא אמרו אלא בפסול עבירה שאינו חמס, ועיין מה שכתבתי שם (פ"ת).

(טז) ¹⁵² עדים הקרובים לערב פסולים ללוה, ל"ש אם הלוה בא ליפטר (כט) בטענת כפירה והם מעידים עליו שלוה(ל), או ¹⁵³ אם טוען שפרע(לא) והם מעידים עליו שהודה שלא פרע. הגה: ¹⁵⁴ קרובי נכח יכולין להעיד על הרוכח(ל). וכן קרובי המוכה יכולין להעיד על המכה לגרסו מזה"כ או שאר עונש דומה לזה, שאין תועלת למוכה בעדותו.

(כט) לא שנא אם הלוה בא ליפטר כו' - פירוש, לא מיבעיא אם הלוה טוען להד"ם שלויתי, פשיטא דפסולין ללוה, כיון דהן קרובין לערב ויש הנאה לערב בעדותם, דיח לומר משום דידעו העדים שהערב הוא איש טוב ולא יכפור בדבר שנעשה עליו ערב ויודה להמלוה ויהנה הודאתו לחייב נפשו ולא לחייב הלוה, משום הכי באו להעיד, דבעדותן שמעידין שלוה מכניסין הן הלוה במקום הערב שצריך להתפרע תחילה מהלוה. אלא אפילו טען הלוה כן לויתי אבל פרעתי אח"כ, דבטענה זו נפטר גם הערב מהמלוה, נמצא כשעדים הללו מעידים שלא פרע אין הנאה לערב מזה, קמ"ל דאפ"ה פסולין הן גם להלוה מטעם דאי לית ליה ללוה, בתר ערבא אזיל, משום הכי כל מה דמעידין על הלוה כאילו מעידין אותו על הערב (סמ"ע), כגון דאיכא עדים שראובן נעשה ערב בעד שמעון בסך כך וכך כשילוה מלוי אי נמי כגון שנכתב השטר על הלוה ועל הערב אלא דשמעון טוען לא לויתי ממנו כלום אלא כתבתי ללוות ולא לויתי ואין עדים מצויים לקיים השטר ועדים הקרובים לערב מעידין דשמעון לוח ממנו, כיון שפסולין לערב בין לזכות בין לחובה פסולין גם ללוה אלא אפילו היכא דאיכא עדים כשרים שלוה ממנו וראובן נעשה ערב אלא דטוען פרעתי ועדים הקרובים לערב מעידין שהודה לו היום בפניהם שלא פרעו דהוה אמינא פלגינן דיבורא ויהיו נאמנין לגבי לוח שלא פרעו ולא לגבי ערב דמצי טעין ערב הבא ראייה שלא פרעך לוח שהרי הלוה טוען פרעתיך והעדים פסולים לגבי דידיה אלא אפילו לגבי לוח נמי פסולין דלא פלגינן דיבורא הכא (ש"ך * ב"ח), י"א דהלוה והערב כפרו שניהם בעיקר ההלואה, וקרובי הערב באו להעיד, כיון דאם אין ללוה לשלם הולכים אחרי הערב, הו"ל כאילו נכתב השטר על הלוה והערב, וכיון שפסולים לערב פסולים גם ללוה. וי"א שהלוה והערב היו מודים בהלואה רק שהלוה אמר פרעתיך ובטענה זו נפטר הערב, והביא המלוה אלו העדים שהודה בפניהם שלא פרעו, נמצא הערב מתחייב. והצד הב' סובר שבציור של הצד הראשון לא היה מעולם שום חיוב לערב וללוה ביחד כל זמן שלא יבואו עדים כשרים ויעידו שלוה זה הלוה ואז יתחייב הערב, וכיון דכאן העדים קרובים להערב הו"ל כאילו אינן כלל, ועיקר כצד הראשון (ט"ז), הוציא שמעון שטר בחתימת ידי ראובן, ובקיום לוי ויהודה מעידים על הקיום ועל גוף הענין, וכתוב בו איך ראובן שלח את שמעון לאדון אחד להשתדל לו איזה כתב הנצרך לו, וכאשר יביא מהאדון אותו כתב יתן לו ראובן מאה זהובים בשכרו, ועוד כתוב בו תנאים ואופנים, ותובע עתה שמעון שכרו הנ"ל, כי הכתב מהאדון כבר מסר לראובן. והשיב ראובן כבר נתפשרתי עמך וסילקתי לך, ומה שלא לקחתי השטר ממך הוא כי בעת שחתמתי לא היה כתוב בו רק שני שיטין, ועתה כל הנמצא כתוב בשטר שקר הוא כי האופנים נעשו בדרכים אחרים, ולפי שלא היה שטר גמור לא חששתי לקחתו, ושאלו הבית דין לשמעון מדוע מסרת הכתב של אדון ליד ראובן קודם ששילם שכרך, השיב כי לוי ויהודה הנ"ל נתעברו לי עבורו, וגם קודם נסיעתי להאדון לא האמנתי כלל לראובן, רק ע"י ערבות לוי ויהודה נסעתי להאדון, וגם שטר הזה לא היה כלל בידו רק ביד הערבים הנ"ל, ועתה סמוך למשפט לקחתי השטר מידם כדי לתבעו לראובן, והפשר שאומר הוא שקר, הנה שטר זה שמוציא שמעון חספא בעלמא הוא, כיון שמודה שמעון שלוי ויהודה ערבים לו, והרי ערב פסול לעדות, ואפילו קרובי הערב פסולים לעדות בכל עניני טענות הנוגדים בין הלוה להמלוה, עיין בסימן ל"ג בסמ"ע ס"ק כ"ד?, ממילא כאן כיון שעדי השטר פסולין להעיד, הרי השטר חספא בעלמא, ויכול ראובן להכחיש כל דברי השטר היא בכל מה שירצה, וכל טענות שמעון בזה אינן רק תביעות בעל פה, וישבע ראובן ויפטר. ואפילו אם ירצה שמעון לפטור עתה את לוי ויהודה מהערבות ולא יהיו נוגעים, אפילו הכי לא מהני, חדא, דלפי הנראה מלשון השאלה שלוי ויהודה הם כערב שלוף דוץ, (מבואר בסי' קכט סי"ט וס"כ) דבכה"ג אין להמלוה על הלוה כלום, א"כ מעיקרא אין לשמעון תביעה על ראובן כלל כל זמן שיש

באיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶק א'

ללוי ויהודה נכסים, וא"כ הם עצמם בעלי דינים דראובן, ואין כאן מקום כלל לזה שיפטרנו מהערבות כמובן. ועוד, אפילו לא היו לוי ויהודה רק סתם ערבים, אפ"ה אין מועיל פיטור כמבואר בסימן קכ"א סעיף ט', דאפילו אם פוטר הלוח את השליח משבועה כדי שלא יהא נוגע לעדות, אינו מועיל, משום דאיכא למימר דבשביל ההיא הנאה שפוטרנו משבועה הוא מעיד לו. ועוד, אפילו היכא דמהני סילוק לנוגע, צריך הוא לחזור ולהעיד בבית דין אחר שנסתלק, כמבואר לעיל סט"ו. וא"כ בנידון דנן עכ"פ שטר זה בטל משום דעשאוהו בעת שהיו נוגעים, וא"כ נעשה תביעה זו בעל פה, ונהי דבמה שמכחיש ראובן את האופנים שביניהם יכולין להעיד בעל פה, מ"מ מה שאמר עוד שכבר נתפטר עמו ופרע לו, מהימן בשבועה, ולא אמרינן שישבע שמעון שהוא בעל השטר נגד טענת פרעון, דהא ליתא כי השטר נתבטל. ועוד אפילו אם לוי ויהודה לא היו נוגעים בעת שחתמו, כגון אם לא נכנסו בערבות לשמעון קודם שנסע להאדון, רק אח"כ כשהביא הכתב מהאדון ולא רצה ליתנו לראובן עד שיתן לו שכרו, אז נעשו לוי ויהודה ערבים, ונעשו אז נוגעים, אפ"ה השטר פסול, דכיון דעכשיו הם נוגעים חיישינן דהשתא כתבוהו והקדימו זמנו בכוונה, אם לא היכא שראו עדים את השטר קודם בואו מהאדון בעוד שלא היו לוי ויהודה ערבים, ועי' מש"כ לקמן (סי' לז סק"ו, וסי' מו סל"ה ד"ה שנעשה חתנו) (פ"ת), ואפילו אם הלוח סילק את הערבים בזה שנתן להם סך המעות של ההלואה, שבוה שמעידים אין להם הנאה, הם פסולים להעיד (פ"ת * רדב"ז), ויש חולקים וסוברים שאם הלוח נתן הכסף ביד הערבים או ביד הבית דין, נאמנים הערבים מאחר ואינם נוגעים בעדות כעת (פ"ת * שעה"מ).

(ל) והם מעידין עליו [וכו'] שהודה שלא פרעו - או ששטר ביד מלוה, והלוח מביא עדים שפרעו והם קרובים לערב (ש"ך).

(לא) אם טוען שפרע - ועיין מה שכתבתי לקמן (סי' לד סק"צז) (ש"ך).

(לב) יכולין להעיד על הרוצח - כיון דכבר מת מאי נפקא מינה לקרובי נרצח במיתתו של הרוצח, וה"ה למוכה כך. ואפילו הנרצח עצמו כל זמן שהוא חי ואינו טריפה יכול להעיד, ובכה"ג דוקא מותר, משום דאין לו הנאה גם להנרצח בהמיתה או בהגלות. אבל אם נשאר חי, פשיטא דלא מקבלין עדותו לענוש המכה על פיו בש"ק וריפוי ואינך (סמ"ע), משמע דטריפה אינו כשר להעיד, ואין דבריו נכונים, והרמ"א לומד שזה רק פסול בדיני נפשות, דלא בעינן עדות שאתה יכול להזימה רק בדיני נפשות ולא בדיני ממונות, ולכך טריפה כשר להעיד בדיני ממונות, ועוד לא שייך כלל בממון עדות שאי אתה יכול להזימה, דמ"מ כשיזומו יתחייבו לשלם ממון, וכי מה ענין תשלומי ממון לטריפה. אבל העיקר בממון בעינן עדות שאתה יכול להזימה, אמנם לכתחילה לא בעינן לחקור משום עדות שאתה יכול להזימה, דלכתחילה אין מדקדקין בזה משום שלא תנעול דלת בפני לווי, ואמרינן מסתמא יודעים באיזה יום ובאיזה שעה הוא, ולא בעינן שיעידו בפירוש בענין שתהא ראויה להזמה, ואף אם הדיין רוצה להחמיר לדרוש, אין לו לעשות כן. אבל אם ידעין בודאי שאין יודעים באיזה יום ובאיזה שעה והו"ל עדות שאי אתה יכול להזימה, לאו עדות הוא (ש"ך), וי"א שבדיני ממונות לא צריכם עדות שאתה יכול להזימה (רע"א).

(יז) העדים שקרובים זה לזה (לג), או שקרובים לדיינים, פסולים (לד).

(לג) שקרובים זה לזה - ואם העדים קרובים זה לזה בקרובה דאישות, וראו עדות ואחר כך נתרחקו, מיקרי תחילתו בפסול. אבל י"א דבעדי ממון, י"ל דלא מיקרי תחילתו בפסול כיון דכל אחד בפני עצמו תחילתו היה ראוי להיות עד אחד, והיתה מועילה עדותו דהיה קם לשבועה, אבל בעדי קדושין וכה"ג דעד אחד לאו כלום הוא רק בהצטרפות שני העדים יחד, וכיון שהיו קרובים אז מיקרי תחילתו בפסול ולית ביה ספיקא כלל (פ"ת).

(לד) או שקרובים לדיינים פסולים - משום דבעינן עדות שאתה יכול להזימה, והדיינים לא יקבלו הזמה על קרוביהם, דבדיני ממונות לא בעינן עדות שאתה יכול להזימה, ומה"ט מכשיר בעדים הקרובים להדיינים גם כשהעד הוא טריפה (סמ"ע), אמנם בקיום שטרות יכולים להיות עדי קיום קרובים לדיינים הקיום (סמ"ע * הגהות דו"פ), עיין לעיל (סי' ז ס"ט). ולענין מעשה צ"ע אם יש לפסול דיעבד עדים הקרובים לדיינים (ש"ך), וי"א לא משום עדות שאתה יכול להזימה (פ"ת * נוב"י).

(יח) אם הקהל מינו עדים (לה), ותקנו שלא ישוה שום עדות זולתם, כשרים להעיד אפילו לקרוביהם, כיון שקבלום עליהם (וע"ל סי' ל"ז סכ"ב). הגה: אבל אם מינו סתם עדים צעיר, אין כונתם שיעידו לפסולים.¹⁵⁷ וכן דיינים הממונים צעיר, לא יזונו לקרוביהם (לז), וכן נוהגין.

(לה) אם הקהל מינו עדים כו' - עיין לקמן סי' לז סכ"ב, ולעיל סי' כח סכ"ג (סמ"ע).

Commented [YL38]:
אשר אני עובר על
זה, לבדוק אם היא
מדאי ארוכה

Commented [YL39]:
נה הפ"ת היא שות
רע"א אבל הרי
הרע"א מסיק היחיד
שדיבר זה הג"א,
ואחר כך החת"ס בא
לומר שזה רק ספק
בדיני ממונות,
משמע שאה"נ אינו
תחילתו בפסול.

מאיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶק א'

(לו) ועיין לקמן - ועיין רמ"א לעיל סי' ח ס"א (ש"ך).
(לז) לא ידונו לקרוביהם - אפילו כבר התחיל לדונו טרם שנעשה החיתון וקודם גמר דין נתחתן, פסול לגמור, אף על פי שתחילת הדין היה בכשרות, וכדלעיל סעיף י"ג גבי עדות (פ"ת).

סימן לד - עדים הפסולים מחמת עבירה, ובו ל"ה סעיפים.

(א) 158 רשע פסול לעדות, 159 ואפילו עד כשר(א) שיודע בחבירו שהוא רשע, ואין הדיינים מכירים רשעו, אסור לו להעיד עמו(ב)(ג), אף על פי שהוא עדות אמת(ד). 160 ואצ"ל עד כשר שהוא יודע בעדות לחבירו, וידע שהעד השני שעמו עד שקרה(ה), שאסור לו להעיד.

(א) רשע פסול להעיד ואפילו עד כשר כו' - שכן ע"י צירופו יהיה מחייב את האחד בדבר שאינו חייב ואינו אמת כגון שטענו במאמים והוא אינו יודע להעיד לו אלא על מנה יצרף את הגולן גם להעיד על מנה דבעדותו מחייבו שבועה על מנה שניה (ש"ך * מהרש"א), אבל הרי לפי המהרש"א במקרה שלא כך, אין בזה איסור, אבל מהשו"ע משמע שבכל ענין אסור (פ"ת * זכרון יוסף), מי שיודע בעצמו שעבר עבירה במזיד והוא פסול לעדות והב"ד אינן יודעין מפסולו אסור לו להעיד אפי' עדות אמת (רע"א). מי שאמר כמה פעמים לבעל דינו שאם יעשה לו כך וכך ימיר דתו, כל שלא עשה מעשה אינו כלום, שאנשים מגזימים ולא עושים, ואולי כל כוונתו היתה להערמה כדי שלא יוליכוהו לערכאות שלהם (רע"א), אין מחרימין בבה"כ מי שיודע שהעד פסול להעיד שיבוא ויעיד. ע"י לקמן (סי' צב ס"ו) מי שנתחייב לחבירו שבועה, ושאל שיחרימו בבית הכנסת על מי שיודע שזה עבר שבועה, השואל כן ראוי לנזיפה. אבל אם אמר בודאי שיש לו עדים שיודעים שעבר על השבועה, ואינם רוצים להעיד עד שיחרימו בבה"כ, הרשות בידו להחרים בבה"כ. הגה: ואותן היודעים, צריכין להעיד כמו בשאר עדות, שהוא באם לא יגיד וגו' (ויקרא ה א). ועי"ש בסמ"ע: ח"ו לא תהא כזאת בישראל לבייש את בן ברית ברבים] (רע"א), לא אמרינן דלא מביישינן בן ברית אלא לבקש להחרים לפסול האיש ההוא מטענה אחרת זולת הטענ' ההיא שעליה דנין כגון שהעד פסול או חשוד מצד אחר ונמצאת העדו' או השבוע' כאן בטלה אבל להזים העדים אעפ"י שהעדים נפסלים ממילא לא אמרי' כלל הא למה זה דומה לתובע בחברו שגזלו דמשוי ליה גזלן ומחרים על כל מי שיודע שגזלו (רע"א * מים עמוקים).

(ב) אסור לו להעיד עמו - אם ראובן מבקש מלוי שיעיד לו נגד שמעון עדות אמת, רק שלוי יודע שפסול הוא מחמת נגיעה או קורבה או מחמת עבירה, רק שהבית דין לא ידעו, אם רשאי להעיד. ובמחמת עבירה צ"ע יותר כי איך יעשה, אף אם יפרסם קלונו, אין אדם משים עצמו רשע, לכן אם לא יגיד עובר. ועיין בקצוה"ח לעיל (סי' כח סק"ט(נט)), וי"א דאם הוא פסול משום קורבה ודאי דלא יעיד אלא יבוא ויגיד לב"ד קרוב אני, אבל מחמת עבירה, כיון דאין יודע אלא לו, הרי אין אדם נפסל על פי עצמו. ועוד, הטעם דפסול רשע להעיד הוא דנחשד להעיד שקר, וא"כ הוא דיודע בנפשו דהאמת אתו למה לא יעיד. וכן הטעם בפסול מחמת נגיעה, דכל טעם הפסול, דיעיד שקר, וא"כ הוא שיודע בעצמו שהאמת אתו למה לא יעיד, ועיין לקמן (רמ"א סי' לז ס"ז) אם הנוגע יכול להעיד לחובה. ובנתיבות המשפט סק"ז? בדין הפסול מחמת קורבה וגם בדין הפסול מחמת עבירה, אך בענין פסול מחמת נגיעה חולק עליו, וכתב דאם יודע בעצמו שהוא נוגע לא יעיד (פ"ת), עד היודע בחבירו שהוא גזלן אסור לצרף עמו דשם מיירי שיודע בו שהוא כבר נעשה גזלן בשני עדים בב"ד אחר אבל אם לא ראוהו שנים ולא הועד עליו בב"ד אף על פי שהוא יודע בו שהוא גזלן שבפניו גזל מ"מ כיון שעכ"פ זה העדות הוא אמת מחויב להצטרף עמו (פ"ת * חת"ס).

(ג) להעיד עמו - לבוא ולהעיד יחידי שפיר דמי לחייבו שבועה, ומיהו אם בשעת ראייה נתכוין הוא והפסול להעיד, הוא פלוגתא דרבוותא אם בטלה עדות הכשר נמי כדלקמן (סי' לו ס"א), ואם זה הפסול הוא שעבר עבירה דרבנן וזה הכשר יודע בו, אפשר דיכול לבוא ולהעיד עמו, דהא מבואר לקמן סכ"ג דעבר עבירה דרבנן צריך הכרזה, וקודם שהכריזו עליו עדותו כשירה, ואף שנודע לבית דין שפסול מדבריהם, כל שלא הוכרו מקבלין עדותו, ה"ה דהכשר יכול לבוא ולהעיד עמו אף שהוא יודע שהוא פסול שהרי לא הוכרו כו'. מיהו יש להסתפק אם עבר עבירה דאורייתא שאין בה מלקות דלא מיפסל מדאורייתא (ע"י סעיף ב), ופסול מדרבנן ולא בעי הכרזה (ע"י לקמן סק"ז), וזה הכשר הוא לבדו יודע בו, אי שרי להעיד עמו, או דילמא אסור מדרבנן כיון דאיך פסול מדרבנן ולא בעי הכרזה, ואילו ידעו בו תיכף היה פסול מדרבנן. ולפי דברי הש"ך סק"ד(ד) בטעם הדבר דאסור להעיד עמו אף על פי שהענין אמת, כיון דקיי"ל דשלשה עדים שהעידו ונמצא אחד מהם

י' אגודת אזוב
שהש"ך מביא ששאל
שכתוב גמ' משום
מדבר שקר תרחק,
וכאן כתוב טעם
אחר, ומתרג'ן
שתרחק משמע רק
לכתחילה אבל כאן
אפילו בדיעבד,
וקשר הציור איך לא
יעיד איתו, מה הוא
יגיד, הוא רשע???

י' אגודת אזוב
שהש"ך מביא ששאל
שכתוב גמ' משום
מדבר שקר תרחק,
וכאן כתוב טעם
אחר, ומתרג'ן
שתרחק משמע רק
לכתחילה אבל כאן
אפילו בדיעבד,
וקשר הציור איך לא
יעיד איתו, מה הוא
יגיד, הוא רשע???

מאיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶק א'

קרוב או פסול בטלה כל העדות, ואף שנשארו ב' עדים כשרים מ"מ גזירת הכתוב הוא כו', ע"ש, לפי"ז הכא דאיך הוא רק פסול מדרבנן לא שייך טעם זה, י"א דפסול מדרבנן לא אלים פיסולו לפסול הכשר שעמו כו', ויש חולקים (פ"ת).

(ד) אף על פי שהוא עדות אמת - כיון דקיי"ל דשלשה עדים שהעידו ונמצא אחד מהן קרוב או פסול בטלה כל העדות כולה, וכדלקמן (סי' לו ס"א), א"כ אף שנשארו שני עדים כשרים, מ"מ גזירת הכתוב הוא כשיש עד אחד פסול בטלה כל העדות, א"כ ה"נ אף על פי שהענין אמת גזירת הכתוב הוא כיון שיש עד פסול העדות בטלה ואסור להעיד עמו (ש"ך), וה"ה להצטרף למי שמעיד מתוך הכתב, שכל המצטרף עם פסול לעדות יש איסור משום מדבר שקר תרחק (פ"ת * בית יעקב).

(ה) עד השני שעמו עד שקר - פירוש, שאינו יודע מעדות זו כלל, ואף על פי שהוא פשוט ו"אין צריך לומר" הוא, עכ"ז הזכירו, כדי שלא תימא דילמא הא דכתיב "אל תשת ירך עם רשע", לא הקפיד אלא שלא יעיד עם אחד שאינו יודע מהעדות כלל, ולכך כתבו שזה "אין צריך לומר" הוא, ולא בא הכתוב אלא להזהיר שלא יצטרף עם היודע מהדבר, אלא שהוא רשע מצד אחר (סמ"ע).

(ב) ¹⁶¹איזהו רשע, כל שעבר עבירה שחייבים עליה מלקות(ו), ואצ"ל אם חייבים עליה מיתת ב"ד. ל"ש אם עבר לתיאבון, ל"ש אם עבר להכעיס. הגה: ¹⁶²עבר עבירה שאין בה מלקות, פסול מדרבנן(ז)(ח).

(ו) שחייבים עליה מלקות כו' - מפני שהתורה קראה להני רשע, וחייבי כריתות בכלל חייבי מלקות ניהו (סמ"ע), מי שהרג נפש בשגגה כשר לכל עדות, אף קודם שעשה תשובה (פ"ת).

(ז) עבר עבירה שאין בה מלקות פסול מדרבנן - ואין בכלל זה לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין, דהא דאין בו מלקות הוא משום חומר איסורו. וגם אין בכלל זה לאו הניתק לעשה, דהא איכא מלקות בביטלו ולא ביטלו. וגם אין בכלל זה עבירה שיש בה חימוד ממון, דבזה נפסל אף שאין בו מלקות דפסול מטעם רשע דחמס, ושם ליכא מלקות אפילו בביטלו, אבל בלאו שאי אפשר לו לעבור כי אם בהתראת ספק, לא נפסל, כיון דלא משכחת ביה מלקות, ואם ביטל מצות עשה, נראה לי מוכח מכמה דוכתי דלא נפסל לעדות עד שיעבור בקום ועשה, או שהוא פורק עול לגמרי (נתה"מ), י"א דאם עבר על לאו שאין בו מעשה, פסול מדאורייתא, ועיקר דאינו פסול מן התורה רק מדרבנן, חוץ מנשבע וממיר ומקלל, ואם עבר ועשה העשה במקום ל"ת ועשה, אי פסול לעדות מדאורייתא או רק מדרבנן, תלוי בפלוגתא, ועיקר דלהלכה יש לפסוק דכשר לעדות אף מדרבנן, משום דסובר מצוה קעביד, דוגמת מ"ש לקמן סעיף ד' (פ"ת).

(ח) פסול מדרבנן - במידי דלא מיפסיל מדאורייתא דלאו בר מלקות הוא, מ"מ פסול מדרבנן, ואף על גב דקיי"ל דפסולי עדות מדבריהם צריכין הכרזה, דילמא לא אמרו אלא בעבירה דרבנן דלא משמע להו לאינשי ולא מחזקי להו לרשיעי, אבל עבירה דאורייתא הכל יודעין שזו עבירה היא, ואין לך הכרזה גדולה מזו כו'. ואם עבר עבירה דאורייתא שאין בה מלקות דלא מיפסיל רק מדרבנן, לא בעי הכרזה. פלוני שקיים כלאים אילן באילן שהרכיב אביו, והתרו בו ולא היטה אוזן, ואחר זמן העיד עדות, וכתב דעדו כשירה (עי' יו"ד סי' רצו ס"ב) דמקיים כלאים אינו לוקה. לפי"ז הוא בכלל עבר עבירה שאין בה מלקות דאינו פסול רק מדרבנן כמו שפסק הרמ"א ז"ל סעיף ב', ואז צריך הכרזה. וכל שלא הכריזו עליו וגם לא ענשוהו ברבים על העבירה ולא הוציאוהו מבהכ"נ, בכך עדותו עדות. והנה מאחר וכל עדות שהעיד קודם ההכרזה מקבלין טעמו כדי שלא לאבד זכות העם שהרי לא ידעו שהוא פסול, אמנם אם ידע זה שהזמינו לעד שהוא מקיים כלאים, אף בלי הכרזה פסול. וה"ה אם ב"ד ידעו שב"ד אחר פסלוהו לעד מאחר ועבר על מצות דרבנן, דחשיב כהכרזה. ראובן שבא לב"ד לפסול את שמעון לעדות כי הוא ועד אחד מעידין עליו שגנב ליהודה, ושמעון אומר שראובן עצמו הסיתו לעשות הגניבה ומביא עדים על זה, ראובן פסול להעיד משום כל הפוסל במומו פוסל, אף דקיי"ל אין שליח לדבר עבירה דדברי הרב וכו', ופטור מדיני אדם, אבל מ"מ דיני שמים חייב אפילו באמירה לבד שמתעה את חבריו ועובר על לפני עור, וגדול עונש מסית לאו דוקא בעבודה זרה אלא אפילו בשאר עבירות, פסול מדרבנן. פי' הענין אף דפסול מדרבנן בעי הכרזה, מ"מ הא כתב הסמ"ע לקמן סעיף ס"ג [סקנ"ז?], לאותה עדות שנפסל בשבילה אפילו בלא הכרזה פסול. ואם עשה תשובה לצאת ידי שמים צריך לומר שהחזיר מעות הגניבה לבעליו, וא"כ פשיטא שהוא פסול לעדות לומר ששמעון גנב כדי שיחזיר הגניבה ויחזיר לו מה ששילם עבורו כו', לכן אין לפסול שמעון על פי הגדת עדות דראובן והוא פסול במומו עד שיקבל תשובה (פ"ת).

במאיר ה'משפט זולק א'

(ג) היתה עבירה שעבר מדרבנן, פסול מדרבנן(ט). הגה: 164 וי"א זלצר מזכירה, נענין ענזר משום חימוד ממון(י).

(ט) פסול מדרבנן - ה"ה בועלי ארוסה בלא כתובה ובוועלי גויות פסולין מדרבנן, וי"א דבועלי גויות פסולין מדאורייתא, ועיין באבן העזר (סי' טז ס"א) [ישראל שבעל עובדת כוכבים, דרך אישות, או ישראלית שנבעלה לעובד כוכבים (דרך אישות), הרי אלו לוקין מן התורה, שנאמר: לא תתחתן עם (דברים ז, ג) (ויש חולקין בזה). אבל הבא על העובדת כוכבים דרך זנות, במקרה, חייב עליה מדרבנן משום עובדת כוכבים ומשום זונה ומכין אותו מכת מרדות. ואם ייחדה לו בזנות, חייב עליה מדרבנן משום נדה, שפחה, עובדת כוכבים, זונה]. (סמ"ע), עי' בשו"ע אה"ע סימן מ"ב (סעיף ה') בקידוש בפני פסולי עדות דרבנן מקודשת מן התורה וצריכה גט (קצה"ח), י"א דפסולי עדות מדרבנן מועילה עדותן לענין אי תפיס מהני (רע"א), דוקא אם הוא חייב מכות מרדות מיקרי רשע דרבנן, הא לאו הכי לא, וא"כ צריך חקירת חכם על איזה עבירה חייב מכת מרדות ועל איזה פטור ולא מיפסל אף מדבריהם. ובוועלי נכרית פסולים ג"כ מדרבנן, ואם בפרהסיא או לקחה דרך אישות פסול מן התורה דעבר על לאו דלא תתחתן עם. וי"א דבועלי עכו"ם פסולין מדאורייתא. העובר על איסור מדבריהם בשב ואל תעשה אינו נקרא רשע וכשר לעדות (פ"ת).

(י) משום חימוד ממון - דאז חששו דכמו שעבר עבירה משום ממון יעבור נמי להעיד שקר בשביל ממון או הנאה שיהנה לו (סמ"ע).

(ד) 165 קוברי המת ביום טוב ראשון, כשרים. אפילו נידו אותם ושנו בדבר, כשרים, מפני שהם סוברים(יא) שמצוה הם עושים ושלא נידו אותם אלא לכפרה. הגה: 166 וה"ה נשאל זכר איסור שטול לומר שעברו מכת טעות(יז). וע"ל סעיף כ"ד. 167 המגביה ידו על חבירו להכותו(יג), פסול לעדות, מדרבנן(יד).

(יא) מפני שהם סוברים כו' - וה"ה במלוה על ספרים ולמד בהן, אף למ"ד דאם למד בהן מיקרי שולח יד, מ"מ לא נפסל בזה לעדות משום דסבר מצוה קעביד (סמ"ע) 29, הגם דמלשון זה משמע דאנן אמרינן כן אף שהם אין טוענים כן, מ"מ ברור דבאם הם לפנינו לא אמרינן זה, רק שואלים אותם, ואם לא ישיבו כן, הם פסולים, וי"א דאפילו השחתה בתער דנתפשט בעוונותינו הרבים אצל הרבה לא חשב שזהו איסור כ"כ, ואף דלא התנצל עצמו כן לפני הב"ד, מ"מ זה אינו מגרע, דאפילו הודה אין אדם משים עצמו רשע כו', ע"ש, ועיין מש"כ לקמן (סק"מג) (פ"ת).

(יב) שנוכל לומר - אם טעה וב"ד שמתניהו, וחזר ועשה עוד פעם, הוי פסול לעדות, שאין לתלות בטעות אחרי זה. ואם בפשרה בין שניהם עשו חרם שראובן צריך לשלם לשמעון כך וכך, ושמעון אסור לו לעבוד במקום פלוני, וראובן לא שילם, ושמעון עבד במקום ההוא, תולים בטעה, בטענה שראובן לא קיים צדו (פ"ת * עבודת הגרשוני).

(יג) המגביה ידו על חבירו כו' - אסמכוה אקרא שנאמר רשע למה תכה רעך, הכית לא נאמר אלא תכה, שקראו רשע על שביקש להכותו, והיינו בהרמת יד עליו (סמ"ע).

(יד) פסול לעדות מדרבנן - אף על פי שהוא איסור דאורייתא, מ"מ מאחר שאין בו מלקות אינו פסול אלא מדרבנן, ופסול לעדות ולשבועה עד שישוב מרשעו ויקבל עליו דין אפילו לא תבעו זה אלא אחר (סמ"ע), אבל בהכחו, אף אם יש בה שוה פרוטה דהדין דממונא משלם ומילקי לא לקי, מ"מ פסול דבר תורה, כיון דיש בלאו זה מלקות אם הכחו הכאה שאין בה שוה פרוטה (עי' סי' תכ ס"ב), גם כשיש בה שוה פרוטה מיפסיל (רע"א).

(ה) 168 העובר על השבועה, 169 אחד שבועת שוא ואחד שבועת שקר(טו) של ממון 170 וביטוי(טז), פסול. ואפילו עבר על חרם שהחרימו הקהל(יז). 171 וי"א שאינו נפסל(יח) אלא דוקא בשבועה דלשעבר(יט), דבשעה שיצתה שבועה מפיו יצאה לשקר, אבל בשבועה דלהבא(כ), כגון שלא אוכל(כא), ואכל, לא. הגה: 172 מי שצאו עדים שעבר על שבועתו, אינו נאמן לומר: סוגג(כז) או אנוס הייתי(כג), להכשיר עלמו.

(טו) אחד שבועת שוא ואחד שבועת שקר - עי' פירושו לקמן (סי' צב ס"ב ד"ה ושבועת שוא) [שבועת שוא מיקרי, הן שנשבע לשנות את הידוע על עץ שהוא אבן, הן שנשבע על דבר הידוע לכל כגון על עץ שהוא עץ. ושקר, הוא שנשבע על דבר שבשעת שבועה אינו ידוע שמשקר ואח"כ

29 עי' ש"ך סי' רצב ס"כ.

מאיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶק א'

נתוודע שהוא שקר, אף על גב דאינו רע לבריות אלא רע לשמים, מ"מ נחשב חשוד ג"כ לענין שבועות שבינו לבריות] (סמ"ע).

(טז) וביטוי - המחבר הביא לשון הפסוק: או נפש כי תשבע לבטא בשפתים להרע או להטיב. ופירושו להרע, שנשבע שלא לאכול או שלא לישן. ולהטיב, שנשבע לאכול או לישן (סמ"ע).

(יז) שהחרימו הקהל - אבל המועל בחרמות תקנות הקהילות אין לפסול לעדות, דאל"כ לא יוכשר אחד מאלף, וה"ה מי שמסרב לכנוס לתקנת הקהל (סמ"ע), אחד שהיה מוחזק בכשרות ובא לקהילה אחת ועסק שם באיזה סחורה שלא היה נרצית לבני אותה קהילה ושאלו אותו בחרם אם יש בידו מאותה סחורה שיודה. ומחמת שהכיר באותה בני קהילה שהם שונאים לו והיה ירא באם יפול בידם שיענשנהו בעונשים גדולים שלא יהיו לפי כבודו לא חשש לדבריהם, ולא הודה דבר. יש לומר שליבו אנסו שכראותו שבני אותה הקהילה עומדים על נפשו וכבודו ומקצתם הם שונאים אמר בדעתו שאינו מחוייב לקבל הטלת חרםם ובפרט שאינו מבני קהלם ואינו מחוייב לקבל גזירתם ולכן לא נפסל בגלל זה (ש"ך * מהר"ם), אם ב"ד הזמינו א' לבא לב"ד בגזירת עיריין וחרם ב"ד והוא סרב ולא בא, אינו נפסל לשבועה, אלא דווקא על חרמי הציבור משא"כ בחרם ב"ד כזה שאינו אלא עונש על הסרוב (רע"א * זכרון יוסף), י"א דהמזיכר שם שמים לבטלה פסול לעדות וי"א דיש מקום להכשירו, ועי' לקמן סי"ב, ולכן שולים שלא ידע שדבר זה אסור, ולכן בעידי קדושין שרוצים לפסול העדים שהוגבה עדות עליהם שהם מגלחים זקנם בתער. אין להתיר בלא גט מאחר שאין עדות ברורה עליהם אשר התגלחו ע"י ישראל ושהגילוח הי' על מקום האיסור ממש. והרי השחתה בתער דנתפשט בעו"ה אצל הרבה לא חשב שזהו איסור כ"כ ואף דלא התנצל עצמו כן לפני הב"ד מ"מ זה אינו מזיק (פ"ת אה"ע) ועיין לקמן (סי' פז סט"ל) [אין מוסרין שבועה למי שרץ אחר שבועה], (פ"ת). מי שיש עליו עונש מי שפרע כשר לעדות, וכן מי שאומר איני יודע אם הלוייתי, אבל כשיש דבר בידו, והוא חייב בדיני שמים להשיבו פסול לעדות עד שמשיב (פ"ת * נ"צ).

Commented [YL42]: ה ההבדל בזה למה ש"כ במחבר בשם ה"א??

Commented [YL43]: פילו לפוסלים בחרם היינו דווקא שעבר בקום ועשה, ולא בשב ואל תעשה זה מובא במהר"ם וגם בש"ך לקמן, אבל הש"ך לקמן מדבר בענין שבועה, וכאן גם בחרם, ולכן לא הבאתי שזה נכלל בשבועה

(יח) וי"א שאינו נפסל - עיין ש"ך סק"כ, ונתה"מ שם, וי"א שאם עבר על שבועתו בשב ואל תעשה מ"מ מיפסל מדרבנן (פ"ת), אבל רשע דחמס בשב ואל תעשה נפסל ולא צריכים חיוב מלקות (פ"ת * תומים), עדים שקיבלו על עצמם בשבועה שלא לגלות איזה דבר שידעו לשום אדם ואח"כ העידו הדבר הזה לפני ב"ד, העדים מאחר והיתה שבועתן ככולל, כיון שפירשו בשבועתן שלא לגלות לשום אדם, ודאי שהשבועה חלה ואסורים להעיד אפילו בפני ב"ד, וא"כ במה שהעידו עדותן בפני ב"ד עברו על שבועתן ונפסלו לעדות מכאן ולהבא. ואף דבש"ע כאן מבואר ב' דעות אי נפסלין לעדות בשבועה דלהבא, מ"מ פסולים מדרבנן, ואין לומר דהני עדים לא מיפסלי בהגדתן לפני ב"ד משום דסברי מצוה קעבדי כו', דהכא לא שייך לומר דעל זה סמכו העדים לעבור על שבועתן משום דסברי דהוא מצוה ולא חלה השבועה מעיקרא, דהרי מעיקרא נשבעו על זה, ובודאי כל כי האי לא הוה להו לעשות שלא על פי הוראת חכם, ואינו דומה כלל לקוברי המת [בסעיף הקודם] דאפשר דלא היה שום ספק אצלם, ואדרבה חשבוהו למצוה, משא"כ בעדים אלו כיון שנשבעו מתחילה על זה הרי דלא חשבוהו למצוה כו', ובענין עדות הזאת שהעידו עליה הדבר פשוט דגם עדות זאת נפסלת כו' (פ"ת).

Commented [YL44]: ציון של הגרע"א היא על המהר"ם שהש"ך מביא, ומאחר ולא מדברים באותו הדבר בכלל, כנראה שטעית ועוד בהמשך הזכרון יוסף מביא הטענה של המהר"ם שחשבה שזה לא חמור כל כך

(יט) אלא דוקא בשבועה דשלעבר - כגון שנשבע שכבר אכל ולא אכל (סמ"ע).

(כ) אבל בשבועה דלהבא כו' - דבשעה שנשבע דעתו היתה לקיים שבועתו, ואח"כ יצרו ולבו אנסו לעבור על השבועה בזה דאינו איסור מצד עצמו אלא שהוא אסור אנפשו בשבועתו, ומפני זה לא יעיד שקר שהוא איסור ועון פלילי מצד עצמו. משא"כ בשבועה דלשעבר דהשבועה עצמה יצאתה מפיו לשקר. וי"א שנפסל אפילו בשבועה דלהבא, וי"א דבשבועה דלהבא אינו נפסל אלא לכשעבר שבועתו בקום ועשה, שנשבע שלא לאכול ואכל, אבל לא כשעבר שבועתו בשב ואל תעשה, דהיינו שנשבע לאכול ולא אכל (סמ"ע), עיקר כדעה שלישיית (ש"ך, ונתה"מ חידושים, רע"א), וי"א דוקא לגבי שבועה הוא דאינו חשוד אבל מ"מ לעדות פסול שהרי עבר על עבירה דאורייתא ואפי' העיד עדותו בשבועה כיון שאינו נאמן מצד עצמו גם בשבועה אינו נאמן דנפיק לי' מתורת עד, וי"א שכשר גם לעדות. ליי"א הראשון הנ"ל, כל עובר עבירה כמו אוכל נבילות וטריפות וכדומה כשר לשבועה דקיי"ל חשוד לדבר א' לא חשוד לכל התורה כולה (רע"א)³⁰.

³⁰ כל הנ"ל רק לענין העובר במקרה או החשוד, אבל עי' רמ"א (יו"ד סי' ש"ה): רגיל לעשות עבירה, אין מתאבלין עליו. עי' ש"ך שם: אפילו לתיאבון, ואפילו אין קורעין עליו. עי' ב"י שם משום שמאחר שעושה

באיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶק א'

(כא) כגון שלא אוכל - וי"א שכל המח' היא רק לענין חשוד על השבועה, אבל לכו"ע פסול לעדות (ש"ך * מהרש"ך).

(כב) אינו נאמן לומר שוגג הייתי - שא"כ אין לך חשוד אפילו בשבועת העדות, דיכול לטעון שכחתי כו' (סמ"ע), אינו נאמן לומר שוגג - זה קאי לסברא הראשונה, ולא ליי"א (ש"ך), מי שנשבע על העבר שנתן דבר לפלוני בר"ח אדר בעיר פלוני, ואח"כ נתברר שביום ר"ח הראשון לא היה באותה עיר, אין לנו לפסול אותו בשביל כך אף לדעת הש"ך בסימן ע"ג ס"ק? דהנשבע לפרוע בר"ח אדר חייב לפרוע באדר א', לא מחמת ספק רק מעיקר הדין משום דקרו ליה אינשי ריש ירחא, מ"מ אין לפוסלו דיעבד כיון דיוכל להתנצל שכונתו היתה על ר"ח השני ולא כו"ע דיני גמירי (פ"ת).

(כג) או אנוס הייתי כו' - ודין שבועות אנוס שיכול לישבע, עיין ביורה דעה (סי' רכח ס"ד) [במה דברים אמורים שמתירין מעומד, כשמתירין על ידי חרטה, בלא פתח. אבל מי שאינו מתחרט מעיקרו, וצריך למצוא לו פתח, צריך להתיישב בדבר וצריך עיון גדול, דמה שאינו מתחרט מעיקרו היינו מפני שהיו לו תועלת בנדר, כגון שהיו אוהביו רוצים להעבירו על דעתו כגון שיאכל עמהם או שישא בנו או בתו לפי דעתם וכיוצא בזה, ובשביל הנדר נמלט מהם ולא היה רוצה שלא נדר, הילכך צריך למצוא לו פתח שאילו היה יודע שיבא לידי כך היה נמנע מלידור אף על פי שהיה צריך לשמוע לקול אוהביו ולעבור על דעתו. ואם הוא משקר לחכם, אין התרתו כלום. וכיון שצריך ישוב דעת, צריך שיהיה מיושב] ועוד (סי' רלב סי"ב) [הוב"ד במלואים אות ב]. וכן אם סייע לחבירו בפתיחת חלונות, או פתחו לחצירו, אף שלענין חזקה הוי מחילה מיד (עי' לקמן סי' קנד ס"ז), והוא נשבע על זה שלא מחל לו, אינו נפסל בזה, דאפשר דהאמת אתו שלא סייעו על דעת מחילה, אלא רצה לשחק בו שיחזור ויסתום (סמ"ע), היינו שהתרו בו בשעת מעשה ולא אמר אנוס אני על השבועה, והלכך כיון שלא אמר כן בשעת מעשה אינו נאמן. אבל כשנשבע על החוב לשלם על זמן קצוב בשטר, ועבר וטען אנוס הייתי שלא היה לי במה לשלם, אם לא נוכל לברר עליו שהיו לו כלים ומטלטלים שהיה יכול למכור, אינו פסול לעדות ולשבועה אף שעבר על שבועתו, וכן אם טוען שכחתי ואין כאן עדים שהזהיר המלוה על הזמן, אין להוציאו מחזקתו, והוא במקרה שאין העדות קרוב כל כך שאי אפשר לתלות בו שכחה, ולפ"ז אפשר דאף שוגג הייתי מצי למימר, ואפשר דשוגג הייתי גרע טפי, אבל י"א דאינו יכול לטעון שכחתי, ועיין מה שכתבתי לקמן (סי' צב ס"ב ד"ה א' שבועת) [זה תמצית לשונו: בכל ענין אינו יכול לומר שכחתי] ועיין לקמן סעיף כ"ד (ש"ך), אם שנשבע היפך האמת, כגון שלוה ונשבע שלא ליה, לכולי עלמא אינו יכול לטעון שכחתי, דרמיא עליו למידק שלא לישבע לשקר, משא"כ בשבועת העדות ששבועתו היא שאין יודע בעדות, ואם שכח ונשבע שאינו יודע, שבועתו היא באמת ולא רמיא עליו למידק כלל, כיון שעכשיו שוכח הוא, יכול לישבע באמת שאינו יודע ולמה לו למידק. ובשבועה שאינו יודע אנו פוסקין לכתחילה לישבע, ואף אם באין עדים שלוה לא נפסל. ואם היתה העדות בזמן רחוק, לכו"ע יכול לטעון שכחתי ובאמת נשבעתי שאיני יודע. ואם נשבע לשלם עד זמן פלוני, והגיע זמן, ויש לו בגדים, ולא מכרם כדי לשלם החוב, אם נשבע כשהיה עשיר והעני מחמת אונס, ודאי דפטור משבועתו, דאונסא דלא אסיק אדעתיה הוא שיעני ויצטרך למכור החלוק ומכנסים, ודוקא שלא נשתנה מבראשונה על ידי אונס דשכיח ולא שכיח, מחויב להתפלש באפר כיון דלא אתני, אבל בהעני מחמת אונס דלא אסיק אדעתיה, ודאי דפטור משבועתו זאת ואינו חייב להתפלש באפר, וא"כ הכא נמי יש לומר דהיה אנוס בכהאי גוונא, ושמא עשיר היה בשעת שבועה והעני, דאין אדם יודע מטמונותיו של חבירו (נתה"מ).

(ד) ¹⁷³ טבח שיצתה נבילה או טריפה מתחת ידו (כד)(כה), פסול לעדות (ועיין זי"ד סימן קי"ט נתבאר דין זה).

(כד) מתחת ידו - הבא על הערוה ודין החשוד על הערוה, סמכו אמ"ש כבר בסעיף ב' דחייבי מיתות פסולין, ודין חשוד דכשר, וכתבו הרמ"א בסעיף כ"ה (סמ"ע) כל עבירה שאין בה מלקות דפסול מדרבנן הוא רק אם יש צד רשע דחמס (ט"ז), וי"א שכל איסור תורה אפילו ללא חיוב מלקות פסול מדרבנן וכן עיקר (רע"א).

הרבה נחשב כפורש מדרכי ציבור. ועי' אבל פ"ב מ"י: כל הפורש מדרכי צבור אין מתעסקין עמו בכל דבר אחיהם וקרוביהן לובשין לבנים ומתעטפין לבנים ואוכלין ושותין ושמחים שנאבד שונוא של מקום שנא' (תהלים קלט) הלא משנאיך ה' אשנא ובתקוממך אתקוטט (מפני מה ש) תכלית שנאה שנאתים לאויבים היו לי (יר"ד סי' שמה ס"ה).

באיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֵק א'

(כה) שם - אינו נפסל לעדות אם שחט ובדק בהמות דאחרים והכשיר את הטריפה. חדא, דאיכא למימר דטעה וסבר שאינה טריפה, שהרי אין אדם חוטא ולא לו. ועוד, אפילו עשאה במזיד אכתי לא עבר אלא אלאו דלפני עור לא תתן מכשול, ומפני זה לא נחשד להעיד שקר ולהוציא בשקרו ממון מיד חבירו, אלא מיירי בטבח ששחט בהמת עצמו ונמצאה טריפה ורצה למוכרה לאחרים, ואעפ"י שאינו אוכל ממנה, מ"מ כיון שמפני חימוד והנאת ממון רצה להכשיל אחרים, אמרינן בשביל הנאת ממון יעיד ג"כ שקר (סמ"ע), המוכר דברים האסורים אפי' בפעם א' מעבירין אותו ואין לו התנצלות לומר שוגג הייתי (ש"ך יו"ד), מיהו באדם שידוע שהוא ירא שמים ומדקדק במעשיו אין מעבירין אותו ואמרינן בודאי משגה הוא (ש"ך יו"ד), מש"כ הסמ"ע בענין לפני עור, נהי דעבירה דלית ביה מלקות היא, מ"מ נפסל מדרבנן כמבואר בסעיף ב' (נתה"מ).¹⁷⁴ גנגב, וכן גזלן(כו), פסולים לעדות מעת שגנב או גזל, ואף על פי שהחזירו(כז), עד שיעשו תשובה. וע"ל סעיף כ"ט.¹⁷⁵ החולק עם הגנב(כח), אינו נפסל. וע"ל סי' ל"ג הכופר בפקדון (או מלוה) אימת נפסל(כט).

(כו) גנב וכן גזלן - עיין מ"ש לקמן (סי' שנט ס"ו ד"ה ומ"ש) [החוטף משכון מיד הלוה שלא ברשות בית דין, הרי זה גזלן אע"פ שהוא חייב לו, ועכ"ז אינו נפסל לעדות בגזל, משום דלא משמע להו לאינשי דליהוי גזלן בהכי, ולא קראו גזלן אלא לקנותו להעמיד באחריותו] (ש"ך), וגונב ממון נכרי י"א דפסול מן התורה, ועיקר נראה להכשיר דלא משמע לאינשי דאסור, וכן ראוי לדון, ואפילו לי"א הנ"ל מכשיר מטעם זה כל שלא התרו בו תחילה והודיעוהו שיופסל לעדות מחמת זה (רע"א).

(כז) ואעפ"י שהחזירו כו' - היינו דוקא כשלא שילמו מעצמן אלא בכפיית בית דין. ואף על פי שבמלוי בריבית לא מהני החזרה לחוד כי אם בהוסיפם על נפשם לאסור המותר לו וכמ"ש בסמ"ע זה סעיף כ"ט, היינו דוקא במי שהרגיל נפשו בכך, אבל מי שעשה גזילה או עבירה כיוצא בה בפעם אחת והחזירו מעצמו, די בכך (סמ"ע וקצה"ח).

(כח) החולק עם הגנב - אפילו עדיין לא החזיר ולא היה יאוש נמי אינו נפסל. דאין הגונב אחר הגנב משלם תשלומי כפל, וא"כ לא הוי על השני תורת גזלן כלל, אלא אי איתיה בעינא כיון דלא קנאו דנגזל הוי כל היכא דאיתיה כיון דלא קנאו, אבל עכ"פ השני אינו גזלן ולא גנב דכיון דכבר נגנב מבית הבעלים ואינו ברשותו תו לא עבר השני משום לא תגנוב או משום לא תגזול (קצה"ח), אם השני גזלה על מנת להשתמש בה, דנעשה שואל שלא מדעת והוי גזלן של בעלים, דדוקא כשלא שימש רק דעיכבו בידו דלא הוסיף על גזילה של ראשון, שייך לומר דלא הוי גזלן של בעלים דאינו נעשה קנין במה דעיכבו בידו, אבל אם שימש הוסיף על הגזילה של ראשון, ודאי דהוי גזלן³¹. מיהו עיקר דוקא אם החזיר או שהודה ורוצה להחזיר, כשר לעדות. אבל כשכפר, פסול לעדות כיון דעושה משום חימוד ממון, ובחימוד ממון אפילו באין בו מלקות, פסול לעדות (נתה"מ). כל שלא נשתמש בה, אף שנתכוין לזכות בה לעצמו, מכל מקום כיון דלא הוסיף גזילה בהקנין ההגבהה שעשה לשם גזילה על הגזילה הראשונה, דתיכף בגזילה הראשונה נקרא של בעלים ואינו ברשותו של בעלים, וגם בגזילה השניה כך הוא ולא הוסיף מידי, לא עבר אלא תגזול, דבגזילה קנין בעי, ובכהאי גוונא מיירי בשו"ע דנקט החולק עם הגנב, ואף דמכל מקום עבר, דהא מחויב להשיב אבידה לבעלים כמבואר סימן שנט, מ"מ אינו אלא כעובר על מצות עשה דלא נפסל כמו שכתבתי בסק"ז (נתה"מ), [כפירוש למקור דברי הרמ"א: החולק עם הגנב שהכריחוהו ב"ד להחזיר אינו נפסל, וכן אינו נפסל בשביל דהוה ידע מהגניבה ולא הודיע לבעלים היכן היא, אפי' היה דעתו ליטלה לעצמו או לחלוק עם הגנב כיון שאין כאן עדות ברורה שהוא עצמו גנבה, אע"ג שחייב להחזירו לבעליו מטעם דחייב בהשבת אבדה לבעליו מ"מ לא נפסל לעדות אפי' היכי שהחזיק הגניבה לעצמו או חולק עם הגנב כ"א דוקא היכי דגנב בעצמו, ואם וכל זה אפילו אם החזירו ליד הגנב חייב לשלם (רע"א).

(כט) הכופר בפקדון או מלוה אימת כו' - כן צ"ל (סמ"ע), לזה שהוציא שובר על המלוה וניכר שנעשה בו זיוף שהיה כתוב חמשה ונמחק הה' ונכתב חמישים, אף על גב שהוא בעצמו זיף, לא נפסל לא לעדות ולא לשבועה (פ"ת).

³¹ עי' דבריו בסי' רצב ס"א ד"ה ואם החזירה, ששואל שלא ברשות הוי כגזלן, ולא גזלן, וצ"ע אם כאן שונה.

Commented [YL45]:
hw vgrv

Commented [YL46]:
ו"ת הרמ"א סימן כב
דהא אמרינן בפ"ק
דמציעא: הכופר
בפקדון הוי חשוד
ושכנגדו נשבע
ונוטל. והרי עדים
קמן שכפר בשלהם
ובא עליהם בעקיפין.
ואף אם נאמר דלא
מיקרי כפירה אלא
בב"ד כדמשמע פ"י
דמכירה ה"ד, מ"מ
גרע כאן ויש לדמותו
לחמסן דנפסל
לשבועה, דהרי איכא
עדים דאנסן לקנות
ממנו וידוע דחמסן
פסולסח, פשיטא
שהם נשבעים
ונוטלים. - ש"ך לא
הבאתי

באיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶקָא

(ח) 176 עד זומם, אף על פי שהזום בעדות ממון ושילם(ל), פסול מן התורה לכל עדות. ומאימתי הוא נפסל(לא), מעת שהעיד בב"ד(לב), אף על פי שלא הזום על אותה עדות אלא לאחר כמה ימים.

(ל) אעפ"י שהזום בעדות ממון ושילם כו' - דאע"פ דמתחילה לא עיוות אלא בדבר דיש לו תשלומין וגם שילם לבסוף, אפ"ה נפסל, ק"ו אם עיוות מתחילה להעיד בדבר שאין לו תשלומין, כגון לגרום מיתה או מלקות לחבירו דנפסל, ואף על פי שהזום קודם שנהרג חבירו, מ"מ מחשבתו היתה לרעה בדבר שאין לו תשלומין (סמ"ע).

(לא) ומאימתי הוא נפסל כו' - עד זומם נפסל למפרע משעה שהעיד, כגון אם העיד בניסן והזום בתשרי על אותה עדות, כל מה שהעיד מניסן ואילך פסול, דהרי בשעה שהעיד נעשה רשע (סמ"ע).

(לב) מעת שהעיד כו' - וכן מה שהעיד מקודם תוך כדי דיבור של עדות זו שהזום עליה, וי"א דדוקא אם הב' עדיות של תובע ונתבע אחד, אבל בב' עדיות לתרי גברי, עדות שמקודם קיים. ועוד י"א דאם תכ"ד של עדותו נפסל בעבירה עדותו בטל וצ"ע לדינא (רע"א).

(ט) 177 אין עידי השטר נעשים זוממים עד שיאמרו בב"ד(לג): שטר זה בזמנו כתבנוהו ולא איחרנוהו. אבל אם לא אמרו כן, אף על פי שזמנו של שטר באחד בניסן בירושלים, ובאו עדים והעידו שעדי השטר היו עמהם בבבל ביום זה, השטר כשר והעדים כשרים, שאפשר שכתבוהו ואיחרוהו(לד), וכשהיו בירושלים באחד באדר, כתבו שטר זה שם ואיחרו זמנו וכתבו זמנו בניסן. ואם אמרו: בזמנו כתבנוהו, והזומו, אם יש שם עדים שיודעים היום שחתמו על זה השטר(לה), או עדים שראו זה השטר וחתימת ידם בו ביום פלוני, כיון שהזומו(לו), נפסלו למפרע מיום שנודע שחתמו על השטר, שהעדים החתומים הרי הם כמי שנחקרה עדותן בבית דין בעת החתימה(לז). אבל אם אין עדים שראו עדותן, ולא ראו השטר מקודם, אינם נפסלים אלא מעת שהעידו בבית דין שזה כתב ידם, ואמרו: בזמנו כתבנוהו, דאיפשר שביום זה(לח) שהעידו בב"ד בו ביום חתמו על השטר שיש לו כמה שנים(לט), והם שיקרו ואמרו(מ): בזמנו כתבנו. ¹⁷⁸(עדים שחתמו עלמנו(מא) על שטר מוקדם, כמזיד, פסולין לעדות(מב)).

(לג) עד שיאמרו בב"ד - וה"ה אם כתבו כן בשטר שבזמנו כתבוהו (ש"ך).

(לד) שכתבוהו ואחרוהו כו' - פירוש, ושטר שזמנו מאוחר הוא כשר כשכתב בו דאקני, וכמ"ש בסי' מג ס"ב. ודוקא שטר הלואה, אבל שטר מכר מאוחר פסול הוא, כמ"ש שם בסעיף יג ובסי' רלט ס"ב (סמ"ע), בעדות שבשטר לא מהני הזמה לענוש הגוף או ממון, אבל מכל מקום העדים נפסלין והשטר בטל (ש"ך). עי' ש"ך לקמן (סי' לח סק"י) (רע"א), ולפי מה שכתבתי לעיל בסימן כ"ח סק"י(נב) דכל שאינן מעידין על גמר הדבר של גירושין, לא בעינן הגדה בב"ד כלל, וכיון דמפי עדים כשר, מפי כתבם גם כן כשר, דקרא דאם לא יגיד, דמשמע בפה, בבית דין כתיב, וכיון דעדות זו לא בעי הגדה לפני ב"ד, על כרחך דלא בעי בעדות זו עדות שאתה יכול להזימה, דהזמה אינה רק אחר גמר דין דבית דין, ובדיעבד אם הזומו, ודאי נפסלין העדים אף שאין עושין בהן דין הזמה, דהא אפילו באיסורין אם הזומו, המזימין נאמנין, וכיון שהמזימין נאמנין ממילא הראשונים שהתירו איסור בשקר, נפסלין כמו טבח שהוציא טריפה מתחת ידו. וזה טעם הש"ך שפסק דהעדים נפסלין ואין עושין בהן דין הזמה, דבשטר ממון גם כן העדי חתימה אין מעידין רק שעשאן שלוחים, דהא כותבין שטר ללוה ולנותן, אלמא לעשותן שלוחים לא בעי הגדה לפני ב"ד, ולזה לא בעי עדות שאתה יכול להזימה. ואם הזומו, המזימין נאמנין והראשונים נפסלין (נתה"מ), שמעון הוציא שטר מכר שראובן מכר לו חדר אחד וגם משכן לו חדר אחד, והעדים החתומים כבר מתו וכתב ידם יוצא ממקום אחר ונתקיים בבית דין, וראובן הביא עדים והעידו שאותו יום הכתוב בשטר מכירה היו העדים החתומים בשטר במקום אחר רחוק מן המקום הנכתב בשטר, ויש שם שטרות הרבה שעדי השטר חתומים עליהם. כל שאפשר שלא חתמו שטר זה רק רגע קודם שמתו, אז שאר השטרות כשרים, אם ליכא עדים שראו שטר זה ביום ידוע כו' (פ"ת).

(לה) אם יש שם עדים שיודעים שחתמו כו' - פירוש, שראו שחתמו ולא ראו בתוך השטר הזמן והמקום הכתוב בו, דאל"כ הו"ל הן ג"כ עדי הזמה (סמ"ע), ויש חולקים על הסמ"ע, דמיירי בשטר קנין דכשר אפילו לא נכתב השטר ונחתם עד אחר זמן מרובה, כמ"ש לקמן (סי' מג סט"ז), לכן אותן העדים שראו החתימה ביום פלוני אינם פוסלין אותן, כי אפשר ביום הנזכר בשטר נעשה הקנין אלא שנכתב ונחתם אח"כ, וא"כ צריך שיאמרו בזמנו כתבנו, פירוש, שהקנין נעשה ביום הנזכר בשטר, דאל"כ שמא נעשה הקנין מקודם זמן הנזכר בשטר וכתיבת השטר וחתמתו נמשכה

מאיר ה'משפט זולק א'

ונעשית אח"כ, ולא הזכירו בשטר שהקנין נעשה בזמן מוקדם מיום שנכתב השטרה (ט"ז), [כפי דברי הסמ"ע] מחמת שלא ראו אז בהשטר הזמן והמקום הכתוב בו, לא שמו על לבם המקום שראו שחתמו השטר, ואין זוכרין המקום, רק היום שחתמו. דאם היו רואין בהשטר המקום, וכיון דבודאי לא היה במקום הכתוב בשטר, דהא משמע במחבר שמעידין היום שחתמו והוא היום הכתוב בשטר, דהא בסיפא כתב המחבר, או עדים שראו השטר וכו', משמע דברישא כשראו שחתמו, מיירי שהוא ביום הכתוב בשטר, וכיון דבשטר כתוב בניסן ובירושלים, ועדי הזמה מעידין שהיו בניסן בלוד, ואם היו העדים שראו שחתמו רואין בתוך השטר שכתוב בירושלים ובאמת היה בלוד, היו רואין תיכף שכותבין שקר, והיו שמין על לב להעיד שהיו בלוד כשחתמו, והיו הן גם כן עדי הזמה. משום הכי כתב הסמ"ע דמיירי שלא ראו אז בתוך השטר ולא שמו על לבם המקום שחתמו בו, ואינן זוכרין להעיד באיזה מקום היתה החתימה, רק באיזה יום, ומשום הכי לא היו הן עדי הזמה (נתה"מ).

(לו) ה"ג ביום פלוני כיון שהוזמו וכו' (סמ"ע).

(לז) כמי שנחקרה עדותן בב"ד כו' - פירוש, ומה"ט נעשו רשעים מאותה העת דהו"ל כאילו העיד אז, אבל לא מזמן החתימה שכתוב בשטר, כיון דאין עדות אימת חתמו יכול להיות שביום שראו העדים השטר בחתימתן חתמוהו והקדימו הזמן ברשעתן (סמ"ע).

(לח) דאפשר שביום זה כו'. כצ"ל (סמ"ע).

(לט) שיש לו כמה שנים - פירוש, שיש לו שטר שזיף וכתב בו איך שנכתב לפני כמה שנים. א"נ שהיה בידו השטר כתוב בלא חתימת העדים והיה מונח בידו כמה שנים, והיום חתמו העדים, דהו"ל זמן כתיבתו מוקדם לחתימתו (סמ"ע).

(מ) והם שיקרו - עיין במה שכתבתי ריש סימן ל' בזה? (נתה"מ).

(מא) עדים שחתמו עצמן - עיין מ"ש לקמן (סי' מג ס"ז וס"ח) (ש"ך).

(מב) פסולים לעדות כו' - מי ששכר עדים שיעידו לו, אינם נפסלים עד שעה שיעידו (סמ"ע)³².

(י) ¹⁷⁹המלוה ברבית, פסול. אחד המלוה ואחד הלוח(מג), אם ברבית קצוצה, פסולים מן התורה, ואם ברבית [שאינה קצוצה] (מדרבנן), פסולים מדבריהם. הגה: ¹⁸⁰ווי"א דלצחק רבית אינו נפסל חלל המלוה ולא הלוה(מל). ועיין צ"ד סימן קס"א.

(מג) ואחד הלוח - אמנם הערב ועדים כשרים, ודלא כסמ"ע סימן נ"ב? (ש"ך), י"א דאפי' קודם נתנית הרבית פסול ג"כ הלוח (רע"א), [כתוס' על הש"ך] משום דלא תשימון עליו נשך לא משמע לאינשי אלא במלוה ולוה, וכ"ז דוקא באינם לפנינו אבל אם הם לפנינו ודאי שיילינן להו, ואם אינן משיבין דשוגגין הם, לא טענינן להו כמ"ש לעיל בענין קוברי המת (עי' לעיל סעיף ד' סק"ט?). ומ"מ צ"ע אף אם הם עצמם טוענים כך באם הם יודעי ספר אי שומעין להו לומר דלא ידעו דבר משנה. ואם העדים שחותמים יודעים שיש איסור בדבר פסולים הם. ואם העדים נאמנים לומר ידענו שיש איסור ואעפ"כ חתמנו, אין נאמנים משום דאין אדם משים עצמו רשע, ועיין לעיל סק"י(א), ועיין מש"כ לקמן (סי' נב ס"א ד"ה את הקרן) (פ"ת). הלוח לא מיפסל אפילו כתב בספר וחתום, עד דיהיב, וי"א דהלוח מיפסל משעת שומא, עי' סמ"ע ס"ו סק"ג? וש"ך שם סק"ח?, ועיין בתוס' רע"ק בגליון המשניות פרק זה בורר אות י' (פ"ת).

(מד) ויש אומרים דבאבק רבית אינו נפסל אלא המלוה - לדעה זו אף ברבית קצוצה אינו נפסל המלוה רק מדרבנן, ולפי"ז בריבית דאורייתא פסול הלוח רק מדרבנן (נתה"מ רע"א).

(יא) ¹⁸¹המלוה מעות יתומים, אפילו ברבית קצוצה, לא נפסל, משום דסבר מצוה קא עבידנא(מה) להרויח נכסי היתומים.

(מה) משום דסבר מצוה קעבידנא - כנ"ל סעיף ד (סמ"ע).

(יב) ¹⁸²עד החתום בשטר שמת(מו), והעידו עליו שהלוח לישראל ברבית קצוצה, אם הוא מפורסם שהוא אפוטרופוס או סנטר של עובד כוכבים(מו), תולין דשל עובד כוכבים הלוח ברבית. וכן אם הוא אפוטרופוס ליתומים, תולים בשל יתומים. אבל באינו מפורסם, ¹⁸³אין תולים בכך, עד

1: Commented [YL47]

ט"ז עיין לדבריו בסי'

מג: שקרו ואמרו

בזמנו כתבנו וכו'.

קשה טובא, א"כ

אמאי פסלינן להאי

שטרא, נימא

דמאוחר הוא, והא

דאמרו בזמנו וכו',

שיקרא הוא, אלא

השתא הם אומרים

כן, ולא נפסיד

לשטרא דאינשי

מספק. וצ"ל דודאי

מיירי שחוקרים

העדים כן קודם

שידעו שיש זוממים,

דאל"כ משוי אינהו

נפשיהו רשעים

באומרים בזמנו וכו',

וקי"ל אין אדם

משים עצמו רשע,

אלא ודאי דאומרים

כן בלאו הכי, נמצא

ע"י זה נמשך להם

פסול ע"י עדים,

וע"כ אין שייך לומר

בזה שמא שיקרו

במה שאמרו שלא

איחרוהו. אבל ודאי

במה שאמרו בזמנו

כתבנוהו אין

להאמין להם כיון

שבאותה שעה הם

נעשו פסולים

ודיבורם אינו מועיל

כלל, משא"כ בדיבור

ולא איחרוהו, אין

שייך לומר כן, שלא

נעשו פסולים אלא

מחמתו, וע"כ אינם

פסולים אלא משעה

שהחזק בב"ד (ט"ז).

לא ראיתי צורך.

³² עי' לעיל סי' כח סק"ג(נא) בשם הנתה"מ וש"ך בשם הרמ"א.

באיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶק א'

שיתברר. ¹⁸⁴אם העידו על אדם שמוחזק בכשרות שהלוה ברבית, לא נפסל, שתולים לומר בדרך שאין בו איסור הלוה, או שהיה טועה וסבור שאין איסור בדרך ההוא(מח).

(מו) עד החתום בשטר - עיין לקמן (סי' מו ש"ך סקק"ב?) (רע"א).

(מז) אפטרופוס או סנטר של גוי - עיין יו"ד קסט סכ"ג וסכ"ד [הוב"ד במלואים אות ג] (סמ"ע).

(מח) או שהיה טועה וסבור כו' - וכ"כ בסמוך בריש סעיף כ"ד. שונה ממה שכתב הרמ"א בס"ה דאינו נאמן לומר שוגג הייתי להכשיר עצמו. וכן בשבועת העדות דאינו נאמן לומר שכחתי כנ"ל בסקי"ד?. דשאני התם דאיסור שבועה הוא ידוע לכל, אלא שבא להתנצל ולומר שוגג הייתי ולא זכרתי שנשבעתי, ועל זה אמרו אדם מועד לעולם להיות רמיא אנפשיה להיזהר במה שקיבל עליו בשבועה, וכן בעדות שראה מתחילה רמיא אנפשיה לאדכורי כדי להעיד, משא"כ באומרו סברתי שאין איסור בדבר, דמהיכא תיתי לרמיא אנפשיה ליזהר. וכן הקושר ומתיר בשבת ואומר לא ידעתי שיש בו משום מלאכה, וכן באומרו לא ידעתי שהוא שבת, שאף שהוא מוזהר בו משמים, מ"מ כיון דמעלמא אתא עליה אינו עולה על זכרונו כל כך כדבר שהאדם עצמו רמיא אנפשיה (סמ"ע), אפילו העובר על השבועה אמרינן שמה שכח (רע"א).

(יג) ¹⁸⁵העובר על גזל של דבריהם, פסול מדבריהם. ביצד, ⁽¹⁸⁶⁾כגון שגזל מליאת חקש שוטה וקטן(מט) (או) החמסנים, והם הלוקחים קרקע או מטלטלים שלא ברצון הבעלים, אף על פי שנתנים הדמים(נ). וכן הרועים, אחד רועי בהמה דקה(נא), ואחד רועי בהמה גסה של עצמם, הרי הם פסולים, שחוקתן פושטים ידיהם בגזל ומניחים בהמתן לרעות בשדות ובפרדסים של אחרים.

(מט) שגזל מציאת חש"ו - וגזילה זו אינה אלא מדרבנן מפני דרכי שלום כמ"ש לקמן סימן ר"ע סעיף א'. ודוקא מציאה קאמר, דאין דעת אחרת מקנה להן וכמ"ש שם ברמ"א, והמחבר השמיט זה, וסמך אמה שכתב שם, וגם י"ל שסמך אמ"ש אחר זה בסעיף ט"ז, שפסול דמפריחי יונים להביא להן יונים אחרים, דג"כ אין בו אלא גזל דדרכי שלום, וכמו שכתבתי סק"מ? (סמ"ע).

(ג) שלא ברצון הבעלים אעפ"י שנתנים הדמים - פירוש, וכל הנתנים דמים אינם עוברים אלא דלא תחמוד, כי לא תחמוד בלא דמי משמע ואינם גוזלים בכח, אלא משתדלים מהבעלים עד דיהבי להו בלא דמים (סמ"ע), עי' סמ"ע לקמן (סי' שנט ס"י) [ז"ל השו"ע: כל החומד עבדו או אמתו או ביתו או כליו של חבירו או כל דבר שאיפשר שיקנהו ממנו, והכביד עליו רעים והפציר בו עד שלקחו ממנו, הרי זה עובר בלא תחמוד וכו', עכ"ל. וזה תמצית הסמ"ע: בלא לקיחה אינו עובר בלא תחמוד], ועי' ב"ש: [הלוקח דבר מחבירו שלא ברצונו ומשלם לו כסף עבורו, עובר על לא תחמוד (ודלא כסמ"ע כאן) ומכל מקום אינו נפסל לעדות אלא מדרבנן משום דהם סברי לא תחמוד בלא דמים משמע] (רע"א).

(גא) אחד רועי בהמה דקה כו' - עי' סי' תט ס"ו?, חילוק במגדלי בהמה בבית, דבבהמה דקה אסור מפני שדרכה לקפוץ ולצאת מהבית אל השדות ואינו יכול לשומרה, משא"כ בהמה גסה, ועיין שם בסמ"ע סק"א?. וקמ"ל"ן הכא דכשרועין הבהמה בשדות, אין חילוק בין בהמה גסה לדקה. והא דלא כתב דמגדל בהמה דקה אפילו בביתו הוא פסול, משום דפסול זה אינו אלא להמגדל בארץ ישראל או בבבל שהיה לרוב ישראלים שדות, משא"כ בזמנינו, והוי כדבר שאינו נוהג. ועיין לקמן סימן תכ"ה? דרועי בהמה דקה אין מורידין ואין מעלין, ולא נקט שם בהמה גסה, נראה דשם מיירי ברועה בהמות של אחרים, וכאן נקט בהמות של עצמו, ומשום דנחשד שבשביל הנאתו יניחם לרעות בשדות של ישראל, ולפ"ז היה נראה לומר דמ"ש כאן "של עצמו", לא קאי אלא אבהמה גסה, ולענין לפסול אותו מעדות ושבועה, אפילו בבהמה דקה הצריכו להיות דוקא של עצמו (סמ"ע).

(יד) ¹⁸⁷המוכסים, סתמם פסולים(נג), מפני שחוקתן ליקח יותר מהקצוב להם בדין המלכות. אבל גבאי מנת המלך(נג), סתמם כשרים. ואם נודע שלקחו אפילו פעם אחת(נד) יותר מהראוי להם לגבות(נה), פסולים. הגה: ¹⁸⁸י"א דפי' מוכסים, שגובה המכס לפי אומדן העת ואין צדכ קצבה, לפיכך מסתמא פסול. למסתמא נוקאים פנים למחלת בני אדם ומכזיבים על אחרים, ולכן שמאי העיר שמטילין מס על בני העיר לפי אומדן העת, לריכין ליזהר שלא יחניפו לאחד ויכזיבו על האחר, שלא יפסלו לעדות ולשבועה(נו).

(נב) המוכסים סתמא פסולים - מוכסן הוא הגובה למלך לפי הסחורה או לפי ממון של אדם וכל כיוצא בו דבר שאינו ידוע לכל, ובדבר שאינו ידוע יכול ליטול יותר באין מרגיש כל כך, משום הכי סתמן פסולין (סמ"ע), מוכס הוא לעצמו מה שלוקח, על כן הוא נחשד אפילו מסתמא כי אין עליו

Commented [YL48]:
ה סתירה בסמ"ע
אבל זה סתירה
מדאי גדולה לא??

באיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֵק א'

כל כך מורא מלכות אם לוקח יותר מקצבתו, אבל גבאי הוא שהמלך מאמינו להביא לו מה שנוטל, יש עליו מורא מלכות אם יטול יותר מקצבתו ויחזיק לעצמו, כי יהיה גונב כיס המלך, לא חיישינו שיתן גם המותר למלך, דאין אדם חוטא ולא לו, וכשר לעדות (ט"ז).

1: Commented [YL49]
כשר לעדות נוסף על ידי

(נג) גבאי - הוא שגובה מקרקפתא דגברא או מהשדות והבתים בשוה והוא דבר גלוי וידוע, ובקושי יכול ליטול מהן יותר מקצבתו, משום הכי סתמא כשר (סמ"ע).

(נד) ואם נודע שלקחו אפילו פעם אחת - לשון זה משמע שפעם אחת נודעו הדברים, ויכול להיות שעשו כן הרבה פעמים, אבל משום שלקחו פעם אחת יותר אפשר דלא מיפסלי, דנוכל לומר דבטעות השומא לקחו יותר, משא"כ בגזלן (סמ"ע).

2: Commented [YL50]
בדוק אם זה לכ"ע או רק לשיטה שחולק על הש"ע.

(נה) יותר מהראוי כו' - ואפילו החזירו מה שלקחו יותר פסולים כל זמן שעסוקין באותו ענין, שיש לחוש שיחזרו לסורן. ועוד, שמתמא אינן יודעין ממי לקחו שיחזירו לו (סמ"ע).

(נו) שלא יפסלו לעדות - לשון זה תמוה לי דלמה לי האי טעמא שיחשוש שיפסלו לעדות. הא מצד עצמותו צריך ליהדר מצד העבירה וצע"ג (רע"א).

(טו) ¹⁸⁹ארים שלקח דבר מועט מהפירות שבכרו ביומי ניסן ויומי תשרי קודם שתגמור מלאכתן(נו), ¹⁹⁰ויש אומרים נדכר שנגמר מלאכתס(נח) אעפ"י שלקח שלא מדעת בעל השרה, אינו נגב, וכשר לעדות, שאין בעל השרה מקפיד עליו, וכן כל כיוצא בזה.

(נז) קודם שתגמור - שאז מורה היתר שאכלו בטרחות עבודתו, ואינו כגזלן להיות נחשד ג"כ להעיד שקר (סמ"ע).

(נח) וי"א בדבר שנגמרה מלאכתו - דאז מורה היתר ואומר שאינו מקפיד הבעל הבית, שהרי התורה התירה לפועל לאכול מדבר שנגמרה מלאכתו (סמ"ע).

(טז) ¹⁹¹מפריחי יונים (פי' שמלמדים אותם להביא יונים משוכך הוולת) בישוב(נט), פסולים, מפני שחוקתן ¹⁹²שגוזלים יונים של אחרים. ¹⁹³וכן סוחרי שביעית, והם בני אדם שיושבים במלים, וכיון שבאה שביעית פושטים ידיהם ומתחילים לישא וליתן בפירות, שחוקת אלו שהם אוספים פירות שביעית ועושים בהן סחורה, וכן משחק בקוביא, והוא שלא תהיה לו אומנות אלא הוא, הואיל ואינו עוסק בישובו של עולם, הרי זה בחוקת שאוכל מן הקוביא שהוא אבק גזל(ס). ¹⁹⁴ולא בקוביא בלבד(סא) אמרו, אלא אפילו משחקים בקליפי אגוזים וקליפי רמונים, וכן לא יונים בלבד אמרו, אלא אפילו במשחקים בבהמה חיה ועוף, ואומרים: כל הקודם את חבירו או כל הנוצה את חבירו יטול בעליו שניהם, וכל כיוצא בשחוק זה, ¹⁹⁵והוא שלא תהיה לו אומנות אלא שחוק זה, הרי זה פסול. וכל אלו, פסולים מדבריהם.

(נט) מפריחי יונים בישוב כו' - יש בזה ב' פירושים. האחד, דהאומר אי תקדם יונך ליוני אתן לך כך וכך. והשני, ששולח יונו להביא יונים משוככים דאחרים. והמחבר נמשך אחר לשון הב', אמנם איסור אי תקדמך יונך כו' ס"ל דהוא בכלל איסור משחק בקוביא, ואיסור להביא יונים אינו גזל גמור דכל היונים מעלמא אתו ורבו בשוככיין ולא קנאן בעל השוכך בקנין גמור, ומ"מ אסרוהו משום דרכי שלום כמו גזל מצאת חש"ו. וזה שכתב המחבר, מפריחי יונים "בישוב", לאפוקי במדבר דיוני המדבר הן הפקר, ופשיטא דלא מיפסלי בזה. והמשחק ביונים עם חבירו ואומר אם תקדים יונך ליוני כו', שהוא בכלל דהמשחק בקוביא, ממילא ג"כ נלמד דאינו נפסל אא"כ אין לו מלאכה אחרת דמסתמא אוכל ממעות שחוק זה, משא"כ במפריחי יונים להביא לו יונים אחרים של חבירו דנפסל בזה אפילו אינו אוכל ממעות הללו, דבכלל שם גזלן הוא אף על גב דאינו אלא מדרבנן (סמ"ע), לפי השו"ע אם נפל לו ממון בירושה שאוכל ממנו, כשר משחק בקוביא כיון שאינו אוכל אבק גזל. והמשחק בקוביא עם גוי אפילו אוכל ממנו אין כאן פסול עדות רק איסור, מחמת שעוסק בדברים בטלים. ואם יש לו אומנות אחרת אלא שאין מספקת לו לכל אכילתו, פסול, דעכ"פ אוכל אבק גזל. אבל י"א אפילו משחק עם גוי פסול, אבל אם יש לו אומנות אף שאין מספקת לו אומנותו, מ"מ כיון שיודע בטיב משא ומתן העולם כמה קשה הוא הממון, כשר הוא (ט"ז).

3: Commented [YL51]
ה שיטת הטור האם יש להביאו?

(ס) הרי זה בחזקת שאוכל מהקוביא שהוא אבק גזל - לא ס"ל כמ"ד דמשחקי בקוביא נפסלים משום דהוי גזל גמור, כיון דאין קונים מעות הקוביא דהו"ל אסמכתא, אלא אף שקונה אותו, מ"מ כיון שאין חבירו מקנה לו בקנין גמור אלא ע"י שחוק והיתול בא לידו, הו"ל אבק גזל. מיהו אף

במאיר המושפט זולק א'

שיש בו צד איסור גזל, מ"מ לא הוה נפסל בזה, כיון דאינו אלא אבק גזל שהוא מדרבנן, ולא נפסל ממנו אלא אם כן ביש לו הנאת הגוף מזה וכמ"ש הרמ"א (סעיף ג), משום הכי בעינן נמי שלא תהא לו אומנות אלא הוא, ואז מסתמא הוא אוכל ממעות שחוק זה, וכיון דנהנה ונתגדל במעות איסור הללו פסלוהו וחשדוהו שיעיד נמי שקר, משא"כ אם אינו אוכל ממעות שחוק זה אלא מחזיק אותו בידו וחוזר ומשחק בו להעביר בו זמנו, לא אמרינן דהוא חשוד להעיד שקר. ולפ"ז אף שיש לו אומנות אחרת, כל שאותה אומנות אינה מספיקה לו לצורך פרנסתו והוצאתו, נמצא דנתפרנס ג"כ ממעות שחוק זה, פסול הוא. ומינה נמי דאפילו אין לו אומנות כלל כל שיש לו ממון אחר ואינו מתפרנס ממעות שחוק זה, אינו נפסל. אבל י"א דפירשו מה שאמרו בגמרא דפסול משום שאינו עוסק בישובו של עולם, ר"ל כיון שאין לו מלאכה אינו יודע כמה קשה על בני אדם המעות ומחיייתם ויקל עליו להעיד שקר, ולפ"ז בשניהן הוא איפכא, והיינו דכל שיש לו אומנות אחרת אפילו כל דהו אינו נפסל, וכל שאין לו מלאכה, אפילו יש לו ממון להתפרנס ממנו, הוא נפסל, ומהתימה על רמ"א שלא הזכיר טעם הי"א כלל (סמ"ע).

(סא) ולא בקוביא בלבד - י"א דפי' קוביא היינו שמתנין ביניהם תנאים אם אנצחק תתן לי כך וכך וזה אסמכתא היא דסמך על הגורל שאם יפול על המנה הגדולה יזכה בה. ולפיכך תלה עצמו אף בגורל הקטנה על הספק ואילו ידע מתחלה שכן לא היה מתרצה אבל השו"ע פי' שהקוביא הוא מין שחוק מיוחד ולפיכך אמרו ולא בקוביא בלבד אלא אפי' המשחקי בקליפי אגוזים ורמונים. וגם לשון בני אדם המפורסם בזמננו זה השחוק בקוביא הוא השחוק בפספסים (רע"א * מים עמוקים). (יז) ¹⁹⁶ מי שאינו לא במקרא ולא במשנה ולא בדרך ארץ ³³ (סב), הרי זה בחזקת רשע ופסול לעדות מדבריהם (סג). לפיכך ¹⁹⁷ אין מוסרים עדות לעם הארץ (סד), ואין מקבלים ממנו עדות, ¹⁹⁸ אלא אם כן הוחזק שעוסק במצות ובגמילות חסדים ונוהג בדרכי הישרים ויש בו דרך ארץ, אף על פי שהוא עם הארץ ואינו לא במקרא ולא במשנה. נמצאת אומר: כל ת"ח בחזקת כשר, עד שיפסל. וכל עם הארץ בחזקת שהוא פסול, עד שיחזק שהוא כשר בדרכי הישרים. וכל מי שמקבל עדות ע"ה קודם שתהיה לו חזקה זו, או קודם שיבואו עדים ויעידו שהוא נוהג במצות וברך ארץ, הרי זה הדייט, ועתיד ליתן את הדין, שהרי מאבד ממונו של ישראל על פי רשעים (סה).

(סב) מי שאינו לא במקרא ולא במשנה כו' - פירוש, שאינו בשום אחד מהם, דכל שירד לכך חזקתו שעובר על רוב עבירות שיבואו לידו, לפיכך בעינן שיהיה מוחזק שהוא בר מצוות, וג' ענינים הן. כשידוע שאינו בשלשתן, הוא פסול לגמרי אפילו בדיעבד. וכשהוא בודאי בר שלשתן, אף שאינו ידוע שעוסק במצוות, כשר הוא אפילו לכתחילה, דחזקתו שהוא בר מצוות. אבל מסתמא שאנו יודעין בו שאינו למדן ואין אנו יודעין בו אם הוא בר דרך ארץ ומחזיק במצוות, בזה אמרו דאין מוסרין לו עדות לכתחילה אא"כ ידוע שהוא מוחזק במצוות וברך ארץ, אבל בדיעבד אין פוסלין עדותו (סמ"ע).

(סג) ופסול לעדות מדבריהם - ואפשר דדוקא אחר הכרזה תשב"ץ (רע"א).

(סד) אין מוסרין עדות לעם הארץ - פירוש, אין מיחדין אותו מתחילה לעד, ואם נעשה דיחדו לעד, מ"מ אין מקבלין הבית דין ממנו העדות (סמ"ע).

(סה) על פי רשעים - כל מי שאינו זריז בק"ש ובתפלה ובמצות פסול לעדות, וכ"ש עדים חשודים וקלים (ש"ך * רמ"א).

(יח) ¹⁹⁹ הבזויים, פסולים לעדות מדבריהם, והם האנשים שהולכים ²⁰⁰ ואוכלים בשוק בפני כל העם (סו) ³⁴, ²⁰¹ וכגון אלו שהולכים ערומים בשוק בעת שהם עסוקים במלאכה מנוולת וכיוצא באלו, שאין מקפידים על הבושת (סז), שכל אלו חשובים ככלב ואין מקפידים על עדות שקר. ומכלל אלו ²⁰² המקבלים צדקה מהעובדי כוכבים בפרהסיא, אף על פי שאיפשר להם שיוזנו בצנעא מבזים עצמם ואינם חוששים, כל אלו פסולים מדבריהם. הגה: ²⁰³ כל מי שנוטל סכר להעיד (סח), עדותו בטלה, כמו הנוטל סכר לדון, כמו שנתבאר לעיל סימן ט' סעיף ה', ²⁰⁴ ואינו אריכים הכרזה, אללא הדין והעדות בטל מעלמו.

³³ עי' אבות (פ"ו מ"ה): התורה נקנית בארבעים ושמונה דברים וכו' במקרא במשנה וכו' במיעוט דרך ארץ וכו'. מקרא היא תורה שבכתב ומשנה היא משנה וברייתא של ששה סדרים (רש"י סוכה כח ע"א), ועי' רש"י אבות: במיעוט דרך ארץ. שלא יהא מצוי עם בני אדם בשוק.
³⁴ אפילו כל אוכל, שכן הר"ת אוסר דווקא בפת, וצ"ע.

1 :Commented [YL52]
יינו בדעת השו"ע
אין איסורו קשור
להימור?

באיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶקָא

ואם החזיר הממון, דינו ועדותיו קיימים(סג), שאין זה כשאר פסולים שצריכין הכרזה ותשובה, אלא קנס קנסוהו חכמים שיתבטלו מעשיו כל זמן שנוטל שֶׁכֶר.²⁰⁵ וכל זה בעדים שכבר ראו המעשה ומחוייבים להעיד(ע), כמו שאדם מחוייב לדון בין אדם לחבירו. אבל מי שאינו מחוייב להעיד, ונוטל שֶׁכֶר לילך ולראות(על) הענין שיהיה עו, מותר.²⁰⁶ דיין שֶׁן כְּבָרָעַב, וזו הבעל דין ליתן לו מתנה(עג) על שהפך בזכותו, אסור לו לקבל.²⁰⁷ כל מה שאדם מעיד לסיבת יסורין וילאה(על), אין בו ממש.

(סו) שהולכין ואוכלים בשוק בפני כל העם - אבל כשאינו בפני כל העם, גנאי הוא לתלמיד חכם לאכול בשוק, אבל אין אדם נפסל בכך, ועי' תוס' זו"ל: כגון שהלך אצל המוכרים וטועם משל כולם מעט מעט כאילו רוצה לקנות מהם וניחא השתא שקורין כלב שדומה לכלב אוכל כאן מעט וכאן מעט ור"ת פירש דאוכל בשוק היינו שאוכל סעודה דפת דגנאי יותר] (סמ"ע).

(סז) שאין מקפידין על הבושת - פירוש, וחיישינן נמי שיעידו שקר ולא יחששו שיוודע הדבר ותבוא עליהן חרפה ובושה, דהא אין מקפידין על הבושה (סמ"ע).

(סח) כל מי שנוטל שכר להעיד כו' - נתבאר לעיל (סי' ט ס"ה) (סמ"ע), הנוטל שכר כשר להעיד מן התורה (קצה"ח, פ"ת), ולא חשדינן למשקר בשביל הנאת ממון יעיד שקר³⁵ (קצה"ח), י"א שצריך להחזיר ויש חולקין, ועיין מה שכתבתי לעיל סימן ט' סק" (פ"ת). יש להסתפק אם זה מן התורה או מדרבנן (רע"א), עי' בתי כהונה ח"ג סי' כו (רע"א * בתי כהונה), י"א דא"צ העד להחזיר שכר שקיבל וי"א שחייבים (רע"א)³⁶.

(סט) דינו ועדותיו קיימים - היינו ואין צורך להעיד עוד פעם וי"א שאחרי שהחזיר השכר צריך לחזור ולהעיד אחר כך עוד פעם [וכן עיקר - פ"ת], וכל האיסור נטילת שכר היינו על העדות ממש, אבל ליטול שכר על הוצאות הדרך מותר (רע"א * עזרת נשים, פ"ת), אפילו שנטל משניהם בשוה דהשתא ליתא להך חששא דנוגע בעדות וי"א דנוטל שכר להעיד דאינו פסול אלא מדרבנן משום דעבר על מה אני בחנם וכו' היינו כשנוטל שכר טרחו אבל כשנוטל יותר מדאי חיישי' דלמא משקר כדי להרויח אותו הסך והוי פסול דאורייתא (רע"א * גט פשוט).

(ע) אבל מי שאינו מחוייב להעיד - עיין אבן העזר (סי' קל סכ"א) [לא יטלו עדי הגט שכר יותר מכדי שכר בטלה דמוכחת. הגה: וי"א דמתנין עם העדים שאם יקלקלו הגט שישלמו אותו, ומכח זה מותר להם לקבל שכר הרבה, או מטעם דהעדים אסורים לישא הגרושה, כמו שנתבאר לעיל סימן י"ב, וכן נוהגין] (ש"ך)³⁷, משמע באה"ע דמ"מ אם נוטלים יותר מכפי שכר בטלה דמוכח, הרי זה חשש פיסול. אבל כאן אם חתמו על שטר מכירה מותרים ליקח שכר הרבה, דעי"כ אסורים ליקח לכתחילה השדה ההוא מיד לוקח, וזה שוה שכר הרבה. וכעין טעם זה כתב הרמ"א שם בגט דהם אסורים ליקח הגרושה הזאת (רע"א * אורים), רומז הש"ך, דשם פסק דעדי הגט לא יטלו יותר משכר בטלה, והרמ"א התיר שם מטעמים אחרים. ונראה לישב, דהנהא דמותר ליקח שכר לילך ולראות ושיהיה עו, נראה דאינו מותר רק בנוטל שכר משני הבעלי דינים בשוה, דמיניה מיירי כל הסעיף, אבל בנוטל מצד אחד אחר שראו המעשה שיעיד, אפילו פירש שנותן לו השכר בין שיעיד לו לזכות בין לחובה, מכל מקום הוא תלוי במח' (עי' לקמן סי' קמ ס"ט), דלמאן דפוסל התם משום ההנאה שמחזיר לו שלא יפסיד, מכל שכן שפסול מטעם דמיחשיב נוגע שמקבל שכר מחדש, ואין צריך לטעם קנס, וגם כל שהוא פסול מטעם נוגע, אפילו החזיר השכר אחר שהעיד פסול כדלעיל (סי' לג סי"ב ברמ"א), משא"כ כשאינו פסול רק מטעם קנס, מהני כשהחזיר השכר אפילו לא העיד מחדש. ועוד נראה, דאפילו למאן דמכשיר בסימן ק"מ, פוסל הכא מטעם נוגע, דשם מחוייב המשכיר להחזיר אף אם לא יעידו, משא"כ הכא. כל ששני הבעלי דינים מודים שהעד

³⁵ דלא כנתה"מ סק"ע(ע)

ובעד שנטל שכר אחר שהעיד, לא נתבטל העדות למפרע ואיסורא איכא לקחת שכר אפילו אחר שהעיד. ומה שהקשת דאמאי לא חיישינן שהעיד בשביל השכר שיטול אח"כ, נראה פשוט דמעמידין על חזקת כשרותו לומר שהיה כשר עד אחר שראינו שנטל השכר וכמפורש בב"ק דף ע"ג בעדים שהוזמו על הטביחה לא בטלה עדותן על הגניבה אם היתה עדות הטביחה אחר כדי דבור. עיין בש"ך יו"ד סימן א' סק"ח שאפילו מי שהמיר אינו חשוד למפרע שאם שחט ונקר חלב ואח"כ המיר באותו היום הכל כשר, וזהו גם הטעם במה שלא בטלה עדותן בהשכר שלקחו אחר שהעיד. ובאם לקח תוך כדי דבור מעדותו מסתבר שתבטל עדותו, אך אולי כיון שהוא רק מדין קנס כמפורש ברמ"א סימן ל"ד סעיף י"ח לא תבטל עדותן אף כשנטל תכ"ד ועי' לדינא (אג"מ חו"מ ח"א סי' י).

³⁶ ועי' לעיל סי' ט סק"י.

³⁷ עי' לקמן סק"ע(עג) בשם השער משפט.

במאיר ה'משפט זולק א'

היה אצל המעשה, לא חיישינן בשכחה בזמן קרוב שאינו ראוי לשכחה, וסופר כשנוטל שכר לילך ולראות להיות עד, הוי נוגע כשמעיד אחר כך כשנוטל מצד אחד, דהא נטל ממנו שכר ונהנה ממנו שיהיה עד. וכן כשנוטל משני צדדים והוא אחר זמן רחוק, פסול, דכיון שנטל שכר שיהיה עד לבסוף, ודאי דאם ישכח אח"כ העדות, יצטרך להחזיר השכר, דשכחה הוי כפושע, ואפילו בדברים שאין דין שומרים נוהג ומכל מקום מפסיד שכירותו. ולא משכחת לה שיהיה כשר להעיד אחר זמן רב, רק כשקיבל שכר משניהם ולבסוף נותנים לו השכר במתנה אפילו אם שכח, משא"כ כשקיבל מצד אחד, אף אם נותן לו במתנה השכר קודם שיעיד, נפסל מטעם הנאה, כדלקמן (סי' קכא ס"ט), ולכן באה"ע הוכרח ליתן טעמים אחרים אפילו אם נותן להם שכר שיהיו עדי מסירה כשתרצה להנשא אחר שקורעין הגט כמנהג, ובאמת קיי"ל דנוגע הוי חשוד לשקר כמו שכתבתי בסימן ל"ז סק"א? (נתה"מ).

(עא) שכר לילך ולראות כו' - אם כבר ראה אין ליטול שכר על הליכה להגיד העדות. ונ"ל דהיינו בדבר שאין לו טירחא, אבל במקום שיש לו טירחא יכול ליטול שכר על ההליכה (ט"ז ורע"א).

(עב) דייך שדן כבר - שוחד אסור אף בדבר שאינו דין תורה אלא דרך קנס בעלמא כו', וכתבתי זה להורות לנאמנים על הציבור אף על פי שאין דיניהם דין תורה ולא נתקבלו לכך, אפ"ה יזהרו מלקבל מתנות על דיניהם (פ"ת).

(עג) ליתן לו מתנה - מי שלימד זכות בפני דייך על אחד יכול לקבל ממנו מתנות ואין בזה משום כיעור, אבל הדיין עצמו בכיוצא בזה לא מצינו כו', והטעם שהרמ"א הסביר דיני דייך כאן ולא בהלכות דיינות הוא להשמיענו דדוקא דייך אסור לקבל מתנה ממי שהפך בזכותו דנראה כשוחד מאוחר, אבל עד לאחר שהעיד, אם נתן לו בע"ד מתנה מותר, דגבי עדות לא שייך שוחד, רק דנוטל שכר להעיד קנסו חכמים דלא אהני מעשיו, אבל לאחר שהעיד לא שייך זה, ועי' דברי לעיל סי' ט סק" (פ"ת), ואפילו אם הבע"ד הבטיח לתת לו אחר העדות מותר, כיון שבשעת העדות לא היה הנאה לעד רק הבטחה (פ"ת * בית יעקב), וי"א שהנוטל שכר לעדות גט או להתיר אשה שמת בעלה, מאחר ומקבלים כל פסולים דרבנן גם מקבלים מי שנוטל שכר להעיד (פ"ת שע"מ³⁸).

(עד) לסיבת יסוריך - מיירי שהעידו אחרים אחר עדותן שהעידו כן מחמת אונס. ומועילה עדותן להיות כדין תרי ותרי שלא להוציא ממוך, אבל הן עצמן אינן נאמנין כמבואר לקמן (סי' מו סל"ז) (נתה"מ).

(יט) ²⁰⁸עובר כוכבים ועבד, פסולים לעדות(עה).

(עה) גוי ועבד פסולים - אפילו גוים המוחזקים דאינם משקרים, מ"מ הם פסולים כיון שאינו בכלל אחיו ולא עדיף מעבד (סמ"ע), עבד י"א שהוא פסול רק מדרבנן (פ"ת * בית יעקב), טעם הכשרן של עבד ועכו"ם בקצת מקומות הוא לפי שבהרבה מקומות אנו הולכין בדיני ממונות אחר ידיעת האמת ואף על פי שאין אנו יודעין אותו בכל אותן דקדוקין שמסרה לנו התורה הלכך כל היכא דאיכא למסמך דקושטא אמרו, אנו דנין ע"פ דבריהם, ולא שהן כשרים לעדות אלא שמפני שאנו סומכין עליהם בזה הרי הוא כאלו הודו בעלי דינין בפנינו שכן הוא ואנו עדים בדבר ועל ידיעתנו אנו דנין ולא על עדותן ולפיכך אנו מכשירי ערכאות בשטרות (עי' לקמן סי' סח ס"א) שאנו סומכין עליהן בדבר שחזקתם דלא משקרי ועבדינן עובדא ע"פ ידיעתנו שסמכנו עליהם שאמת אמרו בדבר זה, ולכן אם ברגע אחד נתפרסם כן מפי מסיח לפי תומו בשנים או בשלשה מקומות בודאי לב כל אדם סומך שכן הוא האמת וידיעה ודאית יש לנו בזה ויכולין אנו לדון על סמך ידיעה זו [לומר שראובן מת, ויורשים יורדים לנכסיו], ועוד זה דבר שעתידי להתגלות, וכל דבר כזה גוים לא משקרים בו (פ"ת * תשב"ץ).

(כ) ²⁰⁹השונא לחבירו(עו), וא"ל בפני רבים: אלך ואמסור ממונך, פסול לעדות³⁹.

(עו) השונא לחבירו כו' - דוקא בשונאו חששו שמחמת שנאתו יעשה כן, ולא באחרים (סמ"ע), וה"ה שפסול לשבועה (ש"ך * ב"י), ויש חולקים, שאין נפסל אלא מוסר ממש (ש"ך * ד"מ), אף דמבואר לקמן (סי' שפח ס"ח) דאומר אלך ואמסור הוי מסור, הא כתב הש"ך שם דדוקא כשניכר שיעשה כן, משום הכי בעינן הכא שיהיה שונאו ושיאמר בפני רבים, שניכר שיעשה כן (ש"ך

³⁸ דלא כשו"ע ורמ"א הוב"ד לעיל סק"ע(ע).

³⁹ עי' לקמן הערה 41.

מאיר ה'משפט זולק א'

*א"א, נתה"מ⁴⁰, שנים התקוטטו עם א' ואמרו נלך ונמסור אותך לרשויות, וחזרו באמצע הדרך, הם פסולים לעדות (לפי הסמ"ע), וצריכים תשובה מעולה כדי לחזור בתשובה (פ"ת * בית יעקב), אם א' עוסק בשטרות מזויפות, והרבנים אסרו שזה גורם נזק לכל כלל ישראל, והשני אמר אלך ואמסור אותך לרשויות, כל היכא שיש לתלות במה שרגילים בני אדם לתלות תלינן ולא פסלינן ליה, וה"ה לכאן (פ"ת * מהר"י באסן), המוחזק לומר אמסור אותך פסול מן התורה, אבל העושה פעם אחת, נפסל רק מדרבנן (פ"ת * רדב"ז).

(כא) ²¹⁰ממזר ופצוע דכא(עז) וברות שפכה ²¹¹וערל שמתו אחיו מחמת מילה(עח), כשרים לעדות.

(עז) ממזר ופצוע דכא כו' - דאעפ"י שפסולין הן מלבוא בקהל, מ"מ כיון דלא מעשיהן הרעים גרמו להן זה, משום הכי כשרים להעיד (סמ"ע).

(עח) וערל שמתו אחיו מחמת מילה - רחמנא פטריה מדכתיב וחי בהם, ועי' יו"ד (סי' רסג ס"ב) (סמ"ע).

(כב) ²¹²המוסרים לאנסים, והאפיקורסים והמומרים לעבודת כוכבים(עט), פחותים מהעובדי כוכבים ופסולים לעדות(פ). הגה: ²¹³ואפי' מחל לו הגמסר, פסול, עד שישוב בתשובה⁴¹. מומר שחזר צו וקבל עליו תשובה(פא), כשר מיד, אף על פי שלא עשאה עדיין.

(עט) המוסרים והאפיקורסים ומומרים כו' - עי' רמ"א לקמן (סי' שפח ס"ח), די"א דהאומר אלך ואמסור פסול לעדות. ועיי' לעיל סעיף כ' (ש"ך), אפילו אם נאמר שצדוקים וכדומה שבזמנינו זה יהיו כאנוסים, יען כי אבותיהם ואבות אבותיהם גדלום על אותו הדת, וחושבים שעושים טובה, והרי הן כתינוק שנשבה לבין הגויים, אפילו הכי אין ראוי להכשירם לעדות, כיון דסוף סוף עוברים על כמה עבירות לפי דת האמת (ש"ך * מהרש"ך)⁴², ואם אמר "אם יעשה לו פלוני אלך להמיר דתו", עי' לעיל סק"א (א) (רע"א), מסור אינו אלא מדינא דגרמי, וכבר הכריע הש"ך (סי' שפו סק"א) דינא דגרמי אינו אלא קנסא דרבנן, ולפי"ז כיון דמסור אינו פסול אלא מדרבנן אין לפסול השטר אא"כ הכריזו עליו, ובפרט בדורות [הללן] שגברו בעלי עולה ולפעמים כשאדם מציל עצמו ע"י גוים נקרא אצל חבריו מסור ובאמת אינו כן, וצריכין הבית דין לחקור אחר זה, וכל זמן שלא נפסל על פי בית דין אין לפסול השטר, וי"א דהוא פסול דבר תורה, ועיקר כצד הראשון, אמנם מאחר

Commented [YL53]:
י' לעיל שהבאנו
אלך ואשמד

Commented [YL54]:
ועיי' בתשו' כרם
שלמה בסופו - שם
איתא שהאומר איך
ואשתמד נפסל
לשוחט, וצריך
תשובה, ועצם זה
שקילב על עצמו
לחזור הוי
תשובה ???

⁴⁰ עי' לקמן סי' שפח ס"ח בש"ך שמביא: ראובן הפקיד אצל שמעון כסף, ואחר זמן בקש הכסף, ושמעון טוען שנגנב, וראובן אמר איני מאמינך אלא או נשב בדיני ישראל או יתפשר ואם לאו שיביאהו בערכאות שלהם או ימסרהו ביד הבאשה, ועשו פשרה, וטוען שמעון שזה מתוך אונס, אין בדבריו של שמעון כלום⁴⁰, דכל כי האי גוונא לא מקרי גזום ואיום כיון דרשות נתונה לו לשבת בדיני ישראל, וכל שכן דהדין היה עם ראובן להביא לשמעון בערכאות שלהם אם לא היה רוצה לדון עמו בדין תורה, ואפילו אם ראובן היה מגזם לשמעון להביאו בערכאות שלהם ולא היה רוצה לדון עמו בדין תורה, אפילו הכי לא הוי אונס דעביד איניש דגזים ולא עביד. ולא חשיב אונס בגזום בעלמא אלא היכא דגזים ליה במידי דאי עביד ליה ברי היזקא וכו', אבל היכא שמגזמו לעשות דבר דאף כי יעשהו שמא לא יוזק חבריו בכך כגון כיוצא בנדון דידן שטוען שגזמו להביאו בערכאות של גוים לא חשיב אונס כלל, שהרי לא כל המביאים חבריהם בערכאות של גוים נוצחים והרבה עשו כן ולא הצליחו (מהר"י בן לב), כל מי שמגזם לחבירו אפי' בממון ויכול לעשותו, אפי' לא עשאו כותבים עליו מודעא וכותבים העדים ידענו באונס פלוני. ואף על גב דלא עביד מאי דאמר, כיון דאמר עבידנא היינו אונסיה דמוכר וכל כי האי גוונא כותבין מודעא (מהר"י בן לב), ראובן היה לו בן שמעון שהיה מבזה את אביו ראובן ומחרפו בכל יום בפני האנשים כדי שיתן לו מעות, והיה מגזם עליו שילשין עליו לאומות על דברים שיהיה לו הפסד רב, והיה אומר לו ג"כ שימיר דתו לעשות לאביו רעה ולהעליל עליו כמה מיני עלילות עד שהיה מכה את אביו וממרט זקנו בלי בושה כדי שראובן יתן לו כסף, ויעצו את אביו שיעשה לבנו שמעון שטר חוב א' שהיה חייב לו מעות הרבה שיפרע לו לזמן קצוב כדי שישכך חרונו מעל אביו ולא יפחידהו ולא יחרפהו ושהם יהיו עדי' שבאונס עשה זו לסלקו ולהשליכו מעל פניו וכשיגיע הזמן לא יתחייב לפרוע בדין שום דבר אעפ"י שיוצי' עליו ש"ח קיים בביטול מודעו' וכן עשה. אף על גב דאמר' בעלמא עביד איניש דגזים ולא עביד, הכא בנ"ד אמרינן דגזים ועביד כיון שהיה מבזה את אביו ומחרפו כמה פעמים כדי שיתן לו והיה נותן לו והיה חוזר ומגזם אליו והיה נותן לו עד שהגיע לפרק מכה אביו וממרט זקנו הרי שגזם עליו ופעל ועשה והוא כמו מוחזק לצער ולהזיק לאביו וגזם ועביד ועל ידי זה הוכרח אביו לכתוב עליו ש"ח לזמן אולי ישוב ונחם על הרע' ואין אביו חייב לפרוע לו (המב"ט).

⁴¹ י"ג מ"אפילו מחל לר' עד כאן מופיע בסעיף כ.

⁴² עי' דברי הש"ך (יו"ד סי' רסז סקנ"ט): הקראים דבזמן הזה קלקלו מעשיהם ואינם כשרים לשום עדות.

מאיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶק א'

ודעת רוב הפוסקים דינא דגרמי דאורייתא וא"כ לא בעו הכרזה, אין להוציא ממון נגד דעתם (פ"ת).

(פ) פחותים הן מהגוים - שהגוים לא מורדין ולא מעלין ויש לחסידיהן חלק לעולם הבא⁴³, ואלו מורדין ואין להם חלק לעולם הבא (סמ"ע), אם מחמת אונס נפשות חטאו והמירו וכאשר מצאו נס ומלטה שבו מיד לא נפסלו. ואף אם מצאו מקום ושעה לימלט ולא עשו ואכלו נבלות לתאבון ונפסלו להעיד על מה שראו באותה שעה. מכל מקום מה שמעידין על שעת הריגתם כל שלא נשתהו בין הכותים, הרי באותה שעה היו כשרים להעיד, ואף אם אח"כ אכלו נבלות ואח"כ שבו הוה ליה תחלתו וסופו בכשרות (סמ"ע * רא"ש), מי שעבר על כל מצות התורה באונס ואפי' עבד עבודת גלולים שהדין שיהרג ואל יעבור אם עבר ולא נהרג לא נפסל לעדות וכישראל הוא לכל דבריו כיון שעשה כן באונס ומפני אימת מות נפלו עליו, ואם הם בארץ שמד, נאמנים כל שאין להם דרך לצאת, ויש עדות שמתנהגים בצדקות בצנעה (סמ"ע * ריב"ש).

(פא) משומד שחזר בתשובה - כיון שהמשומד היה מעורב בין הגוים שיש להם כל התאוות, וזה בא להבדיל מכולן ולקבל תשובה, לא החמירו עליו ומחזקינן שודאי יעשה תשובה שלמה (סמ"ע), בכל מומר הכי, ול"ד לומר לע"ז (ש"ך), אף דבסעיף ל"א מבואר דבעינן שיקבל עליו לאסור דברים המותרים⁴⁴, עבירה דחימוד ממון שאני (נתה"מ), מומרים ההולכים ממדינה למדינה ומחזיקים עצמם שם לישראל כשר ואנן ידעינן שהיו מומרים סתמייהו פסולים אף לעדות נשים עד שיודעי' בו שבא לרב או מורה והתורה וקבל' תשו' בסיגופים מכת החזקה גרועה שהחזק בה עד ידיעין דנפיק מינה (רע"א * ב"מ), עכ"פ התחלת עשיית תשובה צריך, וצריך סיגופים קצת ע"ש, ועיין ביו"ד סוף סימן רס"ח בהג"ה [ישראל מומר שעשה תשובה, א"צ לטבול, רק מדרבנן יש לו לטבול ולקבל עליו דברי חברות בפני ג'] (פ"ת).

(כג) ²¹⁴הפסול מן התורה, שהעיד, עדותו בטלה (פב) אף על פי שלא הכריזו עליו בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. והפסול מדבריהם (פג), העדות שהעיד קודם שהכריזו עליו, כשרה (פד). הנה: ואפילו פסול מן התורה, אין לפסלו אלא זולתי, ²¹⁵אבל לא מספקו (פה), כגון שהעיד ז'ד' ואחר כך זאו עדיסופו עליו שעבר עבירה שפסל זה מן התורה. אבל אם אין יודעין אם עבר קודם שהעיד או אחר כך, מוקמינן גבא לחזקתו וכל מה שהעיד כשר, עד ידעינן דעבר קודם לכן. ¹⁶אכלן הפסולים מדרבנן שצריכים הכרזה, אם הענינן צרכים על עבירתו, כגון שהוליאן מצי"ה, הוי כאלו הכריזו עלייהו.

(פב) עדותו בטלה - העובר על דבר שהוא מחלוקת אם נפסל לעדות אם לאו אם נתקדש' אשה בפניהם דהויא ספק מקודשת אף על גב דלא הוה עלייהו הכרזה ולא אמרו דבעי הכרזה אלא בפסולין דרבנן ולא משנה דבר שיש לו שורש מן התורה או גזירה, בכל ענין צריך הכרזה (ש"ך * מהריב"ל).

(פג) והפסול מדבריהם כו' - דכיון דאין פסולו ידוע קודם שהכריזו עליו, לא רצו להפסיד ממון הבריות מאחר שכבר העידו ואין פסולין אלא מדרבנן (סמ"ע), ועיין מה שכתבתי לעיל סעיף ב' סק"ח), באיסור לא בעי הכרזה, וי"א אפילו לעדות איסור בעו הכרזה פסולי דרבנן כו' (פ"ת).

(פד) קודם שהכריזו עליו כשרה - ואפילו ברועה ומוכסן שאמרו (לעיל סעיף י"ג - י"ד) שהן פסולין, מסתמא בעינן הכרזה תחילה, אלא שמסתמא מכריזין על פסוליהן קאמר, דלאותה עדות שנפסל בשבילה, אפילו בלא הכרזה פסול (סמ"ע), "לאותה עדות", דהיינו דבאותה עדות שמעיד עליו, נעשה באותו הדבר פסול עליו, כמו שאומר אני לויתי ממנו בריבית, לפי צד א' שלא מחלקים דבריו, וגם משכחת לה כשנטל שכר להעיד, אך דשם בלאו הכי לא בעי הכרזה כמו שכתב בסעיף י"ח [בהג"ה] (נתה"מ), י"א דהעובר עבירה שאין בה מלקות פסול מדרבנן גם כן צריכים הכרזה ויש חולקים דלא בעי הכרזה (רע"א), בפסולין דרבנן בעינן חימוד ממון היינו דוקא בעבירה דרבנן אבל בעבירה דאורייתא אף על גב דפסילי מדרבנן לא בעו חימוד ממון (רע"א * משנה למלך), וה"ה אם עדים חותמים על שטר הכתוב על עור של עבד בכתובת קעקע, ואמרו לעדים שאסור לעשות כתובת קעקע (רע"א * שעה"מ), כגון אם שלשה מעידין על אחד שלדין הלוח בריבית

Commented [YL55]: י
א הבנתי וגם הש"ך
לא הבין, כמה זה
נוגע להלכה

Commented [YL56]: י
א הבנתי

Commented [YL57]: נ
איפ זה בשו"ע

Commented [YL58]:

⁴³ עי' רמב"ם (מלכים פ"ט ה"ד): וכיצד מצווין הן [גוים] על הדינין, חייבין להושיב דינין ושופטים בכל פלך ופלך לדון בשש מצות אלו, ולהזהיר את העם, ובן נח שעבר על אחת משבע מצות אלו יהרג בסייף, ומפני זה נתחייבו כל בעלי שכם הריגה, שהרי שכם גזל והם ראו וידעו ולא דנוהו, ובן נח נהרג בעד אחד ובדין אחד בלא התראה ועל פי קרובין, אבל לא בעדות אשה ולא תדון אשה להם.
⁴⁴ עי' לעיל סק"כז).

באיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶק א'

דרבנן ביחד, אז על כל לוח יש ב' עדים ונפסל הלוח, ואם נאמר א"צ הכרזה, אז עדותם לא מהני על המלוה והמלוה נשאר בכשרותו, ואם צריכין הכרזה, הלוחים נשארו בכשרות כל זמן שלא הוכרז עליהם והמלוה נפסל על פי עדותן (פ"ת), ובתשובת משכנות יעקב בסוף הספר בהגהות [לח"ו מ סימן ל"ד] ג"כ מזה (פ"ת).

(פה) לא מספק - היינו כשהעיד בב"ד ואח"כ באו עדים שעבר עבירה ואין אנו יודעין מתי עבר מוקמינן אותו אחזקתו חזקתו כשרות ואמרין השתא הוא דאיתרע, ואם זה שטר פסול שחתמו עליו בעינן שראו העדים חתימתו, ואם לא כן אמרינן היום הוא שחתמו שקר, וכן פסק בשו"ע בסעיף ט', וא"כ מוכח דלא פסלינן מספקא ואמרין השתא הוא דאיתרע (קצה"ח).

(פו) ואח"כ באו עדים - כאשר ישאל איש שיחרימו שכל איש שיודע פיסול בעדים יבוא ויגיד, אם בדרך אולי אמרה, אין שומעין לו וראוי לנזיפה, ואם ברי קאמר שומעין לו והכל לפי ראות הב"ד, נראה שזה נלמד מלקמן (סי' צב ס"ו) [ז"ל: מי שנתחייב לחבירו שבועה, ושאל שיחרימו בבית הכנסת על מי שיודע שזה עבר שבועה, השואל כן ראוי לנזיפה. אבל אם אמר בודאי שיש לו עדים שיודעים שעבר על השבועה, ואינם רוצים להעיד עד שיחרימו בבה"כ, הרשות בידו להחרימם בבה"כ. הגה: ואותן היודעים, צריכין להעיד כמו בשאר עדות, שהוא באם לא יגיד וגו'.] (פ"ת). (כד) ²¹⁷ כל מי שהעידו עליו שעבר עבירה פלונית, אף על פי שלא התרו בו, שהרי אינו לוקה, פסול(פו), והוא שעבר על דברים שפשט בישראל שהם עבירה. אבל אם ראוהו עובר על דבר שקרוב העושה להיות שוגג, צריכים להזהירו ואחר כך יפסל. כיצד, ראוהו קושר או מתיר בשבת(פח), צריכים להודיעו שזה חילול שבת, מפני שרוב העם אינם יודעים זה. וכן אם ראוהו עושה מלאכה בשבת או ביום טוב, צריכים להודיעו שהיום שבת, שמא שוכח הוא(פט). וכן המשחק בקוביא תמיד, או מי שנעשה מוכס או גבאי שמוסיף לעצמו(צ), צריכים העדים להודיעו שהעושה דבר זה פסול לעדות, שרוב העם אינם יודעים דברים אלו. וכן כל כיוצא בזה(צא).

(פז) שהרי אינו לוקה פסול - עיין לעיל (סעיף ב' ברמ"א), דכתב שם, עבר עבירה שאין בה מלקות פסול מדרבנן, וכאן משמע דפסול דאורייתא. ויש ליישב דכאן כיון שחייב מלקות על אותה עבירה רק שלא התרו בו, פסול דאורייתא (ש"ך), ועי' לעיל סק"ח), וי"א שגם בזה שלא התרו בו פסול מן התורה דווקא כשיש בו חימוד ממון (פ"ת * ב"ש אחרון).

(פח) כיצד ראוהו קושר או מתיר בשבת כו' - נקט ג' מיני הודעות בכאן: הא', דאפילו אם אנו יודעין בו שהוא יודע שהוא שבת, מ"מ אם אין איסור המלאכה ידוע צריך להודיעו. השני, אף אם הוא מלאכה מפורסמת לאיסור בשבת, מ"מ כל שאין ידוע שיודע שהוא שבת, צריכין להודיעו. השלישי, אף שהוא יודע שהוא יודע להמעשה שהוא עושה שעושה באיסור, מ"מ אי איכא למימר שאינו יודע שיפסל על ידי זה, צריך להודיעו (סמ"ע), וי"א שכל שיודע שזה שבת ושזה אסור בשבת, אפילו לא הודיעו לו שיפסל על ידי זה פסול, דהא רשע נקרא והתורה אמרה אל תשת רשע עד, ועוד, דחשיד על עדות שקר, ורק במידי דאינו נפסל רק מדרבנן שייך חילוק אם יודע שיפסל על ידי זה (נתה"מ), גר כשר להעיד אחר שנתגייר אף שלא עשה תשובה על העבירות של ז' מצוות בני נח שעבר בהיותו גוי דומה לישראל שלא ידע מעבירה (פ"ת).

(פט) שמא שוכח הוא - עיין מה שכתבתי לעיל סק"כג) (ש"ך).

(צ) או גבאי שמוסיף לעצמו כו' - האי שמוסיף, אגבאי לחוד קאי, שצריך להיות ידוע שמוסיף לעצמו, וכמו שכתב לפני זה בסעיף י"ד (סמ"ע).

(צא) וכן כל כיוצא בזה - במקום שאין ליהודים זכות לקנות קרקע, ולכן קונים חזקה וזכות השתמשות מגוי הבעלים, ואם ראובן היה לו חזקה במקום א' כמה שנים, ובא שמעון וקנה הזכות מהגוי. הנה מאחר ויש תקנה האוסרת את זה, חייב שמעון לתקן את אשר עוות ויחזיר הבית לראשון תמורת הכסף שנתן, מאחר ולא נעשה מחשבתו לא עבר על החרם, וכשר לעדות. ואין לשמעון זכות לטעון לא ידעתי מתקנה זו, מאחר ושיירות מצויות, ויש אגן סהדי שידע מזה, ואפילו אם לא ידע, הרי בידו לתקנו (ש"ך * מהרש"ך).

(כה) ²¹⁸ אין אדם נפסל בעבירה ע"פ עצמו(צב), אלא על פי עדים(צג) שיעידו עליו, שאין אדם משים עצמו רשע(צד). הגה: ²¹⁹ ומכל מקום אין עושין אותו עד לכתחלה(כה), כדלקמן סימן ל"ב סעיף ה'. ²²⁰ וכן אין נפסל על קול וחסד בעלמא(כו), כגון מי שחשוד על עריות, שרגיל עם עריות ומתייחד עמהם, וקול יולא עליו, קשר לכל עדות חוץ מלעדות אשה. ועיין בדין החשודים ב"ד סימן קי"ט.

Commented [YL59]: י

א עשיתי, אבל גם הנתה"מ והש"ך לא יצאו ברורים, והסמ"ע הביא נ"י ולא הבנתי דבריו כלל

Commented [YL60]: 1

אם נצריך להביא הענין של תרתי לרעותא

Commented [YL61]: י

שון המהרש"ך היא יש לו לישמר ולזוהר ולתקן את אשר עוות בקנייתו, וקח המעות שנתן במולקיי מיד ראובן המחזיק וישאר ראובן בביתו

באיר המישפט זולק א

(צב) אין אדם נפסל בעבירה על פי עצמו - הטעם, דהאדם הוא קרוב אצל עצמו (סמ"ע).
(צג) אלא על פי עדים - ובעד אחד המעיד שגנב וכדומה והוא שותק לא נפסל, אבל אם הוא מודה לו בפירוש, נפסל (רע"א * כנה"ג, פ"ת), וי"א דוקא על פי שני עדים אבל על פי עד אחד לא מיפסל כלל אפילו מדרבנן (פ"ת).

(צד) שאין אדם משים עצמו רשע - אפילו אם אמר אעשה תשובה ואוציא הריבית, דאערומי קמערים כדי שלא יעיד לחבירו, ועי' לקמן (סי' מו סל"ו) באמרו העדים עשינו תשובה (סמ"ע), אם בא להכחיש ולהתנצל עצמו שלא חטא ואומר "כך וכך עשיתי" שנראה לו שלא חטא בזה והב"ד מכירים מתוך דבריו שחטא עד שלבסוף הודה על דברי הב"ד מתוך טענותו, לא אמרינן בזה אין אדם משים עצמו רשע (רע"א)⁴⁵, וה"ה בעבירה דרבנן אין אדם משים עצמו רשע (פ"ת * ארעא דרבנן), עידי רבית, שאמרו ידענו שיש בזה איסור ואע"פ כן חתמנו, יש ספק אם אומרים אין אדם משים עצמו רשע (פ"ת * ברכ"י), ואם עונשים אדם על פי עצמו יש ספק (פ"ת * ברכ"י), וי"א הא דקיי"ל אין אדם משים עצמו רשע היינו דוקא היכא שבא להודות שהוא רשע, ואף שרוצה לעשות תשובה י"ל אערומי קא מערים שהוא לפסול עדותו שהעיד כבר, אבל היכא שאנו רואים שאדרבה הוא רוצה להתנצל עצמו ולומר שלא חטא, רק שע"י דבריו הוא נתפס שאנו רואים שחטא, נעשה חשוד אף ע"פ עצמו, וכן אף על גב דאין אדם משים עצמו רשע, אבל אם בא להעיד לטובתו וע"י זה משים עצמו רשע נאמן. עובדא בחבורת מוזגי י"ש שנשבעו בפה מלא שכל אחד מחויב להודיע להנאמן קודם שיוליך התבואה לטחון כמה יטחן, ובאם יעלים מחויב ליתן עשרים אדומים קנס, ואחד מהם העלים, ובאו בני החברה לב"ד ושלחו אתרו והודה, רק שביקש להתנצל את עצמו באיזה התנצלות ונתחייב מתוך טענותיו, והורה הרב ובד"צ שמחויב ליתן קנס הנ"ל וגם הוא פסול לעדות ולשבועה. וכן אף דאין אדם משים עצמו רשע, אבל אם איכא עד אחד והוא מודה לדברי העד, נעשה רשע אף דאינו נפסל על פי עד אחד (פ"ת).

Commented [YL62]:
י' הערה

(צה) עד לכתחלה - כלומר שאין מוסרין לו עדות לכתחילה (ש"ך) ויש חולקים על הרמ"א דלכתחלה יש להחמיר שלא להוציא ממון בעדות החשוד על העריות (ש"ך * ב"ח), מצאו גניבה בביתו של ראובן, והוא טוען שבני ביתו גנבו אותו, ואח"כ אמר שהוא גנבו, אינו נאמן לפסול את עצמו (ש"ך * מ"ב).

(צו) וכן אין נפסל על קול - אפילו בקלא דלא פסיק כשר לעדות (סמ"ע).
(כו) ²²¹לוה שהעיד על המלוה שהלוה לו ברבית(צו), ויש עד אחד עמו, מצטרפין לפסלו, אף על פי שעושה עצמו רשע, פלגינן דבוריה(צח) ומאמינים אותו לגבי מלוה ולא לגבי עצמו. ²²²וכן אם העיד שפלוגי רבעו, אפילו לרצונו, או שבא על אשתו(צט), או שרבע שורוק), הוא ואחר, מצטרפין לפסלו. ²²³וה"ה שהנגזל יכול להעיד על הגזלן כמו הלוה על המלוה, וכלכד שלא יהא להן מעדות(קא).

(צז) שהלוה לו בריבית כו' - הא דפלגינן דיבוריה, היינו אם אין אנו חושדים אותו לנוגע, דאז אמרינן דהוי כאילו לא העיד על עצמו כלל, אבל היכא שיש לחוש שנוגע, חיישינן דילמא בשביל עצמו מעיד כן (ש"ך)⁴⁶.

Commented [YL63]:
עבור על הש"ך עוד פעם

(צח) פלגינן דיבוריה כו' - דכשאומר פלוני הלוה לי בריבית הוא מעיד על חבירו שהלוה ועל עצמו שלוה, פלגינן דיבוריה, וכאילו אומר פלוני הלוה בריבית ולא אמר לי, וי"א דלא אמרינן פלגינן דיבוריה במקום שצריך להוסיף טעם ובמקום שצריכין לומר מילתא דלא שכיחא (סמ"ע).

(צט) או שבא על אשתו - יש לחלק בין אמר "אשתך זינתה עמי" דפלגינן דיבוריה, ובין אם אמר "אני זינתי עם אשתך" דלא פלגינן דיבוריה (סמ"ע), וי"א שחילוק זה רק בדיני נפשות דאין יכולים לפלוג דיבוריה ולומר שהיה לאונסו, מטעם שכתב שם דאין קישוי אלא לדעת. ואונס על ידי גוים אי אפשר, דהא גילוי עריות הוא ויהרג ואל יעבור. וגם בשוגג אי אפשר לומר, דהא על כרחך היתה התראה ושוב לא היה שוגג, משא"כ כשמעידין רק לפוסלו לעדות או לאוסרה על בעלה, אמרינן אפילו באומר זינתי עם אשתך פלגינן דיבוריה, ואמרינן שבא עליה שוגג והיא מזידה, כגון שלא ידע שהיא אשת איש. וכן להיפך, כשאומר אשתי זינתה עם פלוני, יכולין לומר שהיא שוגגת והיתה

⁴⁵ אבל הרי אין לך שוגג גדול מזו.

⁴⁶ עי' נתה"מ לקמן סי' לז סק".

באיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֵק א'

סבורה שהוא בעלה והוא מזיד (נתה"מ), וי"א שאין חילוק זו המובא בסמ"ע (פ"ת * נוב"י), וי"א דעיקר כסמ"ע (פ"ת * חת"ס).

(ק) או שרבע שורו - אין זה דומה להראשונים, דשם פלגינן דיבוריה ואינו נאמן על עצמו ועל אשתו, ובוזה נאמן גם על שורו להרגו, דאדם קרוב אצל אשתו ולא אצל ממונו. ומפני שבזמן הזה שאין דיני מיתה אין סוקלין ג"כ השור וכמ"ש בסימן א', משום הכי לא דקדק המחבר לכתוב זה. ולא כתב הני דינים אלא משום פסולו דהאיש הרובע דנוהג גם בזמן הזה (סמ"ע).

(קא) ובלבד שלא יהא לו הנאה - י"ג ובלבד שלא יהא הנאה כו", וי"ג ובלבד שלא יהא להם הנאה כו", והשני עיקר. ועיין לקמן סימן ל"ז סעיף ט"ז בהג"ה (ש"ך).
(כז) ²²⁴יש אומרים שהנשבע להכחיש העד, העד ואותו שנשבע לו, מצטרפים להעיד עליו לפסלו(קב). הגה: ²²⁵ה"ה אס נשבע לשנים, הם מעידים עליו לפסלו. ואין חילוק אס נשבע להם כאלה או זיה אחר זה. ²²⁶ויש חולקים(קג). ואפי' אס היו ז' בעלי דינים, ולכל אחד עד אחד, אינו מצטרפין ²²⁷אחר שעמד בזיו נשבע על עדותו(קד), אצל קודם לכן יכולין להעיד עליו.

(קב) העד ואותו שנשבע מצטרפין - דייק וכתב "להעיד עליו", דהיינו שלאחר גמר דיני הם באים מחדש, זה שנשבע לו והעד ומעידין לפני ב"ד שנשבע לשקר, דמאחר שכבר נגמר דינו לא נחשב כנוגע (סמ"ע), ראובן התובע את שמעון, וראובן מביא עד שמעון חייב, בפקדון שמעון נפסל מיד, ובמלוה נפסל רק לאחר ששמעון נשבע להכחיש את העד (ש"ך * רמ"א), וי"א שכל זה רק בנוגע לעדות או לשבועה כנגד אחרים [שאם יש עוד דיון והוא רוצה לישבע לפטור את עצמו, אינו כשר לזה, אבל הבא להוציא ממנו בשבועה אינו יכול, שהוא טוען שהוא נאמן בשבועה], ולא בענין דיון זה, ורק לענין פקדון ולא מלוה עד שישבע, ועוד נשבע ליטול ונמצא שקרן על פי הבע"ד ועל פי עד א' פסול כשנשבע על הפקדון אבל נשבע להחזיק במה שבידו כשר (ש"ך * רשד"ם).

(קג) ויש חולקין - ר"ל דאין העד ובעל דין מצטרפין. ומה שכתב אחר זה ואפילו אם היו כו', הוא ג"כ לדעת יש חולקין (סמ"ע), וכן עיקר (ש"ך).

(קד) אחר שעמד בדין ונשבע כו' - היינו טעמא, דכיון דהאמינתו התורה בשבועתו נגד כל אחד מהן, הרי עדותן בענין זה כלא היו, משא"כ קודם שנשבע, כגון ששניהן מעידין שידועין בזה שהוא גזלן, אף על גב דאגזילה דמסהיד האי לא מסהיד האי, מצטרפין, ואפילו השני גזלים יכולין להעיד עליו, דפלגינן דיבוריה. וצ"ל דמעידין לענין שפסול לעדות אחרת, כנ"ל במלוה בריבית בסעיף כ"ו (סמ"ע), העדים מצטרפין לפסול לשבועה, אבל לא להוציא ממון [שתובע בעד ראשון ושני, אבל מכאן ולהבא נעשה חשוד גמור ושכנגדו נשבע ונוטל כדלקמן (סי' צב ס"ז), ובכל זה אין חילוק בין נשבע לפטור עצמו בין נשבע ונוטל, גם אין חילוק בין שבועה דאורייתא לשבועה דרבנן (ש"ך)], [כהערה על דברי הסמ"ע] היינו דמירי בשהעידו שניהם בבת אחת קודם שהכחיש הגזלן אחד מהם, או שהעידו שלא בפניו, דקיי"ל דיכולין העדים למיפסליה בגזלנותא אף שלא בפניו, ועיין מה שכתבתי לעיל סימן ל' סעיף ו' סק"ט? (פ"ת).

(כת) ²²⁸שנים שהעידו באחד שהוא פסול באחד מאלו העבירות, ובאו שנים והעידו שהזר בו ועשה תשובה או שלקה, הרי זה כשר. אבל אם באו שנים והכחישום(קה), ואמרו: לא עשה עבירה זו ולא נפסל, הרי זה ספק פסול, לפיכך לא יעיד, ואין מוציאין ממון בעדותו(קו)(קז), ולא ידון עד שיוודע שעשה תשובה. ²²⁹עני עדים שהעידו על אחד שהוא פסול, כגון שאחד אומר שגנב והשני אומר שהלוה צרכית, מצטרפים לפסלו(קח).

(קה) אבל אם באו שנים כו' - ה"ה היכא דאיכא פלוגתא דרבוותא אם הוא כשר או פסול, הרי זה פסול מספק דהוי כתרי ותרי, ואפילו למ"ך שחולק על תרי ותרי מודה כאן, דלא שייך כאן לומר דמוקמינן ליה בחזקת כשרות כיון שהפעולה כבר נעשית כגון שאכל או שבעל, אלא דאיכא ספק אם אותה האכילה או הבעילה היא אסורה או מותרת, איך נאמר דמשום חזקתו אותה הפעולה היא מותרת כו', (פ"ת).

(קו) הרי זה ספק פסול לפיכך לא יעיד ואין מוציאין ממון בעדותו כו' - נראה דהיינו דוקא בעדות שהעיד אחר שנולד הספק דתו לית ליה חזקת כשרות, משום הכי מעמידין הממון על חזקתו. משא"כ לעיל בסעיף כ"ג שכתב שם הרמ"א דמוקמינן גבירא אחזקתיה, דאף דנפסל בודאי, מ"מ כיון דבשעה שהעיד לא נודע ריעותא מהגברא, משום הכי לא מחזקינן ביה ריעותא מספק (סמ"ע).

! :Commented [YL64]

1 :Commented [YL65]
לש קצת זה קצר סי'
סי' קצה

1 :Commented [YL66]
כוון, שהש"ך מביא
את היש"ש זה
מראה שזה עיקר?

! :Commented [YL67]

2 :Commented [YL68]
א הבאתי את
הקצה"ח וכדאי
לבדוק עוד פעם

2 :Commented [YL69]
ה מובא ברמ"א?
וחלש

במאיר ה'משפט זולק א'

(קז) ואין מוציאין ממון - אמנם היכא שהעיד הוא ואחר עמו על שטר שהוא פרוע, נאמנים להחזיק הנתבע בממון, וכן היכא ששני עדים כשרים מעידין שראובן לווה משמעון מנה ושנים שהם ספק פסולי עדות מכחישים אותם, נאמנים לפטור את הנתבע, אבל אין נאמנים להוציא ממון (פ"ת), וי"א שהפטר מי שחייב מלשלם נקרא להוציא (פ"ת * נ"צ).

(קח) מצטרפים לפסלו - וכן עיקר (רע"א * כנה"ג).
(כט) ²³⁰כל מי שנתחייב מלקות, כיון שלקה בב"ד חוזר לכשרותו(קט). אבל שאר פסולי עדות, שהם פסולים משום ממון שחמסו(קי) או שגזלו, אף על פי ששלמו, צריכים תשובה והרי הם פסולים, עד שיוודע שחזרו בהם(קי"א) מדרכם הרעה. ²³¹מאימתי חזרת מלוה ברבית, משיקרעו שטרותיהם(קי"ב) מעצמם ויחזרו בהם חזרה גמורה שלא ילוו ברבית אפילו לעובר כוכבים(קי"ג). ²³²וצריך להחזיר(קי"ד) כל מה שלקה ברבית, לבעליהם, ואם אינו יודע ממי לקח, צריך לעשות בו צרכי רבים. הגה: ²³³וי"א לכל זה דוקא צמי שגיל לגזול ולגנוב, אבל מי שגנב וגזל צאקראי בעלמא, מיד שחזר מה שגנב וגזל, הוא תשובה. ²³⁴ודוקא אם החזירו מעלמנו, אבל אם לא החזיר רק ע"י כפיית צ"ד, לא מהני החזרה עד שיעשה תשובה, וכן נ"ל.

(קט) כיון שלקה בב"ד - כל הפסולים מחמת עבירה, כשרים כשחזרו בתשובה הראויה להם, אפילו בעדות שראו בשעה שהיו פסולים בעבירה, ולא בעינן בזה תחילתו וסופו בכשרות (ש"ך), ויש חולקין דגם בזה בעינן תחילתו וסופו בכשרות, ועי' ש"ך לקמן (סי' לה סק"כא) (רע"א), עי' ש"ך לקמן (סי' לה סק"כא) דעדות האנוסים אחר שבאו לכלל כשרות אינה כלום משום דבעינן תחילתו וסופו בכשרות, וכן הוא בנתה"מ חידושים, ועי' קצה"ח (סי' לה סק"ד?), ועי' דברינו סימן ל"ז סק"י?, וי"א דדברי הש"ך כאן עיקרים, ולא אמרו אלא בפסול עבירה שאינו חמס וחימוד ממון, אבל בפסול חמס לא כשר עד שתהיה תחילתו וסופו בכשרות, ולכן בפסול מחמת עבירה שאינו חמס וחימוד ממון, אפשר דמצי המוחזק לומר קים לי כהש"ך והמחזיקים בידו ספר דגול מרבבה ותשובת חתם סופר הנ"ל, דלא בעינן בזה תחילתו וסופו בכשרות (פ"ת).

(קי) אבל שאר פסולי עדות וכו' שחמסו כו' - היינו טעמא, דאף שהחזירו הממון שגזלו, עדיין לא סבלו שום עונש על שעברו על הלאו דלא תגזול או לא תגנוב, כמו בחייבי מלקות שנלקו בגופם על עוברם עבירה (סמ"ע).

(קי"א) עד שיוודע שחזרו בהם כו' - י"א דגזולן לא מתכשר אלא משעה שהעידו עליו בב"ד שעשה תשובה, וכל שטרות שחתם בינתיים פסולים. וי"א דכיון דהעידו עליו דכשר היה בשעה שחתמו, איגלאי מילתא שראוי היה להעיד, וצ"ע דהמחבר סתם בזה (סמ"ע), ועי' דברי המחבר לקמן סימן מ"ו סעיף כ"ו וסמ"ע שם סק"ג? (ש"ך), אבל העיקר כ"א השני כמש"כ בסימן מ"ו סק"ו? (ש"ך, פ"ת⁴⁷).

(קי"ב) משיקרעו שטרותיהן - פירוש, השטרות שכתוב בהן קרן וריבית קורעין, וגובין הקרן בעל פה (סמ"ע).

(קי"ג) אפילו לגוי - הכא מיירי דקיבל עליו דאפילו בכדי חייו לא ילוה לגוי דשרי כו', דאי ביותר מכדי חייו בלאו הכי אסור (עי' יו"ד סי' קנט ס"ו?), ושמא דאפילו בקיבלו עליו ביותר מכדי חייו הוה חזרה כיון שהוא מודה באיסורו (סמ"ע).

(קי"ד) וצריך להחזיר כו' - חזרת לווה בריבית, שיקבל עליו דאפילו מגוי לא יזיף, וצ"ל דמה שכתב כאן דצריך להחזיר הריבית והגזילה, היינו לענין שיעשה הוא המוטל עליו, והנגזל יעשה כדינו, והיינו דאם הוא גזולן הרגיל לגזול, לא יקבל ממנו אם הוא חושש שתהא רוח חכמים נוחה הימנו, ואם הוא גזולן באקראי, מקבלין מהן כמו שכתב לקמן סי' שסו ס"ו? וביו"ד סימן קס"א ס"ו. אלא שאם רוצים לעשות תשובה מעליותא צריכין לצאת ידי שמים ולהוציא מידן מה שאינו שלהם (סמ"ע).

(ל) ²³⁵מאימתי חזרת המשחקים בקוביא, משישברו פספסיהם (פי' כלי השחוק הנוכח והם הקוביות) ויחזרו בהם חזרה גמורה שלא יעשו אפילו בחנם.

⁴⁷ וכן דעתו בהבנת דברי הסמ"ע.

במאיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶקָא

(לא) ²³⁶מאימתי חזרת מפריחי יונים, משישברו הכלים שצדין בהם ויחזרו בהם חזרה גמורה שאפילו במדבר לא יעשו(קטז). ²³⁷ויט אומרים דגם כאן וצמחחים נקוציא לריכיס להחזיר המעות שהרווחו(קטז)).

(קטז) שאפילו במדבר לא יעשו - עי' לעיל (סק"נט)) שזה שיטת הרמב"ם שמפריחי יונים שצדין ביונים ומביאין יונים אחרים, ואיסור זה הוא דוקא בישוב ולא במדבר (סמ"ע).

(קטז) וי"א דגם כאן כו' צריכין להחזיר המעות כו' - ויש חולקים דדוקא למ"ד דפסול משחק בקוביא הוא משום דהו"ל אסמכתא דלא קניא כלל, או במלוה בריבית או טבח שבכל אלו יש איסור גמור בהמעות מדאורייתא, הצריכו להחזיר (סמ"ע).

(לב) ²³⁸מאימתי חזרת סוחרים שביעית, משתניע שביעית ויבדקו. ולא חזרת דברים בלבד, אלא כותב: אני פלוני בן פלוני כנסתי ק"ק זוז מפירות שביעית והרי הם נתונים במתנה לעניים(קיו).

(קיו) ולא חזרת דברים בלבד אלא כותב אני כו' - הכתיבה הוא ליתר קיום מה שקיבל אנפשו (סמ"ע).

(לג) ²³⁹מאימתי חזרת המועל בשבועה, משיבא לבית דין שאין מכירין אותו(קיה) ויאמר להם: חשוד אני(קיט), או ²⁴⁰יתחייב שבועה בבית דין שאין מכירין אותו, בממון חשוב, וישלם ולא ירצה לישבע. הגה: ודוקא מועלי שבעות(קכ). ²⁴¹אבל עזר על שאר עבירות, מיד כשמקבל צדית דין שבעתו שלא לעשות עוה, סגי ליה. ודוקא שלא העבירוהו בצדיל העבירה מאיזה אומנות(קכא). אבל העבירוהו, דינו כטבח שיתבאר בסמוך.

(קיה) שאין מכירין אותו כו' - אבל בעירו אין לו תיקון זה שיאמר חשוד אני, שהרי בלא"ה מכירין אותו שהוא חשוד. ומה"ט נמי אין לו תיקון בעירו כמה שיתחייב בשבועה ולא ירצה לישבע, דהא אין מוסרין לו שבועה בעירו. ומה"ט נמי כתב בסעיף ל"ה בעד זומם שילך למקום שאין מכירין, מפני שבעירו אין מוסרין לו עדות. אבל בטבח צריכין לטעם אחר, דהא גם בעירו יש לו תיקון כשחט לעצמו ומוציא טריפת עצמו מתחת ידו בדבר חשוב, דהא מלשחוט לעצמו לא העבירוהו, כיון דהוצרכו להחמיר עליו לענין להכשירו לאותו דבר עצמו שחטא בו, החמירו עליו ג"כ שלא להיות כשר אפילו לענין עדות ושבועה בעירו, דאין הכשר למחצה, משא"כ במלוה בריבית ומשחק בקוביא ומפריחי יונים דלא יוכשרו לחזור להתעסק באלו, דהא מפניהן פסלוהו, כי אם להיות כשר לעדות ולשבועה שנפסלו עבורו, משום הכי הקילו להמצא להן תשובה בעירן (סמ"ע).

(קיט) ויאמר להן חשוד אני - בכאן לא כתב שיאמר כן אדבר חשוב, דכיון דמרע נפשו באמרו שהוא חשוד, א"כ ממילא פסל נפשו אכל דבר, ואין לך דבר חשוב גדול מזה (סמ"ע).

(קכ) ודוקא מועלי שבועות - מיירי אפילו בשבועות של כפירת ממון. אבל י"א דלא מיירי אלא בשבועות שוא וביטוי, אבל בשבועות ממון אפשר דא"צ כל כך, מאחר דצריך שיחזיר מה שהרויח בשבועת שקר (סמ"ע).

(קכא) ודוקא שלא העבירו כו' - י"א דכל שהוכשר לדבר שנפסל בו, זהו מיקרי אומנותו, א"כ אין חילוק בין אם הועבר מאומנותו או לא (סמ"ע).

(לד) ²⁴²חזרת טבח שהיה בודק לעצמו ומוכר ויצא טריפה מתחת ידו, שילבש שחורים ויתכסה שחורים(קכב), וילך למקום שאין מכירים אותו ויחזיר אבידה בדבר חשוב, או יוציא טריפה מתחת ידו בדבר חשוב. (ועיין זי"ל סי' קי"ט)(קכג).

(קכב) שילבש שחורים כו' - החמירו בטבח להלביש שחורים בשביל שהכשיל רבים, וכדי שיכנע לבו, כי השחרות משפיל הגאווה והזדון שבלבבו (סמ"ע), מימינו לא ראינו שהורו חכמי הדור שילך למקום וכו', אלא נותנים לו תשובה כפי עונו בסיגוף ושאר ענינים לפי ראות עיני הדיינים, וי"א דאין לסמוך על זה כלל (פ"ת * ברכ"י).

(קכג) ועיין ביו"ד - הטבח שיצתה טרפה מתחת ידו, פעם אחת ושתים באופן שאין לו רווח ממנו, הכשירו בקבלת דברי חברות בפני שלשה אם היה ניכר בו שהיה דואג ומתאנח על חטאתו ולא כדי שיחזורו לאומנותו והכל לפי מה שהוא האדם, אבל במקום שיש לו רווח ממנו, צריך שילבש שחורים וכו'. ואם המוכר לא שם לב שמכר טריף, שסמך על השותף, אין בזה משום דין טבח שיצאת הטריפה מתחת ידו (ש"ך).

מאיר הַמְשֵׁפֵט זֹלֶק א'

(לה) ²⁴³חזרת עד זומם, שילך למקום שאין מכירים אותו, ונתנו לו ממון חשוב להעיד שקר, ולא רצה.

סימן לה – פסול סומא וחרש, שוטה וקטן, ובו י"ד סעיפים.

(א) ²⁴⁴קטן, פסול להעיד, אפילו היה נבון וחכם, עד שיביא שתי שערות אחר י"ג שנים גמורות (א).
²⁴⁵ואם שהו מלבדקו זמן רב אחר שהיה לו י"ג שנה, ובדקוהו ונמצאו לו שתי שערות (ב), הוא בחזקת גדול משעה שהיה לו י"ג שנה. ²⁴⁶ואם נתמלא זקנו (ג), אינו צריך בדיקה.

(א) שתי שערות אחר י"ג שנים גמורות - פירוש, י"ג שנים שלמות. ולא תימא כשהוא שלשים יום בשנת י"ג הרי הוא כשנה ויחשב כגדול. ועיין מה שכתבתי בסמוך בס"ק (ד) [שזה לאו דווקא יום א' אלא רגע אחד אחרי שנת י"ג] (סמ"ע), משמע [מדברי הסמ"ע] דר"ל דאם נולד באמצע ליל ראש השנה, נעשה בן י"ג שנה בתחילת ר"ה של שנת י"ד, מיהו לחד תירוצא בתוספות⁴⁸, בעינין י"ג שנים מעת לעת עד שעה שנולד (ש"ך, קצה"ח), לא צריכים מעת לעת⁴⁹ (פ"ת).

(ב) ואם שהו מלבדקו כו' ובדקוהו ומצאו כו' - וי"א שאינו בחזקת גדול, והוא ספיקא דדינא (רע"א), ויכול המוחזק לומר קים לי דלא כשו"ע, וי"א דעיקר דלא כשו"ע (פ"ת).

(ג) ואם נתמלא זקנו - בב' שערות לא סגי בזקן דלמעלה, ונתמלא, בריבוי שערות קאמר, ולא בגדולתן, דבשיש לו הרבה שערות אז בצמיחתן סגי, ולא בעינין שיהא שערות גדולות כדבעינין בשתי שערות דבזקן תחתון, כמבואר באה"ע (סי' קנה ס"ח) (סמ"ע).

(ב) ²⁴⁷הגיע לעשרים שנה (ד) ולא הביא שתי שערות, ונולד בו סימן מסימני סריס (ה), הרי הוא גדול, ויעיד. ואם לא נולד בו, לא יעיד עד רוב שנותיו (ו).

(ד) הגיע לעשרים שנה - כשהוא בן י"ט שנים ול' יום משנת העשרים שנים, אזי הגיע לעשרים שנים מיקרי, דל' יום בשנה חשוב כשנה. ולא כמו שכתב המחבר (אה"ע סי' קנה ס"ב), ד"א עד שתהיה בת כ' שנה פחות ל' יום (סמ"ע).

(ה) ונולד לו סימן מסימני כו' - היינו כשאין בשרו מעלה הבל כשהוא רוחץ, ושערו לקוי, ובשרו מחליק, ואפילו נולדו לו סימני סריס קודם שהגיע לבן עשרים דלא נעשה גדול על ידם, מ"מ כשמגיע אח"כ לעשרים שנה נעשה גדול על ידם להבא (סמ"ע), ועיקר שהוא גם למפרע (רע"א ופ"ת), ע"י אה"ע סי' קעב ס"ה (בה"ג).

(ו) עד רוב שנותיו - והיינו שיהיה בן ל"ו שנה, דימי שנותיו של אדם שבעים שנה (סמ"ע).

(ג) ²⁴⁸בן י"ג שנה ויום אחד שהביא שתי שערות ואינו יודע בטיב משא ומתן, אין עדותו עדות בקרקעות (ז), אבל במטלטלים, עדותו עדות.

(ז) אין עדותו עדות בקרקעות - דאינו דייק בעדות קרקע כולי האי, אבל במטלטלין דייק. ועיין לקמן סימן רל"ה דמחלק שם בין מטלטלים לקרקעות ג"כ לענין קנין כנ"מ ענינים (סמ"ע), היינו דוקא לעדות שהיתה כך שוה, דאל"כ מאי שנא קרקע ממטלטלי [דלא כשו"ע] (ש"ך).

(ד) ²⁴⁹מי שהיה יודע בעדות כשהוא קטן, והעיד בה כשהוא גדול, אינו כלום. ויש דברים (ח) שסומכים בהם על עדות שמעיד כשהוא גדול שראה בקמנות, ואלו הם: נאמן לומר: זה כתב ידו של אבי (ט) או של רבי או של אחי (י). ²⁵⁰ויש מי שאומר דעל כתב של אלו נאמן, אבל לא על של אחרים (יא).

(ח) ויש דברים כו' - וכן מי שנתחייב שבועת היסת והביא עד אחד כדי לאפטורי נפשיה משבועה, והמקרה היתה כשהיה קטן, והעיד כאשר היה גדול, וע"י מש"כ לקמן (סי' פז ס"ו ד"ה והעיקר) (פ"ת).

(ט) נאמן לומר זה כתב ידו של אבא כו' - היינו דוקא כשיש עוד אחד עמו שראה כתיבת יד אביו בגדלותו, אז הימנוהו לזה הקטן שהגדיל להצטרף עמו אעפ"י שלא ראה כתיבת יד אביו או אחיו או רבו מעולם בגדלותו, כגון שמתו בעוד שהיה קטן. מיהו גם אותו גדול אף שהוא קרוב לעדי השטר, מקיימין על פיו, רק שלא יהיו עדי הקיום קרובים זה לזה, ודוקא כשאביו ואינך חתומים בעדים על השטר, דמן התורה הו"ל כנחקרה עדותן בכ"ד ורבנן הצריכו לקיים השטר, בזה דוקא הימנוהו אפילו להוציא ממון על ידו (סמ"ע), אבל כשאביו או אחיו הם בעלי דבר שהתחייבו

⁴⁸ נדה מד ד"ה שלשים יום.

⁴⁹ וכן הוא במ"ב ?

במאיר ה'משפט זולק א'

נפשם בכתיבת ידם לשלם לפלוני סך ממון או ענין אחר, אז ודאי אין בנו נאמן להעיד על חתימת אביו או אחיו, לא מיבעיא קטן שהגדיל, אלא אפילו אמר שראה חתימת אביו זו בגדלותו, אינו נאמן, דהו"ל בכלל לא יומתו אבות בעדות בנים, כמ"ש בסימן ל"ג סעיף ב' ובסמ"ע שם סק"ב?, דכיון דאין חתימתו ניכרת הו"ל כמעיד עליו בעל פה והכתב יד כמאן דליתא דמי (סמ"ע, וקצה"ח), דבבחימת ידם קיום שטרות דאורייתא (עי' ש"ך סי' מו סק"י וסי' סט סק"ב), אמנם דאין לחלק (רע"א).

(י) של אחי - עדים שהעידו בב"ד ונחקרה עדותן צ"ע אם נאמנין קרובים להעיד עליהם כך וכך העידו בב"ד פלוני, ועיין מ"ש בסימן ל' סק"מ (מז) (קצה"ח).

(יא) אבל לא על של אחרים - אין חולק על זה (סמ"ע), וי"א דהוא כן מחלוקת (ש"ך).

(ה) ²⁵¹ונאמן לומר: זכורני באשת פלוני שנעשה לה מנהג הבתולות כשנשאת(יב). ונאמן לומר: המקום הזה בית הפרס(יג) (פי' שדה שנאבד או שנחרש בה קבר, והוא לשון פרוסה, שנפרסו ונתרוצצו בה עצמות מתים).

(יב) שנעשה לה כמנהג הבתולות - פירוש, שבשעה שכנסה נעשה לה בכניסתה כמו שעושיין להבתולות, כגון שכיסו ראשה בהינומה, ומקבלין עדות זה להגבותה על פיו מאתים לעיקר כתובתה, ומשום דרוב נשים בתולות נישאות הימנוהו על זה. ומ"מ בעינין עדות זה ולא סמכינין ארובא לחוד, משום דיש ריעותא קצת (סמ"ע), עי' אבן העזר (סי' צו סט"ו) דבעינין אחר עמו (ש"ך).

(יג) המקום הזה בית הפרס - החורש את הקבר הרי זה עושה בית הפרס מאה אמה, שכך שיערו שהמחרישה מולכת עצמות המת ודילמא נגע וכו', ואי איכא בקעה שמוחזק לנו שיש שם בית הפרס והבקעה כולה בספק טומאה, כי מסהיד שהמקום הזה בית הפרס ושכל מה שהוא חוץ ממנו טהור, מהימן. והראב"ד פירש בענין אחר [ז"ל: כבר הוקלה טומאתו שנידש ונפח והוא טהור לעושה פסח ומה טעם נאמן בו משום דטומאת בית הפרס אפי' קודם דישה וניפוח אינה אלא מדרבנן שמא נתגלגלה עצם כשעורה לשם] (סמ"ע).

(ו) ²⁵²ונאמן לומר ²⁵³אפילו הוא לזר: עד כאן היינו באים בשבת, כיון שתחומים דרבנן(יד) ²⁵⁴וה"ה בשאר איסורי דרבנן(טו). ונאמן לומר שהיה פלוני יוצא מבית הספר לטבול לאכול תרומתו לערב(טז), ושהיה חולק עמנו תרומה(יז), ²⁵⁵ויש היינו מוליכים חלה ומתנות לפלוני כהן על ידי עצמו(יח), ²⁵⁶וישאמר לו אבא: משפחה זו כשרה(יט), משפחה זו פסולה, ²⁵⁷או שפסח איזה סימן להודיע שפסח מן המשפחה נשא פסולה, כמו שנתבאר בלבוש העזר סימן ב'.

(יד) כיון דתחומין דרבנן - פירוש, כל עיקרו אינו אלא דרבנן. משא"כ קיום שטרות, דאע"ג דגם הוא מדרבנן, מ"מ הוצאת ממון יש בה צד דאורייתא (סמ"ע).

(טו) וה"ה בשאר איסורי - עי' יו"ד (סי' קכז ס"ג ברמ"א) [ז"ל: קטן אין לו דין עד להיות נאמן באיסורין, מ"מ בקטן חריף ובקי בדבר, ואיכא רגלים לדבריו, יש להחמיר אם מעיד על דבר איסור. ואם מעיד על איסור דרבנן להקל, ולא אתחזק איסורא, כגון בדיקת חמץ, נאמן, דהימנוהו רבנן דרבנן, אבל אם אתחזק איסורא אינו נאמן כלל] (ש"ך).

(טז) יוצא מבית הספר לטבול כו' - והא דצריך לומר שיצא מבית הספר, כדי שלא תאמר שמא עבד כהן הוא דאוכל תרומה בשביל רבו כהן, משא"כ השתא, דהא אסור לאדם שילמד את עבדו תורה (סמ"ע).

(יז) ומ"ש ושהיה חולק עמנו תרומה - אין לחשוש בזה שמא עבד כהן הוא, דאין עבד נוטל חלק בבית הגורן אלא אוכל מחלק רבו, או כשרבו עמו (סמ"ע).

(יח) לפלוני כהן ע"י עצמו - פירוש, כך העיד התינוק, על ידי היה אבי שולח לו חלה ומתנות. אבל אם אמר שהיה שולחם לו ע"י אחר, אינו נאמן, דדילמא לא דק (סמ"ע).

(יט) ושאמר לי אבא משפחה זו כשרה - מפני שאין בהן אלא גילוי מילתא משום הכי הימנוהו. ואם שנים קטנים הן שהגדילו, פסוליין אפומייהו לגמרי, ואם עד אחד הוא, חיישינן ליה ולא מכריזין עליה, ויש חולקים [וסוברים אף על גב דקי"ל דאין הולכין בממון אחר הרוב, כיון דאיכא רובא והוא דבר של פרסום גלויי מילתא בעלמא הוא] (סמ"ע).

(ז) ²⁵⁸וכל אלו, אם עובד כוכבים או עבד ראה אותם והעיד אחר שנתגייר ונשתחרר, אינו נאמן(כ)(כא).

באיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶק א'

(כ) גוי או עבד כו' אינו נאמן - עי' אור"ח (סימן שצט ס"ו): דאתחומין נאמנין עבד ושפחה אפילו קודם שנשתחררו, דנאמנות דתחומין דאינו נאמן משום תורת עדות, דא"כ לא היה נאמן עבד ושפחה דפסולין לעדות, אלא דהימנוהו משום דאינו אלא גילוי מילתא בעלמא. והמחבר רמזו במה שכתב "והעיד" אחר שנתגייר כו', ללמדנו דדוקא במקום דבעינן עדות אין נאמנין, משא"כ בתחומין (סמ"ע).

(כא) אינו נאמן - מפני שבהיותו גוי לא הויה רמיא עליה, ומילתא דלא רמיא עליה, אמר ולא אדעתיה. ובהיותו עבד נמי, כיון דאין בידו לשחרר נפשו, ועוד, דעבד אינו חייב בכל המצוות (סמ"ע), עדות האנוסים אינם נאמנים אחר שבאו לכלל כשרות, דבעינן תחילתו וסופו בכשרות (ש"ך), בפסול עבירה דרבנן לא בעינן תחלתו בכשרות, כיון דבעבירה דרבנן בעינן חימוד ממון דוקא וכמ"ש רמ"א לעיל (סי' לד ס"ג), וא"כ אין פסולו אלא משום חשד נגיעת ממון בעדות זו וכמ"ש בסמ"ע שם (סק"י), וא"כ כיון דבנוגע גופיה לא בעינן תחלתו בכשרות אלא כיון שסילק נפשו רשאי להעיד (עיין לעיל סימן ל"ג סעיף ט"ו), הכי נמי בפסול דרבנן דהוא משום חימוד ממון ואינו פסול הגוף ואינו בגדר עדות כלל לא שייך ביה תחלתו בפסול. אמנם ברשע לאיסור תורה שייך ביה תחלתו בפסול, ודלא כש"ך. ועיין באה"ע (סימן מ"ב סעיף ה) דאנוסים לא נפסלו אף על גב דעברו על מצות קידוש השם⁵⁰ (קצה"ח).

(ח) שוטה, פסול. ולא שוטה שהוא הולך ערום ומשבר כלים וזורק אבנים בלבד, (אלא) כל מי שנטרפה דעתו ונמצאת דעתו משובשת תמיד בדבר מהדברים (כב), אף על פי שהוא מדבר ושואל כענין בשאר דברים, הרי זה פסול, ובכלל שוטים יחשב.

(כב) משובשת תמיד - כתב "תמיד", לאפוקי באקראי בעלמא (סמ"ע).
(ט) הנכפה²⁶⁰ (פי' המוכרח ליפול לארץ מחמת חולי המשגע אותו לעתים), בעת כפייתו, פסול, ובעת שהוא בריא, כשר. ואחד הנכפה מזמן לזמן, או הנכפה תמיד בלא עת קבוע, והוא שלא תהיה דעתו משובשת תמיד, שהרי יש נכפים שגם בעת בריאותם דעתם מטורפת. וצריך להתיישב בעדות הנכפים הרבה.

(י) הפתאים ביותר (כג), שאין מכירין דברים שסותרים זה את זה, ולא יבינו עניני הדבר כדרך שמבינים שאר עם הארץ, וכן המבוהלים והנחפזים בדעתם, והמשתגעים ביותר (כד), הרי אלו בכלל השוטים. ודבר זה לפי מה שיראה לדיין, שאי אפשר לכויזן הדעת בכתב.

(כג) הפתאים ביותר - זהו החילוק בין פתי לשוטה, שהשוטה דעתו היא משובשת ומטורפת לגמרי בדבר מהדברים, משא"כ פתי שאינו מטורף לגמרי בשום דבר. אבל מצד אחד הוא גרע מהשוטה, שהשוטה בשאר דברים הוא חכם כשאר בני אדם. והפתי הוא שאין לו שכל גמור, ואינו מבין שום דבר בדרך שמבינין אותו שאר בני אדם, ומשום הכי סיים וכתב דבכלל שוטה "יחשב", והיינו לדין פסול, אבל לאו שם שוטה עליו (סמ"ע).

(כד) המבוהלים והנחפזים בדעתם והמשתגעים ביותר - נראה שכל הני פירושים הוא שאינם מתונים בעניניהם, אלא כל מעשיהן עושין במהירות ולא מבינים לסוף הענין ולתכלית המעשה, מ"ה זה ג"כ בשם שגוען ושטות יחשב (סמ"ע).

(יא) חרש, פסול. אחד מדבר ואינו שומע, או שומע ואינו מדבר ודעתו נכונה, מפני שצריך להעיד בבית דין בפיו, ושיהיה ראוי לשמוע דברי הדיינים והאיוס שמאיימים עליו. וכן אם נשתתק (כה), אף על פי שנבדק כדרך שבדקים לענין גיטין ונמצאת עדותו מכוונת, והעיד בפנינו בכתב ידו, אינו עדות כלל (כו), חוץ מעדות אשה (כז), לפי שבעגונה הקילו.

(כה) וכן אם נשתתק כו' - פירוש, שהיה יכול לדבר בתחילה ואח"כ נשתתק. וזהו שסיים וכתב בזה "והעיד בפנינו בכתב", דכיון דמתחילה היה יכול לדבר וגם יכול לשמוע לימד עצמו לכתוב. ומ"ש "אעפ"י שנבדק כדרך שבדקים לגיטין", גם מדובר על המדבר ואינו שומע או איפכא, וז"ש שם "ודעתו נכונה", ר"ל, נכונה בבדיקה זו. גם י"ל דכתב זה בנשתתק, משום דבגיטין דוקא בנשתתק הוא דצריכין לבדוק בבדיקה זו היכא שנשאה קודם שנשתתק דהוה קדושי קדושי גמורין, ואח"כ נשתתק. משא"כ בשומע ואינו מדבר או איפכא כשהיה כן משנולד, דאפילו אינו עומד בבדיקה זו יכול לגרש, דאמרינן ככניסתו כן היא יציאתו (סמ"ע).

⁵⁰ עי' לעיל סי' לד סק"פ).

מאיר ה'משפט' זולק א'

(כו) ומ"ש אינו עדות כלל - הטעם כבר נתבאר לעיל (סי' כח סי"א) דדרשינן מדכתיב על פי שני עדים, מפייהם ולא מפי כתבם. וזהו שאינו יכול להעיד בפיו כלל פסול גם למ"ד שיכול לשלוח עדותו לבית דין בכתבו, כל שיכול לדבר, משום דראוי הוא להעיד בפיו (סמ"ע).

(כז) אינו עדות כלל חוץ מעדות אשה - עיין באבן העזר (סי' יז סי"ב) (ש"ך).
(יב) ²⁶³סומא בשתי עיניו(כח), אף על פי שמכיר הקול(כט)(ל) והאנשים ומכוונת עדותו, פסול.
(כח) סומא - אף שרואה מעט, אם אינו יכול להבחין בין איש לאיש אפילו כשהוא מסתכל בהם, עדותו בטלה מן התורה, אף שהוא מבחין אותו בטביעת קול (פ"ת).
(כט) אף על פי שמכיר הקול כו' -

(ל) שמכיר הקול והאנשים - פי' אע"פ שמכירין הקול וידעו האנשים פסול, וי"ג "קול אנשים" (סמ"ע), י"א דמלשון זה משמע דטביעת עין דקלא מהני לענין עדות, אלא דבסומא פסול מגזירת הכתוב, אבל היכא דיכול לראות מהני טביעת עינא דקלא אף שלא ראה הבע"ד. ומיהו העיקר שגם סומא אם הוא מכיר הקול ומכיר האדם על ידי משמוש שלו, יכול להעיד, ועי' מש"כ לקמן (סי' פא סי"ג ד"ה החביא), ועדים שראו את הדבר בתוך מה שנצטייר במראה זכוכית, דאם ראה הדבר עצמו מתוך זכוכית פשיטא דהוי ראייה גמורה, אך אם אינו מסתכל בדבר כלל רק הסתכלותו הוא במראה, יש להסתפק בזה, אבל אם הוא באופן שלא יש להסתפק בשום מציאות, אפשר דמיקרי ראייה (פ"ת), דייך הרואה דרך משקפיים כשר, אבל הרואה לבנה דרך מראה (שפיגל) לא יכול לברך (פ"ת * פ"ת).

(יג) ²⁶⁴היה חרש או שומט או סומא בשעה שנמסר לו העדות, ובריא בשעת העדאת העדות, או איפכא, פסולים. אבל אם היה בריא בשעה שנמסר לו העדות ובשעת העדאת העדות, אף על פי שבאמצע נתחרש או נשתטח או נסתמא, מאחר שתחלתו וסופו בכשרות, כשר.

(יד) ²⁶⁵אשה, פסולה. וטומטום ואנדרוגינוס, פסולים מספק(לא). וכל מי שהוא ספק כשר ספק פסול(לב), הרי הוא פסול. הגה: ²⁶⁶וכל אלו הפסולים, פסולים אפילו במקום ללא שכיחא אנשים כשרים להעיד, וכל זה מדינא(לג), אבל ²⁶⁷י"א דתקנת קדמונים(לד) הוא דמקום שאין אנשים רגילים להיות, כגון צב"ה של נשים(לה) ²⁶⁸או בשאר דבר אקראי שאשה רגילה ולא אנשים, כגון לומר שבגדים אלו לבשה פלונית וכן שמה, ואין רגילים אנשים לקדקד בזה, נשים נאמנות. ²⁶⁹ולכן יש מי שכתב דאפילו אשה יחידה(לו), או קרוב(לז) או קטן(לח), נאמנים בענין הכאה ובזיון ת"ח או שאר קטטות ומסירות, לפי שאין דרך להזמין עדים כשרים לזה, ואין פנאי להזמין. ²⁷⁰והוא שהתובע טוען בזיון(לט) (וע"ל סכ"ח סט"ו בהג"ה).

(לא) ואנדרוגינוס פסולים - עיין באה"ע (רמ"א סי' מד ס"ה [ז"ל: י"א דאנדרוגינוס ודאי זכר], ושו"ע סי' קעב ס"ח [ז"ל: אנדרוגינוס, אינו בר חליצה ויבום. וי"א שדינו כזכר לכל דבר]) (ש"ך).

(לב) וכל מי שהוא ספק כו' - עי' לעיל (סי' לד סכ"ח): שנים שהעידו באחד שהוא פסול, ובאו שנים והכחישום, הרי זה ספק ופסול. והטעם, דכל עדות באה להוציא או לחייב ממון על ידן, והמוציא מחבירו עליו הראיה (סמ"ע).

(לג) וכל זה מדינא כו' - עיין לקמן סי' תח שלא כתב שם דמכח תקנה שומעין לעדותן כמו שכתבו כאן, רצ"ל דשאני נזקין דשכיחי (סמ"ע).

(לד) דתקנת קדמונים - עי' לקמן (סי' תח ס"א) שהמחבר חולק על הוראה זו שמביא הרמ"א וכאן משום גדר נגעו בו (ט"ז), אחד שיצא לו שם גניבה בעיר, ואחר ימים אחדים נמצאו שתי בתולות שאמרו שראו הגניבה בבית פלוני אלמוני, ואותו פלוני מכחיש את הבתולות. אין כאן מקום לתקנה, חדא, התובע אינו טוען ברי. ואף שכאן יצא שם גניבה בעיר ויכול הוא לטעון ברי שנגנב, אבל אינו יכול לטעון ברי שהגניבה היא ביד פלוני. ועוד, דאפילו היה טוען ברי שהגניבה אצל פלוני והבתולות העידו כדבריו, ג"כ אי אפשר להוציא ממון בעדות נשים, כי נראה דעד כאן לא אמרו שבדבר דלא שכיח עשו תקנה להאמין לפסולים, אלא בדבר הנעשה פתאום ונגמר הדבר לגמרי, כגון הכאה או מסירות, שמי שלא היה בשעת מעשה שוב אי אפשר לו להעיד על זה. אבל כאן, אף אי גניבה לא שכיחא דכל הגונב עושה בסתר, הרי הבתולות לא העידו שראו שפלוני גנב, רק העידו שראו הגניבה בידו, וזה אינו על רגע אחד, שהרי אפשר לגניבה להיות בידו זמנים טובא, ואפשר שגם אנשים יראו בידו, אלא שלא אירע שראו אנשים, בזה לא תיקנו שיהיו נשים או פסולי עדות כשרים, והבו דלא לוסף על התקנה, ועיין מה שכתבתי בסקי"א (פ"ת).

(לה) כגון בכ"ה של נשים - כ"ז דוקא שלא החזיק ג' שנים, אבל החזיק ג' שנים תו לא מפקעין מיניה בעדות נשים, ולעולם עד אחד באנשים מהימן יותר מב' נשים (ש"ך), בית דין שלחו שנים

Commented [YL70]:
אם שיטה זו מובא
שם, זכור לי שכן

במאיר המשיפט זולק א'

לגבות עדות מן אשה אחת על מקומות בבהכ"נ בעזרת נשים, וגבו בית דין שלא בפני בעל דין, ופסקו פסק דין על פי עדותן, וכעת האשה הנ"ל חוזרת מדבריה. ועי' לעיל סי' כ"ח סעיף כ"ג, שיכולים הקהל לתקן ששני סופרים מגבין העדות, וכבר נהגו כל בתי דיני ישראל לשלוח נאמני הקהל לנשים יקרות שיגידו העדות, במקום שאין צריך להעיד לפני בית דין, ס"ל לכמה גאונים דאינו יכול לחזור ולהגיד, ודעתי נוטה שאין שום בית דין יבטל דברי בית דין חבירו (פ"ת).
(לו) דאפילו אשה יחידה כו' - בכל דבר חירוף ומריבה בלא הכאה עד אחד נאמן, ואפי' אשה וקרוב, וא"כ מן הדין היה ראוי לעונש מלקות או נידוי כשהביאה העד אחד המסייע לה, ואם הוא המשיך והוציא שם רע עליה, בודאי כי הוא ראוי לעונש גדול, עי' רמ"א (או"ח תרו ס"א) על ראובן שהוציא שם רע על שמעון, ואשתכח שיקרא, דאם ירצה שמעון שלא להתפייס ולנטור לו איבה אינו איסור בזה. דילמא אינש שמע באפוקי קלא בישא ולא שמע בפיוסי ולא נפק מידי חשדא, הרי דהוצאת שם רע גדול עונו ואין לו מחילה עולמית, על כן ראוי לב"ד ודאי ליסרו (רע"א * לחם רב)⁵¹, התקנה לא היתה רק היכא שגוף המעשה ידוע ע"י קלא דלא פסיק, או באין מכחישין שבודאי היה כאן הכאה וקטטה ומלשינות, ועדותם של אלו הוא רק לברר הדבר איך היה, שהוא רק גילוי מילתא בעלמא. אבל אם גוף המעשה אין ידוע רק על פיהם, וזה מכחיש לגמרי, בודאי דאין נאמנים. ועוד אם העד שונא אינו נאמן כלל (פ"ת).
(לז) או קרוב - וי"א דקרוב לעולם אינו נאמן, אם לא לחובתו נאמן (ש"ך).
(לח) או קטן נאמנים - ואם הוא שונא פסול להעיד. וי"א דאשה אינה נאמנת אם הוא שונא לה (רע"א).

1: Commented [YL71]
לחם רב ציין לרמ"א
סי' רנז, ולא הבנתי
כוונתו

(לט) והוא שהתובע טוען בריא - ר"ל לאפוקי אם טוען שמא, ותובע אותו מכח עדות אלו העדים דאין עדותן כשרה. ועיין רמ"א לעיל (סי' כח ס"טו), ועיין עוד רמ"א יו"ד (סי' קכז ס"ג ז"ל):
ואשה נאמנת בדבר איסור לומר: תקנתיו, ודוקא בודאי איסור, כגון ניקור בשר וכדומה לו, אבל בספק שמא אין כאן איסור, כגון שצריכה לברר דגים טמאים מטהורים, או איסור שיש בו צדדים להקל, אין אשה נאמנת, דאשה דעתה קלה להקל.], ובאבן העזר (סי' יז ס"ח ז"ל): אשה אומרת: מת, או היא שאמרה: מת בעלי, ואחר כך בא עד כשר ואמר: לא מת, הרי זו לא תנשא ואם נשאת תצא. ויש אומרים שאם אשה אחרת או היא שאמרה: מת, והתירוה לינשא על פיה ואח"כ בא עד כשר ואמר: לא מת, לא תצא מהתירה (אבל אם באו תחלה שתי נשים והתירוה לינשא על פיהן, ואחר כך בא עד אחד, לא תצא מהתירה לכ"ע).]. (סמ"ע).

סימן לו - רבים שהעידו, ונמצא אחד מהם קרוב או פסול, ובו ב' סעיפים.
(א) ²⁷¹עדים רבים, שנמצא אחד מהם קרוב או פסול, עדותן בטלה (א)(ב). במה דברים אמורים, בזמן שנתכוונו כולן להעיד. אבל אם לא נתכוונו כולם להעיד (ג), תתקיים העדות בשאר. וכיצד בודקים הדבר, אומרים להם בית דין: כשראיתם דבר זה, באתם כדי להעיד או כדי לראות בלבד, כל מי שאמר: להעיד באתי, מפרישים אותו (ד)(ה)(ו), אם נמצא באלו שנתכוונו להעיד קרוב או פסול, עדותן בטלה (ז) ²⁷²(אפי' לא ידעו זה מזה (ח)). ²⁷³ואם היו כל העדים כשרים, אחד שנתכוון להעיד ואחד שלא נתכוון להעיד (ט) וראה הדבר וכוון עדותו, חותכין הדין על פי עדותו. הגה: ²⁷⁴אבל אינו יכולים לכתוב שטר על כך, אף על פי שראו הקנין, וחסד קנין לכתובה עומד, הואיל ולא הזמינס לכך (וע"ל סימן ל"ט סעיף ה'). ²⁷⁵וי"א שאפילו כוון לראות כדי להעיד, אינו פוסל אלא אם כן בא לבית דין והעיד, דתרתיה בעינינו (י)(יא), כוון לראות כדי להעיד, ובא לב"ד והעיד (יב). הגה: ²⁷⁶שטר שחתוס (יג) עליו עד פסול ונתבטל כל העדות, מכל מקום אם העדים הכשרים זוכרין העדות ע"י ראיות השטר, יכולין לחזור ולהעיד (יד) לזד לפני בית דין, ובית דין יכתבו עדותו וחסדו שטר (טו). ²⁷⁷תקנת הקהל שחתוס עליה עד פסול (טז), או שטר שחתוס עליו צעל לזכר ענמו (יז), כשר בלתי, לאלו לא נתכוונו להעיד (יח) וע"ל סי' מ"ה סעי' י"ב וי"ג. ואם הזמין התובע עדים כשרים (יט), ועמדו שם קרובים ופסולים, אפי' נתכוונו להעיד, והעידו, לא נתבטלה עדות הכשרים (כ). וכן כשאדם צריך לעדות ומצוה להחרים כל מי שיוודע לו עדות שיבא ויעיד, והעידו כשרים ופסולים, לא נתבטלה עדות הכשרים, שלא היתה כוונתו אלא בראויים להעיד.
(א) עדים רבים שנמצא כו' עדותן בטלה - פי' שראו עדותן כאחד דוקא, וכמ"ש לקמן ס"ק (יא) (ש"ך).

⁵¹ עי' סמ"ע לקמן סי' תכ ס"א ד"ה ועי' או"ח, ועי' רע"א סי' שפו ס"ג ד"ה המבטל כיוסו.

במאיר ה'משפט זולק א'

(ב) שם - הא דקיימא לן נמצא אחד קרוב או פסול עדות כולם בטלה, הוא דוקא בפסול מן התורה, אבל בפסול מדרבנן לא אלים פסולו לפסול הכשר שעמו, ויש חולקים (פ"ת).

(ג) אבל אם לא נתכוונו כולם להעיד כו' - אבל אם לא נתכוונו כולם להעיד, תתקיים העדות בשאר שנתכוונו להעיד וכמ"ש בס"ק(ד) (ש"ך).

(ד) עד מפרישין אותו - מיד שבאו כת אחת יחד לפני בית דין להעיד, אפילו קודם שידעו שנמצא ביניהן קרוב או פסול שואלין לכולם האם לראות באתם מתחילה או להעיד, ועושין כן מפני חשש שימצא ביניהן קרוב או פסול, ואם ימתנינו עד שיוודע שיש ביניהן קרובים או פסולים וישאלו להקרובים או להפסולים לחוד, יש לחוש לרמאות, שיכוונו לומר להעיד כיונו לבטל העדות כשיהיה לטובת הבעל דין שהוא קרוב שלהן, ופעמים איפכא. אבל י"א דאין שואלין אלא להקרובים או הפסולים, וממילא כל זמן שלא נודע שיש ביניהן קרוב או פסול אין כאן שאלה כלל, וכן עיקר (סמ"ע), וי"א דלכו"ע מיירי כשנודע שיש בהן קרוב או פסול, אז שואלים כדי להפרישם, דכיון דבקרוב ופסול שבא לראות אין פוסלים שאר העדות, א"כ ע"כ כיון שלא באו אלא לראות לא חשיבי עדות, א"כ גם הכשרים שבאו לראות לא חשיבי עדות ואין חותכין הדין על פיהם, אבל אם כולם כשרים חותכין הדין גם על פי אותם שלא נתכוונו להעיד (ש"ך), וי"א שעדים ששמעו הדבר מפי בעלי המעשה אך לא נתכוונו להעיד ולא הובאו לשם לשם עדות אין בעדותן כלום אם באים לאחר זמן להעיד בב"ד, וש"מ דאם לא נתכוונו להעיד בשעת ראית המעשה אין עדותן עדות (רע"א ופ"ת * טורי אבן ופמ"א), עיין ש"ך, ולכן ראוי ונכון לכל מסדר קידושין לזרו לייחד עדים בשעת קידושין שיהיו אלו עדים המיוחדים מכוונין להעיד, דאל"כ הו"ל נמצא אחד מהם קרוב או פסול כיון דבמעמד שם עומדים בערבוביא פסולים עם כשרים, ואף על גב דזה ודאי שהפסולין אין מכוונין להעיד כל שהכשרין ג"כ אין מכוונין הו"ל נמצא אחד מהם קרוב או פסול, ועוד⁵² המקדש בלא עדים אינה מקודשת ואפילו עדים עומדים אחורי הגדר נמי לא מהני אלא בעינן שיראו המקדש והמתקדשת את העדים ולקדש בפני עדים, דאל"כ הוי מילי דהשטאה ואין בקידושין ממש אפילו שניהם מודים ואפילו עומדים העדים אחורי הגדר, וא"כ כיון דהמקדש והמתקדשת צריך לכיון לעדים בשעת קידושין א"כ הו"ל כאומר בשעת מעשה כל מי שיוודע יהיה עד דכוונתו לכשרים, ולא משכחת נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותן בטילה אלא היכא דאין צריך עדים לגוף המעשה וגם לא יחד את עדיו, אבל קידושין וגיטין דצריך לכיון לעדים דאל"כ אין כאן קידושין וכל שמכוין לקדש בפני עדים ודאי דעתו על הכשרים ואין הפסולים כל כמינייהו להפסיד (קצה"ח), וי"א נגד הש"ך דכל שלא העידו הפסולים בבית דין רק הכשרים העידו, לא נתבטלה עדות הכשרים אפילו ראו כאחד, רק כשהעידו הכשרים והפסולים בבית דין וגם ראו ביחד ואפילו לא נתכוונו כולם להעיד, בזה פוסל הש"ך אף עדות הכשרים. הטעם דתיכף כשוראה ונתכוין להעיד מיקרי עד, הן לענין קרוב או פסול לבטל עדות הכשרים, והן לענין אין עד נעשה דיין. אבל אם כשמעידין הכשרים, הפסולים לא העידו כלל, דאז נקרא על הכשרים שם עדות בשעה שמעידים, ועל הפסולין לא נקרא שם עדים כלל, דהא לא העידו כלל, לא שייך כלל לומר עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה, דהא אין על הפסולים שם עדות כלל, ואף להסמ"ע [סק"ד(ד)] דחולק על הש"ך וסבירא ליה דאם כולם לא נתכוונו להעיד לא נתבטלה עדות הכשרים מחמת צירוף הפסולים, מכל מקום אם העידו אחר כך בתוך כדי דיבור ואמרו בשעת עדות שראו זה את זה, אף הסמ"ע מודה דנתבטלה עדות הכשרים, דכיון דנצטרפו בהגדה תוך כדי דיבור נתבטלה כל העדות, ועיקר כהסמ"ע. והנה אם בשעת ראיה כשר היה, ואחר כך בשעת הגדה נפסל מחמת קורבת אישות או שאר פסול, בודאי דגם כן בטלה כל העדות, עי' קצות החושן [סק"יא], אך מה שכתב בקצות החושן שם, דבהיה כשר מתחילתו בעינן צירוף בשעת הגדה. לא נראה לי כן. ונראה דאפילו לא העידו כלל נפסל כשהעידו אפילו אחר כדי דיבור, אמנם לדעת המחבר בסעיף ב' דבעינן שידע הכשר בפסול הפסול, ודאי דכשר בכהאי גוונא (נתה"מ).

(ה) שם - אם הראו בעצמן בשעת ראיה שכוונו להעיד, כגון שהתרו בו, כל העדות נפסלת בשבילן (סמ"ע), וי"א דהתראה לא שייכא רק בדיני נפשות, ודיני נפשות לא שייכי האידינא (ש"ך). וי"א דאם התרו בו בשעת מעשה או כיוצא בזה שעשה גילוי דעת בשעת מעשה דרוצה לאסחודי, אפילו שלא בא לבית דין עדותן בטלה (נתה"מ).

⁵² המשך הלשון הוא מדבריו סק"ו.

מאיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶק א'

(ו) שם - פי' דאמרינן להו לקרוב ופסול וכו'. והיינו דוקא כשאנו יודעים שקרובים ופסולים היו שם בשעת ראיית מעשה, והלכך כיון דנצטרפו לעדות בשעת ראייה, נאמנים ג"כ בזה שכיונו להעיד. אבל אם אין ידוע שהיו שם ויבואו קרובים ויאמרו היינו ג"כ שם ולאסהודי אתינן, אינו נאמן⁵³ (ש"ך), אפילו היו הפסולים נאמנים, מכל מקום הא הכשרים נאמנים שלא ראו את הפסולין, ממילא לא נצטרפו כשלא ראו זה את זה, כמו שכתב הש"ך בס"ק(ז). ונראה טעמו, דלא בעינן רק שיאמר אחד מן הכשרים שראו הפסולין, דהא סגי כשמקצתן רואין אלו את אלו, ומשום הכי שפיר כתב הש"ך דהקרובים אינן נאמנין שהיו שם, ובעינן שני כשרים שהיו הקרובים שם. אמנם לפי מה שכתבתי בסמוך לא אתי דברי בפירוש דברי הש"ך (נתה"מ).

(ז) אם נמצא באלו כו' עדותן בטלה - פירוש, אפילו אם לא העיד כלל, וי"א דה"ה איפכא כשהעיד עמהן תוך כדי דיבור, אף על פי שמתחילה לא בא אלא לראות, ואפילו לא ראו כאחד, עדותן בטלה (סמ"ע), עיקר דלא כ"א בסמ"ע, ובכל ענין בעינן שיראו כאחד וכיונו להעיד, וכמ"ש לקמן [סק"יב]), אבל אם הוזמו הפוסלים, כיון שאינם אומרים אמת אינם מבטלים העדות אא"כ העידו תוך כדי דיבור (ש"ך), לא בעינן הצטרפות ראייה והגדה אלא דוקא גבי דיני נפשות, משום דגבי דיני נפשות אין שנים מצטרפין עד שיראו כאחד ויגידו כאחד, ומשום הכי כשהוקש שלשה לשנים שיפסול בצירוף קרוב או פסול היינו נמי כשראו והגידו כאחד דאם לא כן אינו יכול להצטרף כלל דהא בכשרים נמי אין מצטרפין כהאי גוונא, אבל בדיני ממונות דקי"ל (סי' ס"ו) דאפילו לא ראו כאחד ולא הגידו כאחד מצטרפין, וא"כ הוא הדין נמי לצירוף קרוב או פסול נמי עדותן בטילה, (קצה"ח), במש"כ הש"ך "ובכל ענין בעינן וכו'" עיין מה שכתבתי לעיל סק"ד). ועוד מש"כ הש"ך בענין עדים זוממין, קשה שכן הוא כתב לעיל סק"ו(ו) דאין קרוב או פסול נאמנים שהיו שם עד שיהיה ידוע שהיו שם, ועל כרחך האי "ידוע", היינו בעדים, ואם כן קשה ממה נפשך, אי ליכא עדים כשרים שהיו שם, אפילו לא ניזומו אינן מבטלין עדות הכשרים, ואי יש עדים כשרים שהיו שם או שאלו עדים כשרים אמרו שראו את הפסולים שם, אם כן לא הויין עדי הזמה עדות כלל, דהא הוי כתרי ותרי, דעדים אלו אומרינן שהיו הפסולין במקום זה והמזימין אומרים שהיו במקום אחר, וממילא אין מוציאין ממון מחזקת הנתבע כמו בכל תרי ותרי. ועוד נראה, דכאן ודאי העדים כשרים נאמנים כשאומרים שראו את הפסולין יותר מן המזימין, כיון דבעדות זו שאומרינן שראו שראובן לזה משמעון מנה, אמרו גם כן בתוך כדי דיבור שראו בשעת ראייה את הפסולין, דאחר כדי דיבור לא מהימני לבטל עדותן, ובתוך כדי דיבור ודאי דנאמנין למיעקר סהדותיהו, לכן נראה דמיירי שאחד מן הכשרים המעידין בראיית ההלואה אומר שראה הפסולין, דנאמן גם כן לבטל עדותו, וכיון שנתבטלה עדות של אחד מן הכשרים, נתבטלה כולה, דלא גרע מאחד אומר איני יודע בחקירות שעדות כולם בטלה מטעם דהוי כנמצא אחד קרוב או פסול, והכא נמי כשאמר בתוך כדי דיבור של החקירות שראה בפסולים נאמן לבטל לכל העדות, במיגו שהיה אומר שאינו יודע בחקירות שהיה מבטל כל העדות להש"ך בסימן ל"ג בס"ק(לב), או שהיה מכחיש עדים בחקירות שהיה מבטל כל העדות, ה"נ כשאומר שראה הפסולים נאמן לבטל כל העדים במיגו זה, מה שאין כן כשניזומו הפסולים על ידי עדים כשרים, נהי דאין דין הזמה שייך במזימים את הפסולים, מכל מקום הא ודאי הכשרים נאמנים יותר מן הפסולים, וגם שנים נאמנים יותר מן האחד, וכיון דהמזימין נאמנין שלא היו הפסולים שם, ממילא עדות הכשר קיימת, אף שאמר שקר לפני בית דין במה שאמר שהפסולין היו שם, דהא המזימין מכחישין אותו, מכל מקום לא נפסל העד במה שאמר שהיו שם הפסולין, כמבואר בסוף סימן כ"ט בהג"ה מטעם דאין העד מדקדק מי היה עמו, עיין שם, וממילא נשאר עדות הכשרים קיימת (נתה"מ).

(ח) אפילו לא ידעו כו' - הג"ה זו צריכה להיות למטה, אחר שכתב דעת הרא"ש, שכן אפשר ששיטת הרמב"ם לא סובר כך, וכן צ"ל, ובא לב"ד והעיד "אפילו לא ידעו זה מזה" דתירתי כו'. ומיהו יש לדחוק ולומר דמה שכתב רמ"א כאן אפילו לא ידעו כו', ר"ל דהפסול לא ידע בהכשר, וקמל"ן דאף דלא כיון לצרף עדותו עם הכשר, אפילו הכי פסול, וכ"ש כשידע ממנו, אבל מיירי דהכשר יודע מהפסול (סמ"ע), פירוש אם העידו אח"כ בב"ד בטלה עדותן לכו"ע אף שלא ידעו זה מזה. דלהרמב"ם פסול אפילו לא העידו אח"כ כלל, כיון שנצטרפו בראיית המעשה, ולהתוס' ג"כ פסולים כשהעידו אח"כ אפילו לא ידעו זה מזה, ואפילו להרי"ף (בעל סברא הראשונה דלקמן סעיף ב') דבעינן שידעו הכשרים בפסול הפסולים, היינו שידעו שהם פסולים, אבל אין צריכים לידע שהפסולים העידו אח"כ בב"ד, אלא כיון שנצטרפו מתחילה בשעת ראייה סגי. ועוד נראה

Commented [YL72]:
ולי כדאי לא להביא
את דברי הנתה"מ?

⁵³ עי' נתה"מ לקמן סק"ז(ז).

באיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֵק א'

דאָף להרמב"ם דמיד בשעת ראייה נפסלו אף דלא העידו אח"כ, מ"מ משכחת לה אפילו לא ידעו זה מזה, דנהי דבעינן שידעו שהם פסולים וגם שיראו כולם כאחד, וכמ"ש לקמן ס"ק?, מ"מ בזמן שמקצתן רואין אלו את אלו הוי ראו כאחד, א"כ משכחת לה בעדים רבים שראו ומקצתן רואים אלו את אלו, דמצטרפים יחד אף אותן שאין רואין זה את זה, א"כ אם נמצאו שם פסולים אפילו לא ידעו זה מזה כיון שמקצתן רואים אלו את אלו עדותן בטלה. ודלא כסמ"ע ס"ק ה' (ש"ך), [כהסבר דברי הש"ך] דוקא בנמצא קרוב או פסול סבירא ליה להרי"ף כיון שאין שם עדות על הפסול, דהא הפסול לאו עד הוא, לא שייך לומר עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה, דהא הפסול לאו עדות הוא, ואין הכשר נפסל רק מטעם שצירף עצמו לפסולים, משום הכי כשהכשרים לא ידעו בפיסול הפסולים ואין עליהם אשם במה שצירפו עצמן לפסולין, לא נתבטלה עדותן, מה שאין כן בשכולן כשרים לעדות ועדות של כשר אחד נתבטלה, בטלו כולן, מטעם עדות שבטלו מקצתן בטלו כולן (נתה"מ), וי"א שדברי הרמ"א במקומם, דאפילו לדעה הראשונה בשו"ע אין צריך שיעיד הפסול בב"ד אלא פוסל בהעדות שנתכוין להעיד, מ"מ אין צריך שידע הכשר מהפסול (ט"ז).

(ט) ואם היו כל העדים כשרים כו' ואחד שלא נתכוון כו' - יש אומרים אם באו בזמן מועט אחר המעשה הוו עדים אפי' לא כיוונו לעדות אבל אם באו זמן רב אח"כ להעיד בדבר ההוא אין מקבלין עדותן (פ"ת).

(י) ויש אומרים כו' דתרתיה בעינן כו' - עיקר כדעה הראשונה דבכיון להעיד לחוד סגי אפילו לא העידו אח"כ, (ש"ך), וי"א דעיקר כדעה השניה, ואם העדים שהעידו לא נודמנו יחד מתחילה לשם עדות, רק שבאו לב"ד והעידו על ענין הידוע להם, אין הגדתן בב"ד פוסלת הכשרים לדעת רוב הפוסקים שהסכימו דתרתיה בעינן ראייה והגדה. ואף לדעת הסוברים דבראייה לחוד מיפסלי כל שכיוונו להעיד, ונצטרף לזה דה"ה הגדה יחד בב"ד, אף שלא כיוונו יחד מתחילה להעיד כלל, נראה ברור דהיינו דוקא אם העידו יחד תוך כדי דיבור, כיון דעיקר עשייתן עדות אחת וצירופן הוא על פי הגדתן בב"ד, בודאי בעינן שיעידו כאחת או בתכ"ד, דאם לא כן במה יצטרפו, אבל אם העידו בזה אחר זה, וכ"ש אם לא ידעו האחרים בפסול הקרוב או פסול, ודאי אין עדות הכשרים מתבטלת בשבילו, וכדעת הרי"ף (הובא בסעיף ב), ועוד יש מקום בזה לומר, כיון דעיקר העדות בנידון דיין אינו רק במילתא דרבנן לאפטורי מהיסת, אפשר דלא אמרינן בזה לבטל הכשרים בשביל הקרוב או פסול, ועיין מש"כ לעיל (סי' לה סק"ח), ועי' דברי לקמן (סי' פז ס"ו ד"ה והעיקר) (פ"ת).

(יא) דתרתיה בעינן כו' - ונותנין טעם לדבריהן, דאל"כ לא תתקיים עדות על הרוב, דהקרוב יכניס עצמו מתחילה שיכוין להעיד, או בסוף שיבוא ויעיד, ויבטל העדות, אבל למיעבד תרתיה לא שכיח. והחולקים נראה דס"ל דאין זו הוכחה, דהא יכול המגרש או המקדש, או בשאר דברים, להזמין עדים כשרים ואזי לא יפסול הפסול בכונתו (סמ"ע), בנמצא אחד מהם קרוב או פסול שבשעת ראייה כשר היה אלא בשעת הגדה נפסל מהו. ולפי דעת הרמ"ה (הובא לעיל סק"?) דאפילו לא נצטרפו כאחת בשעת ראייה אלא בשעת הגדה נמי נתבטל כל העדות דעיקר קרא בשעת הגדה הוא, א"כ ה"נ כיון דבשעת הגדה פסול הוא נתבטל כל העדות. אבל לפי דעת יש אומרים דתרתיה בעינן ראייה והגדה והכא דבשעת ראייה כשר היה א"כ ליכא אלא הגדה לחודיה ואנן תרתיה בעינן. ואיפכא, דבשעת ראייה פסול היה וקודם הגדה נעשה כשר, אין ספק למ"ד תרתיה בעינן, משום דזה נמי חשוב הגדה בפסול דכיון דתחלתו בפסול וסופו בכשרות פסול א"כ הרי עכשיו נמי פסול, אמנם לדעת הרי"ף (הובא בס"ב) דבעי שיכיר הכשר בפסולו, א"כ אם היה כשר בשעת ראייה ודאי לא מיבטל משום נמצא אחד מהם פסול כיון דלא הכירו בפסולו כיון דבשעת ראייה כשר היה (קצה"ח), אם נתייחדו שתי עדים פסולים והיו עדים אחרים שבאו לראות, אם הכשרים אמרו שלא נתכוונו אלא לראות אף על פי שהפסולים נתכוונו להעיד חותכין הדין על פי הכשרים, דכיון שהם באים לראות לא יצטרפו עם הפסולים (רע"א).

(יב) ובא לבית דין והעיד - ואם בא לב"ד והעיד ולא כיון מתחילה בשעת ראייה להעיד אינו פוסל לכו"ע, ועוד דדוקא כשבאו אח"כ מעצמם לב"ד להעיד אמרינן מסתמא הלכו להעיד, אבל כשלא באו להעיד אמרינן מסתמא לא כיוונו להעיד, דהיינו אם יפרשו העדים שכיוונו להעיד או שבאו אח"כ מעצמן להעיד לב"ד, וכמ"ש לקמן ס"ק י"ז? וא"כ בעובדא שלא באו העדים רק מצד ההכרזה, א"כ מתחילה בשעת מעשה מסתמא לא הלכו להעיד. ועוד לפי המנהג דהאידינא מיהדים עדים בשעת קדושין (לעיל סק"?) א"כ שאר העדים אנן סהדי שאין הולכים להעיד (ש"ך), מיהו אפילו אחר שהעידו נאמנים הקרובים ופסולים לומר שלא כיוונו בשעת ראייה להעיד (ש"ך).

Commented [YL73]: י' דברי חיים עדות טו אם הקרוב מודה שכיון לכך להעיד ביחד כדי שתבטל העדות ויפטר הלוה, צ"ע אם חייב לשלם למלוה מטעם גרמי (פ"ת)

באיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶק א'

(יג) שטר שחתום כו' - לפי הי"א [שאפילו כיון לראות] דסבירא ליה דבעינן תרתי, הוה הכא תרתי בדרך זה, דמה שחתמו היה כראיית המעשה ומה שהב"ד דנין על השטר הוה כאילו העידו מחדש לפנייהם בעל פה (ט"ז).

(יד) אם העדים הכשרים זוכרין העדות ע"י ראיית השטר יכולין לחזור ולהעיד כו' - דין זה מופיע גם כן לקמן (סי' מה סי"ג, וסי' נא ס"ה), ודוקא בחתומים בשטר דינא הכי, אבל לאחר שהעידו הכשרים עם הפסולים בב"ד אין הכשרים חוזרים ומעידים (סמ"ע), היינו כשלא נצטרפו יחד בראיית המעשה, וכמ"ש לקמן (סי' מה סי"ג סקכ"ד?), ולפי זה אין חילוק בין שטר לעדות בב"ד. ודלא כסמ"ע (ש"ך), וי"א נגד הסמ"ע דלא הוה בשטר ביטול העדות רק בדאיכא תרתי, דהיינו שצריך ג"כ שהבית דין דנין על השטר, וגם יהיה צירוף בשעת חתימתן, דהשטר הוא כראיית מעשה משו"ה השטר פסול, וכשבאין לרון מאז הוה תרתי, ולקמן (סי' נא ס"ד) דבמקום ספק אימור חתמו הפסולים לשם מילוי, לא נתבטלה העדות ואין צריך להעיד מחדש בע"פ (ט"ז), עיקר כסמ"ע דודאי בעל פה כיון דכבר הגידו לפני ב"ד וכבר נצטרפו ונפסלו תו לא מהני לחזור ולהגיד כיון דכבר נפסלו, אבל בעדות שבשטר הא דקי"ל עדות שבשטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד, היינו דוקא כשיש עליו תורת שטר ונעשה בכשרות, אבל אם נעשה בפסול לא הוה עליו תורת שטר כלל, וא"כ כיון דלא נעשה בזה כתיקון דהא חתמוהו עם קרובים ונתבטל תורת שטר וכיון דליכא תורת שטר ממילא ליכא כאן הגדה ויכולין לחזור ולהגיד, ואפילו לכתחלה יכולין לחתום בשטר אחר הכשרים לבדם דעדיין לא עשו שליחותן כיון דנעשה בפסול (קצה"ח), במורה במקצת ובאו ג' עדים שחייב הכל, ואחד מהן קרוב או פסול דעדותן בטלה, די"ל דמ"מ חייב לשלם הכל, ויש בזה דין מחויב שבועה ואינו יכול לישבע משלם, דהבית דין אין מניחין לו לישבע, דמיד יבואו ב' עדים הכשרים ויעידו שנשבע לשקר ויפסלוהו, מבואר דאם נשבע יכולין הכשרים לחזור ולהעיד לבדן, והיינו כיון שאין מעידין על אותו דבר בעצמו שכבר העידו לחייבו ממונ, רק שיעידו לפוסלו, וצ"ע (פ"ח).

1: Commented [YL74]
סדר?

(טו) ובית דין כו' - דוקא ב"ד אבל הם עצמם לא, וכמ"ש לקמן (סי' מה סק") ועי"ש עוד (סק") מדינים השייכים לכאן (ש"ך).

(טז) תקנת הקהל כו' עד פסול כו' - במקורם של דברים איתא דבתקנת הקהל אפילו כולם פסולים כשר, מטעם שכבר נהגו כן, דאל"כ כל קהל יצטרפו להביא עדים אחרים על תקנתם. אלא לא כתב הרמ"א כאן אלא לפי הדין היכא שלא היה המנהג כן, וא"כ "עד פסול" שכתב הרמ"א, ר"ל פסול מצד שהוא אחד מבני הקהל, דומיא דשטר שחתום עליו בע"ד. אבל לענין המנהג סמך הרמ"א על מה שסתם לקמן (סי' לז סכ"ב) כהמחבר שעכשיו נהגו לקבל עדים מהקהל על תקנתם והסכמתם כו' וכשרים אפילו לקרוביהם (ש"ך).

(יז) או שטר שחתם עליו הבעל דבר עצמו כו' - דלא שייך ביה שום עדות ואי אפשר לומר ביה אי לאסהודי קאתי (סמ"ע).

(יח) דאלו לא נתכוונו להעיד - לשון זה מגומגם, דאפילו נתכוין להעיד אינו פוסל, כיון דהוא הבע"ד עצמו (ש"ך), י"א בנוטל שכר להעיד, אין העדים הכשרים נפסלים מפני צירופם (רע"א), י"א דהתם איירי כשמעיד או חותם לטובתו דומיא דהרוג, אבל הרמ"א איירי כשחתם ומעיד לחובתו, דאז לא הוה בע"ד מכח ממונו (פ"ח).

(יט) ואם הזמין התובע עדים כשרים כו' - ואפילו לא הזמין הכשרים בשם, אלא שאמר לרבים העומדים בשעת המעשה שנים מכס תהיו לי עדים בדבר, ג"כ אמרינן דלכשרים נתכוין, דאל"כ הוה שתק או היה אומר לכולן אתם עדים. אבל אם אומר להן בשעת המעשה כל מי שיודע לי עדות יצטרך לבוא להעיד, בלשון זה לא הבדיל הכשרים מהפסולים, ולא מהני כי אם כשלאחר שעת מעשה נתן חרם על עדות, דאז אינו מדבר לנוכח עם שום אדם, וכדסיים המחבר בסוף סעיף זה, דאף באמר כל מי שיודע עדות כו' דעתו על הכשרים. וי"א דאפילו בהזמין בכה"ג מהני, ועיקר לא כ"י"א אל כצד הראשון (סמ"ע), וי"א שמקורם של דברים מדובר בהזמנת עדים בשעת המעשה לראותו להעיד עליו אחר כך, אבל במצוה להחרים על כל מי שיודע עדות, שאינו יכול לפרט בשם, שהרי אינו יודע את מי לפרט, ומסתמא דעתו על הכשרים, דלא אסיק אדעתיה אקרובים כלל כיון שאינם לפניו, וגם סבור הוא שלא היו קרובים כלל עם הפסולים בשעת מעשה, וכן דעת הסמ"ע. ועוד דבמזמין בשעת מעשה, אף במזמין שנים ואומר שנים מכס יעידו לי, לא מהני, דכיון דלא פירש איזה שנים, אם כן לשון שנים מכס סובל קרובים ופסולים גם כן, ואם איתא שלא נתכוין אלא לכשרים הוה ליה למימר שנים הכשרים או פלוני ופלוני יעידו לי. ובסמ"ע כתב דבכה"ג מהני

2: Commented [YL75]
צדק עם ההערה
הקודמת.

באיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶק א'

(ש"ך), משמע שצריך הזמנה בפירוש וליחד אותם, ואח"כ כתב "ומצוה להחרים כל מי שיודע וכו'", משמע אפילו אינו מיחד אותם. ברישא שרואה חבורת אנשים ואומר להם "אתם תהיו עדים", הוי כאילו אומר לכולם "אתה" ו"אתה", ואין שייך בזה לומר דלכשרים נתכוין, כיון שאמר בפירוש לשון הסותר זה. אבל בסיפא אמרין דמה שאומר "כל היודע עדות" כאילו אומר "כל הכשר לי", משא"כ ברישא דאמר להם אתם הכשרים, דהוי תרי לישני דסתרין אהדדי, דאתם משמעותו לכולם כל אחד ואחד, ואין חילוק בהם בין לנוכח או שלא לנוכח, אלא החילוק בין אומר "אתם" או "כל מי שיודע", כמ"ש הסמ"ע בשם הי"א (ט"ז), וי"א דאף עדות הכשרים שלא ייחד נמי אינן מתבטלין בשביל הפסולים, ואם עדי היחוד ליתנייהו קמן מהני עדות הכשרים שלא ייחד (פ"ת).

(כ) וכן כשאדם כו' לא נתבטלה עדות הכשרים כו' - מיירי בסתם עדות דעלמא שראו המעשה, ומסתמא אין הקרובים ופסולים מכוונים להעיד, וא"צ לשאול אותם אלא אם כן באו אחר כך מעצמם לב"ד (ש"ך), [מקור דברי המחבר כאן הם מטור בשם הרא"ש, אבל הש"ך לומד את המחבר כרמב"ם החולק על הרא"ש ולכן מפרשו בדרך אחרת] וי"א דאם פירשו הפסולים שכוונו בשעת ראייה להעיד, כיון שהפסולים העידו ג"כ נתבטל כל העדות לכולי עלמא, ואם הזמין המלוה עדים כשרים ועמדו שם קרובים או פסולים אפילו אם כווננו להעיד ובאו והעידו בב"ד לא נתבטלה עדות הכשרים, דכיון שייחד עדיהם לאו כל כמינייהו להפסיד לזה ממונו וכו', וכן כשאדם צריך לעדות ומצוה להכריז כל מי שיודע לו עדות שיבואו ויעידו ובאו בערבוביא והעידו כשרים ופסולים לא נתבטלה עדות הכשרים שלא היתה כוונתו אלא בראויין להעיד, מבואר הטעם משום דלאו כל כמינייהו להפסיד לזה זכותו, ומשום הכי תרתי בעי אפילו כווננו בשעת ראייה מ"מ כיון דבשעת הגדה מייחד עדיהם לאו כל כמינייהו להפסיד לזה. מיהו גם לדעת הרמב"ם [התחלת המחבר ולא הי"א דבעינן תרתין] אם בשעת ראייה הוא מייחד עדיהם א"כ לאו כל כמינייהו להפסיד (קצה"ח), עיקר כש"ך דכשאינן באין לבית דין מעצמם רק מכח השבועה, אין פוסלין עדות הכשרים (נתה"מ).

(ב) ²⁷⁸אם העיד קרוב עם רחוק, ואין הרחוק יודע בקורבתו של זה, י"א שעדות הרחוק כשרה ומחייבו שבועה (כא), ונאמן לומר שלא הכיר (כב) (כג). והוא שאינו רגיל אצלו, אבל אם הוא רגיל אצלו, אינו נאמן, ²⁷⁹ויש מי שחולק על זה, ואומר שאפי' לא הכיר בקורבתו, נתבטלה עדות הרחוק ²⁸⁰כיון שזה העיד הפסול עמו צבית לזינכד).

(כא) ומחייבו שבועה - ואם שנים הם מחייבים ממון (ש"ך).

(כב) ונאמן לומר שלא הכיר כו' - ודוקא כשאומר מעצמו שלא הכירו, אבל אין הבית דין שואלין אותו אם הכירו (סמ"ע), וי"א שצריכים הבית דין לשאלו היכא דאיתנהו, ונאמן לומר שלא הכיר (ש"ך).

(כג) שם - בענין פסול קורבה, יכול לטעון שלא ידע רק בשאין שניהם רגילים זה עם זה, אבל אם רגיל בו ודאי ידע בו ופסול, אבל בפסול רשעות וכדומה אפילו אם העידו עליו אנשים חשובים שהוא רשע, מ"מ כל זמן שלא העידו לא ידענו זה, מסתמא גם העדים הכשרים לא ידעו בפסולו, ועל כן שטר שחתומים עליו פסולים כשר היכא דליתנהו לסהדי קמן למישיילינהו דאמרין מסתמא לא ידעי ביה (ש"ך), וי"א דבקורבת העדים אמרין מסתמא ידעו מהקורבה, אבל באחד שקרוב ללוה אמרין מסתמא לא ידע מהקורבה. ואשה כיון דאינה ראויה להעיד לא מיחשב קרוב או פסול ולא נתבטלה העדות בשבילה, אבל פסול דרבנן מבטל העדות, והוא הדין גוי וקטן אינן מבטלין עדות הכשרים (נתה"מ).

(כד) כיון שהעיד הפסול עמו בב"ד - היינו להי"א דלעיל סעיף א'. ולסברא הראשונה דלעיל הוא הדין אפילו לא העיד הפסול עמו בב"ד, כיון שראו המעשה ביחד וכיוונו להעיד, בטלה עדותן לסברא זו, דאין חילוק בין הכיר בפסולו או לא, וכן עיקר (ש"ך), ועוד עיקר כרי"ף שהוא הדעה הראשונה בסעיף זו (ש"ך ורע"א), י"א דבדיינים נמי אם נמצא אחד מהם קרוב או פסול אפילו היו חמשה נמי הדין בטל, אבל העיקר שאין דין זו אצל דיינים (קצה"ח ונתה"מ), ולא עוד אלא אפילו היכא דהדיינים פוסקים איזה דין אפילו אם יש בהם פסול כל שנשאר עם הכשרים ב"ד של שלשה לא נתבטל דין הכשרים, אבל הנפק דהוי נמי תורת עדים עלייהו שמעידים שנתקיים השטר, וכן כיוצא בזה כגון שקיבלו איזה עדות ונותנים על זה גביית עדות שנתקבל עדות זה בפניהם א"כ יש עלייהו תורת עדים נמי, דהא לא ידעינן שנתקבל העדות או שנתקיים השטר כי אם על פי הדיינים, א"כ כשיש עמהם פסול נתבטל כל הענין. והיכא דכתבו את הפסק איך שכבר נפסק וחתמו ביניהם

במאיר המושפט זולק א'

קרוב או פסול, יכול בעל דין להכחיש ולומר שלא נפסק כך ואין הפסק מועיל לראיה כיון דנמצא ביניהם קרוב או פסול (קצה"ח).

סוף

באיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֵק א'

א. פלפול בהנהגת הוראת באיסור והיתר מהרב המחבר יזי"א:

(א) חכם שאסר וחלה הוראתו ונתפשטה מותר לשאול לשני רק שיודיעוהו שאסר הראשון ואם מברר שהראשון טעה בדבר משנה או שטעה בשקול הדעת ועל דרך שנתבאר בח"מ (סימן כה) יכול להתיר אבל אם אינו יכול לברר שטעה רק שיש לו קבלה להתיר או שהוא חולק עליו בשקול הדעת אפילו הראשון חוזר ומודה לדבריו אינו יכול להתיר ואם התירו אינו מותר דשויה חתיכה דאיסורא. ויש אומרים שאפילו השני גדול ממנו בחכמה ובמנין אינו יכול להתיר ויש מתירים בגדול ממנו. ואם התיר הראשון יכול השני לאסור. ואם שניהם יושבים בבה"מ ולא חלה עדיין הוראת הראשון יכול השני להתיר. וכל זה באותו דבר **עצמו** אבל במעשה אחר יכול להורות היתר אם לא שהראשון אסרו משום חומרא או משום סייג וגדר:

Commented [O76]: צ
"ע גדול בזה"

(ב) שני ת"ח שחלוקים זה עם זה בטומאה וטהרה או באיסור והיתר אם הוא דבר תורה הלך אחר המחמיר אפילו הוא קטן ממנו בחכמה ובמנין פירוש שאין לו כל כך תלמידים כמו חבירו ואם הקטן הוא תלמידו אין הלכה כתלמיד במקום הרב אף על פי שהוא מחמיר באיסור תורה ואם נתחכם התלמיד כרבו שוה הוא לו ואם הוא דבר דרבנן אם שניהם שוים שלא נודע איזה מהן גדול הלך אחר המיקל ואם אחד מהן גדול בחכמה או במנין והוא מיקל אפילו עשו מעשה להחמיר כדברי הקטן מהדרין עובדא ואם הגדול מחמיר סומכין על הקטן בשעת הדחק ואם אחד מהן גדול בחכמה והשני במנין דהיינו שיש לו תלמידים הרבה אפילו אינם אומרים דעתם וכ"ש אם רוב תלמידים אומרים כמותו נקרא זה שגדול במנין גדול נגד חבירו. ואם אחד מהם גדול בשנים לא נקרא גדול בשביל זה וכן סומכים על התלמיד במקום הרב באיסור דרבנן אם הוא שעת הדחק וכן במקום מחלוקת יחיד ורבים אם עשה כחיד להחמיר מהדרין עובדא ואם הרבים מחמירים סומכים על היחיד באיסור דרבנן ושעת הדחק:

(ג) ושעת הדחק היינו דוקא במקום הפסד מרובה או בהפסד מועט לעני בדבר חשוב או לעשיר לכבוד שבת ויום טוב או לכבוד אורחים. ובכל האיסורים חוץ מין נסך אם יכול למכרו לעובד כוכבים ואין הפסד מרובה לא מיקרי הפסד מרובה אף על פי שמפסיד כל הרווח כיון שאין מפסיד בקרן:

(ד) וכל זה שכתבו היינו בסתם אבל אם תמצא לפעמים עוד צד היתר אחר הן מן הש"ס או שקול הדעת וכיוצא בזה יש לעשות כפי מה שיראה בעיניו ואין לדיין אלא מה שענינו רואות אם הוא בר הכי שיודע להכריע ולהבין ולהורות. ומטעם זה אם תמצא באיזה מקומות בש"ס ופוסקים דברים הסותרים לכללים אלו הוא מפני שיש שם איזה צד או טעם אחר:

(ה) זה שתמצא בכמה מקומות בדברי המחבר והרב או שאר אחרונים שמביאים בתחילה סברא אחת בסתם ואחר כך יש מי שמתיר או יש מי שאוסר או יש מתירין או יש אוסרים או יש מי שחולק או יש חולקים הוא מפני שנראה להם עיקר כהסברא שכתבו בסתם והסברא האחרת היא טפלה בעיניהם ועל כן צריך עיון וישוב הדעת מפני מה היא טפלה אם מפני שהוא קטן נגד גדול או תלמיד נגד הרב או יחיד במקום רבים ועל הדרכים שאמרנו ואם הוא דבר דרבנן יש לסמוך על הטפלה להתיר בשעת הדחק ואם היא טפלה מחמת שהיה בעיניהם בחזקת קטן נגד גדול כיון שאינו בבירור קטן נגד גדול לא מהדרין עובדא אם עשה להחמיר באיסור דרבנן ואם הוא איסור תורה אין להורות כסברא הטפלה לא להחמיר ולא להקל אפי' בשעת הדחק ויש לבעל נפש להחמיר לעצמו באיסור תורה:

(ו) אם הרב והתלמיד מסכימים לדעת א' מונים להם שנים באיסור והיתר אפילו הוא צריך לסברת הרב ובשעה שמלמדו הרב הדין הוא סומך על פיו:

(ז) אם אין הרבים מסכימים מדעת א' אלא כל אחד יש לו טעם בפני עצמו והם מסכימים לענין הדין אין לסמוך עליהם להתיר באיסור תורה ובאיסור דרבנן:

(ח) כל מקום שדברי הראשונים כתובים על ספר והם מפורסמים והפוסקים האחרונים חולקים עליהם הולכים אחר האחרונים אבל אם נמצא לפעמים תשובת גאון ולא עלה זכרונו על ספר ונמצא אחרים חולקים עליו אין צריך לפסוק כהאחרונים שאפשר לא ידעו דברי הגאון ואי הוה שמעי הוה הדרי בהו ויש חולקים שאין שומעים לאחרונים נגד גדולי הראשונים ויש להחמיר ומכל מקום אם האחרון מביא דברי הראשון וחולק עליו אם הוא מפורסם בכך שהוא ראוי לחלוק יכול לסמוך עליו וצריך להתישב בדבר מיהו אם יש ביד המורה להכריע יכול לפסוק כאיזה שירצה ומכל מקום אין לחלוק על הגאונים הקדמונים. ומקודם הרי"ף כבר פסקו דורות הגאונים:

(ט) כשם שאסור להתיר את האסור כך אסור לאסור את המותר אפילו בשל עובד כוכבים ואפילו במקום שאין הפסד מפני שעל הרוב יש בו צד הקל במקום אחר מחמת שנאסר והוה חומרא דאתי לידי קולא ואע"פ שלפי הנראה לא יבא מזה צד קולא אסור שאפשר שיתגלגל ויבא קולא עד אחר מאה דברים.

במאיר ה'משפט זולק א'

לפיכך אם הוצרך לאסור מחמת ספק או מחמת חומרא בזה שאין האיסור ברור כשמש צריך המורה לומר שאין האיסור ברור אלא שאנו מחוייבים להחמיר וכל שכן אם המורה מתיר בשעת הדחק וכיוצא בו שיאמר לו כן:

(י) בית דין אחד בעיר אחת שנחלקו בדבר אסור להורות מקצתן כך ומקצתן כך משום לא תתגודדו לא תעשו אגודות אגודות ודבר זה גורם מחלוקת בישראל והתורה נעשית כשתי תורות וכן אסור לעשות כל כת וכת מהם כדבריו או לנהוג כן אף על פי שאין מורין כן להדיא אף על פי ששניהם שוים בחכמה ובמניין אלא ישאו ויתנו בדבר הרבה עד שיסכימו כולם לדעת אחת ואם אי אפשר בכך אם הוא דבר תורה יעשו הכל כדברי המחמירים ואם הוא דבר דרבנן יעשו הכל כדברי המקילים ושתי בתי דינים בעיר אחת יכולים להורות אלו כך ואלו כך ודוקא בשני בתי דינים ידועים אבל אם אין ידועים שני בתי דינים בעיר אסור לנהוג מקצת העיר כך ומקצת העיר כך ואף על פי שעל ידי מחלוקת זה נעשו שני בתי דינים אסור מכל שכן שדבר זה מרבה מחלוקת ואם ב"ד אחד גדול מחבירו דינן כשני ת"ח החולקים בדבר ואחד מהן גדול מחבירו ועל דרך שנתבאר למעלה:

ב. עי' יו"ד סי' רלב סי"ב: נדרי אונסין כיצד, הדירו חבירו שיאכל אצל(א), וחלה או שחלה בנו או שעכבו נהר(ב), הרי אלו נדרי אונסין(ג). הנה: ואם אירע לו אונסה) והיה אפשר לסלקו על ידי ממון הרבה שיתן, מקרי אונס. וכן אם אירע עליו השר שלל לקיים מצותו ונדרו, אפי' לא הוה הקנס רק ממון, מקרי אונס. מ"מ אם בנקה יכולים להשתדל, לא מקרי אונס, ע"ל סימן רכ"ח סעיף מ"ז דין חרס המושל לעבור עליו. מי שנשבע או נדר לעשות דבר ביום פלוני(ו), ונאנס, כגון שנשבע לשלם וכשהגיע הזמן אין לו לשלם, פטור משצעתו. ואם יכול לקיימה אח"כ, דינו כאילו עבר על שצעתו כמזיד וכבר נתבאר דינו לעיל סי' רכ"ח סעיף מ"א. ואם כשהגיע הזמן לפרוע הכריחו השר למלוה להרויח הזמן ללוה, או שפטרו לגמרי, השצעה קיימת ולכולי עלמא צריך לפרוע לו אחר כך. ועיין בח"מ סימן ע"ג מדינים אלו. קהל שעשו חרס על ה' שנים וקצתו זמן שיתחיל החרס וזאתו הזמן היו אנוסים או שוגגים ולא התחילו לקיים הנדר, צריכים לקיימו אחר כך כי אינו בטל משום זה. מי שנשבע או נדר לעשות דבר תוך שנה, או ביום פלוני, יש לו לעשותו מיד או בשחרית כשהגיע אותו היום, שמא ישכח אחר כך ולא יעשה, ויעבור על נדרו ושצעתו. ואם לא עשה מיד, כי אמר עדיין יש לי פנאי לעשותו, ושכח או נאנס אח"כ ולא עשה, י"א דמקרי אונס. ויש אומרים ללא מקרי אונס(ז). ולא מקרי אונס בשצעה אח"כ היה מגיע לו איזה רעה אם לא היה נשבע, אבל אם לא היה מגיע לו טובה(ח) ונשבע כדי שיהא לו טובה מזה, אין מקרי אונס בשצעה. כל שהוא אונס בשצעה, אף על פי שאמר על דעת רבים או על דעת המקום, אינו כלום. נאמן אדם לומר שצעתו היתה באונס(ט) או על תנאי כך וכך(י). ודוקא קודם שעבר על שצעתו, אבל אם כבר עבר(יא), אינו נאמן לפטרו ממלקות. וכן מי שהודה ברבים או כתב עליו שטר והודה לו שצעתו(יב), ואומר אחר כך שלא נשבע, ונתן טעם למה אמר שנשבע, נאמן(יג) וכ"ש אם האמת שלא נשבע, שאין עליו איסור שצעה משום הולאתו.

(א) הדירו חבירו שיאכל אצלו כו' - ומיירי בענין דלא הוה נדרי זרוזין כדלעיל סעיף ג' (ש"ך).
(ב) או שעכבו נהר - פי' שגדל הנהר ממי שלגים דאונסא דלא שכית הוא דאי הוה דבר מצוי ה"ל לאסוקי אדעתיה ולא תנווי ואם לא התנה ה"ל בכלל הנדר וה"ה באונס דשכית ולא שכית הוה אונס לענין נדרים (ש"ך).

(ג) הרי אלו נדרי אונסין - אף על פי שלא התנה בשעת הנדר על כל אונס שיוולד אמרינן דאונס כה"ג לא נדר (ש"ך).

(ד) נדרי אונסין כו' - מי שקבע זמן לפרוע לחבירו לזמן פלוני ואם לא יפרענו אז יאסר בבשר ויין וירד מנכסיו קודם הזמן פטור משצעתו (ש"ך).

(ה) ואם אירע לו אונס כו' - היינו שהענין מוכח או שאומדין הדברים שלא היה רצונו מתחלה על כך שיתן ממון הרבה כזה לקיים שבועתו (ט"ז וש"ך), אבל אם אינו בענין זה יתן כל ממון שבעולם ולא יעבור על שבועתו אלא יתיר שבועתו היכא דאפשר (ש"ך).

(ו) לעשות דבר ביום פלוני כו' - עי' מה שפירשתי לעיל (סי' רכח סמ"א סק"?) שיש חילוק בין "ליום פלוני" ובין "ביום פלוני", דביום אין שום איסור אח"כ מחמת השבועה, שרמ"א דלא ס"ל חילוק בזה על כן לא דקדק לכתוב כאן לשון "ביום" (ט"ז).

(ז) וי"א דלא מקרי אונס - דעיקר זמן הפירעון הוא ביום האחרון וכאילו לא היה שם רק אותו יום וכיון שיש בו אונס פטור ודאי משבועתו ובכל מה שנתקשר בקנס אם לא יתן באותו יום פטור מן הכל (ט"ז), עי' במג"א (סי' קח סקי"א) [ז"ל השו"ע: מי שלא התפלל בעוד שיש לו זמן להתפלל, מפני שסבור שעדיין ישאר לו זמן אחר שיגמור אותו עסק שהוא מתעסק בו, ובין כך ובין כך עברה לו השעה וכו', כולם חשובים אנוסים, ויש להם תשלומין. וז"ל המג"א ד"ה סבור:

באיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶק א'

דשכחה מקרי אונס וכו' עי' ביו"ד (סי' רלב סי"ב) דכתב מחלוקת בזה וצ"ל דגבי שבועה חשש לחומרא אבל הט"ז שם הכריע כמ"ש כאן וכ"מ בח"מ סימן כ"א [פ"ח].

(ח) אבל אם לא היה מגיע לו טובה כו' - אפילו מסר מודעא קודם לכן על שבועה זו לא אמרינן הואיל וגלה בדעתו שאין חפצו בשבועה דיהא בטלה (ש"ך).

(ט) נאמן אדם לומר ששבועתו היתה באונס כו' - ואף על פי שהוציא בפיו הנדר סתם ואפילו תלה לאחר מכאן בדברים שהיתה כוונת השומעים בהיפך מה שאומר ואפילו היו השומעים חושבים ומכירין בו שהי' נודר מדעת ומרצון בלי שום אונס (ט"ז), היינו דוקא בנדר או נשבע לעצמו אבל בנשבע לחבירו כגון בשט"ח וכה"ג אינו נאמן, אמנם כל שידענו באונסו אף על פי שאמר שהיה נודר ונשבע מדעת אמרינן שמתוך אונסו אמר כן אבל אם לא הכרנו באונסו כלל אין נאמן בנשבע לחבירו לומר אנוס הייתי מיהו היכא דיש וגלים לדבר נראה דנאמן (ש"ך).

(י) או על תנאי כך וכך - והוצאתי בפי דברים שבלב אינם דברים (ש"ך).

(יא) אבל אם כבר כו' - ה"ה בהתרו בו ולא חשש לומר להם בשעת התראה ואכל וכ"ש כשאמר אעפ"כ אינו נאמן, וכן אם התרו בו ואמר "מעולם לא נשבעתי או לא נדרתי על דבר זה", ואחר שהעידו עליו שנשבע או נדר אמר "כן היה אבל לא היה פי ולבי שוים" או "תנאי היה בלבי על הנדר", אין שומעין לו ולוקה ואפי' יש עדים כדבריו האחרונים אינו כלום דאדם נאמן על עצמו יותר מק' עדים (ש"ך).

(יב) או כתוב עליו שטר כו' - עי' סמ"ע (סי' עג סקי"ח): אם נכתב בכתב ידו שנשבע לשלם לחבירו ואח"כ אומר שלא נשבע אלא שכתב כך אם התובע מודה פשיטא שאין לחוש לשבועה זו כלל ואם אינו מודה לענין ממון דינו כשאר שטר דלית ביה שבועה, ואם כתב בכ"י שנשבע בפועל לא מצי להתנצל ולו' שלא נשבע והוא הדין אם עדים כ"כ בשטר, עכ"ל. מ"ש "אם כתב שנשבע בפועל" קאי אהיכא שאין התובע מודה אבל כשהוא מודה אין לחוש כלל. מיהו כ"ז דווקא כשהנתבע יכול לברר ולהסביר לב"ד שמן הדין הוא טוען לפטור מהתובע או שנותן אמתלא לדבריו אבל כשאינו נותן אמתלא לדבריו אלא טוען בסתם לא נשבעתי ולא אקיים כן אף על פי שהתובע מודה שלא נשבע בפניו מ"מ אפשר שנשבע שלא בפניו הואיל והודה ושווייה אנפשיה חתיכה דאיסורא וכשהתובע אומר שנשבעת בפני צריך לדקדק אפילו כשנותן אמתלא לדבריו אי טענתיה טענה (ש"ך), עיין מ"ש מזה בחו"מ (סי' עג ס"ו): [אחד שהיה בבית הסוהר ונתן כתוב וחתום איך שהוא נשבע שיתן לשמעון כל מה שיטעון עליו בלא אמתלא, ואחר שנפטר ממצוקה תבעו שמעון, והשיבו, "אתה ידעת אשר לא נשבעתי באמת, רק הוכרחתי לכתוב כן מחמת שהייתי במצוקה וכל אשר לי היה בידך". והשיב שמעון, "מ"מ אתה מודה שנשבעת בלא שום אמתלא". והשיב, "אין אנו אמרינן שנשבע במקום אחר שלא בפניו, כיון שנותן אמתלא לדבריו", אבל אם טען באמת אני יודע שנשבעת לי והודאת בעל דין כמאה עדים, צ"ע אי מהני האמתלא בזה. מהרמ"א כאן רואים דאפילו אמר "אמת אני יודע שנשבעת לי", נאמן לומר שלא היתה שם שבועה, כיון שנותן שם טעם ואמתלא למה כתב כן. נגד סמ"ע הובא בש"ך. ואם עדים כותבין לשון זה בכתב השטר, יש חילוק בדבר, אם כתבו שזה הודה בפניהם שנשבע בפועל, כל שיש לו אמתלא על ההודאה, מהני נמי לבטל כתיבת בפועל, ואם כותבין העדים שנשבע לפניהם או נתן תקיעת כף, ודאי אין צריך לכתוב בפועל. כלל הדבר, הך בפועל לא מעלה ולא מוריד לענ"ד, אלא אם היא הודאה, לא מהני בפועל על כל שיש לו אמתלא שהיה מוכרח לכתוב ההודאה, ואי מעידים עדים על זה שנשבע, אין צריך **בפועל** (ט"ז), עש"ך, ראובן הפריז נדן לבת לוי ונתן סבלונות גם עשה שבועה כנהוג ורוצה ליתן פחות כי לא פסק מעולם כסך זה והשדכן מכחישו וכן ראובן אמר שאם לא יקיים התנאי פטור אני משבועתי ואם אבי התל בי אפ"ה מה איכפת לי, נאמן הבן. אם הבע"ד מודה שלא נשבע ממש ודאי דמהני ולא מהני אמתלא, ואם טען באמת שנשבעתי לו יש לומר אין אומרים הודאת בעל דין כק' עדים דמי, ומחויב הבע"ד להזהירו אולי נשבע שלא בפניו, ודינו מסור לשמים (פ"ח).

(יג) נאמן - חזן שהתקשר עצמו לנגד קהל בכתב וז"ל "והנני מקבל עלי בחרם חמור ובשבועה דאורייתא כו' עד עשרה שנים אין אני רשאי לזוז מכאן בלתי רשות כו'". והש"ך טוען שמעולם לא נשבע ולא קיבל בחרם גם לא כתב כל זאת אלא חתם בחתימת ידו, וכן מה שהשכיר עצמו לק"ק אחרת היה ע"פ רשות. ואב"ד דשם התיר לו להשכיר ואמר שאין כאן לא נדר ולא חרם באשר לא הוציא השבועה מפיו וצ"ע איך התיר לכתחילה. קהל שקבלו עליהם מורה והוא קבל עליו בשבועה שלא לזוז ממקומו זה עשר שנים ובעו"ה החל נגף בעם וכאשר ראה אביו של המורה שהדבר

Commented [YL77]:
ריכות קצת

במאיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶקָא

בעו"ה הולך ומתגבר שלח אליו איך אחותו ילדה בן ז' חדשים וימהר ויחיש מעשיהו לבוא ולמול את הילד ובאמת לא ילדה מעולם ומעתה לב הת"ח ירא וחרד נכשל בעון השבועה כשיתעכב שם (פ"ת).

ג. יו"ד סי' קסט סעיף כג: ישראל שאמר לעובד כוכבים: הילך שכרך (או פליגנא לך צמיות) והלוה מעותי ברבית, אסור, שהם באחריות ישראל. ועובד כוכבים שאמר לישראל: הילך שכרך והלוה מעותי ברבית, מותר. אבל אסור לעשות כן מפני מראית העין(א). (מיהו אס הדבר מפורסם לרבי(ב), מותר).

(א) אסור מפני מראית עין - גם בפקדון אסור אף על פי שאינו באחריותו משום מראית עין וי"א שאינו מותר אלא משקצץ לו שכרו דבר ידוע בין אם ירויח או לא ירויח אבל אם א"ל "פליגנא לך ברויח", אסור, אף על פי שאין לו בהפסד כלום. ויש מתירים הואיל ולא משום כספו בא לו (ש"ך).

(ב) מפורסם לרבים - דהיינו שאומנתו בכך, הא לאו הכי אפילו מודיעו ללוה ולעדים שהם של עובד כוכבים אסור (ש"ך).

שם סעיף כד: עובד כוכבים שעשה לישראל אפטרופוס על נכסיו, מותר ללוות ממנו ברבית. וישראל שעשה לעובד כוכבים אפטרופוס על נכסיו(ג), אסור ללוות ממנו ברבית(ד); וגם זה תלוי במי שאחריות עליו.

(ג) אפטרופוס על נכסיו - פירוש על כל נכסיו אמרינן מסתמא שגם המעות שמלוה הוא של עובד כוכבים ואין כאן משום מראית עין (ט"ז), מה שאין כן כשלא נעשה סנטר או אפטרופוס אלא ללוות מעותיו ברבית כדאוסר ב"הילך שכרך והלוה מעותי ברבית כו", וברמ"א בסעיף כג ש"הילך שכרך" דבאומנתו בכך מותר, אז ל"ד על כל נכסיו (ש"ך).

(ד) אסור - ורבית קצוצה הוא (ש"ך).

1 ז"ק נו ע"א.

2 תוס' ד"ה פשיטא.

3 הגהות מיימונית עדות פ"ה ה"א.

4 שבועות ל"א ע"א.

5 שו"ת הרשב"א ח"א סי' תרנח. שו"ת הרא"ש כלל ו סי' כא.

6 רשב"ץ ח"ג סי' טו.

7 מרדכי שבועות תש"ס.

8 שו"ת הרשב"א ח"א סי' תרנז, שו"ת הרא"ש כלל ו' סי' כא.

9 ז"ק קיג ע"ב.

10 הגהות מרדכי ז"ק סי' קיז.

11 רא"ש ז"ק פ"י סי' יד.

12 רא"ש פ"ג.

13 ז"ק קיג ע"ב.

14 מרדכי ז"ק סי' ריב וסס זסי' רנז.

15 שבועות ל' ע"ב.

16 ר' ירוחם נתיב ז' ח"ב.

17 ז"ק מו ע"ב, רמב"ם עדות פ"ג ה"ה?

18 תוס' כתובות כז ע"ב ד"ה אמר.

19 שבועות ל' ע"א.

20 רא"ש שבועות פ"ד סי' ה.

21 שבועות ל' ע"ב.

22 שבועות ל' ע"ב.

23 ר' ירוחם נ"ב ח"ב.

במאיר הַבְּשִׁפְטָ זֹלֶקָ א'

- 24 מכות ו ע"ב.
25 סנהדרין כט ע"א, רמב"ם עדות פי"ז ה"ב.
26 סנהדרין כט ע"א, רמב"ם שם.
27 סנהדרין כט ע"א.
28 ירושלמי סנהדרין פ"ג ה"ח.
29 סנהדרין ס ע"א.
30 ר' ירוחם נתיב ב' ח"ב, מרדכי סנהדרין תשית.
31 גיטין עא ע"א.
32 תוס' יבמות לא ע"א.
33 רמב"ם עדות פ"ג ה"ה.
34 כתובות כ ע"ב, רא"ש כתובות פ"ב סי' טז.
35 כתובות כ ע"ב.
36 כתובות כ ע"ב.
37 ב"ק קיב ע"א, מרדכי כתובות סי' קמה, רא"ש ב"ק סי' י ס"ג, שו"ת הרא"ש כלל מא ס"ו.
38 ב"י.
39 ריב"ש קה.
40 ר' ירוחם נ"ב ח"א, מרדכי כתובות סי' קמה, מרדכי ב"ק סי' קמז.
41 תרומת הדשן קעה, וקעו.
42 הגהות מרדכי החדשים שלטי גבורים שם ב"ק אות ב.
43 ב"ק קיב ע"ב, רא"ש שם סי' ג, נ"י לט ע"ב.
44 מרדכי ב"ק קמז ואור זרוע ב"ק פ"י סי' תלט ושו"ת הרשב"א ח"א סי' אלף כא.
45 שו"ת הרשב"א ח"ב סי' שסב.
46 מרדכי ב"ק קמז, ר' ירוחם מישרים נ"ב ח"א.
47 רא"ש ב"ק פ"י סי' ג.
48 טור.
49 ר' ירוחם מישרים נתיב ב' ח"א.
50 נ"י ב"ק לט ע"ב, רשב"א ב"ק קיב ע"ב.
51 נ"י שם רשב"א שם מרדכי ב"ק קמז.
52 ר' ירוחם מישרים נתיב ב' ח"א.
53 שו"ת הרשב"א ח"ד סי' ו.
54 מרדכי ב"ק סי' קמז, אור זרוע ב"ק פ"י סי' תלט.
55 מהר"ם פדוואה סי' עג.
56 תוס' ב"ק קיב ע"ב ד"ה ושלחו, רא"ש שם סי' ג.
57 ר"ן כתובות נו ע"א.
58 ב"ק קיב ע"א.
59 שו"ת הרשב"א ח"א סי' תשמט.
60 נ"י ב"ק לט ע"ב.
61 שו"ת המיוחסות לרמב"ן קיד.
62 ר' ירוחם מישרים נתיב ב' ח"ח.
63 שו"ת הרשב"א ח"א סי' תשכט.
64 ר' ירוחם מישרים נתיב ב' ח"ב.
65 שו"ת הרשב"א ח"ג סי' שכז, וח"ה סי' קעה.

במאיר הַבושֶׁפֶט זולק א'

- 66 שו"ת הרשב"א ח"ו סי' ר וח"ז סי' תסז.
67 ריב"ש סי' רלד.
68 ר"ן שבועות יד ע"א, ריב"ש רסו.
69 שבועות לא ע"ב, רמב"ם עדות פ"ג ה"ה, שו"ת ר"ן סי' לד.
70 סנהדרין מד ע"ב.
71 כתובות יט ע"ב.
72 רא"ש כתובות פ"ב סי' יב, ר"ן כתובות ו ע"ב.
73 ז"מ כח ע"ב.
74 ר"ן ר"ה ב ע"א.
75 שו"ת הר"ן סי' לד.
76 סנהדרין מ ע"א.
77 מרדכי שבועות תשסג.
78 רמב"ם עדות פ"ג ה"ה, שו"ת הרא"ש כלל נט סי' א.
79 שו"ת הרא"ש כלל נח ס"ו.
80 הגהות מרדכי סנהדרין תשכה.
81 שו"ת רא"ש כלל נט סי' א.
82 סנהדרין לב ע"א.
83 ז"ק פד ע"ב, רא"ש סנהדרין פ"א סי' א.
84 סנהדרין לב ע"ב.
85 סנהדרין ל ע"ב, רמב"ם עדות פ"ג ה"ג.
86 סנהדרין לא ע"א.
87 שו"ת ר"ן לד.
88 ספר התרומות שס"ו ח"ב ס"ד.
89 שו"ת הרא"ש כלל נט סי' א.
90 שו"ת הרא"ש סוף כלל לד.
91 סנהדרין ל ע"א.
92 מרדכי יבמות טו.
93 רמ"ה סנהדרין ל ע"ב.
94 סנהדרין מ ע"א.
95 שם מא ע"ב.
96 רא"ש סנהדרין פ"ג סי' לד.
97 שו"ת רא"ש כלל נט.
98 ספר התרומות שס"ו ח"ב ס"ג.
99 סנהדרין ל ע"א.
100 ז"ב קסה ע"א, רמב"ם עדות פ"ד ה"ה.
101 ז"ב קסה ע"ב.
102 מרדכי ז"ב תרמד.
103 ז"ב שם.
104 כתובות כא ע"א.
105 ז"ב נו ע"ב, ז"ק ע ע"ב, רמב"ם עדות פ"ד ה"ז.
106 ריב"ש קפא, קנה.
107 שבועות מז ע"ב, רמב"ם עדות פכ"ב ה"א.

108	תּוֹס' שָׁס.
109	רַמְז"ס עֵדוֹת פִּכ"צ ה"ב.
110	רֹא"שׁ שְׁבוּעוֹת פ"ז ס' י.
111	רַמְז"ס עֵדוֹת פִּכ"צ ה"ד.
112	שְׁבוּעוֹת מִז ע"ב.
113	שְׁבוּעוֹת מִז ע"ב.
114	מִכּוֹת ה ע"ב, רַמְז"ס עֵדוֹת פִּכ"צ ה"ה.
115	כְּתוּבוֹת לוֹ ע"ב.
116	סְנֵהֲדָרִין כֹּט ע"א.
117	צ"ק נה ע"ב
118	נ"י צ"ק כד ע"א.
119	תּוֹס' צ"ק נו ע"א ד"ה אֶלֶּא.
120	נ"י צ"ק כד ע"א.
121	נְדֵה מִט ע"ב.
122	סְנֵהֲדָרִין כֹּז ע"ב.
123	רַמְז"ס עֵדוֹת פִּי"ג ה"ג.
124	צ"ב קַחַח ע"א, וְרֹא"שׁ שָׁס פ"ח ס' כג.
125	סְנֵהֲדָרִין כֹּז ע"ב.
126	ר"ת צ"ב קַכְט ע"א ד"ה אֵי, סְנֵהֲדָרִין כַּח ע"א ד"ה רב.
127	מִרְדְּכִי סְנֵהֲדָרִין תִּרְלָח.
128	רַמְז"ס עֵדוֹת פִּי"ג ה"א.
129	סְנֵהֲדָרִין כַּח ע"ב, רַמְז"ס עֵדוֹת פִּי"ג ה"ו.
130	תּוֹס' סְנֵהֲדָרִין כַּח ע"א ד"ה רב.
131	מִרְדְּכִי סְנֵהֲדָרִין תִּרְלָז.
132	סְנֵהֲדָרִין כַּח ע"ב, רַמְז"ס עֵדוֹת פִּי"ג ה"ז.
133	תְּרוּמַת הַדָּשָׁן רכו.
134	יְרוּשְׁלָמִי סְנֵהֲדָרִין פ"ג ה"ו, רַמְז"ס עֵדוֹת פִּי"ג ה"ט.
135	רֹא"שׁ סְנֵהֲדָרִין פ"ג ס' כ.
136	סְנֵהֲדָרִין כַּח ע"ב, רַמְז"ס עֵדוֹת פ"ג ה"י.
137	סְנֵהֲדָרִין כַּח ע"ב.
138	מִרְדְּכִי סְנֵהֲדָרִין תִּשְׁכָּא בָּשָׁם בְּעַל הַעֵיטוֹר.
139	מִהַר"ק כֹּא.
140	סְנֵהֲדָרִין כַּח ע"ב.
141	רַמְז"ס עֵדוֹת פִּי"ג הַהִי"ג סְנֵהֲדָרִין כֹּז ע"ב.
142	סְנֵהֲדָרִין כַּח ע"ב.
143	רַמְז"ס עֵדוֹת פִּי"ג הַי"ד.
144	הַגְּהוֹת אֶשְׁרֵי סְנֵהֲדָרִין פ"ב ס' כ.
145	צ"ב קַנְט ע"א, רַמְז"ס עֵדוֹת פִּי"ג הַט"ו.
146	יְבִמּוֹת כֹּב ע"א, לֹז ע"ב.
147	סְנֵהֲדָרִין כֹּז ע"ב, רַמְז"ס עֵדוֹת פִּי"ד ה"א.
148	צ"י בָּשָׁם בְּעַל הַעֵיטוֹר.
149	צ"ב קַחַח ע"א.

במאיר הבושפֿט זולק א'

- 150 רא"ש סנהדרין פ"ג סי' כא.
151 ז"ב מג ע"א, רמז"ס עדות פט"ו ה"א, רא"ש ז"ב פ"ג סי' מ.
152 מכות ז ע"א.
153 רא"ש מכות פ"א סי' יג.
154 הגהות אשרי סנהדרין פ"ג סי' א' אות ג', ומדכי שם סי' תרל"ה.
155 רי"ף סנהדרין ח ע"ב, רא"ש שם פ"ג סי' לב, שו"ת הרשב"א ח"ב סי' קנו.
156 שו"ת הרא"ש כלל ו' סי' טו.
157 ריב"ש ש"א.
158 ב"ק עב ע"ב, סנהדרין כז ע"א
159 שבועות ל ע"ב.
160 רמז"ס עדות פ"י ה"א.
161 רמז"ס עדות פ"י ה"ב.
162 ר' ירוחם נ"ב ח"ד.
163 סנהדרין כז ע"ב, ר"ה כב ע"א.
164 ר' ירוחם נ"ב ח"ד, תוס' ז"מ עב ע"א ד"ה שטר.
165 סנהדרין כו ע"ב, רא"ש פ"ג סי' טו.
166 ריב"ש ש"א.
167 מדכי סנהדרין תרל"ה.
168 סנהדרין כז ע"א.
169 שבועות מה ע"א.
170 תוס' שבועות מו ע"ב ד"ה אבל, רא"ש גיטין פ"ד סי' ח.
171 רש"י שבועות מו ע"ב ד, ה' שבועות ביטוי.
172 שו"ת הרשב"א ח"א סי' תרע, ח"ג סי' שלג.
173 סנהדרין כה ע"א.
174 רמז"ס עדות פ"י ה"ד.
175 ריב"ש רסו.
176 סנהדרין כז ע"א, רמז"ס עדות פ"י ה"ד.
177 סנהדרין לב ע"א, רמז"ס עדות פי"ט ה"ג.
178 מגיד משנה מו"ל פכ"ג ה"א.
179 סנהדרין כד ע"ב.
180 נ"י סנהדרין ד ע"ב.
181 מהרי"ל לז, שו"ת הרשב"א ח"ד סי' של.
182 שו"ת הרשב"א זב"י.
183 סנהדרין כה ע"א.
184 שו"ת ריב"ש תיג.
185 סנהדרין כה ע"ב, רמז"ס עדות פ"י ה"ד.
186 טור.
187 סנהדרין כה ע"ב, רמז"ס עדות פ"י ה"ד.
188 הגהות אשרי סנהדרין פ"ג סי' יא.
189 סנהדרין כו ע"ב, רמז"ס עדות פ"י ה"ה.
190 רא"ש סנהדרין פ"ג סי' יד.
191 סנהדרין כד ע"ב, רמז"ס עדות פ"י ה"ד.

- 192 סנהדרין כה ע"א.
 193 סנהדרין כו ע"א.
 194 סנהדרין כה ע"ב.
 195 כסף משנה עדות פ"י ה"ד.
 196 קידושין מ ע"ב, רמב"ם עדות פי"א ה"א.
 197 פסחים מט ע"ב.
 198 רמב"ם עדות פי"א ה"ב, ועי' חגיגה כב ע"א.
 199 קידושין מ ע"ב, רמב"ם עדות פי"א ה"ה.
 200 תוס' קידושין מ ע"ב, ד"ה ויש.
 201 ז"ק פו ע"ב.
 202 סנהדרין כו ע"ב.
 203 ר"ן קידושין כג ע"א.
 204 רמב"ן קידושין נח ע"ב ד"ה הא לתנן.
 205 שו"ת הרשב"א ח"ג סי' יא.
 206 אשרי סנהדרין פ"ג סי' יז.
 207 מהרי"ק שורש סח.
 208 ז"ק יד ע"ב.
 209 אשרי סנהדרין פ"ג סי' יב.
 210 תוס' ז"ק פח ע"א ד"ה אלא.
 211 אשרי ז"ק פ"א סי' יט.
 212 ע"ז כו ע"א, רמב"ם עדות פי"א ה"י.
 213 רמב"ם עדות פי"ב ה"ד, אשרי סנהדרין פ"ג סי' י, שו"ת מהר"י וייל קמז.
 214 סנהדרין כו ע"ב.
 215 שו"ת הריב"ש רסו.
 216 מרדכי סנהדרין תרלה.
 217 סנהדרין כו ע"ב, רמב"ם עדות פי"ג ה"א.
 218 סנהדרין ט ע"ב.
 219 רמב"ם טו"נ פ"ב ה"ג.
 220 סנהדרין כו ע"ב.
 221 סנהדרין כה ע"א, רמב"ם עדות פי"ב ה"ב.
 222 סנהדרין ט ע"ב.
 223 מרדכי ז"ב תרלג.
 224 טור.
 225 מרדכי ז"ב תרלג.
 226 שו"ת הרשב"א המיוחדות לרמב"ן סי' קט, ריב"ש ש"ט.
 227 שו"ת הרשב"א המיוחדות לרמב"ן סי' קט.
 228 כתובות כ"א ע"ב, רמב"ם עדות פי"ב ה"ג.
 229 סנהדרין כה ע"א, מהר"ם פדואה סי' לז, ר' ירוחם נ"ב ח"ד.
 230 מכות כג ע"א, רמב"ם עדות פי"ב ה"ד.
 231 סנהדרין כה ע"ב.
 232 ביצה כט ע"א, רא"ש סנהדרין פ"ג סי' י.
 233 בעל עיטור קבלת עדות נו ע"ב.

במאיר הַבְּשִׁפְטָ זֶזְלֶק א'

- 234 שׁוֹת הַרְאִשׁ כֻּלָּל נח ס׳ 7.
235 סְנֵה־רִינִן כֵּה ע״ב.
236 סְנֵה־רִינִן כֵּה ע״ב, רַמְצ״ס עֵדוֹת פִּי״ב ה״ז.
237 ר׳ יְרוּחַס נ״ב ח״ד, רַאֲשׁ סְנֵה־רִינִן פִּי״ג ס׳ י.
238 סְנֵה־רִינִן כֵּה ע״ב, רַמְצ״ס עֵדוֹת פִּי״ב ה״ח.
239 יְרוּשָׁלַּיִם שְׁבוּעוֹת פִּי״ז ה״ד, רַמְצ״ס עֵדוֹת פִּי״ב ה״ט.
240 הַגְּהוֹת אֲשֶׁר־י סְנֵה־רִינִן פִּי״ג ס׳ יז.
241 ר׳ יְרוּחַס נ״ב ח״ד.
242 סְנֵה־רִינִן כֵּה ע״א.
243 סְנֵה־רִינִן כֵּה ע״ב, רַמְצ״ס עֵדוֹת פִּי״ט ה״ז.
244 ב״ב קְנֵה ע״ב, רַמְצ״ס עֵדוֹת פִּי״ט ה״ז.
245 שׁוֹת הַרְאִשׁ כֻּלָּל לֹג ס׳ ה.
246 תּוֹס׳ יִבְמוֹת פִּי״ב ד״ה דֵּה־בִּיא.
247 נְדֵה מִז ע״ב.
248 ב״ב קְנֵה ע״ב, רַמְצ״ס עֵדוֹת פִּי״ט ה״ח.
249 כְּתוּבוֹת כַּח ע״א, רַמְצ״ס עֵדוֹת פִּי״ז ה״ב-ג.
250 רַאֲשׁ כְּתוּבוֹת פִּי״ב ס׳ לֵד.
251 כְּתוּבוֹת כַּח ע״ב, רַמְצ״ס עֵדוֹת פִּי״ד ה״ג.
252 כְּתוּבוֹת כַּח ע״ב, רַמְצ״ס עֵדוֹת פִּי״ד ה״ג.
253 רַאֲשׁ כְּתוּבוֹת פִּי״ב ס׳ לֵד.
254 הַגְּהוֹת אֲלֶפֶס כְּתוּבוֹת פִּי״ב שְׁלֵטִי הַגִּיבּוֹרִים יב ע״א אֹת ב.
255 כְּתוּבוֹת כַּח ע״ב.
256 רַמְצ״ס שָׁס.
257 טוֹר.
258 כְּתוּבוֹת כַּח ע״ב.
259 חֲגִיגָה ג ע״ב, רַמְצ״ס עֵדוֹת פִּי״ט ה״ט.
260 ר״ה כַּח ע״א, רַמְצ״ס שָׁס.
261 רַמְצ״ס שָׁס ה״י.
262 גִּיטִינִן עֵא ע״א, רַמְצ״ס שָׁס הִי״א.
263 גִּיטִינִן כֹּג ע״א, רַמְצ״ס שָׁס הִי״ב.
264 ב״ב קַכַּח ע״א.
265 ר״ה כַּב ע״א, רַמְצ״ס עֵדוֹת (פִּי״ט ה״ב-ג).
266 רַמְצ״ס נִז״מ פִּי״ח הִי״ג, שׁוֹת הַרְשָׁב״א ח״ה ס׳ קֶלֶט.
267 כָּל בּו ס׳ קֶטֶז.
268 תְּרוּמַת הַדָּשָׁן ס׳ שְׁנֵג.
269 מֵהַרִּי״ק שׁוֹרֶשׁ קַעֲט.
270 מֵהַרִּי״ק שׁוֹרֶשׁ אֶג.
271 מִכּוֹת ו ע״א, רַמְצ״ס עֵדוֹת פִּי״ה ה״ד-ה.
272 תּוֹס׳ מִכּוֹת ו ע״א ד״ה שְׁמוּאֵל.
273 רַמְצ״ס שָׁס, שׁוֹת הַרְאִשׁ כֻּלָּל ס׳ ס׳ י ג.
274 שׁוֹת הַרְשָׁב״א ח״א ס׳ אֶלֶף עֵג.
275 רַאֲשׁ מִכּוֹת פִּי״א ס׳ יא, וּב״ב פִּי״ח ס׳ ג, תּוֹס׳ מִכּוֹת ו ע״א ד״ה שְׁמוּאֵל, וּב״ב ק קִיד ע״א ד״ה אֶבֶל.

במאיר הַבושֵׁפֶט זֶזְלֶק א'

²⁷⁶ שׁוֹרֵת הַרְאָשׁ כֻּלָּל ס' סו' ה.

²⁷⁷ רִיב"ש קָהָה.

²⁷⁸ שׁוֹרֵת הַרְי"ף סו' קסז, רַא"שׁ מַכּוֹת פ"א סו' יא, נ"י סְנֵה־רִיזִין ז ע"א.

²⁷⁹ רַא"שׁ מַכּוֹת פ"א סו' יא.

²⁸⁰ שׁס.